4

Yaşadığımız Dünya Dizisi

Margaret Randall

SANDİNO'NUN KIZLARI

METİS

MARGARET RANDALL

Nikaragua Devrimi ve Kadınlar

Sandino'nun Kızları

Yaşadığımız Dünya Dizisi

METİS YAYINLARI

Klodfarer Caddesi Işık Sokak 3/15
Cağaloğlu / İstanbul

Nikaragua Devrimi ve Kadınlar
SANDİNO'NUN KIZLARI

Yaşadığımız Dünya Dizisi/4

© Metis Yayınları, 1985
Birinci Basım: Mayıs 1985

Yayının özgün adı:
Sandino's Daughters
Zed Press

Kapak düzeni ve grafik:
Sungu Çapan
Semih Sökmen

Dizgi-Basım: Kent Basımevi / Ofset Basım: Ayhan Matbaacılık Film: Grafika Grup / Kapak Basım: Boğaz Ofset / Cilt: Örnek Mücellithanesi.

MARGARET RANDALL

Sandino'nun Kızları

Çeviri
MEHMET E. YURTÇU

İÇİNDEKİLER

	SUNUŞ	3
1	AMPRONAC'TAN KADINLAR BİRLİĞİ'NE	9
2	KOMUTANLAR	36
3	AMADA PİNEDA	66
4	DAİSY ZAMORA	77
5	NORA ASTORGA — Bir 8 Mart	96
6	ZEYTİN YEŞİLİNE BÜRÜNMÜŞ KADINLAR	107
7	RAHİBE MARTHA — Umut Kadınları	121
8	GLADYS BAEZ	130
9	ANALAR VE KIZLAR	147
10	DERİN DEĞİŞİKLİKLER	163

Yaşamlarıyla eski Nikaragua'yı yenen
kadınlar ve erkekler için...
Ve yine yaşamlarıyla
yenisini yaratmakta olanlara.

SUNUŞ

*"Sandino'nun yanında **haberci olarak** çalıştım. Ne patron, ne de general vardı. Hepimiz* macholara *karşı savaşan Nikaragua askerleriydik. Özgür bir Nikaragua için çarpışıyorduk... Bir an bile mücadeleye katılmaktan geri kalmadım. Bağlarımı hiç kopartmadım. Bu bağlar sonuna kadar sürecek. Zaman geçip yıllar ilerledi, bense sevgili Nikaragua'm için savaşmayı sürdürüyorum.*

Haberi gece aldım. Sevinçten havalara uçtum. 19 Temmuz'da çocuklar savaşı kazandığında, çanlar sevinç için çalıyordu. Bir düş gibiydi, gerçekleşen bir düş... Ama artık düş olmadığını biliyoruz, yapılacak çok şey var.

MARIA LIDIA, yaş 68

19 Temmuz 1979'da, Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSLN) önderliğindeki Nikaragua halkı, hemen hemen yarım yüzyıldır verdikleri mücadele Anastasio Somoza'nın korkunç diktatörlüğünün alaşağı edilmesiyle son bulduğunda, sesini bütün dünyaya duyuran bir zafer kazanmış oldu. *Sandino'nun Kızları,* Somoza'yı bozguna uğratmak için verilen mücadelede erkek kardeşlerinin yanında yer alan, Nikaragualı işçi, köylü, burjuva ve meslek kadınlarını anlatıyor. Bu kadınlar bize, Somoza döneminde, Devrim sonrasında ve bugün özgür bir ülke kurmaya çalışırken sürdürdükleri yaşamı açıklıyorlar. Eski rejimin vahşetini, zorbanın altedilmesiyle son bulan harekete katılmalarını dile getiriyorlar. Kişisel korkularından ve yitirdiklerinden de söz etmekle birlikte, daha çok kadın ve militan olarak zaferlerini anlatıyorlar.

Somoza'ya karşı verilen özgürlük mücadelesine katılan kadın sayısı, Nikaragua'da ve diğer ülkelerde o zamana dek görülmemiş boyutlarda. 1930'larda altı yıllık bir gerilla savaşı yürüterek ABD donanmasını ülkesine sokmayan ulusal kahraman Augusto Sandino ile birlikte birçok kadın çarpışmış. Bunlardan bir kısmı, Maria Lidia gibi mücadeleyi 19 Temmuz zaferine kadar sürdürmüş. Ancak son savaşa katılanların çoğu, Sandinist ve militan kadın geleneğini sürdüren, bu geleneği kadınların tam katılımını sağlayacak şekilde dönüştürüp geliştiren genç kadınlardı.

Nitekim onlar, düşünülebilecek her görevi üstlenerek katılım sağladılar. Kadınlar, ileri hatlarda FSLN militanı olarak çarpıştılar, geri hizmetlere katıldılar, hükümet dairelerine sızdılar ve Somoza-karşıtı muhalefet hareketinin her cephesinde yer aldılar. Geniş tabanlı bir kadınlar örgütünü, yani diktatörlüğe karşı örgütlenmede kendi başına kilit bir rol oynayan *Ulusun Sorunlarını Göğüsleyen Nikaragualı Kadınlar Birliği*'ni (AMPRONAC) kurdular. Son saldırıda, Sandinist Ordu'nun yüzde otuzunu kadınlar oluşturuyordu, küçük birliklerden büyük taburlara kadar her kademede önemli önder konumlarındaydılar. Komutan Dora Maria Tellez, kadınların katılımının gelişmesindeki bazı farklılıklardan söz etti. "Köylü kadınlar en önce katıldılar," dedi. "Korkunç baskıya rağmen, kahramanca savaştılar. Kentlerdeki kadınların işi daha güçtü. Siyasetle uğraşan kadınlar aşağılanıyordu. Onlara orospu gözüyle bakılıyordu. Ama aşağı yukarı 1972'den sonra giderek daha çok kadın mücadeleye katıldı. Sonradan, AMPRONAC gibi örgütler, farklı geçmişe sahip kadınları bir çatıda toplamayı başardı."

Konuştuğum her kadının da tekrar tekrar ve açıkça belirttiği gibi, Nikaragualı çoğunluğun yüzyüze kaldığı koşullarla ilgili birşeyler bilmeden, kadınların kurtuluş savaşındaki müthiş katılımını anlamak olanaksız. Birçok Latin Amerika ülkesinde olduğu gibi, Nikaragua'da da yaşamın en görünür ve en acımasız niteliği, çoğunluğun aşırı yoksulluğu ile küçük bir azınlığın uçsuz bucaksız zenginliği arasındaki karşıtlık. Somoza ailesi, yalnızca zenginlerin bir simgesi değil; aynı zamanda ülke servetinin büyük bö-

lümünün sahibi ve denetleyicisiydi. İstatistikler, FSLN'nin zaferinden önce Nikaragua'daki yaşam hakkında bir fikir veriyor. İşsizlik oranı yüzde 22 (yüzde 35 eksik kapasiteli istihdam). Son okuma yazma kampanyalarına göre, yetişkinlerin yüzde 60'ı okuma yazma bilmiyor. Kırsal kesimde rakamlar yüzde 93'e fırlıyor. Nüfusun yüzde 0,3'ü üniversiteye gidebiliyor, yalnızca yüzde 5'i ilkokuldan sonra okuyabiliyor. Tedavisi mümkün hastalıklar salgın düzeyinde. Kayda değer bir sağlık sistemi yok; bu nedenle Nikaragua'da ölüm oranı, kıtadakilerin en yükseklerinden biri.

Bu yoksulluk ve ekonomik alanda geri kalmışlık, yüz yıllık bağımlı kapitalist ekonomik gelişmenin arka yüzü. Nikaragua, başta pamuk ve kahve olmak üzere, başlıca hammadde ihracatçılarından biri durumunda. Birçok "azgelişmiş" ülkede olduğu gibi bu çark, Nikaragualı çoğunluğun zararına ve çoğu ABD'li olan çokuluslu şirketlerin çıkarına işliyordu. Varolan yerli sanayi, Somoza ailesinin denetimindeydi. Toplam ekonominin yüzde 40 kadarını denetliyorlardı: Ekilebilir toprakların yüzde 30'u, balıkçılık, süt ürünleri ve inşaat sanayii, aynı zamanda ulusal hava ve denizyolları...

Bu korkunç ekonomik koşullar Nikaragualı kadınları da özel olarak etkiliyordu. Örneğin, kendi başına geçinen Nikaragualı annelerin sayısının bu denli çok olması ekonomik durumla yakından ilişkiliydi. İşsizlik, yoksulluk ve güvencesizlikle karşılaşan bir çok koca ve baba, ailenin geçimini anaların üzerine yükleyip, evlerini terkediyordu. Günlük yaşam savaşında, analar her işi üstleniyordu. Genellikle önlerinde ev işleri, yiyecek satıcılığı ve pazarlarda ya da sokaklarda incik boncuk satmak gibi çok kısıtlı bir seçim alanı vardı. Birçok kadın fahişelik yapmaya itiliyordu.

Kadınlar çalışmak zorundaydı ve istatistiklere göre, ücretli emek gücündeki payları çok yüksekti. Ücretli çalışan kadınların oranı 1950'de yüzde 14'ten 1970'te 21,9'a, 1977'de 28,7'ye yükselmişti. Bunlar Latin Amerika için çok yüksek rakamlardır. Ve bu tablonun ancak bir bölümüdür; öbür ülkelerde de görüldüğü gibi, kadınlar istatistiksel araştırmalarda yansıtılmayan birçok başka ekonomik alanda da çalışırlar. Bunlar hesaba katıldığında, durum daha da aşırılaşmaktadır.

Nikaragualı kadınların ekonomideki katılımlarının bir diğer göstergesi de, yaşamlarında ekonomik etkinlikle geçirdikleri ortalama süredir. 1960'ta Nikaragua için bu süre 11,4 yıldı ve Latin Amerika'da yalnızca Uruguay ve Panama tarafından geçiliyordu. Bu iki ülkenin sanayileşme oranlarıysa daha yüksekti. 11,4 rakamı, Nikaragua'da ekonomik durumun bozulduğu son on yılda daha da yükseldi. Genelde, Latin Amerika'da ekonomik etkinlik süresi, kapitalist ve sosyalist sanayileşmiş uluslardakinden daha kısa olma eğilimi gösterir. Ancak, Nikaragua'nın rakamları, bazı sanayileşmiş ülkelerle boy ölçüşebilecek düzeydedir. Bu karşılaştırma, ortalama ömrün 53 yıl, yani Kanada ya da ABD'den yirmi yıl az olduğu düşünüldüğünde, daha da dramatik olmaktadır.

Kadınların devrimci sürece geniş katılımları, bir yerde, onların ulusal ekonominin bir parçası olmalarının sonucudur. Süreli olarak, kısıtlı ev sahnesinin dışına itilmişlerdir. İspanyol Katolik geleneği evde oturan, edilgin, bağımlı ve "süs bebeği" bir kadın tipini vaazede dursun, onları çevreleyen dünya başka şeyler talep etmekteydi. Tarih onları, ekonomik etkinlikleriyle birlikte, toplumsal ve siyasal katılımlarını da yükseltecek kararlar vermeye, konumlar edinmeye zorluyordu.

Ancak, Nikaragua'da bunca kadını harekete katılmaya iten yalnızca ekonomi değildi. Geniş boyutlu siyasal baskı da bir etmendi. Ulusal Muhafızlar'ın vahşeti, Somozaları her türden muhalefete karşı korumak amacıyla kurulup silahlandırılmış özel ordu, Latin Amerika'da baskıcı yönetimlerin işbaşında olduğu diğer ülkelerde bile dillere destandı. Bütün sınıflardan kadınlar bu baskıya, devrimci olarak karşılık verdiler.

Sandino'nun Kızları, Nikaragualı kadınların Somoza'ya karşı mücadeleye katılmaya karar verme sürecinde karşılarına çıkan yollar ve çelişkileri anlatmakta. Geçmişleri çok farklı olan —ve katılma düzeyleri çok geniş çeşitlilik gösteren— bir çok kadınla, kendi yaşadıkları üzerine ve genelde kadınların mücadeleye katılımlarıyla ilgili konuştum. Ta başında siyasal mücadeleye katılma gereksinimlerinin nasıl somutlaştığını merak ediyordum; yaşamlarının her yönünü etkileyecek bu kararı nasıl vermişlerdi; aile ve top-

lumsal önyargıların geleneksel engellerini nasıl altetmişlerdi...

Anlatılarda, betimlemelerle kadınların eski ve yeni Nikaragua'daki konumlarının irdelenmesi içiçe. Mücadelenin değerlendirilmesi ise tek tek her kadının yaşam öyküsü yani ailesi, eğitimi, toplumsal eylemleri, dini eğitimi v.b. bağlamında ele alınmakta. Kimi bölümler tek tek bazı kadınlara yönelik. Üçüncü Bölüm'de Amada Pineda bize yaşamını anlatıyor, onun değerlendirmesinin içinde, Ulusal Muhafızların vahşetiyle karşılaştığında silaha sarılan binlerce köylü kadının yaşamlarına ilişkin birşeyler de öğreniyoruz. Daisy Zamora ve Nora Astorga, daha ayrıcalıklı ailelerden geliyorlar. Dördüncü ve Beşinci bölümlerde, ikisi de bize katıldıkları olayların ayrıntılarını anlatıyor ve belki de daha önemlisi, kendilerini tam anlamıyla devrime adama sürecinde yaşadıkları tedirginlikleri ve altetmek zorunda kaldıkları zorlukları bizimle paylaşıyorlar.

Diğer bölümler, daha çok doğrudan bir temaya ya da olaya yönelik. Birinci Bölüm'de, Lea Guido, Gloria Carrion ve Julia Garcia, AMPRONAC'ın geçmişinin başka başka parçalarını ve bu örgütün *Luisa Amanda Espinosa* Nikaragualı Kadınlar Birliği'ne doğru gelişiminin öyküsünü anlatıyorlar. İkinci ve Altıncı bölümler, Sandinist Ordu'daki kadınların deneyimlerinin çeşitli yönlerini ele alıyor. İkinci bölümde üç komutanın öyküsü yer alırken, Altıncı'da sıra neferlerinin deneyimlerini öğreniyoruz.

Bütün kitap boyu yinelenen bir tema, anneler ve çocukları, özellikle de analar ve kızları arasındaki ilişki. Sandinist Devrim, geniş ölçüde genç insanlar tarafından yönlendirilmiş ve yürütülmüş. Nikaragua gençliği cinsiyet farkı gözetmeksizin, mücadeleye kitlesel bir biçimde katılmış. Ancak, 30-35 yaşları arasında, kadınların katılımı erkeklerinkini fazlasıyla aşmış görünüyor. Birçok kadın çocuklarının eylemleri sayesinde katılmışlar. Genellikle, ilk siyasal katılımları, çocuklarının tutuklanması ya da hapsedilmesine karşı gerçekleşmiş. Sonra da destek görevleri daha kapsamlı görevlere götürmüş onları. Kimi zaman, bir oğulun ya da kızın ölmesi, daha da çok katılmalarına yol açmış. Aynı zamanda, çocuklarının siyasete atılmasını sağlamış

olan analar da var. Her ikisi de "Analar ve Kızlar" bölümünde ele alınıyor.

Bugün kadınların Devrim'e katılımları, yeniden inşa görevlerine kendilerini adamaları biçiminde sürüyor. Kadınlarla, geçmiş ve kazanılan bir devrime katılımları hakkında konuşurken, gelecek hakkında, yeni Nikaragua'da kadın eşitliğinin kurumlaştırılması ve yaygınlaştırılmasıyla ilgili sorunlar ve olanaklar konusunda da konuşmak istedim. Konuştuğum her kadın geleceğe güvenle bakıyordu. Hepsi de sorunlardan içtenlikle söz etmekle birlikte beni geriye dönüş olmadığına inandırmayı başardılar. Kadınlar, güçlerini ve kararlılıklarını savaşta kanıtlamışlardı, artık geri çekilmeye niyetleri yoktu.

Bu kitaptaki söyleşiler, Nikaragua'da, 1979 Kasım'ından 1980 Ocak ayının sonuna kadar yapıldı. Bugün, hala Küba'da yaşıyorum ve Kültür Bakanlığı tarafından Nikaragua'ya yeniden davet edildim. Orada kaldığım sürece, kitabı yazarken, *Luisa Amanda Espinosa* Nikaragualı Kadınlar Birliği'nden, Toplumsal Kalkınma Bakanlığı'ndan ve fikirleriyle, dayanışmalarıyla, sağladıkları malzemeyle bana yardımcı olan sayısız dosttan destek gördüm. Nikaragua'da özellikle, Gloria Carrion, Lea Guido, Yvonne Siu, Doris Tijerino, Ricardo Wheelock, Gladys Zalaquette, Monica Zalaquette ve Daisy Zamora'ya teşekkür etmek isterim. Yüzden fazla konuşma kaydının çevirisinde zamanlarını ve güçlerini harcayanlardan, Irene Barillas Montiel, Maria Elena Lopez Cerpas, Auxilio ve Yves Chaix, Cesar Delgado, Arturo J. Diaz Villaneuva, Veronica Mercedes Gutierrez, Lesbia del Socorro Rodriguez Bojorje, Esperanza Roman ve Tacho Sanchez'e de... Alfonso Zamora ("Zamorita") ve oğulları da fotoğraf konusunda büyük yardımda bulundular. Belki de herkesten fazla Jaime Carrero Zuniga'ya çok şey borçluyum. Küba'dan Antonio Castro, Alex Fleites, Sandra Stevenson, Maria Inez Ruz, Victor Rodriguez Nunez, Bladimir Zamora, Medea Benjamin, Ellen Rosensweig ve Grandal'a teşekkür etmek isterim. Zaferlerinden çok çok önce, kahraman halklarına önderlik ederek bana örnek ve esin kaynağı olan Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne de özellikle şükran borçluyum.

Margaret Randall
Managua, Eylül 1981

1

AMPRONAC'TAN KADINLAR BİRLİĞİ'NE

Luisa Amanda Espinosa *Nikaragualı Kadınlar Birliği, kadınların Nikaragua toplumuyla tam ve eşit bir bütünleşmeye girmelerinin önündeki engellerin yıkılmasına önderlik etmek amacıyla kuruldu. AMPRONAC*[1]*, yani bugünkü kuruluşun bir önceki biçimi, Somoza diktatörlüğüne karşı mücadelenin son birkaç yılında örgütlendi. Kadınları, hem kendilerine özgü sorunlar, hem de diktatörlüğe karşı yürütülen geniş çaplı mücadele çevresinde başarıyla harekete geçirdi. Zaferden sonra örgüt, savaşırken ölen ilk kadın FSLN üyesi olan Luisa Amanda Espinosa'nın anısına adını değiştirdi. Şimdi birliğin öyküsünü anlatan üyelere kulak verelim.*

LEA GUİDO, Ulusal Yeniden-inşa hükümetinde Sosyal Sağlık Bakanı. Anneannesi yaşamını et satarak kazanırmış, annesi Eva ise hala Managua'nın büyük Doğu Pazarı'nda bu işi sürdürüyor. Babası da işçi sınıfı kökenli; gençken ayakkabı boyacılığı yapmış, sonra duvarcı, ardından da ustabaşı olmuş. Somoza diktatörlüğünü desteklediği için yükselme şansı bulmuş, Sandinist zaferden hemen bir ay kadar sonra da ülkeyi terketmiş.

Lea'nın annesiyle babası, doğumundan kısa bir süre sonra ayrıldıkları için, çocukluğu ve genç kızlığı ikisinin arasında kalarak geçmiş. Belki de bu olgu, onu şekillendiren garip deneyimler toplamını herşeyden daha iyi açıklıyor: Bir yandan Avrupa'da mükemmel özel okullar, diğer yanda ancak pazarcı kadınların kazanabilecekleri duyarlı bir bilgelik.

---

1. AMPONAC: Asociacion de Mujeres ante la Problematic Nacional, (Ulusun Sorunlarını Göğüsleyen Nikaragualı Kadınlar Birliği.)

LEA: 1977 Nisan'ında yoldaş Jaime Wheelock[2]'tan bir mesaj aldım. Bizden kadınların sorunlarıyla ilgilenecek, geniş tabanlı bir kadınlar birliğinin oluşturulmasına basamak hazırlayacak bir komisyon örgütlememizi istiyordu. Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin[3] bundan önceki her iki kadınlara yönelik örgütleme çalışması da sonuçsuz kalmıştı. Bu sonuncusu başarıya ulaşmalıydı.

Elimde Avrupa deneyimi vardı. Bir birliğe nasıl işlerlik kazandırılır, bir kitle örgütü nasıl çalışır, en azından böyle bir grubun nasıl çalışması istenir, biliyordum. İlk olarak FSLN içinde kadının örgütlenmesinin önemi üzerine birşeyler yazmaya giriştik. Unutmayın, 1977'de, her alanda korkunç baskıların yaşandığı bir dönemdeydik. Kelimenin gerçek anlamıyla kanlı bir baskı dönemi... Farklı kesimlerden kadınların bu sorunla —ülkede insan haklarının tümüyle ayaklar altına alınması ve en açık olarak da bazı yoldaşların hapisanelerde maruz kaldığı dehşet verici uygulamalar ve işkenceler olarak özetlenebilecek bu durumla— uğraşmalarının önemini kavrıyorduk.

İlk toplantımız daha çok birkaç gazeteciyle burjuva kadınlarının ilgisini çekti. Bu ilk gruptan yalnızca ben ve Gloria Carrion işi sonuna kadar yürütüp, birliğin kurucu üyeleri arasına katıldık. Ancak bu burjuva kadınların toplantıya katılımış olmalarına önem veriyorduk. Sınıfsal konumları ve diktatörlüğün genelde kadınlara, özelde de burjuva kadınlara bakışı, onların bazı hükümet görevlileriyle konuşabilmelerine olanak sağlıyordu. Ulusal Muhafız Örgütü Halkla İlişkiler Bölümü Başkanı Aquiles Aranda gibi adamlarla, tutuklanma korkusu olmadan görüşebiliyorlardı. Aynı zamanda uluslararası toplantılarda Nikaragua'da olup biteni açıklayabiliyorlardı.

Böylece ilk toplantımızı bu kadınlarla yaptık ve çok yararlı oldu. Bununla birlikte bu kadınlarla belli bir noktaya kadar çalışılabileceğini de öğrendik. "Mevsim" değiştiğinde işlerini bırakıp yazlıklara gidiyorlardı... ya da "çok zamanımı alıyor.." "çok zor bir iş" gibisinden sözler işitme-

2. Jaime Wheelock, Devrim Komutanı, FSLN Ulusal Önderliği üyesi ve Tarım Reformu Bakanı'dır.
3. FSLN, Cephe ve Örgüt terimlerinin hepsi de Sandinist Ulusal Özgürlük Cephesi anlamına kullanılmışlardır.

ye başlıyorduk. Bizim gibi küçük burjuva sınıfından kadınlara daha çok yer vermemiz gerektiğini anladık.

Biz birliği düze çıkartırken, işler aşağı yukarı böyle gelişiyordu. Eylül'de bir miting yapmaya karar verdik. Kararımızı Somoza'nın olağanüstü durum ilan etmesinden iki gün sonra aldığımızdan, yürütme komitesini toparlamak sorun oldu. Kimliklerini açığa vurmak isteyen kadın çok azdı. Carmen Brenes, Tere Delgadillo, Clarisa Alvarez —sonradan tümüyle ayrıldı— ve benden başka kimse yoktu. Yürütme komitesini kurarak mitingi toplamayı başardık.

Bundan önce çeşitli alanlarda çalışan kadınlara yönelik mitingler düzenlenmeye çalışmıştık, ancak baskı çok ağırdı. Ekim 1977'deki ilk ulusal mitinge 60 kadar kadın katıldı. Belki de yeni bir şey olduğundan oldukça ilgi topladı. Katılanlardan çoğu burjuva kesiminden kadınlardı ve çoğu sonradan birlikten çekildi. Ama gene de mitingin önemli bir etkisi oldu. Konuşmacılar ülkede olup bitenleri aktardılar, köylülere uygulanan baskıya, diktatörlüğün kitle katliamlarına ilişkin bildiklerini anlattılar. Biz de kırsal kesimdeki durumu açıklayan bir bildiri dağıttık.

Bu miting için, gelip dağlık bölgelerde olup biteni aktarmak isteyen Kuzeyli köylü kadınlar bulduk. Muhafızların sorumlu olduğu kayıpları ve yaptıkları canavarlıkları anlattılar. Bu kadınlar çok cesurdu. Çünkü, tanıklık etmek kendini de ele vermek demekti. Bunlar, iki, üç, dört çocuğunu, çoğu da kocasını ve bütün ailesini kaybetmiş, küçük toprak parçalarında çalışmanın tüm sorumluluğunu tek başına üstlenmek zorunda kalmış kadınlardı. Kimisi göç etmeğe zorlanıp sınır dışı ediliyordu. Bu kadınlarla ilişkimizi, sonradan kendi kentlerinde de AMPRONAC'ı örgütleyecek olan Matagalpalı kadınlar sağlamıştı.

Bir kadınlar birliği kurmaktaki amacımızın, insan hakları komisyonu fikriyle sınırlı olmadığının anlaşılması önemli. Amacımız, kadınların ülkenin toplumsal ve ekonomik sorunlarına çözüm arama sürecine daima etken olarak katılmalarıdır. Yoldaşlardan birinin evinde, bu düşünceyi en iyi yansıtacak bir ad bulmak için bütün bir gece düşündüğümüzü hatırlıyorum. Bizi insan hakları etkinlikleriyle sınırlamayacak bir ad istiyorduk. Somoza'ya karşı mücadeleye çok sayıda kadının katılmasını sağlayacak bir

birliğe gereksinmemiz olduğunu anlamaya başlamıştık. 1977 Sonbaharı'nda bu örgüt AMORONAC oldu: Ulusun Sorunlarını Göğüsleyen Nikaragualı Kadınlar Birliği.

Açıkça söyleyeyim, saldırgan bir politikamız vardı. Ülkedeki her aksaklığa karşı gösteri düzenliyorduk. İlk gösterilerimizden birini sıkıyönetim ve kuşatma kaldırıldıktan sonra bir basın toplantısında yaptık. O zaman daha bir elin parmakları kadar az olmamıza rağmen pankartımızla oradaydık. Her olay ve kitle toplantısında varlığımızı duyurmaya işte böyle başladık.

Diktatörlük başlangıçta bizle nasıl başa çıkacağını bilemedi; çünkü hem üyelerimiz arasında bazı burjuva kadınları vardı, hem de her şey çok yeniydi. Her yerde hazırdık. *Nikaragualılar, Haklarınızı Savunun... Falan Meseleyi Bilin...* gibi birçok pankart ve poster hazırladık. Olabildiğince çok tanınmaya çalıştık. Biliyorsunuz, bu tarihte, yani 1977'nin sonunda AMPRONAC'ın toplam üye sayısı yalnızca 25'ti! Aynı zamanda çok karmaşık bir gruptuk. Yalnızca iki ya da üç üye FSLN'dendi. Her iki örgütün kimliği bilinen tek üyesi bendim.

Bu yılın sonuna doğru, kilise, küçük işletme sahipleri öğrenciler ve gazeteciler, yani orta-sınıf, hareketlenmeye başladı. Güç dengesi yön değiştiriyordu. Bu, AMPRONAC için çok yoğun geçen bir dönem oldu. Kitle gösterileri düzenlemek için ilerici Hıristiyan hareketiyle ortak çalıştık. Bin kişi topladık. AMPRONAC yükselmekte olan kitle mücadelesinin hem itici gücü oldu, hem de bundan yararlar elde etti.

Ocak 1978'de Pedro Joaquin Chamorro'nun[4] öldürülmesiyle ortaya çıkan eylemlere katıldık. Hatırlıyorum, ilk gün Pedro Joaquin daha hastahanedeydi ve halk toplanmaya başlamıştı. Pankartı hazır olan tek örgüt bizdik ve hemen gösterinin başına geçtik. Megafonlarla sloganlarımızı ba-

4. Pedro Joaquin Chamorro, Somoza yönetiminde Nikaragua'nın burjuva muhalif gazetesi La Prensa'nın yayımcısı ve editörüydü. Somoza karşıtı hareketin öncülerinden biriydi. 10 Ocak 1978'de katledilmesi, Nikaragua halkının Somoza'ya karşı düzenlediği kitle gösterilerini arttırdı. La Prensa, yıllar boyu Somoza karşıtı mücadelede önemli bir rol oynadıysa da, muhalif tutumunu bugün de sürdürüyor ve karşı-devrimin öncü güçlerinden biri konumunda.

ğırdık. Küçük bir gruptuk ama kesinlikle her olayda yer alıyorduk.

Tüm ülke çalkalanıyordu. Her kesim mücadelede en etkin olabilmenin yollarını arıyordu. Ocak sonunda çeşitli burjuva grupları genel grev çağrısı yapmayı kararlaştırdılar. Biz, kendi hesabımıza, siyasal tutukluların ve kayıpların aileleriyle yerel BM bürolarını işgal etmeyi planladık. Greve katılan kimi gruplar eylemimizi engellemeye çalıştılar. Bir elçi göndererek, greve ters düşeceğimizi söylediler. Onlara göre, grevin hareketsizliğini hiçbir şey kırmamalıydı.

Grevi düzenleyenler, böylece Somoza'nın çekilip gideceğini düşünüyorlardı. Biz ise böyle olmayacağını biliyorduk. Her neyse, BM bürolarını işgal ettik. İşgal 12 gün sürdü ve son gün BM'in önünde 600 kadından oluşan dev bir miting topladık. Çoğu, Chamorro'nun ölümünden etkilenmiş burjuva kadınlarıydı. Katillerin cezalandırılmasını istedik. Bu istek birlik ve Hıristiyan toplulukları açısından bir zafer oldu. Çünkü burjuvazi yalnızca Chamorro olayı için adalet istemişti, oysa bizim gösterimiz bunun da ötesine geçmişti. Yeni sloganımız, *Köylü kardeşlerimiz nerede? Katiller Cevap Versin!* oldu. Bu harekete katılanlar yalnızca burjuva kadınları değildi. Daha yoksul kesimlerden, işçi sınıfı mahallelerinden, Riguero gibi yerlerden kadınlar da vardı... Chiguin[5] bu gösteriyi bastı. Kadınlarımız onun birlikleriyle savaştılar. Çete bize göz yaşartıcı bomba attığında, geri fırlatıyorduk. Gerçekten militan bir gösteri oldu, hatta uluslararası haberlere bile geçti.

Burjuvazinin örgütlediği grev fiyasko oldu. O noktada, halk hareketi genel bir grevi kaldıracak güçte değildi. Grev etkisini hissettirdi, ancak ulaşımı, benzin istasyonlarını ya da başka kilit sektörleri felce uğratmayı başaramadılar. Yenilgiye rağmen grev, dönüm noktası oldu. Ondan sonra, burjuvazi kitle mücadelesinin denetimini elinden kaçırmaya başladı.

Militanlarımızdan birinin evinde toplanıp, grevin başa-

5. **Chiguin**, oğul, evlat anlamında bir orta Amerika sözcüğüdür. **La Prensa**, Somoza'nın oğluna bu adı takmıştı. "El chiguin", **EEBI** (Escuela de Entrenamiento Basico de Infanteria: Temel Piyade Eğitim Okulu) adlı özel bir terör timi olan Yeşil Bereliler'i yönetiyordu.

rısız olmasındaki nedenleri incelediğimizi hatırlıyorum. Bu örgütümüzün çalışma tarzının önemli bir özelliğiydi. Genel durumu ve katıldığımız olayları incelemek için bir ortak çalışma yöntemi geliştirmiştik. Durumu ve bizim katılımımızı sorguladık. Grev neden başarısız olmuştu? Eksik olan neydi? Cevabımız şuydu: Örgüt. Daha iyi örgütlenmemiz gerektiğini biliyorduk. Görevimiz kadınları örgütlemekti. O halde başka tip bir örgütün, bir kitle örgütünün kurulması için kolları sıvamalıydık. Ana komiteler kurduk: Gerçekte hiç bir zaman harekete geçmeyen bir hukuk komisyonu; yalnızca yarı yarıya işleyen bir insan hakları komisyonu; içlerinde en başarılısı olan bir propaganda komisyonu ve bir de yürütme komitesi.

Artık vakit gelmişti. Halk kendiliğinden katılmak istiyordu. Bir keresinde, Siuna'ya, madenlere gitmiştim. Hıristiyan topluluklar, geniş tabanlı bir proje yürütmekteydiler, FSLN de işin içindeydi. FSLN ile ilişkiye geçtiğimde, gidip birliğimiz hakkında bilgi vermem istendi. Bu benim için çok etkileyici bir deneyim oldu. Yüz kadar kadın dağlardan yaya gelmişlerdi. Onlara ülkenin genel durumunu anlattık ve oracıkta bir komisyon oluşturduk. Bu kadınlar gerçekten de mücadeleye katılmak istiyorlardı. Bu, halkımızın öncülerinden de ileri olduğunu gösteren örneklerden biridir.

Bir başka örnek daha verebilirim. Bize Boaco'dan mektup yazan bir kadını hatırlıyorum. Binden fazla kadınla gerçekleştirdiğimiz büyük mitingi duymuş; örgüte katılmak isteyen kırk kadın olduğunu yazıyordu. Boaco'ya gelip, örgütlenmelerine yardımcı olmamızı istiyordu. Ülkenin her yanı böyleydi. Bize düşen, gidip, örgütlere son şeklini vermekti. Çünkü, nereye gittiysek bizi bekleyen kadınlar bulduk. İşte birlik böyle büyüdü. Kısa zamanda bin üyenin üzerine çıktık.

GLORIA CARRION, Luisa Amanda Espinosa *Nikaragualı Kadınlar Birliği'nin genel koordinatörü. Halk tarafından tanınmamakla birlikte, Lea gibi o da başından beri AMPRONAC'ta çalışmış. Aynı zamanda, önemli bir propaganda sistemine paravan olarak çalışan bir anaokul yönetmiş. Söyleşimiz sırasında Gloria 26 yaşındaydı. Bir burjuva*

ailesinden gelmekteydi. İki erkek kardeşiyle birlikte üç çocuktular. Nikaraguali kızların çoğu gibi din okuluna gittikten sonra, Birleşik Devletler'e gönderilmiş bir Amerikan üniversitesinde öğrenimini tamamlamıştı.

Gloria'nın siyasal gelişimini bir çok olay ve deneyim etkilemiş. ABD'deki yaşam, baştan çıkarıcı düşleri ve buz gibi gerçekliğiyle onun üzerinde de etkisini göstermiş, tıpkı yazları Hıristiyan örgütlerle birlikte Nikaragua köylüleri arasında çalışmasının onu etkilediği gibi. Bir diğer dönüm noktası da ağabeyi Luis'in[6] yeraltına geçmesi olmuş. O dönemde, Etiyopyalı bir kadınla girdiği yakın dostluk da Gloria'yı etkilemiş. Gloria, bu ilişkiyi şöyle anlattı: "Aynı Amerikan kolejindeydik ve giderek yakınlaştık. Bizi kuşatan bu tümüyle yabancı gringolar *dünyasında, kültürel, siyasal ve insana özgü alanlarda, birbirimizi özdeş hissettik. Bu bana bir şey öğretti: Böylesine farklı ülkelerden gelmemize, farklı diller konuşmamıza ve tümden farklı kültürel alışkanlıklarımıza karşın, insan oluşumuz ortak bir zemin oluşturmuştu" Gloria için bu çok yönlü deneyimlerin sonucu, Somoza diktatörlüğüne karşı savaşa tüm zamanını adamak oldu.*

Devrim'in zafere ulaşmasından sonra Nikaragua'daki kadın birliği, bu yeni durumun üzerine eğilmek zorundaydı. Artık kadınları diktatörlüğe karşı örgütlemek diye bir sorun yoktu, ama onları uzun zaman alacak yeniden-inşa ve değişim sürecine katmak gerekiyordu. Birlik, bu yeni görev için adını değiştirmeğe karar verdi. Yeni ad olarak, FSLN saflarında savaşırken ölen ilk kadının adı olan Luisa Amanda Espinosa *seçildi.*

GLORIA: Kadınların mücadelesini bugün nasıl gördüğümüzü anlatabilmek için sanırım biraz gerilere gitmek gerekecek. Kadınlar diktatörlüğe karşı savaşa ancak iki, üç yıl kadar önce kitlesel olarak katılmaya başladılar. Kadınların devrim sürecine katılmalarının soyut bir olgu olmadığını önemle belirtmek istiyorum. Onların mücadelesi, tüm halkın kendini savaşa hazırlaması bağlamında yer almıştır.

Nikaraguali kadınlar, bir kadın olarak kendilerinin bilincine vardılar ve Somoza'ya karşı mücadelede oynayabilecekleri rolün önemini kavradılar. Bu daha bilinçli ko-

6. Luis Carrion, Devrim Komutanı, FSLN Ulusal Önderliği üyesi ve Savunma Bakan Yardımcısı'dır.

numdan hareketle, kadınlar kendilerini örgütlemeye başlayıp, Somoza'ya karşı yürütülen Savaşta Devrim'in yanında yer aldılar.

Hala durumumuzun, yani buradaki kadınların durumunun ve ülkedeki devrim sürecine katılımımızın sistemli çözümlemesini yapıyoruz. Bunlar hakkında konuşmaya başladık. Notlarımızı karşılaştırıp, kadın cephesindeki sorunları tümüyle anlamaya çalışıyoruz. Gene de şimdiden bilebildiğimiz bir çok şey var.

Kadınlar ailelerinin temel direğidirler. Bu, Nikaragualı, belki de genelinde Latin Amerikalı kadınların yaşamındaki en temel ve nesnel gerçektir. Kendimizi, *yalnızca,* çocuklara bakan, ev işlerine koşuşturan ve kocalarına boyun eğen ev kadınları olarak görmüyoruz. Kadınlar ailelerinin duygusal, ideolojik ve ekonomik olarak merkezidirler. Özellikle, işçi sınıfından ve köylü kadınlar için böyledir bu.

Nikaragualı kadınlar, tarla işçilerimizin yarısına ulaşan sayılarıyla, tarım işçilerimizin geniş bir yüzdesini oluşturuyorlar. Birçok durumda işsizlik, enflasyon ve kıtlıktan ilk onlar etkilenir. Erkekleri işlerini yitirip, aileye bakamaz olduğunda, aileyi birarada tutma göreviyle yüz yüze kalan da kadınlardır. Sık sık kocaları tarafından terkedilirler. Nikaragualı kadınların büyük bölümü çocuklarıyla kalakalmışlardır. Ailesine bakma yükümlülüğünü tek başlarına sırtlamak zorunda kalan kadınlar, iki yakalarını biraraya getirebilmek için her türlü işi yapmışlardır. Sebze ya da ekmek satıcılığı ya da ne olursa... Bir şekilde geçinip giderler.

Sonunda bütün bunları bir istatistikte toplayacağız tabii; ama bu noktada deneylerimiz kadınların çoğunun bu durumda olduğunu gösteriyor. İşte bunun için, ülkemizde ve bize benzeyen ülkelerde kadınlar, yalnızca sayısal olarak nüfusun yarısını oluşturduklarından değil, aynı zamanda son derece önemli ekonomik rollerinden ötürü, toplumda büyük bir güçtürler.

Kadınlarımızın devrime katılmaları, öncelikle sınıfsal konumlarının bir sonucudur. Devrim sürecine esas olarak işçi sınıfından ve köylü kadınlar katıldılar. Bu kadınlar her gün yaşamın yalın gereksinmeleri için savaşmak durumundaydılar. Bu bir ölüm-kalım savaşıydı. İşte onları Devrim'e

katılmaya iten koşullar bunlardı. Kadınlarımız acımasızlaşmış, katılaşmışlar; her türlü fedakarlığı yapabilecek duruma gelmişlerdir.

Kuşkusuz, kadınların savaşa girmeleri salt sınıfsal konumla açıklanamaz. Onları savaşa katan yalnızca ağır ekonomik koşullar değildir. Ayrıcalıklı sınıflardan birçok kadın da mücadeleye katıldı. Özellikle gençlik üzerinde yoğunlaşan yaygın baskı, her sınıftan kadının tepkisini çekti. Baskı öylesine korkunçtu ki, yalnızca genç olmak bile suçlu sayılmak için yeterliydi. Kendi başına yaş baskıya uğramak için bir nedendi. Luis Alfonso Velasquez[7] olayında olduğu gibi, sekiz, dokuz, on yaşında çocuklar, yaşları dikkate alınmaksızın siyasal cinayetlere kurban edildiler. Buna benzer birçok olay yaşandı. Kadınlar, çocukların ve genç insanların korunması için örgütlenmede başı çektiler. Yaşlı kadınlar, oğullarının ve kızlarının başına gelenlerden ötürü örgütleniyorlardı. Analar ve gençler arasında özel bir ilişki vardı. Birçok kadın, gençlere yardım edip onları baskı, tutuklanma ve işkenceye karşı koruyarak, destek görevlerinde yer almaya başladı. Bir kez başladıktan sonra, diğer görevlerde de çalışıyorlardı.

Kadınların siyasal katılımı, kadın-erkek ilişkisi üzerinde de etkilerini gösterdi. Kadınlar, sorunlar hakkında kendi görüşlerini geliştirmeye ve düşüncelerini açıklamaya başladılar. Karı-kocanın birlikte yaşadığı evlerde yeni ilişkiler gelişti. Kadınlar duygu ve düşüncelerini anlatır oldular. Eskiden akıllarına bile gelmeyecek birşey yapıp, kimi konularda kocalarının görüşlerine karşı çıktılar. Kadınlar ev dışında çalışmalara katılıp, eve daha az zaman ayırdıkça, aile içindeki iş bölümü de değişmeye başladı. Bütün bunlar, aile durumunun yeniden değerlendirilmesini gerektiriyordu. Ve, bütün bu süreç içinde, kadın hareketimiz daha da güçlendi.

7. Luis Alfonso Velasquez FSLN'ye yedi yaşında katılan Managualı bir çocuktu. Sınıf arkadaşlarını örgütlemiş, üniversite toplantılarında konuşmuş, para toplamış, bombalar yapmış ve silahlı propaganda eylemleri yürütmüştür. 29 Nisan 1979'da, on yaşına basmadan önce, Somoza'nın muhafızlarından biri tarafından kurşunlanarak öldürüldü. Managua'nın merkezine onun adı verilen büyük bir park inşa edilmiş; ölümünün birinci yıl dönümünde halka açılmıştır.

LEA: İlk kez 8 Mart 1978'de, Uluslararası Kadınlar Günü'nü kadınlar için özel taleplerle kutladık. Sosyalist Parti[8] içinde Uluslararası Demokratik 'Kadınlar Örgütü adında bir kadın örgütü vardı; ancak kadınların büyük çoğunluğuyla ilişkisi kopuktu. Bu bir parti örgütüydü, kitle örgütü değil. 8 Mart'ı genellikle nükleer bombaya karşı bir programla, yani Nikaragualı kadınların durumuyla pek az ilintili bir programla kutlarlardı.

1978'de kadınlar 8 Mart'ı ülke çapında kutladı. Baskının boyutları nedeniyle, biraz daha özgür olan kilise ortamından yararlanmanın en iyisi olacağını düşünmüştük. 8 Mart kilise ayinleriyle kutlandı, her ayinden sonra da bir konuşma yapıldı. Bu yöntemi, her yerde, kadınları harekete geçirmek için kullandık. Arasıra, neredeyse gizli önlemler alarak kiliselerde toplanıyorduk. Bu 8 Mart, aynı zamanda, yoldaş Nora Astorga'nın[9], Ulusal Muhafızlar'ın en berbat işkencecilerinden "Köpek" Vega'nın Devrim için öldürülmesi olayına karıştığı gündür. O da örgütümüzün bir üyesiydi.

Nisan geldiğinde ana komitelerle daha yakından uğraşmaya başlamıştık. Diriamba'da köylülerin düzenlediği bir açlık yürüyüşüne katıldık. Yürüyüş Muhafızlar tarafından vahşice dağıtıldı. Yoldaşlarımızdan biri yaralandı, bir ayağı parçalandı. Öldürülenler arasında çocuklar da vardı.

Bizim gösteride köylülerin yanında yer almamız, birlik için çok önemli oldu. Birçok tartışmaya yol açtı. Artık azınlıkta kalmış olan burjuva ve küçük burjuva kadınlar köylülerle ittifak yapmamızı sorgulamaya başladılar. Tartışmalarda, birliğimizin artık bağlantısız ve şekilsiz bir bütün olarak kalamayacağını gözler önüne serdik. Ulusal bunalımda bir tavır göstermeliydik. Gelişen iki farklı siyasal eğilimden birini seçmemiz gerekliydi. Bunlardan biri, sonuçta diktatörlüğün "modernleştirilmesi" anlamına gelecek olan bir tür Somoza'sız Somozacılık'tı. İkinci seçenekse, Nikaragua halkının diktatörlüğü alaşağı etmesiydi. Bu iki seçeneği, yerel komitelerdeki sürekli toplantılarda tar-

8. Bu, Nikaragua'da Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile ilişkisi bulunan bir partidir. 1944 Haziran'ında kurulmuştur.
9. Nora'nın bu olayı aktardığı Beşinci Bölüm'e bakınız.

tıştık. Ardından, o zamanki 3000 üyeyi temsil eden delegelerle geniş bir toplantı yaptık. Yeni kurulan Birleşik Halk Hareketi'ne[10] katılma kararı aldık. Yalnızca altı ya da yedi kadın buna karşı çıktı; diğerleri kesinlikle kabul etti.

Ağustos'ta diktatörlük bir dizi tüketim malının fiyatını yükseltince, birliğimiz halkı ayaklandırdı. *Çocuklarımız Aç, Hayat Pahalılığını Durdurun!* sloganı etrafında bir kampanya hazırladık. Birçok kentte kadınlar, önlerinde önlükleri ve ellerinde boş kapkacaklarıyla sokaklara döküldüler. Aynı zamanda, diğer Latin Amerika ülkelerindeki kadınlar, özellikle Şili, El Salvador ve Arjantin'de, kaybolan siyasal tutuklular sorunu çevresinde örgütlenmeye başlıyorlardı. Sorun, oğullarını, kızlarını ve kocalarını içine aldığından, kadınları özellikle ilgilendiriyordu.

Geleneksel sol partiler, kadınları örgütlemekte başarılı olamadılar. Biz ise, kadınların özel sorunları bağlamında örgütlenirken, onları ulusal mücadeleye nasıl katacağımızı öğrenmiş olduğumuzdan, başarılıydık. Duruma, her zaman, kadınların bakış açısından yaklaştık. Böyle yapmasaydık, kadınları örgütlemenin ne anlamı olurdu? Aynı şekilde başka tür bir grup, örneğin bir ana-babalar birliği vb. şeklinde de örgütlenebilirdik. Eğer kadınları örgütleyeceksek, birliğimiz başka kesimleri örgütleyen gruplardan farklı olmalıydı. Diğer örgütlerin hiçbiri kadınlara bizim sağladığımız türden bir siyaset alanı sağlayamadı. Gençler kendi gençlik derneklerinde, öğrenci birliklerinde toplanıyor ya da FSLN'ye katılıyorlardı. Biz onlara kadınlar olarak örgütlenme olanağı sağlamadan mücadeleye katılmayacak öylesine çok kadın var ki...

30 Mayıs Anneler Günü'ne bile siyasal bir anlam kattık. O zamana dek bu gün, tam anlamıyla bir burjuva geleneği olarak kutlanılagelmişti. O yıl, kadınların her zaman meta olarak görüldüğünü ve nesneleştirildiklerini anlatan bildiriler dağıttık. Sloganımız *En İyi Hediye, Özgür Bir Ülke* oldu. Böylece, kadın olarak tepkilerimizin siyasal baskılara karşı mücadeleyle ilişkisini ortaya koyabildik. Eylemle-

10. Mücadelenin sonlarına doğru, FSLN dahil Somoza karşıtı grupları maskelemek amacıyla Movimiento Pueblo Unido — Birleşik Halk Hareketi adlı bu örgüt kurulmuştur.

rimizdon biri de değişik mahallelerden kadınların küçük skeçler oynadıkları, yerel staddaki toplantı oldu. Örneğin "Çocuklarımız Aç", adlı skeç insanların ödemek zorunda kaldıkları yüksek vergilerle ilgiliydi. Geleneksel bir yaklaşım olarak görülebilir ama, tüm skeçler anaların rolü üzerinde yoğunlaşıyordu; böylelikle büyük kadın yığınlarını harekete geçirebildik.

1978 Ağustos'unda bir şeylerin hareketlenmeye başladığını sezebilirdiniz. Ticaret sektörü çalışanları ortaya yeni bir grev önerisi attı. Durum, bundan önceki grev döneminden daha elverişli görünüyordu. Birleşik Halk Hareketi, FSLN'nin öğrenci örgütleriyle sağladığı destek sayesinde hızla ilerlemekteydi. Grev hazırlıkları başladı. Sonra, 22 Ağustos'ta Ulusal Saray'a[11] saldırıldı. Bu olay, planlarımızı hızlandırdı. Eğer olayları canlı tutamazsak, baskının bizi silip süpüreceğini biliyorduk. Çok iyi hatırlıyamıyorum, ikinci genel grev 26, 27 ya da 28 Ağustos'ta başladı.

Grev sırasında birliğimiz acil durum koşullarında çalışmayı öğrendi. Ne denli kötü koşullarda olursak olalım, nasıl ayaktq kalınır, işe nasıl devam edilir, bunu öğrendik. Mahalli merkezlerle birlikte ana komitelerimizin çalışmalarını askıya aldık ve daha merkezi bir yapı örgütledik. Her mahalleden yalnızca bir yoldaşın diğer bölgelerle ilişkiye geçebileceği bir zincir kurduk. Yalnızca önderler bir araya gelebiliyorlardı. Önderlik yapısını da değiştirdik; artık bir başkan yoktu, yalnızca mali işlerden sorumlu bir koordinatör ile güvenlik ve sağlık işlerini yürüten diğer koordinatörler vardı. Bu gizli çalışma biçimi, mücadelenin ve baskının yükseldiği o dönemden geleceğe sağ salim çıkabilmemiz için zorunluydu.

Birlik, 1978 Eylül'ündeki ilk ayaklanmadan sonra örgütlenmesindeki öncelik anlayışını değiştirmeye başladı. Koşulların niteliksel olarak değiştiğini sezdik. Dolayısıyla artık kadınları örgütlemeye öncelik verilemezdi. En acil

11. 22 Ağustos 1978'de Eden Pastora, Hugo Torres ve Dora Maria Tellez'in önderliğinde bir FSLN komando birliği, hükümetin yasama kolu toplantısı sırasında Ulusal Saray'a girdiler ve istila ettiler. Yüzlerce kişi rehin alındı ve daha sonra siyasal tutukluların salıverilmesi, bir milyon dolar verilmesi ve bildirilerinin yayınlanması karşılığında bırakıldılar. Bu olay Eylül 1978 kısmi ayaklanmasından hemen önce gerçekleşti.

görev, Somoza'ya karşı herkesi harekete geçirmekti. Savaştan sonra Sandinist Savunma Komiteleri adını alacak olan sivil savunma komiteleri kurmaya başladık. İlk yardım kursları düzenledik, temel gıda malzemelerini depolattık.

JULIA GARCIA, 26 yaşında. Onunla ilk konuştuğumuzda, hamileliğinin son haftalarındaydı. Bir dahaki buluşmamızda, beşinci çocuğu olan bebeği, onyedi günlük olmuştu. Çalışmasına yalnızca doğumun gerektirdiği kadar ara verip işinin başına dönmüştü bile. Julia ile Sandino City'de görüştüm. Eskiden Açık Alan 3 olarak bilinen 'Sandino City' ye bu adı kendi sakinleri vermişti. Açık Alan 3, 1972'de binlerce kişiyi evsiz bırakan depremden sonra Managua'nın varoşlarında kuruluveren geniş bir gecekondu alanıdır. Bu bölge Julia'nın hem evi hem de iş yeriydi. Sandinist Savunma Komitesi'ne bitişik, küçük bir ahşap evde oturuyordu.

JULIA: Annem ben on üçümdeyken öldü. On altı çocuğu vardı: sekiz oğlan, sekiz de kız. Annemin ölümünden sonra babam, başka bir kadınla evlenip bizi tümüyle terketti. Tabii ben de çalışmak zorunda kaldım. Bir fabrikada temizlikçi olarak çalışıp ayda 50 *cordoba* kazanıyordum. Çalışmak zorunda olduğumdan, okula adımımı bile atamadım Okuyup yazmayı ancak mücadeleye girdikten sonra öğrendim.

Zaferden önce, öyle açıktan açığa "Ben Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi'ndenim" diyemezdiniz. Halk korku içindeydi. Ama ben harekete katıldım. Demokratik İşçiler Komitesi'nden bir yoldaş benimle konuşup, daha iyi bir yaşam için örgütlenmenin ve savaşmanın önemi konusunda bilinçlendirdi. Ona halkla konuşmayı öğrenip, onlara neler hissettiğimizi, nasıl sömürüldüğümüzü anlatmak istediğimi söyledim. İlk eylemim açlık grevi için bir kiliseyi işgal etmek oldu. Savaşmanın nasıl birşey olduğunu keşfetmek istiyordum. Kendime, böylece birşeyler öğrenip korkularımdan kurtulacağımı telkin ettim.

Bir Uluslararası Kadınlar Günü'nde, o zamanlar Açık Alan 3 olarak adlandırılan Sandino City'deki bir eyleme çağrıldık. Miting Salı'ya rastlıyordu. Bu, aynı zamanda be-

nim AMPRONAC'ta çalışmaya başladığım gün oldu. İlk mitingden sonra katılmaya devam ettim. İki ya da üç ay kadar sonra mahalledeki yoldaşlar beni koordinatör seçtiler.

Okuma-yazmayı mücadelenin içinde öğrendim. Mücadeleye katılınca, okuma-yazma öğrenmem gerektiğini, yoksa not bile tutamayacağımı görmüştüm. Mitingin birinde, bir başka kadının yazdığı raporu okumam gerekti. Gerçekten çok utanmıştım. Zolia adındaki bir kadına, "Bak yoldaş, benim şöyle bir sorunum var. Ben okuma bilmem" dedim. Ama o, "Endişelenme. Davaya sımsıkı bağlı kadınlar olmak, yüksek eğitimli kadınlar olmaktan daha çok ilgilendiriyor bizi" diye karşılık vermişti. İşte o zaman yazmayı öğrenmeye koyuldum. Bir kalem ve bana öğretmenlik yapacak insanlar buldum. Bir paragrafı alıp harfleri tek tek ezberledikten sonra, yazmaya başladım. Böyle böyle öğrendim işte.

Çocuklarım ve daha bir sürü sorunla, siyasal alanda etkin olmak kolay değildi. Onları neredeyse terkediyordum, öyle istediğimden değil, savaşmak gerektiğinden... Yalnızca ben değil, birçok kadın mücadeleye katılmıştı. Zor olan şeylerden biri de, nasıl katılacağımızı hesaplamaktı. İnanın bana, gerçekten zordu. Örneğin sivil savunma komitelerini örgütlerken, ancak ayakta duracak kadar yer olan küçücük odalarda toplanmak zorundaydık. Sokakta jandarma arabalarının dolanıp durduklarını görüyorduk. Bu küçücük yerlerde, gerçek bir sessizlik içinde konuşup, savaştaki rolümüzü planlamaya çalışıyorduk...

Herşey çok çabuk olup bitti: Sivil savunma komiteleri, dağlar, ...ve 19 Temmuz'da zaferle eve dönüşümüz... muzaffer olarak! Herkesi sokaklarda görüp coşkuyla bağırdığımı hatırlıyorum: *"Patria libre!"* Özgürdük artık. Eve döndüğüme çok seviniyordum; az sonra kocamı, diğer bölgelerde savaşan yoldaşlarımı, çocuklarımı görecektim. Kocamla uzun bir süredir ayrıydık. Managua'da çarpışmış, sonra Masaya'ya geri çekilmişti. 21 Temmuz'da birbirimizi gördüğümüzde ikimiz de ağladık; *kazanmıştık.* Daha önceleri, bu anın nasıl birşey olacağı üzerinde konuştuğumuzda, ben en iyisinin ikimizin de savaştan sağ salim kurtulup neler yaptığımızı birbirimize anlatmamız olduğunu söyler-

dim. Tam da böyle oldu. O bana kendi deneyimini anlattı, ben de ona benimkini; çünkü ben de mücadelenin içindeydim.

LEA: Her yerde olduğu gibi burada, Sandino City'de de kadınlar savaşın içinde eğitildiler. Örneğin Muhafızlar'ın Masaya'da Esteli, Chinandega ve Leon'da kullandıkları adamları kullandıklarını ilk farkeden kadınlar oldu. Bu, birliğin toplantıları aracılığıyla ortaya çıktı. Her toplantıda üyelerimizin tanık olduğu olayları ayrıntılı raporlar halinde sunardık. Kuşkusuz kadınlar çok iyi gözlemcilerdi; bu özellikten nasıl yararlanacağımızı zaman içinde öğrendik.

Eylül'deki kısmi ayaklanma Nikaragua'daki hayatı kökünden değiştirdi. Bu dönem, birliğimizin son darbe için gerekli örgütsel değişiklikleri yaptığı bir zaman oldu. Diktatörlük hareketimizi yok ettiğini sanıyordu; oysa biz yeraltına inmiş, en etkin olarak nerede işe katılmamız gerektiğini tartışmaktaydık. Yapımızı desteklemek için seminerler düzenledik, propagandayı yoğunlaştırdık ve kopuk olan ulusal ilişkileri yeniden sağlamlaştırdık. Çoğu insan korkuyordu; kimisi kararsızdı; diğerleriyse tümden çekildi. Bütün bunlara rağmen, kendini adamış kadınlardan bir çekirdek oluşturabildik.

Oynamamız gereken rolün her zaman temel destek sağlamak olduğunu düşünmüştük; ama ilk ayaklanmaya hazırlanacak zamanımız olmadı. Sağlayabildiğimiz destek çok düşük düzeydeydi; ilk yardım kursları düzenledik, mahalleye ilaç ve malzeme sağladık. Yeterince iyi hazırlanamamıştık. Ama Ekim'den sonra güçlendik ve çalışmalarımızı geliştirdik. En büyük katkımızın kitlelerin örgütlenmesine yardım etmek olduğuna inanıyorum. Bu döneme gelindiğinde, bütün mahallelerdeki kadınlar halkı örgütlemeyi öğrenmişlerdi. Bu, pek çok örgütün beceremediği bir işti. AMPRONAC harekete geçme ve örgütleme kapasitesiyle dikkati çekiyordu.

Birleşik Halk Hareketi'nin başlattığı genel kampanyalara ve biz kadınların daha iyi üstesinden gelebileceği özel kampanyalara katılıyorduk. Böyle kampanyalardan biri, Muhafızların ailelerine yapılan çağrı oldu. Mahallemizde

oturan Muhafız eşlerine imzasız mektuplar yollayarak, onlardan kocalarını komşularına ve tüm Nikaragua halkına ihanet ettiklerine inandırmalarını istedik. Klinikler kurdukevet, belki "klinik" sözü biraz abartılı kaçıyor; ama savaş süresince tıbbi bakım yapan evler örgütledik. Yarı yeraltı koşullarında yoğun ilk yardım kursları verdik. Binlerce yaralımız olacağını bilerek, kitlesel serum programları hazırladık. Pirinç, fasulye gibi temel besin depolarına paravan oluşturacak mahalle bakkalları kurduk.

Birlik bu dönemde giderek radikalleşti. Her konuda, dilinde bile... Diktatörlüğün son yenilgisi sırasında, Birleşik Halk Hareketi'ne katılmıştık. Sonra Yurtsever Cephe ile birleştik. Nikaraguali kadınlar, birliğimiz aracılığıyla 8 Mart 1979'dan itibaren diktatörlüğün yenilgisini hazırladılar... Bugün AMPRONAC saflarından gelen kadınların çoğu önemli siyasal ve örgütsel sorumluluklar üstlenmiş durumdadırlar.

Nikaraguali Kadınlar Birliği, devrimci mücadele sırasında savaşırken ölen ilk FSLN'li kadın militan LUISA AMANDA ESPINOSA'nın adını almıştır. Luisa, 3 Nisan 1970'de Muhafızlar tarafından öldürüldü. 21 yaşındaydı. Bu genç militanın yaşamı, devrime katılması, Somoza'nın Ulusal Muhafızları'nın elindeki ölümünü hazırlayan olaylar hakkında daha çok şey öğrenmek amacıyla ailesi ve yoldaşlarıyla konuştum.

ANTONIA: Kızımın gerçek adı Luisa Antonia'ydı. 1948'de doğmuştu. Tüm çocuklarımın sonuncusu, en genciydi. 21 çocuğumdan yalnızca altısı yaşadı. Kocam beni terketti, Luisa'ya hamileyken bırakıp gitti; bu nedenle o doğduğunda bir başımaydım. Geçimimizi sağlamak için çamaşırcılık ve ütücülük yaptım. Luisa bana yardım edebilmek için çok küçüktü. Yedi yaşına bastığında dayısı alıp Granada'ya götürdü. Ancak ona çok kötü davrandığından, Luisa on iki yaşında geri döndü. Dayısı fırıncıydı ve onu sokaklara ekmek satmaya gönderiyordu. Granada'dayken okula başlamış ve üçüncü sınıfa kadar okumuştu.

Eve dönünce kendine bir koca bulup onunla gidinceye kadar ev işlerinde bana yardımcı oldu. Evlendiğinde on

üçünde, belki de on dördündeydi. Ama yeniden geri döndü, çünkü kocası da ağabeyim gibi ona kötü davranmıştı. Öyle tatlı bir kızdı ki, ama talihi yoktu.

ROGELİO RAMIREZ: O yıllardan beri birçok arkadaşla konuştuk. Hepimiz de hemen hemen hiç kimsenin Luisa Amanda'yı gerçekten tanımadığına kanaat getirdik. Bir anlamda mitleşti. Sanırım kadınlar birliğine onun adını vermek daha yaşlı kadınlardan birinin teklifi olmalı; çünkü gençler onun kim olduğunu bilmiyorlardı.

Bir gece Jaime Wheelock onu evime getirmişti. Leon'daki San Luis'den geldiğini düşünmüştüm. 15 Ocak 1970'ten hemen sonraydı. Ona ilişkin ve aklımda kalan şeylerden biri, çok üzgün olduğuydu. 15 Ocak'ta Managua'da FSLN'den yoldaşlar öldürülmüştü ve sanırım onlardan biriyle, Mauricio Hernandez'le ilişkisi vardı.

Ben FER[12]'e bağlıydım ve evde birini saklamak benim için sıradan bir işti. Gündelik, ama aynı zamanda çok üzücü bir iş. Çünkü sakladığım kişilerden çoğu benim evimi ölmek için terkediyorlardı. Bu iş o kadar sık oluyordu ki, Luisa'nın bende kalışını ayrıntılarıyla hatırlamak çok güç. Ancak her zaman üzüntüyle hatırladığım bir şey var; hastaydı. Nesi vardı bilmiyorum ama, bana geldiğinde bir süredir hastaydı. Suskunluğu belki bu yüzdendi. Onu evimden alıp hastaneye götürdüler.

Öldürüldüğü günü hatırlıyorum. Karımla evden çıkmıştık. Merced Parkı'na doğru, yolun sol tarafından yürüyorduk. Aniden caddeyi geçmekte olan çok şık giyimli genç bir kadın gördüm. Giysilerine rağmen Luisa Amanda'yı tanıdım. Bir şekilde dikkatini çektim; caddeyi geçip yanımızda yürümeye başladı. Doğrudan bize bakmadan konuşuyordu. Birşeye ihtiyacı olup olmadığını sordum. 'Hayır, yok-bir taksiye bineceğim, numarasını al" dedi. Bu aldığı son güvenlik önlemi olmalı. O, taksiye bindi ve biz de parkı geçip çalıştığım Muhafızlar Tarım Ürünleri Evi'ne doğru ilerledik.

Bu yolu beş dakikada, eğer birisiyle konuşmak için durursan 10 dakikada alırsın. Daireye vardığımda resepsiyon

12 Frente Estudiantil Revolucionario (FER; Devrimci Öğrenci Cephesi) FSLN çizgisinde bir üniversite öğrenci örgütüdür.

memuru, "Şimdi San Juan'da iki gerillayı öldürmüşler" dedi. Kim olduklarını ve tabii az önce konuştuğum kadının Luisa Amanda Espinosa olduğunu bilmiyordum. Onu "Maura" olarak tanıyordum. Fakat sonradan Luisa'nın San Juan'da öldürüldüğünü keşfettim. Zaman öyle içiçeydi ki benim işime yürüdüğüm birkaç dakika içinde Luisa da ölüme doğru yol alıyordu. Eğer batıl inançlara sahip bir adam olsaydım, onu öldükten sonra gördüğümü söyleyebilirdim; herşey öylesine kısa bir sürede olup bitti.

TITA VALLE: Luisa Amanda Örgütteyken, FSLN'nin birkaç kadın üyesi vardı. O dönemde, bir kadın, üye olmak istiyorsa, birçok şeyi de gözden çıkarması gerekiyordu. 60'ların sonu 70'lerin başındaydık ve FSLN yeniden örgütlenme dönemine girmişti. Zor yıllardı. Katılan kadınlar, özel sorunlarla karşı karşıya kalıyorlardı. Bunlar, belki de erkeklerinkilerden daha ağır ağır sorunlardı. Askeri görevleri üstlenmek genel kural değildi, asıl gerek duyulan örgütsel işlerde yer almaktı. Yapılacak iş, üye kaydetmek ve onları politikleştirmekti. Bu alanda çalışan kadınlar, çoğunlukla öğrenciydiler. Luisa, onların arasındaki sayılı işçi kökenli kadından biriydi.

Luisa, yeraltındaki yoldaşlar için güvenilir bir sığınak olan bir evi[13] korumakla görevliydi. Bu güç bir yaşantıydı. Onunla tanıştığımda, yoldaşı Mauricio Hernandez yeni öldürülmüştü. Bu ona çok ağır geldi, uzun zaman kendini toparlayamadı. Çok suskundu. Bize, anlaması çok güç kitaplar getirdiklerini hatırlıyorum. O bunlardan pek az anlamakla birlikte, satır satır, cilt cilt okuyordu. Çok az bir eğitim görmüştü, ama okuma ve yazma becerisini geliştirebilmek için büyük çaba harcıyordu.

ROGELIO: Luisa Amanda, ana evinden ayrılmış ve Carmen adında bir kadınla yaşamaya başlamıştı. Carmen adeta ikinci annesiydi, FSLN ile işbirliği yapıyordu. San Luis dolaylarında çevre fabrikalardaki işçilerin çoğunun gidip geldiği, küçük bir lokantası vardı. FSLN'nin bir takım ulusal önderleri de, orada yerlerdi.

13. Gerillaların gizli toplantılar düzenlemek, yaralılara bakmak ve görece bir güvenlik içinde saklanmak için kullandıkları ev.

TITA VALLE: Carmen'in FSLN'yi desteklemesi, kuşkusuz, Luisa Amanda'yı derinden etkilemiş olmalı. Aynı şekilde, devrimci hareketin bu denli içinde yer alan, insanların saklandığı bir evde yaşamak da... İlk kez, böyle katılmış olmalı. Bu "yeni" annesinden sık sık söz ettiğini biliyorum...

Öldürüldüğünde, biri gelip onu teşhis edinceye kadar, cesedi günlerce morgda kaldı. Gerçek annesinin onu gazetelerde çıkan resimlerinden tanıyıp tanıyamadığını bilmiyorum.

ROGELIO: Carmen onu teşhis edemezdi. Böyle bir şey yapsaydı, gizli evi tehlikeye sokardı...

ANTONIA: Luisa'nın, Carmen'in evine girip çıkan çocuklarla birlikte dolandığını seziyordum, ama bana bir şey söylemiyordu. Sonunda birgün, onu çekip ağlayarak, "Kızım, ne oluyor sana, söylesene...?" dedim. Karşıma geçip, diz çöktü ve "N'olur ağlama, anne. Gerçeği söylerim ama, beni ele vermeyeceğine söz ver." dedi. "Ne ele vermesi?" dedim. Ayağa kalkmasını söyledim. Bunun üzerine bana ne yaptığını anlattı. "Ama, endişelenme anne, ben kendimi korurum..." dedi.

Eve son geldiğinde, kız kardeşlerine sarıldı ve bir süre için gideceğini söyledi. Onu uğurladım. Yaklaşık bir ay sonra da resmi gazetelerde gördük. Ölü bir adamla ölü genç bir kadının fotoğrafıydı. Onun benim kızım olduğunu düşünmedim bile. Kendi kendime, "Tanrım, onları öldürmüşler... ne korkunç" dedim. Ama onu tanıyamadım.

Zaman geçiyordu. Bir gün, Carmen uğrayıp bana bir not bırakmış. Ütüden eve döndüğümde, kızlarımdan biri gelip "Anne, sana söyleyeceğim şey yüzünden üzülme, çünkü daha emin değiliz. Ancak, Carmen gelip şu notu bıraktı. Ölü kadının Luisa olduğunu söylüyor." dedi.

VINCENTA ESPINOSA: Yoldaşlardan biri eve gelerek kızkardeşimin cesedini teşhis etmeye gidip gidemeyeceğimi sordu. Ona korktuğumu söyledim, ancak o da gitmem gerektiğini, onların kızkardeşimi yakmalarına ya da bir kenara atmalarına izin veremeyeceğimizi söyledi. Leon'a gidecek param bile yoktu, ama ertesi gün beni otobüs durağında karşılayıp, içinde Leon'a gidip dönmeme yetip artacak kadar para olan bir çıkın verdi.

Leon'daki askeri karargâha vardığımda nöbetçiler beni durdurup oracıkta sorguya çekmeye başladılar. Benden ne öğrenebileceklerini anlamak istiyorlardı. Hiçbir şey bilmediğimi söyleyip durdum. Oğullarımdan birine gebeydim —şimdi dokuz oldular—, belki bundan ötürü bana fazla kötü davranmadılar.

Morg, dehşet vericiydi. Onu görür görmez kendimden geçtim; beni hastahaneye götürmek zorunda kaldılar. Sonradan, benimle birlikte Leon'a gelen yeğenim, gidip onu teşhis etti. Onun Luisa olduğunu dizinin yanındaki bir işaretten anlamıştı. Ha, bir de ayakabıları vardı; kendisinin hiç ayakkabısı olmamıştı, bundan ötürü o Noel'de annem bir çift ayakkabı vermişti ona. Evet, kesinlikle kızkardeşimdi.

Bizi, yeniden karakola götürdüler. Albay Adrian Gros onu eve götürüp götürmeyeceğimi sordu. "Yapmak istediğim de bu zaten" diye cevap verdim; "Böylece, en azından annem onu ölü de olsa bir kez daha görebilir." O da bana tabutun ve diğer gerekli şeylerin tamam olup olmadığını sordu. Ne yapacağımı bilmiyordum. Onu oradan çıkarmaya gücümüz yetmeyecekti.

Sonunda, *La Prensa*'ya gitmeye karar verdim. Gidip, Pedro Joaquin Chamorro ile konuştuğumda, o her şeyi ayarladı. Onu önceden tanımıyordum. Yoksul olduğumuzu, cenazesini kaldıracak paramız olmadığını anlattım. Katolik Cenaze İşlerini arayacağını söyledi. Önce, bu tip cenaze kaldırmadıklarını söylediler. Ama o, "Kaça çıkarsa çıksın, bu savaşçı için sizin hizmetinizi istiyorum" dedi. Birini gömmek 1400 *cordoba*'ya mal oluyordu ve Pedro herşeyi halletti. İşte kızkardeşimi böyle gömdük.

ANTONIA: Onu eve, öğleden sonra, dört sularında getirdiler. Ertesi sabah ona kadar burada tutabilecektik. O gece, başında sabahladıktan sonra erkenden mezarlığa götürdük. Birkaç kişi bize katıldı. Başımızın üstünde uçaklar uçuyordu. Anayola çıkıp yolun sonundaki kafeye kadar ilerlemiştik ki, içinde birkaç kişi olan küçük bir araba yanımızda durdu. İçindekiler dışarı fırladı, tabutun üzerine kırmızı ve siyah bir bayrak atıp kaçtılar.

EMMET LANG: Bir keresinde Luisa Amanda dağdan geliyordu ve üç nöbetçi onu durdurmuştu. Hemşire kılığındaydı. Onu içeri çekmişler, biri de tecavüz etmeye yeltenmişti. Önce nehrin kıyısına götürmüş, Luisa da başta razı görünmüş. Sonra, oracıkta, nehrin kıyısında herifi öldürmüştü. İşte, Nikaragualı kadının gücüne bir örnek... Luisa çoğu zaman olduğu gibi kaçmayı başarmıştı.

TITA VALLE: Muhafızların, yoldaşların gizlendiği bir evi keşfettiklerini hatırlıyorum. Hepsi kaçmayı başarmıştı ama, ev Muhafızlar'ın elindeydi. O gece, Luisa Amanda, eve dönüp, arka pencereden içeri sızmış ve geride bıraktıkları birkaç şeyi almıştı. Birkaç silah ve bir dikiş makinesini. Onları, nehir yatağı yakınlarında bir yerde saklamıştı. Bir kaç gün sonra, bir taksiyle dönüp hepsini almıştı. Bu şeyler pek önemli değildi ve yakalanmayı göze almaması gerekirdi. Ama, boğazına kadar bu malzemeyle donanmış olarak bir arabaya atlamış, hatta bir ara hiçbir şeyden kuşkulanmayan nöbetçilerle şakalaşmıştı. Tabii bunun için okkalı bir azar işitti.

Luisa, Örgüt'e çok bağlıydı. Kadınların da en az erkekler kadar FSLN'de yeri olduğuna inanıyordu. O çok azimli, büyük bir insandı.

ROGELIO: Onu ölüme sürükleyen olaylar çok karışık. Evde beş kişiydiler. Enrique Lorente, bütün bölgeden ve aynı zamanda evden sorumluydu. Ötekiler, Luisa Amanda, Enrique'nin karısı Gloria Campos, Victor Maza ve adını hatırlayamadığım bir başka yoldaştı. Akşam üstü saat beş sularında —Luisa öldürülmeden bir gün önce—, yakınlarda ateş edildiğini duydular. Doğal olarak evin keşfedildiğini sandılar, ancak sonraki olaylar bunun doğru olmadığını gösterdi. Enrique hepsini oturma odasına toplayıp artık burada kalamayacaklarını, kaçacak bir yol bulmaları gerektiğini söyledi. Herkese, cephaneleri bittiğinde, gerekirse kendi işlerini bitirmek için iki mermi saklamalarını tembihledi.

Enrique ve diğer yoldaş, 1976'da hapse girmişlerdi. Tam tutuklandıkları gün kaçmaya çalışırken Muhafızlar onları yakalayıp işkence yapmıştı. Bu olaydan sonra Enrique, bir daha onu sağ ele geçiremeyeceklerini söyleyip durdu.

Evi terkettiklerinin ertesi günü, Luisa Amanda ve Enrique birlikteydiler. O sırada, Leon'da Muhafızlar'ın devriyeleri işi çok sıkı tutuyorlardı. Devriye arabaları yaklaşık 20 kişilik kamyonlardı. Herhalde bir muhbir Enrique ve Luisa'yı görüp, birşeylerden kuşkulanmış olsa gerek. Enrique'nin elinde, içinden bir tomar harita çıkan, şu havayolları çantalarından vardı. Muhbir onları izlemeye başlayınca herhalde telaşlandılar. Büyük bir hata yaparak, kaçmaya çalışıtılar; kendilerini hemen yakındaki bir evin avlusuna atıp, bir çift taş lavabonun ardına gizlendiler. Sonradan idam edilen muhbir Aguilera avluya girince, Enrique sol bacağına ateş etti. Böylece çatışma başladı.

TITA VALLE: Luisa Amanda silahlı değildi. Bir tabanca vardı, o da Lorente'deydi. O düştüğünde, Luisa silahı kapıp, yaylım ateşi açarak duvardan atlamayı denedi. Ancak, o sırada yetişmiş olan 15-20 muhafızın hepsi de ateş ediyordu. İşte tam duvardan atlamaya çalışırken vuruldu.

ROGELIO: Hiç bir zaman doğrulanmamış olmakla birlikte, kimileri Enrique'yi vuranın Luisa Amanda olduğunu düşündüler. Duvarın öteki tarafındaki avluda bir kadın varmış ve Enrique'nin "Beni vur." dediğini, hemen sonra da ateş edildiğini işitmiş. Ama, bu asla kanıtlanamadı.

EMMET: Enrique'nin vücudunda sürüyle mermi bulundu. Birden fazla kişi tarafından öldürülmüş olmalı. Ancak, ben başka bir şeye dikkat çekmek istiyorum. Luisa Amanda evi terkettikten sonra, doğrudan, öldürüldükleri yere gitmemişti. Luisa Amanda, ölmeden on dakika önce Leon'un ortasındaydı.

ROGELIO: Biliyorum, biliyorum. Çünkü onu gördüm. Onu gördüğümü size söylemiştim. Düşünebildiğim tek şey, Luisa Amanda'nın birine bir mesaj götürmüş olabileceği, birisiyle bağlantı kurmuş olmalı...

EMMET: Gitmiş olabileceği iki yer var: Aurora'nın evi ya da Jose Benito ile Enrique'nin olduğu sanılan ve bana yakın olan gizli ev. Luisa Amanda'nın Gloria'yı Aurora'ya bırakmaya gidip, sonra Enrique'yi almış olabileceği akla yat-

kın görünüyor. Ama, bu noktayı Gloria Campos'la konuşmadan pek aydınlatamayacağız...

GLORIA CAMPOS: Luisa Amanda'yı kısa bir süre 1969'da, sonra da 1970'de o evde birlikte olduğumuz o son iki ay içinde tanıdım. Gerçek bir yoldaş ve neşeli bir insandı; dans etmeyi ve şarkı söylemeyi severdi ve aynı zamanda, çok çalışırdı. Daha çok öğrenmek için korkunç bir istek duyuyor, doymak bilmez bir şekilde okuyordu. Onu "Lidia" olarak tanıyordum. Bu adı ona, Küba Devrimi'nin kahramanlarından Lidia Doce'nin onuruna vermişlerdi...

Evde her an birçok yoldaşı bekliyorduk. Emmet Lang'ın Jose Benito Escobar ve Ifrain Sanchez Sancho'yu getirmesi bekleniyordu. Silah seslerini işitince, Enrique, Luisa Amanda'ya köşeye gidip, ne olup bittiğini anlamasını söyledi. Luisa Amanda ölü bir teğmen bulmuş, birisi de ona yoldaşlarla ilgili bilgiler vermişti. "M" yani doktor plakalı bir arabada görüşmüşlerdi.

Enrique, bana ve Luisa Amanda'ya evi terketmemizi emretti. Aurora'nın evine gitmemizi söyledi. Oraya 2 Nisan akşamı saat yedi sularında gittik. Luisa evde kalan yoldaşlar için endişeliydi. Bu nedenle, ertesi sabah geriye dönerek, onları evin büyük olasılıkla aranabileceği konusunda uyardı. İşte, bunun üzerine, Enrique ve o, öldürülmelerinden az önce evden ayrıldılar. Benim doğum günümdü, 3 Nisan. Enrique ve Luisa ise savaşırken öldüler.

Gloria Carrion bizi bugüne döndürdü. Birçok kadın ve erkeğin, Devrim uğruna yaşamlarını verdikleri yedi yıl geçmişti. Ama, savaşta ölen ilk FSLN'li kadın unutulmamıştı. Ve unutulmayacağını göstermek için, Nikaragualı Kadınlar Birliği, onun adını almıştı.

GLORIA: Bugün, kadınların ve Devrim'in görevi bir ve aynıdır. Kimileri gibi, kadınlar özel talepleri olamayacağına inanmıyorum. Her zaman olmuştur ve tabii ki bugün de olacaktır. Sanırım, diğerleri yitip giderken AMPRONAC'ın başarı kazanmasının nedeni bizim bunun hep farkında olmamız. Ve bunun içindir ki, yeni görevler üstlenmek üze-

re kendimizi değiştiriyoruz. Ancak, bugün, kadınların özel talepleri, aynı zamanda Devrim'in de talepleridir. Birliğimiz, en çok kadınları ilgilendiren sorunları çözmek için buradadır. Kadınların koşullarının gerçekten nasıl olduğu, kadınların konumuyla tüm işçi sınıfının ve tüm halkın genel koşulları arasında nasıl bir bağ olması gerektiği, kadınların ve halkın mücadelesi arasında hangi sıkı ilişkinin var olduğu hakkında her geçen gün daha çok şey öğreniyoruz.

Birliğimizin en genel amacı, kadınların tüm alanlara katılmalarına yardımcı olmaktır. Onların toplumla tümüyle kaynaşmalarını istiyoruz. Bu, siyaset sahnesinde, emek gücünde, üretimde ve toplumun tüm başka alanlarında var olmak demektir. İstediğimiz, birliğimizin kadınlar için, yaşam olanaklarını doyurmaları için bir güvence, bir araç olması. Birlik sayesinde kadınlar, geçmişte onları toplumla kaynaşmaktan alakoyan tüm engelleri yıkabileceklerdir.

Birçok diğer yerdeki gibi burada da, kadınlar, üretken sayılmayan işlere mahkum ediliyorlar. Ev işlerinden sözediyorum. Kadınlarımız bu işi bireysel olarak üstleniyorlar, ancak, ben bunun toplumsal bir sorumluluk olduğuna inanıyorum. Bu bir bütün olarak toplumun işinin bir parçası. Herkes tarafından bir iş olarak algılanmalı ve sadece kadınlara bırakılmamalı. Erkekler de bu işte sorumluluk yüklenmeli. Sonuç olarak, insanlar bu işte de emeklerinin karşılığını almalı. Ne olursa olsun, kadınlar bu işlerin boyunduruğundan kurtarılmalı ve onlara siyasal sürece katılabilmeleri için gerekli zaman sağlanmalı.

Bunu başarabilmek için, erkeklerin sorunun daha çok farkında olmaları gerekiyor. Yalnızca kadınların değil. Ulusal Yeniden-İnşa hükümeti ve özellikle Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi, kadınların siyasete etkin olarak katılmaları gereğinin bilincindedir. Gerekli koşulları sağlayarak bunu gerçekleştirmeliyiz. Şu sırada, kadınları ezen kanunları yeniden ele almaktayız. Birliğimiz, yeni hükümet tarafından resmen desteklenmekte. Buna ek olarak, Toplumsal Kalkınma Bakanlığı'nın kadınlar için özel bir programı var. Şu sıradaki planlarda en çok gereksinim duyulan şeyler arasında olan çocuk bakım merkezleri yer alıyor. Ana-çocuk sağlığına yönelik sağlık hizmetlerinin genişletilmesi, diğer girişimler arasında.

Şimdi, üyelerimiz arasında tüm ülkeden her konumdan —köylüler, işçiler, ev kadınları, çalışan kadınlar, öğrenciler— kadınlar var. Ancak üye çoğunluğunu hala işçi sınıfından ve köylü kadınlar oluşturuyorlar. Küçük burjuva kesimden ya da çalışan kadınları tümüyle katılmalarının önemini anlamaları için daha çok ikna etmek ve dürtüklemek gerekiyor. Belki, çalışıyor olmaları ya da diğer etkinlikleri onlara bir tür kendilerini ortaya koyma olanağı sağladığı için böyleler. Küçük burjuva kesimden kadınlar, etken olma gereksinimlerini, daima, bireysel yollardan karşılıyorlar. Öte yandan, daha yoksul kesimlerden kadınlar, kendiliklerinden ve heyecanla bize geliyorlar, çünkü siyasal sürece kaynaştıkları ölçüde kişisel gerçekliklerini kazanıyorlar. Köylü ve işçi sınıfından kadınlar ortak eylemde tatmin buluyorlar.

Kadınların birçok iş alanına katılmaları ve kadın erkek arasındaki iş paylaşımı kişisel ilişkileri, özellikle de, öncüler arasındakileri etkiledi. Bu değişimlerden çok şey öğreniyoruz, ancak bu aynı zamanda uzun bir mücadele. Günlük kişisel ilişkilerdeki değişim süreci, en zorlu görevlerden biri. Yılların yanlış eğitiminin etkileri, değişmek için gösterdiğimiz irade ve isteği sık sık baltalıyor; işte bunu altetmeliyiz.

Bu konular üzerinde, mücadele sırasında bile, birçok farklı tutum vardı. Mercedes Taleno'nun torunu, yani Lesbia'nın kızı üzerine, daha o doğmadan yaptığımız bir tartışmayı hatırlıyorum. Lesbia tutuklanmış, hapse atılmış ve bir nöbetçi tarafından ırzına geçilmişti. Sonuçta hamile kaldı. Durumu heryere yayıldı ve FSLN içindeki kadınlar ve erkekler arasında yoğun tartışmalara neden oldu. Lesbia'nın bebeği aldırmak zorunda olduğunu, çünkü bir katilin çocuğunu reddetmesi gerektiğini savunan yoldaşlar vardı. Tam tersi duygularla, çocuğun mücadelenin bir sembolü olduğunu, yalnızca annesi için değil, bizim için de bir gurur kaynağı olması gerektiğini düşündüğümü hatırlıyorum, haksız mıyım? O, bizim halkımızın savaşçı ruhunun ve direnişinin somut bir göstergesi olacaktı. Ve, aynı zamanda, kadınlarımızın savaşta yer almadaki kararlığının... Bu çocuğu o zaman ya da bugün reddetmek, yalnızca erkeğe ba-

ğımlı gorl bir düşünüşü yansıtacaktı. Sanki tek önemli olan babalıkmış gibi...

Kadın-erkek arasındaki ilişkilerin değişmesi ve yeni değerler gelişmesinde etken olan birçok başlık vardır. Bu, bizimki gibi bir mücadele durumunda doğan, çok karmaşık bir süreçtir. Eski düşünce ve davranış biçimleri bir gecede değiştirilemez. Birliğimiz, genel toplumsal ve ekonomik ilişkiler alanında olduğu gibi, kadın-erkek ilişkileri alanında da bu uzun, güç ve önemli görevin sorumluluğunu üzerine almıştır. Yapıları değiştirmek yeterli değildir; eğitim ve ideolojik mücadele sürecini ileriye götürmeliyiz.

Lea Guido, görüşmemizden az sonra, bana kitap için özel bir şeyler yazmak istediğini, böylelikle hem kadın hem de devrimci olarak duygularını her yerdeki kadınlarla paylaşabileceğini söyledi. Birkaç gün sonra aşağıdaki mektubu elime tutuşturdu:

Yaşadığım 32 yılı düşünüyorum.

Bütün yaptıklarımı ve yapılmayı bekleyen onca şeyi.

En önemli başarımın devrimci militanlığa göz dikmek olduğunu anlıyorum. Bir insan kendini tam anlamıyla devrimci eylem içinde kavrayabiliyor. Bir kadın ve erkek yaratmanın en somut yolu, her gün, bu eylem içinde yatmakta. Bireysel sorunlar, ortak çaba ile halledilyor. Devrimci bir kadın olarak inanıyorum ki, yarının toplumuna götürecek en tutarlı yol ve bizi baskı altına alan zincirleri kırmanın yolu erkeklerimizle birlikte yol alacağımız bu mücadele sürecidir.

Devrimci pratik kadınlara, üzerlerindeki baskının tüm boyutlarını, ekonomik kökenlerini, toplumsal sınırlamalarını, ve ideolojik nedenlerini gösterdi. Bu, bizim, kadınlar olarak kurtuluşumuzun yalnızca bizim çabalarımızla gerçekleşemeyeceğini, erkeklerin de katılacağı ortak bir mücadelede, öncü olarak önemli bir rol oynamamız gerektiğini anlamamızı sağladı. Koşullarımızın bilincine vararak onları enine boyuna inceleyip, değiştirmek için savaşmamız gerektiğini...

Devrimimiz, diğerleri gibi, yalnızca bizim halkımızın değil, tüm ezilen halkların zaferini simgeliyor. İşte bunun için, Nikaraguali kadınların Devrim'e ve bugün de yeniden inşa sürecine katılmalarının, yalnızca bizim değil, tüm dün-

yadaki kız kardeşlerimizin zaferini temsil ettiğine inanıyorum. Görevimiz, katılımımızın sürekliliğini sağlayıp onu geliştirmektir. FSLN, bizi desteklemektedir. Devrimci hükümet kadın eşitliğiyle ilgili kanunlar çıkartıyor. Bu kanunların örgütümüz ve militanlığımız için gerçek ve hayati araçlar olmalarını sağlamamız gerekiyor.

Saygılarımla,
Lea Guido

2

KOMUTANLAR

I. DORA MARİA TELLEZ, LETİCİA HERRERA VE MARİA DORA

Kuzey'de kahve ve canlı hayvan üreten bir kent olan Matagalpa'da bir evdeyiz. Bu, tüm küçük Nikaragua kentlerinde görülen türden geniş bir ev. Yoldaş DORA MARİA TELLEZ ve LETİCİA HERRERA ile konuşacağız. Her ikisi de kurtuluş savaşının gerilla komutanları.

Dora Maria, —soluk tenli, ufak tefek, çabuk çabuk hareket eden biri— konuştuğumuz süre boyunca sigaraları birbiri ardına yakıyor. Derinden gelen sesinde şiirsel bir canlılık var. Leticia görünüşü, esmer teni, siyah gözleriyle daha Latin Amerikalı. İki kadın bu günlerde "dinleniyorlar;" son aylarda Leon'un (Nikaragua'nın ikinci büyük kenti) işgali, ardından da devrim sürecinin kuruluş çalışmalarını örgütleme işine katılmışlar, Leticia, Aralık 1974'te "Chema" Castillo'nun[1] evini basan komando grubundan. Dora Maria ise, Ağustos 1978'de Ulusal Saray'ın işgali sırasında ikinci komutandı. Şimdi iki kadını askeri değil, daha çok

1. "Chema" Castillo, Somoza hükümetinin üst düzey yetkililerinden biriydi. 27 Aralık 1974'te ABD'nin Nikaragua büyükelçisi onuruna bir Noel partisi veriyordu. Diğer ülkelerden birçok diplomatın yanı sıra, Somoza'nın çevresindeki birçok önemli kişi de toplantıya katılıyordu. Bir FSLN birliği eve girip partiyi durdurdu, en önemli kişileri rehin aldı ve bazı siyasal mahkumlara özgürlük, asgari ücrette artış, iki FSLN bildirisinin basılması ve bir milyon dolar verilmesi taleplerinde bulundu. Eylem tam bir başarıydı. O gece olanları, sonradan FSLN'ye katılmış olan oradaki kadınlardan birinin ağzından öğrenmek için, Onuncu Bölüm'e bakınız.

siyasal görevler beklemekte. Dora Maria, Managua'da, Leticia ise Leon'da çalışacak.

Odada kalın gölgeler var. Duvar lambası, büyük salıncaklı koltukları, zeytin yeşili üniformaları ve siyah deri botları aydınlatamayacak kadar yukarda. Leticia sallanan koltuğa neredeyse gömülmüş. Yüzünde ayların yorgunluğu gözüküyor. Dora Maria'nın açık teni solgun ışığı yansıtıyor, sürekli hareket halindeki elleri sigaraları yakıyor, bir öksürük şurubunu açıyor, anlattıklarını güçlendirip, renklendiriyor.

Dora Maria Tellez'in annesinin adı MARIA DORA. Onu kızıyla konuştuktan bir ay kadar sonra Managua'da bulduk. Bizi, kocasıyla kaldığı küçük evine konuk etti. Kendini, yaşlıyor olmasına, fısıltıların yokluğuna, komutan kızının onu kahvaltılarda ziyaret edebiliyor olmasına alıştırmaya çalışıyor. Maria Dora, ortayaşlı bir kadın. Görünüşte mutlu bir evliliğin düzenli yaşantısının ve bir ananın çocuklarına duyduğu ilginin ardında, acılar yatıyor.

Dora Maria Tellez ve annesiyle ayrı ayrı görüştüm. Öyküleştirebilmek için konuşmaları birbirine geçirdim:

DORA MARIA: Bu ülkede, hali vakti yerinde bir küçük burjuva ailesinin çocuğu olmak, ilkokuldan liseye, dini eğitim görmek anlamına gelir. Aynı zamanda, en azından yetişkin olduğunuzda, belirli bir toplumsal çevreye katılmanız demektir. Önemli olan kulüp üyesi arkadaşlarınız olmasıdır. Çevreniz genişledikçe kendi ortamınızı yaratmaya çalışırsınız. İstediğiniz gibi olabilmek için gerekenleri araştırmaya koyulursunuz. Bu, toplumdaki yerinizi bulma sürecidir. Saptayamadınız mı, kaybolur gidersiniz. Bu çok yalıtıcı bir deneyimdir.

MARIA DORA: Dora Maria, her zaman açık ve olgun bir çocuktu. Garip yönleri yok değildi, ama bir gerilla olacağını hiç akıl edemezdim. Bir keresinde, okulundaki öğretmenlerin grevine katılmıştı. Rahibeler onu neredeyse okuldan atacaklardı. Kimseyi suçlamak istemediğinden suçun hepsini üstlenmişti. Dora Maria şımarık ve ukala değildi, ama çok sağlam karakterli bir kızdı. Uysal ve tatlıydı. Karekter gücü çocukken bile belliydi ve şimdi de görüyorsunuz...

DORA MARIA: Toplumsal sınıflarla ilgili sorup durduğum ilk soruyu hatırlıyorum. Altı ya da yedi yaşındaydım. Birinci sınıfta... Evimizde çalışan temizlikçi kadının niçin kulübe gidemediğini sormuştum. Ne şu kapalı toplumsal ortamlara, ne de kentimizdeki insanları mahveden önyargılara alışamıyordum. Ne işte çalışırlarsa çalışsınlar, bütün işçilere saygı duymamız gerektiği öğretilerek yetiştirilmiştik.

Babam işçi sınıfı kökenliydi. Sonra hükümette idareci olarak çalışmaya başlamıştı. Annem ise, şu "mavi-kan" diye adlandırılan soylu ailelerden geliyordu. Ancak annem, her zaman çalıştı, bugün de çalışır. Küçük bir terzi atölyesinde dikiş diker. Bu onun, ailesinin diğer bireylerine göre daha ayakları yerde bir kişi olmasını sağlamıştır.

Lise son sınıftan başlayarak, okul konseylerinde çalıştım. 1969-70 döneminde, yani başladığım yıl, öğretmenler grevi patlak verdi; ardından da süt işçileri ve hastane işçileri grevleri... Tek bir yıl içinde, hiç 1970'deki kadar çok hareketlilik yaşanmamıştı. Okuldayken, UNAN[2] için yüzde altılık bütçe kampanyasına da katıldık. Aynı zamanda FSLN üyelerinin hapisten kurtulmaları için siyasal grevler de başlatıldı. 1970'de FSLN'nin hemen hemen tüm önderleri hapse atılmıştı. Öldürülmemeleri için bir grev başlattık. Daniel Ortega ve Polo Rivas gibi yoldaşların bugün yaşıyor olmalarının bir nedeni de budur. Güvenlik, benim için ilk dosyasını o yıl açtı, on üç yaşındaydım. Ancak 1972'deki depremden sonra, işin içine daha çok girdim.

MARIA DORA: Depremden sonra, kızımın siyasete karıştığının farkına varmaya başladım. Bundan hemen sonra, öğrenciler Managua'dan tahliye edilen herkesle ilgili bir sayım saptılar. Ben bunun yalnızca bir sayım olduğunu düşünüyordum, ancak onlar daha çok yoksul mahalleleri gezip, insanlarla yaşamak zorunda bırakıldıkları koşullar hakkında konuşmakla ilgileniyorlarmış. Sonra, Mart 1972'de Dora, Leon Üniversitesi'ne gitti. Leon, radikal öğrencilerin yatağı diyebileceğiniz bir yerdi. Onun bütün bunlara katılmak için sabırsızlandığını sezip korkuyordum. Bunun için gitmemesini istedim, ama o gene de gitti.

2. Universidad Nacional Autonoma de Nicaragua (Nikaragua'nın Managua'daki Ulusal Bağımsız Üniversitesi).

DORA MARIA: 1972'de Cephe, halk arasındaki siyasal faaliyetini yoğunlaştırdı. İş çok çetindi, ta ki deprem oluncaya kadar. İşe bakın ki, deprem ve onun yarattığı karmaşa siyasal çalışmayı biraz daha kolaylaştırdı. Doris Tijerino, Carlos Arroyo, Mary Bolt ve ben, hep beraber, Matagalpa'da çalıştık. Başkaları da vardı, ama ilk elden bunları hatırlayabiliyorum. Bizden, felaketten sonra evsiz barksız kalanlara yönelik bir sayım yapmamız isteniyordu. Sayım, aslında siyasal faaliyetimiz için bir kılıftı. Grubumuz Matagalpa'nın en yoksul mahallesi olan El Chorizo'ya gönderildi FSLN önderliğinde çalışıyorduk. Doris, zaten FSLN üyesiydi, hapisten ikinci kez çıkalı çok olmamıştı. Bense henüz üye değildim.

Liseyi bitirip üniversiteye girdim. Tıp okumak istiyordum. Bunun için de Leon'daki üniversiteye gitmeliydim. İşte bu dönem yaşamımın dönüm noktası oldu. FSLN'ye üye oldum. On altı ya da on yedi yaşındaydım. Üniversitede öğrenci hareketlerine katıldım, yarı-gizli eylemlerin kimisinde yer aldım; daha çok da, giyecek, yiyecek, malzeme almak, ilaç ve silahları saklamak, saklanacak evler bulmak gibi işler yaparak dağdakilere destek sağlıyordum.

O sırada eylemlerimiz bunlardı, ancak 1974'te Castillo'nun evine yapılan saldırıdan sonra baskı arttı ve biz legal üyeler dağdakilerle bağlantıyı kaybettik.

MARIA DORA: Ona dikkatli olmasını söyledim. Çocukluktan beri doktor olmak istiyordu. Bu onun rüyasıydı. Eğer siyasete bulaşırsa mezuniyet şansını yitireceğini biliyordum. Bunu o da kabul etti ve mezuniyetini tehlikeye atmayacağını söyledi. Ancak sonra, FSLN "Chema" Castillo'nun evini işgal ettiğinde, baktım, çok neşeli ve heyecanlıydı.

DORA MARIA: 1976'da yeraltına geçtim. Bu, o günlerde diktaya verilen alışılmış bir cevaptı. Baskı çok ağırdı. Kuzey'de ve Batı'da yüzlerce, binlerce siyasal tutuklu vardı. Ben, kuzey Nueva Segovia'da dağlarda eğitmen olarak çalıştım. Beni kente geri yolladılar. Sonra orada kaldım, ancak Ulusal Saray eyleminden sonra çeteyi terketmek zorunda kaldım. Hızlı bir karar vererek Granada, Managua, Leon ve Chinandega yoluyla geri döndüm. Ayaklanmanın başladığı sırada temelli dönmüştük.

MARIA DORA: Yeraltına geçtiği gün bize bir mektup bıraktı. Onu son gördüğümüzde 4 Ocak 1976, günlerden Pazar'dı. Ertesi gün, dersler başlayacaktı. Onu bu tarihten sonra bir daha görmedik. Düşünün bir kere, hiçbir şey bilmiyordum. Mektupta aşağı yukarı onu aramamamızı söylüyordu. FSLN üyesi olduğunu ima ediyordu. Onu aramamamızı; ararsak, ortalığı uyandıracağımızı, böylelikle de ona kötülük yapmış olacağımızı anlatmıştı. Sandinista olmak çok tehlikeliydi.

Saat beş sularında evden çıktığını anımsıyorum. Sabahtan toplanmıştı. Çalışma odasındaki kilitli küçük çekmecesinden, lise mezuniyetinde verdikleri yüzüğü çıkartıp, onun için saklamamı istedi. Üç buçuk yaşındaki ilk defterinden başlayarak, onun herşeyini saklamışımdır. Bana o yüzüğü verdi, ama bir an bile düşünmedim... Gideceğini hiç ummazdım...

Daha tıp öğrencisi olduğu bir yıl, tatilde güzel bir öykü yazmıştı. Velez Paiz Hastanesi'nde doğum servisinde çalışan bir doktor arkadaşı aracılığıyla, orada bir iş bulmuştu. Bir gün eve son derece heyecanlı geldi, ilk bebeğini dünyaya getirtmişti; hatta üzerinde küçük kan lekeleri bile duruyordu. Bu olayla ilgili bir öykü yazdı. Yeraltına geçtiği zaman bunu "Babam, Annem ve Negro için, sevgilerle" yazılı bir notla —erkek kardeşine Negro derdi— birlikte Leon'daki evinin çalışma masasında bırakmış. Görmelisiniz ne güzeldi; bir doğumun baştan sona öyküsü... Burada bir yerlerde olacak.

YENİ BİR YAŞAM, yazan Dora Maria Tellez.

Öğlenin onikisi. Soğuk hava tertibatlı bir odadayız, ama ısı gene de yükseliyor.

Birazcık açım ve sigara içerek doktor ve hemşirelerle konuşuyorum. Bulunduğum yerden doğum odasını kuş bakışı görebiliyorum. Solda, masanın üzerinde geniş bir sıra oluşturan kavanozlar. Öteki yandaki beyaz duvara dek uzanıyorlar. Üzerlerindeki etiketlerde pamuk, gazlı bez, ameliyat aletleri, eldivenler, makaslar, yazılı. Yani normal bir doğum için gereken herşey. Masanın yanında, hafifçe bir yana yatmış küçük bir beşik, bir bebek terazisi, lavabo ve küçük bir leğen var.

Önünde, birbirinden plastik ve pastel desenli perdelerle ayrılmış, özel gereçlerle donatılmış üç doğum masası duruyor. Her birinin yanında, üzerindeki gereçlerle küçük bir masa var ve hepsinde de kendi doğrudan aydınlatma sistemleri...

Sağda, giriş ve hemen yanında başka bir bekleme odasına açılan bir kapı. Tam sigaramı bitirdiğimde, hemşire öteki koğuşa açılan kapıda bekliyor. Yanında da köylü görünüşlü bir kadın. Çok bitkin görünüyor. Sırtında, üzerinde hastanenin başharfleri işli beyaz bir gecelik var.

— "Bir tane daha" derken, hemşirenin sesi pek keyifli çıkmıyor.

Hepimiz susuyoruz. Bir doktor oturduğu yerden kalkarken "Kaç çocuğun var" diye soruyor.

— "Dokuz".

— "Onunla sen ilgilenir misin?" Bu soru bana. Bir şey söylesem iyi olacak. Hiç doğum yaptırmadım. Yalnızca tıp öğrencisiyim, o kadar. Oysa, hiç düşünmeden. "Evet"i yapıştırıyorum.

Bu "evet", bütün sinirlerimi ayağa kaldırıyor. Ellerim titremeye başladı. Eldivenleri alıp gitmeye çalışıyorum ve (Tanrım!) işte biri yırtıldı. Başka bir çift alıyorum —dikkatle tabii— ve bu kez doğru dürüst giymeyi başarıyorum. Hemşirenin biri yeşil gömleği giymeme yardımcı olmak için yaklaşıyor; az kalsın eldivenlerle gömleğe değerek, onları kirletiyordum! Neden bilmem, kendimi önemli hissetmeye başladım.

Hemşire düğmeleri ilikliyor ve bantlıyor. Bacaklarını masaya raptedilmiş küçük çubuklara yerleştirerek gerekli pozisyonu almış olan kadına yaklaşıyorum. Cesaretimi toplamanın zamanı geldi. İnsanoğlunun ilk kavgası başlamak üzere. Bu kız ya da oğlan bir meslek sahibi, büyük bir düşünür veya şair, yalnız bir kişi, savaşçı, idealist yahut bu kokuşmuş toplumun acımasızlığına ve yoksulluğuna mahkûm bir kişi olabilir.

Kadın gene inledi. Düşünmenin zamanı değil. Kasılma hissettiğinde ıkın. Gayret —İnliyor— Şimdi, çocuk geliyor. Biraz daha. İşte oldu. Neredeyse burada.

Küçücük baş gözüktü. Ona yer açmaya çalışıyorum. Bu bebeğin insanlar dünyasıyla ilk ilişkisi benim.

Başı iki elimle tutup, hafifçe döndürüp, çekiyorum. Geliyor. Başardım! Bebeği tümüyle dışarı aldım. Ben bir damlalık ile bebeğin burnunu ve boğazını temizlerken, hemşire

bebeği başaşağı tutuyor. Damlalık yere düşüyor. Bir başkasını uzatıyorlar. Ellerim titreyerek çalışmamı sürdürüyorum. Bebek ağlıyor. Neredeyse durmuş olan solunumu normale dönüyor.

Bir kıskaç alıp, göbek kordonunun anadaki ucuna bastırıyorum, bir başkasıyla da öbür ucunu... Bundan sonraki adım, çocuğu dokuz ay boyunca anaya bağlayan maddi bağı koparmak. Kesiyorum. Daha güçlü bir bağ ise yaşayacak, sevgi bağı... Bu sonsuz sevgiyi kopartmak, olanaksız olmasa bile çok zor. Çocuğu götürüyorlar. Ben anneyle kalıp, karnına bastırarak rahmini temizliyorum. Biraz sızıldanıyor.

Tamam, şimdi bitti. İşte.

Yorgun, güçsüz hissediyorum kendimi.

Doğa ile birlikte dünyaya yeni bir insanın gelmesine uğraştık. Oğlanın yaşamı bir doğumhanede başladı. Onu büyük olasılıkla sefalet olmasa da, yoksulluk bekliyor. Gercekte, şimdiden yaşmaya başladı bile bunu.

Vücudu hayatta kalabilecek mi? Neler umacak?

Doğumuna yardımcı olmakla görevimi tamamladım mı?

Hayır demek zorundayım. Görevimiz, bu gençlere yeni bir dünya, bambaşka bir dünya verebildiğimizde bitmiş olacak.

Bu yeni dünyanın her doğum gibi sancılı, aynı zamanda da keyifli olacak doğumunu gerçekleştirmeliyim.

BEBEĞİN VERİLERİ:
Cinsiyet: Erkek
Ağırlık: 8 pound 6 ons
Canlı
Tamamen normal.
Bu farklı dünya için ümitlerle dolu.
Doğumu onaylayan: Dora Maria Tellez.

MARIA DORA: Davayı destekledik tabii, ama bu hiç korkmadığımız anlamına gelmemeli. Daha çocuk sayılırdı, o bizim 20 yaşındaki bebeğimizdi. Gerçekten de iki buçuk yıl sonra Saray'a saldırıda yer alana değin, nereye gittiğini bilmiyorduk. Nikaragua'da olup olmadığını bile... Ne bir not, ne bir haber, hiçbir şey geçmedi elimize.

Bu dönem, düşünebildiğinizden çok acılı geçti. Bir tek kelime bile yoktu. Her sabah erkenden kalkıp, belki bir not atmışlardır diye kapının altına bakıyordum. Kendisi gelemezdi, bu çok tehlikeliydi. En ufak bir şey için insanı öldürüverirlerdi. Kapının altını her gün kontrol ettim, ama tek bir satır bile not bulamadım. Neredeydi? Ne yapıyordu? Kendimize bütün bu soruları sorup duruyorduk. Bana yalnızca iyi olduğunu haber verebilse mutlu olacaktım. Şu birkaç kelimeyle, bir "Anne, iyiyim"le yetinecektim. Ama hiçbir şey yoktu. O yıllar benim için iki buçuk ıstırap yılı oldu.

Saray'a saldırıdan yaklaşık sekiz ay önce, bize onun Kuzeyde, dağlarda olduğunu söylediler. Orada bir *hacienda*'da görülmüştü. Kadın Dora'nın adını söylemedi ama, tarifinden o olduğunu anladık. O zamana kadar gazetelerde bir çok kez öldüğünü belirtmişlerdi. Gideli iki yıl olmuştu. FSLN'den bir kız öldürüldü. Gazetedeki fotoğrafı tanıyamadım, ama bir kaç gün sonra kimliğini vermeyen biri telefonda, gelip Dora Maria'nın cesedini teşhis etmemi söyledi. Radyo, bazı yoldaşların ölü kadının Dora Maria olduğunu saptadığını yayımlıyordu. Bunun doğru olup olmadığını öğrenmek için morga gittim. O değildi. Bu sefer morgdakiler beni çağırıp başka bir ceset daha olduğunu ve kesinlikle o olduğunu söylediler. Ama Tanrı'ya şükür... Saray olayından sonra gene öldüğü bildirildi, sonra Edgard Lang[3] olayının ardından da, ama hayır...

FSLN, Saray'a girdiğinde yetkililer komandolar arasında üç kadın bulunduğunu söylemişlerdi. İçimden bir his, bu üçünden birinin Dora Maria olduğunu söylüyordu. Bunun için, onlar ülke dışına çıkarlarken hava alanına gittik. Ve o olduğuna iyice kanaat getirdim. Otobüs giderken havaalanında, kaldırımda duruyordu. Yüzünü örtmüştü, ama gözlerinden tanıdım onu. Kısa süre sonra da bana Panama'dan bir not yolladı.

Çocuğunuzun iyi olup olmadığını asla bilmeden, yaşamı sürdürmeyi öğreniyorsunuz ve daima en kötüsünü bek-

3. 16 Nisan 1979'da Leon'da FSLN'nin altı üyesi Ulusal Muhafızlar tarafından öldürüldü. Bunlar, Edgard Lang Sacasa, Oscar Perez Cassar, Roger Deshon Arguello, Carlos Manuel Jarquin, Idania Fernandez ve Araceli Perez'di.

liyorsunuz. Geçen Nisan'da gazeteler, Leon kumandanı Evertez adlı birinin, Dora Maria'nın Edgard Lang olayı sırasında öldürüldüğünden kesinlikle emin olduğunu söylediğini yazdılar. Bunun üzerine gene Leon'a, cesedini görmeye gittim. Ancak ben oraya gittiğimde onları gömmüşlerdi bile. Mezarlıktan dönerken, ölenlerden birinin kızkardeşiyle karşılaştım. Bana Dora'nın onlar arasında olmadığına emin olduğunu söyledi.

Son saldırı bundan az sonra başladı. Onlar kenti işgal edene kadar Dora Maria'nın Leon'da olduğundan haberimiz yoktu. Sandino radyosu "Dora Maria Tellez, bugün kumandan Patricia olarak bilinen ve Ulusal Saray saldırısına katılan kadın, Leon kentini aldı," haberini verdi. Bunlardan sonra daha da çok korktuk. Hala uğraşmak gereken muhafızlar vardı. Biz onun ailesi olduğumuzdan peşimize düşeceklerdi. İşte işler böyleydi... Ama şükürler olsun bizle ilgilenmediler.

Sonunda onu gördüğümüzde, gerçekten olay oldu. Evde bir sürü insan vardı; herbiri onu görmek istiyordu. Çok etkileyici bir olaydı. Öğleden sonra ikiden itibaren onu beklemeye başladılar. Beş dolayında geldi, Cunta'nın Saray'da yerleşmesinden hemen sonra ve birçok kişiyle beraber... Neyse, gerçekten heyecanlı ve sinirliydim. Güç bela onunla konuşma şansını yakaladım. Sadece bir kaç kelime, hepsi bu. Sonra gittiler. İlk birkaç gün onun için çok zor oldu. Her geldiğinde, —evet tam olarak üzgün diyemeyeceğim ama— içine kapanık gözüküyordu. Yorgun olduğunu düşündüm. Leon'da geçen bunca zamanın ardından, bunca savaş gününden sonra tükenmiş olmalıydı. Ama şimdi değil. Şimdi, dört yıl önce giden aynı kız.

DORA MARIA: Beş, altı yıldır FSLN üyesiyim. Bu, her türden deneyimle dolu uzun bir zaman. Bu kadar uzun zamandır birlikte olanlarımız ilk kurulma dönemini ve Örgüt'ün bölünmesini[4] yaşadılar. Bölünme ve yeniden birleş-

4. 1975'te FSLN, biri kendini Halkın Sürekli Savaşı, (HSŞ) diğeri Proleterler olarak adlandırılan iki eğilime ayrılmıştı. Kısa süre sonra, Üçüncüler (sonradan Ayaklanmacılar adını aldı) ortaya çıktı. Bu, özellikle mücadele stratejisi alanında, temel ideolojik tartışmalar dönemi oldu. Üç eğilim, 1977'de yeniden birleşti; bugün de FSLN birleşmiş bir siyasal örgüt.

me sürecinde zor zamanlar yaşadık. Birçoğumuzun yıkılmaz ve parçalanmaz olarak gördüğü bir örgüt, gözlerimizin önünde parçalandı. Belki bölünme gerekli değildi, ama onu ortaya çıkaran süreç, yani sorunlarımızın, yolumuzun, stratejimizin ve onu halkımızın mücadelesine uygulayışımızın kendi aramızda tartışılması gerekliydi.

Niçin çeşitli eğilimlere bölündük? Belki, henüz tam olarak olgunlaşmamıştık. Örgütümüz öz-eleştiri sürecine kesinlikle hazır değildi. Ancak, birkaç önder ve birkaç üye kuram üzerine konuşabilme ya da bunlarla biraz daha ilgilenme olanağına sahipti. Ama, her zaman bir kuramsal sürecin olması gerekliydi. Adım adım ilerlemek gerçekten çok güçtü. Ulaşabildiğimiz birkaç kitap, Che'den *Gerilla Savaşı*, Fidel'in konuşmalarından bazıları, Lenin'in *Devlet ve Devrim*'i sizin yazdığınız *Bugün Kübalı Kadın*, belki birkaç tane daha, yeterli değildi.

Eğilimler söz konusu olduğunda, bir avantajımız vardı. Bölünmüştük ama Latin Amerika'nın diğer ülkelerinden bir üstünlüğümüz vardı; üç eğilim de az çok Sandinist'ti.[5] Bu bizim ortak mirasımızdı ve bizi birleştiriyordu. 1934'ün Sandinizm'i, bizim askeri örgütümüzün kurucularının Sandinizm'i ve bölünmeden önce örgütün kahramanlarının Sandinizm'i... Sanki aynı ananın çocukları olarak doğmuştuk. Ayrılmıştık, ama aynı ağacın dallarıydık. Bütün süreç boyu, eğilimlerin aynı örgütün parçaları olduğunu savunduk.

Örgüt böyle bir süreç yaşarken, FSLN —bununla bütün olarak Örgüt'ü kastediyorum— Somoza'ya karşı mücadelede açıkça öncü konumu almaktaydı. Sandinizm bizim ulusal kimliğimizdir. Hatta bundan da fazla bir anlam taşır. Tarihin belli bir anında, kendilerinde tüm halkın onurunu taşıyan kişiler vardır. Onlar bize örnek olmuşlardır. Sonra mücadele sırasında, halk bütünüyle o birkaç kişinin gösterdiği güçlülük ve onuru üstlenir. İşte Nikaragua halkı için Sandinizm budur. O bizim tarihimiz, erkek, kadın tüm kahramanlarımız, halkımızın mücadelesi ve zaferidir.

5. Augusto Cesar Sandino, 1934'te ülkesine saldırıp, zapteden ABD Donanması'nı başarıyla kovan Nikaragua'nın ulusal kahramanı, o zamandan sonra ülkede, gelişen her halk mücadelesine örnek olmuştur. Sandino ve Sandinizm, bir mücadele geleneği olmaktan da öte; ulusal kimliğin canlı bir parçasıdır.

Bölünmeden söz ediyorduk. Bu dönemde dogmacılık e sekterliğimizin büyük bölümünden kurtulduk. Örneğin, kadınları Örgüt'e yabancılaştırabilecek birçok düşünce ve eylemden uzaklaştık. Bu süreç, bütün örgüt için çok olumlu ve sağlıklıydı. Ancak bununla birlikte böyle bir katılığın nasıl ve niçin geliştiğini anlamak da gerekli.

Kimi zaman devrimci örgütler, gelişebilmek için, anlık gerçekliğin ötesine geçmeli ve daha büyük bir şeye güvenmelidirler. Sık sık öyle ağır darbeler yersiniz ki, uğruna savaştığınız şeye daha da büyük bir güçle inanmaktan başka seçeneğiniz yoktur. Böyle bir azimle inandıktan sonra da, bir bakarsınız katı, bükülmez oluvermişsiniz. Sonra belki başka bir anda, durumunuzu incelemeye gerçekten zaman bulduğunuzda da, hayır, buna gerçekten bel bağlamamalıydık diyebilirsiniz.

Bu dönemde yetişen tüm militanlar birbirinin aynıdırlar, yani mücadele içinde pişmiş, Örgüt'e ve Nikaragua halkına büyük bir sadakatle bağlı insanlardır. Halka dayalı bu inancın nereden kaynaklandığını kimse tam olarak bilemez. Devrimlerin tümüyle sıradan insanlar tarafından gerçekleştirildiğini düşünmüyorum. Biz devrimciler, belli bir noktaya kadar hayalperestiz. Bu kanı pek resmi ya da siyasi olmayabilir; ama doğru.

Bazen merak edip kendi kendime sorarım; örneğin, 1973'deki vahşi baskı arasında, halk daha bizi desteklemezken, eyleme katılan bir sürü yoldaş ihbar edilir, sokaklarda kurşunlanır, baskı bizi darmadağın eder, binlerce kişi tutuklanırken neden inanmaya devam ettik? Ve neden 1960'da, 1961'de, 1963'de ve 1967'de militanlar bir gün halkın ayaklanacağına inanmayı sürdürdüler?

İnsanın insan olarak kendi gücüne güvenmesini sağlayan ne? Bir kadının herhangi bir şeyi yapabileceğine inanmasını ne sağlıyor? Kimse bize bunları öğretmedi. Bu Devrim'in büyük gizlerinden biri. Bunu size okulda öğretmezler. İnsanlığa inanmayı sokaklarda öğrenmezsiniz. Bunu din de öğretmez. O, bize, kadına ve erkeğe değil, Tanrı'ya inanmayı öğütler. Bunun için, kendimizde ve başkalarında bu inancı körüklemek güçtür. Ama herşeye rağmen, birçok kadın ve erkek bu bağlılığı geliştirdi.

Halk ayaklanmalı, ayaklanmalılar... Bu bir sabit fikir halini alır. Bu bir hayalle, kafadaki bir düşünceyle başlar. Bu hayal devam ederken, sürekli besleme süreci talep eder. Başlangıçta, Orgüt'ün halkımızın deneyimlerini çözümleyebilme yetisi yoktu. Halkın tarihsel olarak devrimler yapmaya muktedir olduğunu, tarihsel bir yasa olarak yapmak ve yapacak olduğunu anlamamız gerekiyordu. Fakat, ben bunu hiç bir zaman bir tarihsel yasa olarak anlamadım. Pek çok kişinin de, böyle görmediğini düşünüyorum. Tabii ki, bunun yapılabilir olduğunu gösteren bir Küba Devrim'i vardı. Ancak, Küba halkına duygusal olarak kendimizi yakın hissetsek de, devrimlerinin işleyişini anlamaktan uzaktık. Bütün bildiğimiz, uzun zaman da alsa Devrim'i gerçekleştirecek olduğumuzdu. On, yirmi, otuz, hatta kırk yıl bile alabilirdi bu. Çoğumuz o günü görene dek yaşamayacağımızı düşünüyorduk. Başardığımıza inanmak hala güç geliyor.

Kumandan LETICIA —son ve en iyi bilinen savaş adı Miriam'dı— biz konuşurken dinliyordu. Bazen başını konuşmalara katıldığı anlamında sallıyordu. Yüzündeki yorgunluk ve odayı dolduran gölgeler, söyleşi yapmamızı veya fotoğraf çekmemizi engellemek için elbirliği yapmış görünüyordu. Ağır ağır ve duraksayarak yaşamına ilişkin ayrıntıları anlatıyor:

LETICIA: Önce Nikaragualı olmadığımı söylemeliyim. Ben Kosta Rikalıyım. Babam Nikaragualı, annem Kosta Rikalı'dır. Babam daha çok gençken silah almak ve yoldaşları geçirmek için Kosta Rika'ya gidermiş. Annemi de bu arada tanımış. Sonra, Nikaragua'dan ayrılmak zorunda kalmış, çünkü ilk Somoza'nın öldürülmesine karışmış. Beraberce Kosta Rika'ya yerleşmişler. Çocukluğumun büyük kısmı burada geçti.

Siyasal gelişmem daha çocuk yaşta başladı. Babam çok inançlıydı ve bunu bana da aşıladı. Kendimi hep Nikaragua'ya bağlı hissettim. FSLN kurucularından bazılarının bizi ziyaret ettiğini ve toplantılarına katıldığımı hatırlıyorum. Çok özel bir şekilde yetiştiğimi söylemeliyim.

Öteki çocuklar gibi okula gitmedim. Lise'ye kadar oku-

madım ve doğrudan öğrenci hareketlerine katıldım. 1968'de Sovyetler Birliği'nden bir burs aldım ve orada FSLN'li yoldaşlarla ilişki kurdum. Burada eğitim görüp Nikaragua'ya döndüğümde Örgüt'ün bir üyesiydim. Ülkeye, yarı-gizli, siyasal faaliyette bulunmak için girdim. Bu 1970'e rastlıyor, sonra da devam ettim.

Şimdi otuz yaşındayım, "yaşlı nesil"denim denebilir. İki çocuğum var; büyüğü neredeyse sekiz yaşında. Yaklaşık iki aylık olduklarında ikisini de bıraktım. Büyüğünü geçen yıla kadar gerçekten tanımıyordum, babaannesiyle kalıyordu. Küçük ise, daha geçen yıl doğdu. Onu da iki aylıkken terkettim, ama ayrılığımız daha kısa sürdü.

Kişisel ilişkilere gelince; eskiden de şimdi de büyük ölçüde bir kararsızlık sözkonusu. Bunun nedeni açık; bütün bu işler... Eylem daima çiftleri ayırdı, bazen bu ayrılık kalıcı oldu. Burada çalışmayı kişisel yaşamın üzerinde tutuyoruz.

DORA MARIA: Kişisel ilişkiler değişti. Genelde iyiye gittiklerine inanıyorum. Devrimci bir süreç içinde düşünceler değişiyor. Kadınlarda da durum böyle. Kadınlar Devrimimize katıldılar, üstelik mutfaklarından değil, savaşçı olarak... Siyasal önderler olarak... Bu bizim için çok değişik bir deneyim oldu. Kuşkusuz, savaş sırasında başka roller de üstlendiler, ve öyle büyük bir ahlaki yetke kazandılar ki, her erkek, en yakın olanları bile, onlara saygı göstermek zorunda kaldı. Bir erkeğin, savaşçı bir kadına el kaldırması ya da kötü davranması güçleşti.

Nikaragua halkı, onu büyük ölçüde etkileyen bir savaşın içinden geliyor. Bu kadar çok ölüm yaşamak ve ondan etkilenmemek ya da onun tarafından değiştirilmeden yaşayıp gitmek olanaksız. Ölüm, gündelik bir gerçekti; her an bekliyorduk. Yalnızca militanlar değil, herkes için... Sabah işine gitmeye hazırlanan biri, dişlerini fırçalarken, akşam eve dönüp dönemeyeceğini merak ederdi. Muhafızın biri tipini beğenmeyip öldürebilirdi. İnsanlar birbirlerine "hoşçakal" derken, dostlarını ya da ailelerini bir daha görüp göremeyeceklerini bilemezlerdi.

Bugün, bunca yıldan sonra bile, insanın kabullenemediği ölümler var. Gerçekten öldüğüne inanamadığınız in-

sanlar var. Ölmüş olan önderlerimizi düşünmek bile zor. Duygularınızı biraz bastırabiliyorsunuz. Bu tür şeyleri unutmaya yardımcı olan iç mekanizmalarımız var. Aksi halde, ayakta kalabileceğimizi sanmıyorum.

Değerlerimiz de bu gibi deneyimler içinde değişti. Bir çok insanın aklından bile geçiremeyeceği şeyleri yaşamak zorunda kaldık. Bütün bunlar, mutlak kabuledilegelmiş değerleri ve inançları sorgulamayı gerektirdi. Oğulları, kızları öldürülen, bir ananın en sevgili varlığını yitirdiği ailelerde değerler nasıl değişmeden kalabilir? Demek istediğim, bir kadının, çocuklarının Devrim için savaştığını her an izleyebildiği, ölümlerini kabullenip, onları gömdüğü ve baskının ağırlaşmaması için, yaşıyorlarmış gibi davrandığı bir evde, değişmeyen ne olabilir? Her şey, hatta, kökleri onca derinde olmasına karşın, kadının rolü bile değişebilir.

Bugün, mücadelemizin yeni bir evresindeyiz: Nikaragua'nın yeniden inşasında, halkın kitlesel işbirliği. Bu çok farklı bir durum. Savaşta, insanlar canlarını verirler. Herşeylerini verir ve herşeyi de geride bırakırlar. Uykusuz kalır, hastalanır, açlık çeker, yalınayak yürür ve aklınıza gelen her türlü şeye katlanırlar. Fakat, durum değişti. Artık, görevler farklı. Şimdi görev, günde on iki, on sekiz ya da yirmi saat çalışmak, cumartesileri pazarları da çalışmak. Bu yaşamınızı vermenizden çok başka bir şey. Che'nin, "Emek kahramanları bulmak, savaş kahramanları bulmaktan zordur", derken haklı olduğunu düşünüyorum. Bugün, bir öğretmen olarak okuma-yazma seferberliğine, bir işçi olarak gönüllü çalışmalara katılamıyorum. Okuma yazma bilenler sayımına katılanlara korkunç derecede gıpta ediyorum; buna katılmak isterdim. Ama, bizim başka işlerimiz var. Şimdi işin, bizim katılamayacağımız yönleri var. Bunu kabullenmek kimi zaman güç geliyor.

II. MONICA BALTODANO VE ZULEMA

Nikaragua Devrimi Gerilla Kumandanı Monica Baltodano, 25 yaşında. Deneyim listesi ise uzun. Genelde küçük burjuva kökenli her kadının geçtiği yoldan geçip, sırasıyla öğrenci hareketi, Hıristiyan hareketi ve silahlı mücadeleye katılmış.

Görüşmemizi, MONICA'nın, Nikaragua kitle örgütleri

siyasal eylem koordinasyonu ile uğraştığı bürosunda yaptık. Ricardo Morales House, *son zamana kadar, diktatörün erkek kardeşi Luis Somoza'nın eviydi. Bugün ilk defa, malikane Nikaragua halkı için ulaşılabilir ve onlar yararına kullanılan bir yer oldu.*

Monica, diğer iki yoldaşla birlikte, başkente yapılan son saldırıyı ve Somoza'nın yenilgisinden hemen önce kurtarılmış bölge Masaya'ya 7.000 kişiyle yapılan ve bugün meşhur olan taktik geri çekilişi yönetmiş. Şimdi ,siyasal görevlerde yer almak üzere askeri alanı terketmiş. Görüşmemiz sırasında, Kumandan'ın üç yaşındaki oğlu Pancasan, kucağında uyuyordu. Birçokları gibi, Monica da zaferin ilk birkaç ayında, çocuğuna ve ailesine kavuştu.

ZULEMA, Monica'nın annesi. Sekiz çocuğu var. Benimle gene Managua'da olan evinde konuştu ve gerçekleri kendine göre anlattı. Aynı zamanda, çocukları, özellikle de Monica sayesinde, korkularını nasıl yenip, mücadeleye nasıl katıldığını dile getirdi.

MONICA: 14 Ağustos'ta, küçük *griteria*[6] günü, Leon'da doğdum. Annem de babam da işçidir. Babaannem hizmetçiymiş ve patronuyla, daha doğrusu, patronunun onunla bir ilişkisi olmuş. Annem ise bir marangozla karısının kızı. Ben doğduğumda, babam hukuk öğrencisiydi. Anneminse küçük bir dükkanı vardı. Çok çalışıp, dükkanda zor günler geçirerek babamın hukuğu bitirmesine yardım etti. Bu sırada, dört çocuğu vardı.

ZULEMA: Gençliğimden beri mücadeleden yana oldum. Durumun bir gün değişmek zorunda olduğunu biliyordum. Nasıl olacağını bilmesem de adaletsiz bir zamanda yaşadığımızın ve başkaldırmamız gerektiğinin farkındaydım. Kocamla da tartışırdım. Bazen Monica ya da küçük kızkardeşi Amparita notlarına itiraz edecek olurlardı; o zaman "Eğer beğenmiyorlarsa, gidip şikayet etmeye hakları var. Bu onların hakkı" derdim. İşte böyle biriydim. Okullardaki oturma gösterileri sırasında, birçok gece okulda kaldım. Kocam ne bizden yana oldu ne de destekledi. Bu, aramızda sorunlar patlak vermesine ve sonunda ayrılmamıza yol açtı.

6. Griteria, önemli bir dinsel festivaldir.

Dokuz çocuğum var. Ya da dokuz çocuğum vardı demeliyim, biri savaşta öldü. İki oğlum ve yedi kızım oldu. Monica, mücadeleye ilk katılanları. Orta üçteyken, yaslar, siyasal tutuklular için yapılan okul gösterileri, öğretmenler grevi, süt grevi ve diğer eylemlere katılmaya başlamıştı bile. O zamanlar daha on üçündeydi.

MONICA: Ailemizin üçüncü çocuğuyum. Birbiri ardına, bir ya da bir buçuk yıl arayla dokuz çocuktuk. Babam, Leon' da bir pamuk çiftçisinin yanına girmiş, sonra da kendi çiftçi olmuştu. Bu dönemde, kısa bir süre, babam iyi kazandı. Pamuk, hayatını kazanmak için çok tehlikeli bir yoldur. Bir gün zenginsindir, ertesi günse kendini sokakta bulursun. Bizim başımıza da aynısı geldi. Babam, Kara Tepe püskürüp, bizimki de içinde olmak üzere çevresindeki plantasyonları mahvettiğinde, iflas etti.

Ondan sonra yoksul düştük; ancak bu garip bir yoksulluktu. İki oğlan La Salle'deki, yedi kız da La Pureza'daki Katolik okullarında öğrenim görüyorduk. Yoksulduk ama, zengin çocukların gittiği okullara devam ediyorduk. Korkunçtu. Bu gibi yerlerde, size tamamen geleneksel ve modası geçmiş bir sınıf zihniyeti aşılarlar. Hepimiz bundan nefret ediyorduk. Annem, babamdan ayrılıp, biz de yaşamımızı kazanmak üzere Managua'ya yerleşene değin durum buydu.

Ailemdeki ve sınıfımdaki diğerlerine oranla biraz farklıydım, hep hümanist olmuştum. Çocukken, misyoner olup, Afrika ya da benzer bir yere gitmek istemişimdir. Birçok yoldaşın da işe böyle başladığını düşünüyorum. Daha herhangi bir eyleme katılmadan, rahibelerin verdiği toplumsal araştırma ödevlerinde, siyasal yönleri vurgulayarak, yoksulluğun nedenlerinin, tinsel olgularda değil, düzende yattığını göstermeye çalışırdım. Sonra, ortaöğrenimimin dördüncü yılındayken siyasal eylemlere katılmaya başladım. Doris Tijerino'nun hapisten kurtarılması kampanyasında çalıştım. Sanırım katıldığım ilk gösteri buydu. Afişler ve başka bir sürü şey yapmıştım, öyle heyecanlıydım ki... Arkadaşlarım, yaptıklarım karşısında çok şaşırdılar.

1970'te, yani öğretmenler grevi olduğu yıl, Managua' da "İman ve Sevinç" başlıklı bir grup çalışmasına davet

edildim. Bu benim için önemli bir deneyim oldu. Kurstaki bazıları çok politikti ve geri kalanları mücadele etmeye çağırıyorlardı. Bu yapıyı ve düzeni değiştirmek gerektiğinden sözediyorlardı. Yoksulluğun köklerinin toplumsal olduğunu, insanoğlunun doğuştan işlediği günahın sonucu olmadığını anlatıyorlardı. O zamana kadar tanıdığım insanların çoğundan daha radikaldiler.

O okul dönemi sonunda, öğrenciler büyük bir toplantı düzenledi. Tatilimizi, ortalarda dolanarak harcamak yerine, çalışıp, örgütlenmekle geçirmeye karar verdik. Üç ay boyunca da bölgemizde Hıristiyan hareketinin örgütlenmesine yardımcı olduk.

ZULEMA: 1972'de Managua'ya göç ettik. Monica, yeni mezun olmuştu. Managua'da da, Hıristiyan hareketine katılmayı sürdürdü. O sıralarda Monica, kendini sınama adını verdikleri eylemle uğraşıyordu. Gecekondu mahallelerindeki halkın arasında çalışıyordu. Bu dönemde yetkilileri endişelendirmeğe başlayan Hıristiyan hareketi, ilk önlemlerini almak zorunda kaldı.

MONICA: Gerçek bir dindardım. Okuldaki oturma gösterileri sırasında, hergün kiliseye gidip Meryem'e, yetkililer hapistekileri serbest bıraksınlar diye nasıl dualar ettiğimi hatırlıyorum. Bizi, "komünist" olarak adlandırdığımız arkadaşlardan ayıran temel konu, kurtuluş için silahlı mücadelenin gerekli olup olmadığıydı. Papazlar, üniversiteye gidince, oradaki radikallerin bizi Marksist yapacaklarını söyler dururlardı. Bizi Marksist olmaktan korumak amacıyla, toplumsal eylemcilikle çelişmediği öne sürülen, oldukça toplumsal bir Hıristiyanlık anlayışı savunuyorlardı. Papazlara bakılırsa, Hıristiyanlığın sesini kampüslere götürmeli ve Hıristiyanca kanıtlar sunmalıydık.

1972'de düzenlediğimiz bir Hıristiyan mitingini hatırlıyorum. Bir FSLN üyesi bize Nikaragua tarihiyle ilgili bir konuşma yapmıştı. Bu konuda, hç bilmediğim, yani tümüyle Marksist bir yorum getirmişti. Bu benim için önemli bir dönüm noktası oldu. Üniversiteye girdiğimde hala hıristiyandım, ama bir sürü teferruata inanmayı bırakmıştım. Dualarla, ayinlerle v.b. uğraşmak istemiyordum. Tanrıya inanıyordum, ama kiliseden uzaklaşmış bir Tanrı'ya...

Annem, devrimci olmamda çok etkili oldu. Lisedeyken, kurtuluşa barışçı yollardan varılmasını savunuyordum. Annem benle tartışıp dururdu. "Hayır, bu yaşa gelince, ancak silahlı mücadeleyle kazanabileceğimizi anladım", derdi. Ona ve "kadın haklı" diyen, bazısı Devrimci Öğrenciler Cephesi'nden (FER) olan arkadaşlarıma karşı çıkardım. Çok öfkelenirdim. Ama annem önceleri böyle düşünmekle birlikte, ben silahlı mücadele üzerinde ciddi ciddi durmaya başladığımda, biraz geri çekildi. Benim gitgide işin içine girdiğimi gördüğünde de söylediklerini reddetti. Önceki inançlarını korusa da, kızının başına geleceklerden korkmuş olmalı...

ZULEMA: Monica FER'de çalışır, kızım Amparo'da mücadele ederken, en küçükleri de katılmaya başlayınca, nasıl korktuğumu anlatamam. İçin için biliyordum ki, adalet için savaşıyorlardı, ama gene de müthiş korkuyordum Bazen, Monica'yı mücadeleden çekmeye çalışırdım. Devrimin zaferine inanmadığımı söylerdim. Çok uzun sürecekti. Bu sırada ortalık yatışmıştı Görünürde zafer falan yoktu Eve getirdikleri bildirileri dahi okumuyordum Onları okumayı reddettim. Kızlardan birinin beni tiyatroya davet ettiğini hatırlıyorum; bir keresinde Gorki'nın *Ana*'sını görmüştük. Gitmiş ve çok beğenmiştim, ama katılımımın sınırı buraya kadardı.

Biz anneler, diğer annelerin çektiklerini görüyorduk. O kadar çok kız ve erkek ölüyordu ki... Ölümleri anlamsız geliyordu. Bütün Nikaragua halkı gerçekten böyle düşünüyordu. Herkes onlara ölüme koşan "çılgın çocuklar" gözüyle bakıyordu. "Tepeden tırnağa silahlı muhafızlarla nasıl başa çıkacaklar?" Böyle düşünüyorduk. Karşı çıkmakta haklıydılar, ama kazanabileceklerine inanmıyorduk. Her birimiz, çocuklarımızın şehit olup gideceklerini düşünüyorduk.

1973'teki deprem sırasında daha etkin olmaya başladım. Deprem başladığında, grup halinde Managua'daki katedrali işgal etmiştik. Leon'dan kırk kişi kadardık. Noel'in ticarileştirilmesini protesto ediyorduk. Depremden sonra Leon'a döndük. Monica kurtarma çalışmalarına katıldı, ben de iki yakamızı biraraya getirmek için bir pansiyon açtım. Monica, üniversitede olduğundan, eve getirdiği pansiyoner-

lerin çoğu eylemciydi. O dönemde evde o kadar çok kişi yaşıyordu ki onlara yardım etmekle, her geçen gün biraz daha işin içine giriyordum.

Çocuklar birçok şeyden ötürü içeri düşebiliyor, ondan sonra da, anaları babaları ya da öğretmenleri onları dışarı çıkarmaya uğraşıyordu. Monica'nın da başına böyle bir şey geldi. Guadalupe'da bir toplantıdayken, onu ve bir arkadaşını gece saat dokuz sularında yakaladılar. Yalnızca yarım saat tuttular ama, bir dosya açıp, takip etmeye başladılr. "Chele" Auilera adlı, belalı bir Muhafızın onu birçok kez izlediğini hatırlıyorum. O zamandan başlayarak, evin iki köşesinden gözlerini ayırmadılar. Her zaman gözleniyorduk.

Korkuyordum, ama onlara yardım etmeye de devam ediyordum. Gelişmemi de sürdürüyordum Katedraldeki oturma eylemi sırasında geçen bir olayı hatırladım şimdi. Ivan Gutierrez adında bir delikanlı vardı, sonradan başına ne geldiğini bilmiyorum, ama öldüğünü sanmam. Bu çocuk bize kalmaya gelmişti. Onu kendi evinden atmışlardı, nedenini bilmiyorum. Monica, bir arkadaşlarının gidecek yeri olmadığını, bir süre bizde kalmasını istediğini söylemişti. Onu evdeki başka bir çocukla aynı odaya koyduk. Öteki uyuşturucu kullanıyordu ve bir gün muhafızlar odayı aramaya geldi. Marijuana aramalarına karşı çıkmadık, nitekim buldular da; ama Ivan'ın evrak çantasının tehlikeli yayınlarla dolu olduğunu bilmiyordum. Bunları bulunca, bütün evi aramaya başladılar. Monica'nın odasında siyasal afişler yapıştırılıydı. Muhafızlardan biri evrak çantasıyla evden ayrıldı, diğeri çocuğun gelmesini beklemeye koyuldu. Çocuklardan birini köşeye yollayıp, Ivan'ın eve gelmemesini sağlamasını söyledim. O zamana kadar, pek siyasi bilincim yoktu, ama bir çocuğu Muhafızlardan korumam gerektiğine kesinkes inanıyordum. Onu yakalayamadılar.

Muhafızlar, bizi gözlemeye bundan sonra da devam ettiler, üç günde bir geliyorlardı. Monica'nın afişlerini indirip, onları ve herşeyi yaktık. O zamandan sonra kocam eve hiç gelmedi. Korkuyordu. Bir gün ortaya çıktığında, sinirlerim boşandı ve kurdeşen oldum, ateşlenip yattım. Bunun üzerine kocam Muhafızları odaya getirip, Ivan'ın adını vermemi söyledi. Muhafıza "bak teğmen" dedim. Teğmen olup

olmadığını da bilmiyordum ya, neyse, 'Bu adamın sözüne aldırma. Çocuklarının karnı doyuyor mu, onu bile bilmez bu; çünkü buralara hiç uğramaz. Burda yaşayan birinin adını bildiğimi de nerden çıkarıyor? Benim hakkımda hiç bir şey iddia edemez. İşime karışmazsa iyi olur, yoksa ben ondan hesap soracağım"

Bu, birçok çocuğun aramızdan ayrıldığı bir zamandı. Kayboluyorlardı. Şu ya da bu eve dönmüyordu ve bana, Meksika ya da Fransa'ya gittikleri söyleniyordu. "Beni aldatmayın" derdim. Baskı gitgide artıyordu. Heryerde kıstırılıyorlardı. Eve adam almaya korkuyor ve Managua'ya dönüş planları yapıyordum Monica'sız olarak Linda Vista' ya yerleştik. Kapıya adımı koymadım ama, pansiyoner almaya devam etmek istiyordum...

MONICA: FER'e 1972'de katıldım. Deprem Aralık'ta oldu; bense 1973'ün başlarında FSLN'ye girdim. Her zaman devrimci olmak istediğimi düşünüyorum. Erkeklerin bana, "Evlendiğimizde sana bir araba alacağım, çalışmak zorunda kalmayacaksın... vs." türünden şeyler söylediklerini hatırlıyorum. Ertesi gün, "Kusura bakmayın!" derdim. Böyle bir yaşamı aklımın köşesinden bile geçirmiyordum.

Bu dönemlerde, mücadele içindeki kadınların rolü konusunda bir çok tartışma yapılıyordu. Çok başlarda, Hıristiyan hareketindeki kadınlar, FER'deki birçoğundan daha bilinçliydi. Hıristiyan hareketinde her zaman birçok kadın yer almıştı ve son derece güçlü bir inanç temelinde katılıyorlardı. Sonradan FSLN, Hıristiyan hareketi içinde çalışmaya başladığında, kadınların güçlü bir şekilde katılmış ve yüksek düzeyde bilinçli oldukları gerçeği, FSLN'yi etkiledi.

FER ve FSLN'deki yoldaşlar arasındaki erkek şövenizmi sorunu açıkça ortadaydı. Kimi erkekler, kadınlara karşı cinsiyetçi bir tutum içindeydiler. Kadınların yalnızca ev işleriyle uğraşmaları ve habercilikten öte bir işte kullanılmamaları gerektiğine inanıyorlardı. Birçok tartışma yapılıyordu. Kimi yoldaşlar cinsiyetçiliğe değinmekten yanayken, kimileri bu konuya tamamen kapalıydılar. Kimileri kadınların dağlarda işe yaramayacağını, ancak "yatmaya" yarayacaklarını, bir sürü sorun, yani cinsel sorun yarata-

caklarını söylüyordu. Ama, çok iyi görüşleri olan erkekler de vardı. Örneğin, Carlos Fonseca bu konuda çok sağlam bir yoldaştı. Çok uzun bir mücadele oldu. Bu mücadeleyi tartışma yoluyla ve direnç ve yeteneklerini ispatlayan kadınlar sayesinde kazandık.

1974'ten itibaren yeraltında çalıştım. Telica ve El Sauce arasındaki kırsal bölgedeydim. 1977 Temmuz'unda tutuklandım.

ZULEMA: Bilirsiniz, biz analar çocuklarımızın bir yönünü yüceltiriz. Birinin daha zeki, ya da bir diğerinin daha neşeli olduğunu düşünürüz. Böylece, zeki olmalarına karşın, neden bu yolu, bu ölüme giden yolu seçtiklerini anlamak için bildirileri okumaya başladım. Ve inanın, bu benim siyasal bakımdan daha uyanık olmama yardım etti. Sonra da yediğim darbeleri kaldırabilmemde yardımcı oldu. Eğer siyasal bakımdan kafam açık olmasaydı, bir çok anne gibi tepki gösterebilirdim. Kimi hala kızgın. Bu onların siyasal alanda bilinçli olmamalarından ileri geliyor.

Monica yeraltına geçtiğinde altı ay haber alamadım. Bazı arkadaşlarına bana gelip, durumu açıklamalarını tenbihlemişti. O zaman, kendimi olacağın bu olduğuna inandırmaya çalıştım ama, kazanabileceklerinden hala kuşkuluydum. Gerçek, bir çok insanın ölüme gittiğiydi. Öldürülen ya da askeri duruşmalardan sonra hapse atılan öyle çok insan vardı ki...

Linda Vista'ya yerleşmiş olduğumuz sırada, Monica bana hamile olduğunu yazdı. Bu beni çok korkuttu. Bir gün kadının biri gelip, bana kendimle ilgili sorular sormaya başladı. Kuşkulandım ve korktum, ancak dört gün sonra geri geldiğinde, yanında Monica ve oğlu vardı. Monica onu, evi kolaçan etmeye yollamıştı. Bebekle ve küçük bir elbise çantasıyla geldiler. Monica gündüz kalıp, öğleden sonra geç bir vakitte gitti. Çocuğunu yanıma bıraktı. Gittiğinde oğlan ağlıyordu. Onu üç ay emzirmişti; şimdiyse biberonla beslemem gerekiyordu. Bu ziyaret, yeraltına geçtiğinden beri Monica'yı ancak ikinci görüşümdü.

Bundan sonra daha sık mektup almaya başladım doğal olarak, çünkü ortada bir bebek vardı artık. Adını Panca-

san[7] koymamı söylemişti. Bu beni korkuttu; insanlar kuşkulanacaklardı. Onlara, oğlanın öteki kızımın çocuğu olduğunu söylemiştik, ama bu adı vermek... Kocam, "Dalga mı geçiyorsun? Çılgınlık bu!" demiş, ben bile ona Bayardo adını vereceğimi söylemiştim. Ancak, o gece bu konuyu düşünüp, tersine karar verdim; kızım ölecek olsa, ona oğlunun adını koyma zevkini bile tattırmamış olacaktım. Onu Pancasan olarak kaydettirdim...

Daha çok katılmaya başladım. Bana kızımın iyi beslenemediğini, tuzu bile olmadığını haber verdiler; ben de her ay ya da iki ayda bir birşeyler yollamaya başladım. Mahkumlara yardım için diğer yoldaşlara —Santos Buitrago[8] ve başka kadınlar— katıldım. Başlangıçta çok çekingendik ve bir şeyi zor bela gerçekleştirebiliyorduk. Bir keresinde, saklanacak ev ve mücadeleye para bağışı yapacak insanlar bulmamız istendi. Bir seferde ayda 100 *cordoba* verecek beş kişi buldum.

Bebek yedi aylıkken, Monica Matagalpa'da hapse atıldı. Orada üç ay kaldıktan sonra, jüri onu serbest bıraktı. Aleyhinde kanıt yoktu. Önce 17 Ekim'de bırakacaklarını açıkladılar. Bu, Masaya, San Carlos'ta, birçok militanın öldüğü güne rastgeldi. Onu bırakmayı planlayıp planlamadıklarını bilmiyorum ama, San Carlos olayını onu hapiste tutmak için kullandılar. Bir altı ay daha içerde tuttukları Managua'ya yolladılar.

Monica tutuklandıktan sonra, isterse tüm dünya devrimci olduğumu bilsin, aldırmıyordum. Kendimi tamamen mücadeleye verdim. Siyasal Mahkum Yakınları Komitesi'ni kurduk. Bütüm gücümle onu savunmak için çaba harca-

7. "Pancasan", Ağustos 1967'de, FSLN'nin en güçlü önderlerinden büyük bölümünün pusuya düşürülüp öldürüldüğü bir gerilla deneyimi. Pancasan olayı, askeri bir başarısızlık değil, mücadelede bir düğüm noktası olarak kabul edildi. Örgüt'ün bu badireyi atlatmış olması gerçeği, Pancasan'ın bir gerilla odağı değil, yalnızca işçi ve köylü sınıfları içinde iyi örgütlenmiş bir örgütün silahlı mücadele birliği olduğunu ortaya koydu. Aynı zamanda, özgürlük mücadelesinde, silahlı mücadelenin gerekliliğini gösterdi.

8. Santos Buitrago, Julio Buitrago'nun annesidir. Julio, 15 Temmuz 1969'da Managua'da içinde bulunduğu ev sarılarak öldürülen FSLN önderiydi. Santos Buitrago, oğlunun ölümünden sonra, anaalar hareketinin önde gelen kişilerinden biri oldu.

dım. Ona bir fiske vuracak olurlarsa *La Prensa*'ya ya da radyoya gidip, olan biteni halka açıklayacaktım. Artık hiç korkmuyor, hiçbir şeye aldırmıyordum.

MONICA: Tutuklandığım sırada Esteli'de çalışıyordum. Kuzey'den sorumluydum ve sık sık Matagalpa ve Jinotega'ya gidiyordum... O gün, Matagalpa'daki bir mitinge gitmek için Sebaco'dan ayrıldığımızda biri peşimize takıldı. Bir ciple kırmızı bir Cherokee bize yetişti. Ateş açtılar, öldürmek için ateş ediyorlardı. Nasıl olup da hayatta kalmayı başardığımızı bilmiyorum. Fırlayıp, caddeden tarlalara doğru koşmaya başladım. Bütün bir gün yürüdüm. Sonunda köylünün birine yolu sormak zorunda kaldım. Beni o ele verdi, Dario'da enselendim. Dokuz ay içerde kaldım.

Bana, birçok kadına yaptıkları gibi, elektrik vermediler. Sadece dövdüler. Ama, hapiste olmanın en kötü yanı, hücrenin kendisiydi. Ortalık, insanı uyutmayacak kadar leş kokuyordu. Sizi duvara bağladıklarından bu durumda uyumanız gerekiyordu. Deneyim insanı sertleştiriyor. Yaptıklarıyla sizin direncinizi kırıp konuşturabileceklerini sanıyorlardı, ama bu yalnızca insan olgunlaştırmaya yarıyordu.

Managua'daki Merkez Hapisanesi'ne gittiğimde, birçok yoldaşla karşılaştım. Bir çatalla yaptıkları küçük bir delikten benle konuştular. Bunu insanın birbirini görüp konuşmak için telefon gibi kullanabileceği bir hale sokmuşlardı. Deliği hücreden hücreye geçebileceğimiz kadar büyütmeyi önerdim. Bütün bunları orada öğrendik. Protesto etmeyi, haykırmayı, güneş taleb etmeyi öğrendik. Bize erkek mahkumlardan da kötü davrandılar. Erkek yoldaşların ortak bir mutfakları, ping-pong masaları, hatta bir televizyonları vardı... bizimse hiçbir şeyimiz. Bütün gün daracık hücrelerde kapalıydık, çıldırmamayı güç başarıyorduk. Kendimizi duvarlara atmaya başlamıştık. Merkez Hapishanesi, halka açık olduğundan, yetkililer böyle manzaraları göstermekten hoşlanmıyorlardı; sonunda bizi güneşe çıkarmalarını, ziyaret saatlerinin uzatılmasını ve diğer isteklerimizi kabul ettirdik. Ancak erkekler gibi, eş ziyaretlerini hiç bir zaman elde edemedik.

ZULEMA: Monica içerde kaldığı sürece biz de siyasi mahkûmlara güneşe çıkma ve ziyaretçi saati haklarının tanınması için mücadele verdik. Dışarıya bütün kadınlar tarafından imzalanan mektuplar kaçırdım; bunları meyve kavanozlarının kapakları içinde çıkarttık. Hapishane müdürü Alesio Gutierrez bir gün bana "Bu burdan dışarı nasıl çıktı?" diye sordu. Ona, birkaç gardiyanın çıkardığını söyledim, "20 *cordoba* verdiğimiz bir kaç gardiyan" diye ekledim. Bütün mahkûmların imzaladığı mektubu *La Prensa*'ya götürdüm. Bundan nasıl yararlanılacağını öğrendik...

İşte zaman böyle geçti, planlamak, mücadele etmek ve katılmakla dolu altı ay. Birleşmiş Milletler bürosu işgalini düzenleyen kadınlarla da çalıştık. Bu oturma eylemine, ortadan yok olan köylülerin yakınları da katıldı. Büyük bir deneyimdi. Bizden, dördü Managualı, dördü köylü olan sekiz kişi gitti. Bir de koordinatör Cela yoldaş vardı.

Eylem bir protestoydu. Siyasi mahkum yakınları olan biz kadınların, bu protesto sonucu onların salıverilecekleri gibi bir beklentisi yoktu. Başlıca amacımız, kitleleri harekete geçirmek ve siyasileştirmekti. Köylü kadınlar neyin elde edilebileceği konusunda o kadar açık değillerdi. Biri beni çok üzmüştü. Esmeralda, benimle aynı yaşta olmakla birlikte, öyle acılı ve horlanmıştı ki, annem gibi duruyordu. Hep ağlardı. Eylem bitip yakınlarımız hala hapiste kaldığı zaman, kendini aldatılmış hissetsin istemiyorduk. Bu nedenle onunla konuşmaya başladık. Büyük olasılıkla, buradan hapisteki ya da kayıp yakınlarımızla dönemeyeceğimizi anlattık. Kayıpların nerede olduğunu bile bilmiyorduk. Gerçekte, sonradan onların çoktan ölmüş olduklarını öğrendik. Esmeralda'nın ailesinden dört kişi kayıptı, üç oğlu ve bir damadı... Gelinlerinden biri yanındaydı. Daha genç olduğundan ne yapmak istediğimizi çabucak anladı. Diğerlerini siyasileştirme çabamıza yardım etti. Bir gün müzik koyduğumuzda "Cualı Köylü Kadın"ı çaldık. Esmeralda, "bu şarkı bizi anlatıyor, başımızdan geçenler tıpkı böyleydi... Doğru, bunlar içerde insanlar varken evleri ateşe verdiklerinde işitilebilecek çığlıklar" dedi.

CUALI KÖYLÜ KADIN[9]

Yoldaşlar anlatayım size, neler oldu
Cualı köylü kadınlara
General onları dağlardan koparttı
işkence edip konuşturmaya
Maria Venancia ve Amanda Aguilar
bu tepelerin iki kızı
Ele vermediler isyancılarımızı

Ay...! Ay...! biz görmedik
emin olun kimseyi
Kara gece yutuverdi
Bu korkunç çığlık seslerini
Ay...! Ay...! ulusun gözü yaşlı
Duyduğun inilti
gecede yeni doğan çocuk ağlayışı gibi...
Ay...! Ay...! biz görmedik
emin olun kimseyi

Bir gardiyan Candida Marirez'e
"Gel buraya, kadın
yıka şu pantalonlarımı" dedi

Köylü kızı
gitmek, emirleri dinlemek zorunda
Tacho'nun afişteki suratı
Alay ederken onunla barakanın duvarında...

Ay...! Ay...! biz görmedik
emin olun kimseyi
Quiquisques *çiçeklendi*
Yeni mısır dalında meyve verdi
Devriye zavallı Mathilde'yi götürürken
Kızılderili kadın bebesini düşürdü
onu sorguya çekerlerken
Bunların hepsini bu tepelerde işittim ben...

Bu oturma eylemi iyi bir deneyim oldu. Çok iyi örgütlenmiştik. Chiguin'in EEBI[10] güçleri, bize gözyaşı bombala-

9. Ernesto Cardenal'in bir şiiri üzerine, söz ve müzik Carlos Mejia Godoy'un.
10. Somoza'nın oğlunun yönetiminde EEBI, Escuela de Entrenamiento Basico de Infanteria (Piyade Temel Eğitim Okulu) denen özel bir baskı gücü.

rı fırlatmakla işe başladılar. *La Prensa*'nın Somoza'nın oğluna "Chiguin" adını takmasından hemen sonraydı.

Monica'nın salıverilme zamanı geldiğinde, yeniden *La Prensa*'ya gittim. Hapishane müdürü Alesio Gutierrez'le tartışıp, onu bu kez gerçekten bırakıp bırakmayacaklarını bilmek istediğimi bildirdim. Birçok sorun ve gecikme yarattılar ama sonunda gitmesine izin verdiler. Onun için üniversitede bir toplantı düzenlenmişti. Konuşmasını dinlemek için bütün öğrenciler oradaydı. Neden sonra, hepimizin, bir grup kadının açlık grevi yaptığı Kızıl Haç'a gitmemiz gerektiğini söylediler. Yeniden korkmaya başladım. Monica, hapisten henüz yeni çıkmışken, bir gösteriye nasıl gidecekti.

Toplantı dağılıp açlık grevi yapılan yere yöneldiğinde. gizlice ortadan kayboldu. Plan, izlenmememizi sağlamak içindi. İşe de yaradı. Bütün muhbirler gösteriye gittiler. Evin yakınında kimse yoktu. Monica eve yalnız başına girdi, üzerine siyah bir bluz geçirip gene dışarı çıktı. İki blok kadar ötede yoldaşlar onu bekliyorlardı Yeniden yeraltına geçişi işte böyle oldu. Ve hapishane yaşamı son buldu. Hapishaneye gitmeyi sürdürdüm. Bu sefer, Baltodano adlı başka bir kadının teyzesi olarak imza atıyordum.

MONİCA: Serbest bırakıldıktan sonra, bir süre Carazo'da çalıştım, ardından başkente alındım. Kuzey Cephesi sorumlusu olduğumdan, yalnızca Managua'nın özel durumunu öğrenmem yetecekti.

Kadın olmamdan ötürü önderlik ederken bir sorunumun olup olmadığını sormuştunuz. Bu açıdan biraz daha şanslı olduğumu düşünüyorum. Örneğin, burada Managua' da Walter Mendoza ve Ramon Cabrales ile çalıştım. Benim bir kadın olduğumu düşündüklerini bile sanmıyorum. Herşeyin ötesinde, itibarım ve birçok deneyimim vardı. Beni tanımayan yoldaşlarla bazı sorunlar çıkıyordu. Çıkan sorunlar ise, Örgüt'ün üyeleriyle değil, genellikle sempatizanlarlaydı. Özellikle Kuzey'de böyleydi; kuzeylilerde korkunç bir erkek şovenizmi vardır. Beni bir önder değil, kadın olarak gördüklerinden, erkeklere yaptıkları kadar yardım etmiyorlardı.

Gerçekten, eğer Kuzey'de bir gizli evde yaşıyorsanız,

ortalığı süpürmeye, yemek pişirmeye ve bulaşıklara yardım etmeniz gerektiğini bilirsiniz —eğer bir kadınsanız tabii. Bunu ben de yaşadım. Aynı zamanda, yanıt bekleyen tonlarca mektubum olduğundan, sabahın beşinden gece geç saatlere kadar çalışmam gerekiyordu. Kuzeyde bütün gün çalışır, yalnızca geceleri sokağa çıkardık. Bazen, bir erkek yoldaş gelir ve dağlara çıkmadan önce bütün bir günü bizimle geçirirdi. Bütün gün yapacak hiç işi olmadığından bulaşık yıkamada yardım ederdi, ama sempatizanlar için bunu kabul etmek çok zor olurdu. Yoldaş anlardı, ama evin kadını değil. "Bir adam bana nasıl yardım edecekmiş" derdi. Bir kadın bana, "Eğer karısıysan, nasıl oluyor da Bayardo'nun giysilerini yıkamıyorsun" diye sormuştu.

Buraya, Managua'ya son saldırı, planladığımızdan daha önce başladı. Silahları kentin batı yakasından, direniş yapacağımız doğu yakasına geçirirken bile sorunlar çıktı. Managua Genel Kurmay Karargahında bizden üç kişi vardı: Oswaldo Lacayo, Raul Venerio ve ben. Buradaki ayaklanmada ne mi yaptım? Yürüdüm. Bütün savaş noktalarını dolaşmam gerekiyordu. Her gün yürüyüşe çıktığımdan, ayaklarım balon gibi şişti. Çok geniş bir bölgeydi. Ön ve geri saflara gidip, koordinasyon kurar, siyasal faaliyette bulunur, barikatlardaki insanlar arasında disiplini sağlamlaştırırdım.

On iki günden sonra savaşacak bir şeyimiz kalmamıştı. *Compitas*[11]ların hali içler acısıydı, korkunçtu. O zaman Masaya'ya geri çekilme kararı verildi. Bu tarihe geçti, değil mi? Aralarında siviller, çocuklar ve milisler olan yaklaşık 7000 kişiyle çekilmek zorundaydık. Gruplara ayrıldık. Öncüler, yaralıların da yer aldığı merkez ve onu izleyen ardçılar...

Masaya'ya ve sonra bir hafta kadar kaldığımız Carazo'ya ulaştık. Ardından Granada'ya gittik. Granada'ya vardığımızda Somoza'nın o gün teslim olacağını biliyorduk. Haberleri daha Masaya'dayken almıştık. Kente şafakta girdik.

11. **Compita, companero** ya da yoldaş kelimesinden türetilmiş, **compa** kelimesinin küçültme sıfatı olarak kullanılışı, Nikaragua'da devrimci bir dostu tanımlamak için kullanılan bir terim.

ve bütün gün savaştık. Gece çöktüğünde La Polvora denen bir bölgeyi kuşatmıştık. Savaştan sonra banyo bile yaptığımı hatırlıyorum. Şimdi önümüzdeki aşama Muhafızlarla görüşmekti. Temizlendikten sonra yola çıktık. Bir kadın bana, nereye gittiğimi sormuştu. "Teslim almaya" diye yanıtlamıştım onu. Eve ev ilerleyip, nöbetçiyle aramızdaki mesafeyi koruyarak hastaneye sokulduk. Karargâhlarına daha da yaklaşıp bina çevresinde yerlerimizi alınca teslim olmalarını söyledik. Muhafızlardan biri elinde bir bayrak dışarı çıktı ve onunla konuşmaya gittim. Bu konuşma banda ve filme alındı. Başlangıçta benimle konuşmayı reddetti, çünkü kadındım!

ZULEMA: Sonlara doğru, olan oldu. Bütün çocuklarım, en küçüğüne varana dek gitti. Hepsi de mücadeleye katıldı. Evde daha yoksul bir yaşam sürüyorduk, ama sağlam bir siyasal bilincimiz vardı. Sonra, bombalar yapıp, Muhafızlar'a saldırılar düzenleme zamanı geldi. En küçük iki çocuğum, bomba yapmakla görevlendirildi. Bu, geçen yıl, Carlos Fonseca[12] için yapılan anma törenleri sırasındaydı.

Bombalar yapıp, duvarlara yazılar yazdılar. Sloganlar için boyayı bizim evden sağlıyorlardı. Kızım Amparita, siyasal alanda en ilerde olanımızdı ve hatırı sayılır ölçüde sorumluluğu vardı. Leon'da okumaya giden oğlum da Örgüt'e katılmıştı. Onlarla birlikte bir başka kadın yoldaş da bize kalmaya geldi. Kendilerini formda tutabilmek için jimnastik yapıyorlardı. Ve, muazzam miktarda yiyecek hazırlıyorduk: Pirinç ve kara fasulya ve *pinolillo*[13]. Ben galonlarca *pinol* yaptım. Bunlarla besleniyorduk.

Son kaldığımız evde, beş aylık kirayı ödemedim. Ev bir milyonerindi. Bu, en sıkı çalıştığımız dönemdi. O yıl dört ev değiştirdik. Muhafızlar izimizi bulup gelmeye baş-

12. Nikaragua Devrimi Baş Komutanı ve FSLN'nin kurucularından biri olan Carlos Fonseca, 8 Kasım 1976'daki çatışmada öldürüldü. Bu, mücadele ve FSLN için büyük bir darbe oldu. Diğer kurucu üyelerden (tek sağ kalan olan) Tomas Borge, Carlos Fonseca öldürüldüğünde hapisteydi. Muhafızlardan biri, ölüm haberini bildirerek ona sataşınca, Tomas, "Yanılıyorsunuz, yüzbaşı. Carlos Fonseca hiç ölmeyecek biridir" dedi, Nikaragua'da 8 Kasım zaferden önce bile halk tarafından anılmaktaydı.

13. **Pinolillo,** bir tür mısır bulamacı ve kakaonun ısıtılıp, suyla karıştırılmasıyla elde edilen bir içkidir. Nikaragua'da çok sevilir ve içilir.

ladılar mı, hemen yer değiştiriyorduk. Hiç iz bırakmazdık. Zamanla Muhafızlar bizi unutur, biz de işimize devam ederdik. *Pinol*ün yanı sıra, evde, silahlar, molotof kokteyli için barut ve şişeler vardı.

Kızım Zulemita, silahlı propaganda eylemlerine katılıyordu. Sonra, tutuklandı ve benim örgütleme faaliyetim yeniden başladı. Ancak Palm Pazarı geldiğinde onu görmeme izin verdiler. Elektrik verdiklerinden, vücudunda şu kadar büyük iki delik vardı. Bana "Endişelenme," dedi. Yürekli bir kızdı. Bir süre sonra, Zulemita, 200 kişiyle birlikte bir bombalama sırasında öldü.

O sıralarda, evde yalnız yatmaya başlamıştım. Monica'nın oğluyla. Öbür çocuklarıma, "Eğer beni alırlarsa, yalnızca beni götürmeliler, ben yaşlıyım", demiştim. Bütün çocuklar başka yerlerde kalmaya başladılar. Gündüz geliyorlardı ama, baskın olasılığı daha büyük olduğundan geceye kalmıyorlardı. Bizi hiçbir zaman basmadılar.

Kutsal Perşembe Günü, yoldaşlar gelip bana, kızım Alma Nubia'nın bir kaza geçirdiğini söylediler. Durumun ciddi olduğunu hemen anladım. Öğleden sonra beş civarındaydı. Onu bir kliniğe götürüp, doktor çağırmaya gittiler, ama klinikte koşullar yetersizdi. Geceye kadar kanaması sürdü. Bunun üzerine, yoldaşlar onu bir hastaneye götürmeye karar verdiler. "Önce yaşam gelir", dediler. Kutsal Hafta olması işimize geliyordu. Etrafta pek muhafız yoktu.

Alma'yı Batı Hastanesi'ne götürdüler. Gece saat on bir dolayında iki yoldaş gelip, endişelenmememi, ameliyat edildiğini ve kızımın iyi olduğunu söyledi. "Tasalanma, yarın git ve Sylvia'yı sor". Onu savaş adıyla kaydettirmişlerdi. "Dalga mı geçiyorsunuz?" dedim, "başına nöbetçi dikecekler!"

Doktoru görmeye gittim —Alma yoğun bakım odasındaydı—, o da bana koğuşu ziyaret edemeyeceğimi söyledi. Alma benim tartıştığımı duyup, "Anne, burdayım!" diye bağırmaya başladı. Bunun üzerine doktor, "Bakın, kurallara karşı ama, bu ses bir yanıta hak kazandı. Onu bir dakika için görebilirsiniz", dedi. Onun bu kadar genç olmasından etkilenmişti. Bana, "Onu nasıl oldu da hastaneye getirdiler, bombadan olduğunu söylüyorlar..." dedi.

Onu görmeye gittim, bunu hiç unutamıyorum. Ağlamıyordum ama perişan olmuştum. Onu üzmemek için ağlamamalıydım, değil mi? Doktor kapıyı açtığında, sargılar içindeki iki kolunu uzatıp, "Bak anne, hayattayım, beni öldüremediler, üzerime bu kadar bir bomba attılar, ama öldüremediler. Önemli olan hayatta kalmak. Kendini üzme..." dedi. O sırada bile tedbiri elden bırakmıyordu.

MONICA: Kızkardeşlerimden biri, yaptığı bomba elinde patlayınca iki elini kaybetti. Muhafızlar onu izliyorlardı ve ona burada özel bakım gösterilemeyeceğinin farkındaydım. Ameliyat olabilmesi için, ülke dışına çıkarmalıydık. Kazadan sonra bir ameliyat olmuştu ama, bir dizi ortopedik ameliyat geçirmesi gerekiyordu. Yasal olarak çıkaramayacağımızdan ona annem ve bebekle birlikte, bir elçiliğe sığınmasını salık verdim. Ancak sığınma çok zaman aldı ve benim de Masaya'ya gitmem gerekti. O zaman, onları kurtarılmış bölgeye çağırdım. Diriamba ile deniz arasında, kargo uçaklarının iniş yapabileceği bir alan hazırlamıştık. Alma, savaş malzemesi taşıyan Kosta Rika uçaklarından biriyle ülkeden ayrıldı. Ona Küba'da bir protez taktılar. Şimdi çok iyi. Ondaki moral ve yürek, hepimize örnek oldu. Beni birçok yönde cesaretlendirmiştir.

Çocuk, kıpırdanmaya başladı ve uyandı. Monica bana, savaştan sonra buraya, Kitle Örgütleri Sekreterliği'ne geçene kadar bir taburun başına getirilişini anlattı. Bu kumandan rütbesiyle ilgili olarak, "Birçok insan kumandan diye adlandırılmaya başlandı. Terim anlamını yitiriyordu. O zaman, kumandan rütbesinin, savaşta ve önderlikte belli deneyim kazanmış yoldaşlara verilmesi kararlaştırıldı," dedi.

3

AMADA PINEDA

O gece, birkaç tanesi beni hapsettikleri yere geldi. Bana tecavüz ettiler. Direnince, dövmeye başladılar ve korkunç şeyler yaptılar. Bacaklarım, kalçalarım, kollarım, hep morarmıştı. Her yanım yara bere içindeydi. Yakaladıkları bütün köylü kadınlara aynı biçimde davranıyorlardı; ırzlarına geçiyor işkence ediyor, iğrenç ve acımasız davranıyorlardı. Yalnızca üç gündü ama, bu üç gün bana üç yıl gibi geldi— bu hayvanlar tarafından tecavüz edilerek geçirdiğim üç yıl. Her istediklerinde geliyorlardı. Korkunç bir şeydi, insanın kocasıyla yatmasına hiç mi hiç benzemiyordu. Asla aynı şey değildi. Beni yakalamalarından hemen önce daha bir aylık evli genç bir kadını tutuklamışlardı. Onunla işlerini bitirdiklerinde kadının ayakta duracak hali bile kalmamıştı. Önce bir bacağını sonra diğerini yakalamışlardı. Hiç bu kadar kan kaybeden birini görmemiştim. Onu bıraktıklarında, düşmemek için duvarlara dayanmak zorunda kalmıştı. Evine ağaç dallarına tutuna tutuna varabilmişti.

AMADA PINEDA, Nikaragua dağlarından bir kadın. Tavırları konuşması, giyinişindeki basitlik, saçını tarayışı, her şey, onun kırsal bölgede doğup büyümüş, orta yaşlarda bir kadın olduğunu gösteriyordu. Tarlada ve mücadelede kocasının yanında yer almış; çoğu küçük yaşta ölmüş dokuz çocuğu olan bir kadındı. O, birçok Nikaraguali kadınla aynı öyküyü paylaşıyor. Ancak, Amada'nın özel geçmişinde, Somoza diktatörlüğünün en vahşi ve en zalim baskısı ve büyük sıkıntılar yatıyordu. Aynı zamanda, Sovyetler Birliği'ne ve Küba'ya bir yolculuk, uçaklar, oteller, basın toplantıları ve normal dağlı yaşamının dışında bir sürü olay...

Bu kadın konuşurken gözlerinizin içine bakmaktan çekinmiyor. Tersine, öyküsünü dingin bir vakarla anlatırken, gözlerinizi arıyor. Önümde oturmuş, ellerini kucağında kavuşturmuş. Bütün ayakta kalanların taşıdığı geçmişin acı izleri, yüzünde ancak bir an için görülebiliyor.

AMADA: Ben bir köylü kadınıyım. Dağlarda doğdum, dağlarda büyüdüm, dağlarda evlendim. Üç kızdık, ama yalnızca ikimiz kaldık, öbürü doğururken öldü. 36 yaşında ve on sekiz yıllık evliyim. Dokuz çocuğum oldu; yalnız dördü kaldı. Çoğu küçükken, kimi doğumda, öbürleri de iki yaşlarındayken öldüler. Biri, yakında, savaşta öldü. Hep yoksulduk ve bilirsiniz, yoksullar çocuklarının yaşayabilmeleri için didinirler. Ama, onları kurtaramadığımız zamanlar da olur. Küçük kızlarımdan biri kızamıktan, öteki de Matagalpa'ya vardığımızda zatürreden öldü. Onu kurtarabilmek için bir doktordan öbürüne koşuşturduk; onu yaşatabilmek için, ama başaramadık. Çocuklarımdan bir diğeri, Muhafızlardan kaçmak zorunda kaldığımda dağlarda öldü. Daha iki aylıktı. Köylü önder Bernardino Diaz Ochoa'yı öldürdüklerinde, saklanmak zorunda kaldığımız sırada başımıza geldi bu. Kocam bir yöne kaçtı, ben de çocukları alıp başka bir yöne. Bebeğim bir fırtına sırasında öldü.

Köylü kadının yaşamı kolay değildir. Günlük *tortilla*'yı* yapmak için sabahın ikisinde kalkar ve çocuklarına bırakacağı yemeği hazırlar. Sonra, tarlalara, kocasının yanına çalışmaya gider. Ona öğle yemeğini götürür. Belki de yalnızca biraz *pozol*, yani bir top iyi pişmiş mısır yemeği. Genellikle hepsi bundan ibarettir. Pek besleyici değeri yoktur. Kadın kocasına mısır ve fasulye ekiminde yardım eder. Kadınlar tarlalara çalışmaya bir *machete*** ile ya da ne bulurlarsa onla giderler. Çocuklar sık sık eve kapatılmak zorundadır. Anaları onlara yemek bırakır, —haşlanmış fasulye ve biraz tuz—, onlar da istediklerinde yerler. Kendi başlarına kalırlar. Büyük çocuklar, daha küçük kız ve erkek kardeşlerine yardım ederler. Bu çileli bir yaşamdır ve çocuklar, yalnızca yaşam böyle olduğundan kurban olup

* Bir tür hamur işi (Ç.N.)

** Tokmak (Ç.N.)

giderler. Biraz toprağı olan ya da geniş *hacienda*'larda ırgat olarak çalışabilenler için de durum üç aşağı beş yukarı aynıdır.

1963 dolayında, kahve ekili küçük bir toprağımız vardı. Kocam, sendikada çalışıyordu; bu konuyu hep sormama karşın, bana hiçbir şey söylemezdi. Yoldaşlar gelip giderlerdi ama, hangi örgütten olduklarını tam tamına bilmezdik. O sırada FSLN vardı, ama hakkında pek bir şey bilinmezdi. Şimdi, o günlerde evimize gelen kimi yoldaşların, zaten FSLN üyesi olduklarını ve sonradan Pancasan çatışması sırasında ölenler arasında yer aldıklarını anlıyorum.

Söylediğim gibi, yoldaşlar gelip, kahve toplamamıza yardım ederlerdi. Kocam Bernardo ile konuşurlardı, ama o bana hiç sır vermezdi. Sanırım, onları ele verebileceğimi düşünüyordu. Hep ne yaptıklarını sorardım. Yoldaşların bıraktıkları yazıları okurdum. Bu sırada, bir süre için annemle kalmam gerekti. Üçüncü çocuğumu doğurmak üzereydim; annem bana bakabileceği için yanına gittim. Benim gitmemle, kocam sendikaya daha çok zaman ayırabildi.

O günlerde mücadele, işçilere daha yüksek ücret ödenmesi içindi. Tarlada çalışanlara günde yalnızca üç, kimi zaman da beş *cordoba* veriyorlardı. En az on iki *cordoba* için mücadele ediyorduk. Aynı zamanda, *colonos*lara (bütün yıl *hacienda*larda kalan insanları böyle adlandırırız) toprak, hastalandıklarında ilaç verilmesi için... Baraka sağlanması için. Toprak sahiplerine karşı mücadele güç kazanıyordu. İşte o zaman, Muhafızlara başvurdular ve üzerimizdeki baskı ağırlaştı. Hükümet, hep sendikalara karşı yasa olmadığını, ama sendikaların yıkıcı eylemlerde bulunduğunu söylüyordu.

O sırada, Bernardino Ochoa öldürüldüğü zamanki fırtınada ölen çocuğumu doğurdum. Bernardino, bizim için adeta bir kahramandı. Ona, inanamayacağınız kadar işkence yaptılar: astılar, kafasına elektrik tellerinden bir bant koydular, ard arda elektrik verdiler, tabanlarını dilim dilim kestiler ve sırtında bir yük, yalınayak yürüttüler. Ona yaptıkları şeyleri, hayal bile edemezsiniz. O, sendikadaki bütün adamların adlarını biliyordu, ama, ağzından birini bile alamadılar. Böyle birçok adam öldü.

Bernardino öldürüldükten sonra, sendika toplantılarına gitmeye başladım. FSLN'den yoldaşlar eve geliyordu; onlara yemek veriyordum ve konuşuyorduk. Hükümettekiler, bize baskı uygulayarak, yüreğimize korku salacaklarını düşünürlerdi. Tersine, bu bizi daha da yürekli kılardı. Baskı bizi ezdi ve çocuklarımdan biri öldü, savaşmaktan başka ne yapabilirdim?

Kocam, Nikaragua Sosyalist Partisi üyesiydi, ben de üye oldum. Aynı zamanda Demokratik Kadınlar Örgütü'ne* de yazıldım. Ama, baskı iyice yoğunlaştığı zaman, kocam evi terketmek ve saklanmak zorunda kaldı. Bazen, gece geç saatte eve geliyor, girmesiyle çıkması bir oluyordu. Çocuklara bir göz attıktan sonra, dağlara dönüyordu. İşte böyle, her an, her yerde Muhafızların tehdidi altında yaşıyorduk. Yerel siyasal patronlar bizi gammazlıyorlar, arkasından Muhafızlar damlıyordu. Birçok köylü götürüldü ve onları bir daha görmedik.

Tutuklandığımda şaşırmadım. Aslında beni aradıklarını, komik gelecek ama, bir siyasal patrondan öğrenmiştim. Siyasal patronların hepsi aynı değildi; kimileri ötekilerden daha berbattı. İçinde birazcık insanlık olan biri, babama, evden uzaklaşmamı söylemiş. Dağlara ya da kente kaçmamı önermiş. Gerçekte, ikisini de yapamazdım. Çocuklarıma kim bakacaktı? Onları burada bırakmam gerekecekti, sonra da Muhafızlar onları alıp götürecekti. Yapabileceğim en iyi şey, başka bir eve gitmek, tepelere doğru birazcık uzaklaşmış olmaktı. Ben de böyle yaptım. Ev çok küçük olduğundan, kızlarımdan biri ve başka bir kadınla bir plastik parçasının üzerinde uyumak zorundaydık. O gece bütün çocuklarımın ateşleneceği tuttu. Sabah dört sıralarında köpeklerin havladığını işittim. Havladılar, havladılar. Kalkıp, kapıyı açtım ve dışarı baktım. Gördüğüm ilk şey, evin etrafında, ateş etme vaziyetinde duran bir dizi muhafız oldu. Kapıyı kapayıp, öbür yoldaşlardan birini uyandırmaya koştum.

Ayakta duramayacak kadar sinirliydim. Giyinmeye çalıştım ama, elbiseyi ters giydim. Ancak, bize küfürler yağ-

* Demokratik Kadınlar Örgütü, Nikaragua Sosyalist Partisi'ne bağlıydı ve Uluslararası Demokratik Kadın Örgütü ile ilişki içindeydi.

dırmaya başladıklarında kontrolümü kazandım. Eve girmek istemiyorlar, bizim dışarı çıkmamızı bekliyorlardı. Askerlerden birinin "Haydi, orospu, oradan ne zaman çıkacaksın?" diye bağırdığını duyduğumda ayakkabımı bağlamaya çalışıyordum. Ayakkabımı bağlayıp "Geliyorum. Yalınayak çıkamam ya." diye cevap verdim. İşte o zaman, biri kapıya gelip, yüzüme bir tokat attı. Bunun üzerine gerçekten çok hiddetlendim ve sinirlerim boşandı.

Bir an evde durdum, kendimi dışarı çıkabilecek gibi hissedene kadar bekledim. Üç yaşındaki kızımı ve daha onbeş aylık olan bebeğimi alarak çıktım. Kadınlardan biri sekiz gün önce bir kız doğurmuştu. Evdeki adamlar onu yatağından kaldırıp ayağa diktiler. Onlara hasta olduğunu, yeni doğum yaptığını söyledi; ama dışarı çıkmasını söylediler. Öbür kadınlar o sırada dışarıya çıkmışlardı bile. İçerde yalnızca erkekler kalmıştı.

Dışarıya çıktığımda, subay adımı sordu. Söylediğimde, "O halde aradığımız sensin," dedi. "Eğer aradığınız bensem, işte buldunuz beni," dedim. Artık sinirli değildim. "O çocuğu, şurdaki yaşlı kadına ver," dedi. Bebeğimi vermek istemiyordum. Verirsem, beni dövmeye başlayacaklarını biliyordum. Fakat, aynı zamanda, eğer diretirsem, onu da döveceklerini düşündüm. Onu öldürebilirlerdi. Yaşlı kadın ağlıyordu. "Bana ver onu" dedi. Bebeğimi ona uzattım, öbür kızımı da.

İşte o zaman bana vurmaya başladılar. Yüzüme, göğsüme, karnıma... Evin önündeki bir odun kümesine doğru fırlattılar ve dövmeye devam ettiler. Erkeklerin hiç birini dövmediler. Peşinde oldukları bendim. Silahları nereye sakladığımı, ne kadar silahım olduğunu, kaç gerillayla ilişkim olduğunu ve benim de gerilla olup olmadığımı sordular. Onlara, eğer gerilla olsaydım beni bulamayacaklarını söyledim.

"Ama onları besliyorsun," dediler. "Managua'ya mesaj götürüp, dağlardan mesaj getiriyorsun." Her şeye "hayır" dedim. Kocamı, nerede olduğunu sordular. O sırada, o, sekiz aydan beri Sovyetler Birliği'nde, Moskova'da kurs görmekteydi. Onlara, kocamı görmeyeli altı ay geçtiğini söyledim. "Ondan ayrıldım," dedim. "Başka bir kadınla gitti."

Bir sürü muhafız vardı. Erkekleri bağladılar. Bizi, ye-

di erkek ve beni götürdüler. Tek kadın bendim. Hepimizi, ayarladıkları bir evde, aynı odaya kapadılar. Bu ilk hataları oldu. Bizi böyle bir arada tutmakla, sorgu sırasında ne söyleyeceğimizi tasarlamamıza ve sonradan söylediklerimizi birbirimize anlatmamıza olanak sağladılar. İşe, benimle başladılar. Soruları iki subay soruyordu.

Sorgu sırasında subay bana, "Bak, ben kadınları dövmeyi sevmem. Beni de bir kadın dünyaya getirdi. Senden istediğimiz tek şey, bize bildiklerini anlatman," dedi. Ben de, "Bir şey bilmiyorum." dedim. Gerillalara yardım ettiğimi bildiklerini yineledi. "Bak," dedim, "bir kere, ben yol kıyısında oturuyorum. Evime gelip de aç olduğunu söyleyen herhangi bir kimseyi doyururum. Yalnızca fasülyem bile olsa. Ben böyle büyütüldüm, kapıma gelen birini doyurmayı öğrendim. Eğer, bir gün sizlerden biri aç olarak evime gelecek olsa ona da bir tabak yemek veririm."

Kocam hakkında birşeyler sordu ve gene nerede olduğunu bilmediğimi söyledim... "Evden çıktığında, nereye gittiğini sormak adetim değildir. Aslını ararsanız, nerede olduğu umurumda bile değil." Bunun üzerine, "Bize, sendikaya hiç katılmadığını mı söyleyeceksin?" diye sordular. "Tabii, hiç gitmedim." "Tabii, sendikanın başında kimin olduğunu da bilmiyorsun." "Bunu biliyorum," dedim, "sendikanın başı Bernardino Diaz Ochoa'ydı. Onu yakaladılar ve öldürdüler." "Onu kim öldürdü?" dediler. "Siz, ta kendiniz," diye cevapladım. Bir subay, "Ben değil," dedi. "Evet belki siz değildiniz, ama tıpkı sizin gibi bir muhafızdı. Çünkü onu bir daha hiç görmedik."

Farklı yaklaşımlar kullanıyorlardı. Bu, kimi zaman işkenceydi, beni dövüyorlardı. Kimi zamansa, yumuşak konuşuyorlardı. Kendimle çelişkiye düşmemeye dikkat etmeliydim. Bir keresinde ne kadar okuduğumu, ilk ya da orta okulu bitirip bitirmediğimi sordular. Onlara, "hayır" dedim, "biz köylüler okula hiç gidemeyiz" Ben çocukken, en yakın okul üç günlük yoldaydı. İkinci sınıfa kadar gittiğimi söyledim. Subay, "Pek kafasız değilsin," dedi. "Sandığımızdan da çok şey anlıyorsun. Bize söylediğinden çok şey biliyorsun." Sendikadaki "yıkıcı eylemler" hakkında bir şeyler sordular. "Yıkıcı demekle ne kasdettiğinizi anlamıyo-

rum," dedim. "Sandino kimdir?" diye sordular "Sandino mu?" dedim, "Onu hiç tanımıyorum. Görmedim bile."

Bana tecavüz etmeye başladıklarında bir zaman sonra, iyice dayanılmaz hale geldi. Artık kaldıramayacaktım. Subaya, "Adamların ne olduğumu düşünüyorlar? Bir orospu mu? Pazardan topladıkları biri mi? Ben evli bir kadınım. Kocamla ayrı olsak bile. Çocuklarım var ve hepsi de ondan. Bir iyilik yap da şu muhafızlarına beni yalnız bırakmalarını söyle. Yanıma bir daha gelmesinler. Onlara katlanamıyorum," dedim. Bir mahkumdum ama, sanırım, onu etkiledim, çünkü bundan sonra, bizi hep birlikte o odaya kapadılar ve muhafızlar bir daha bana tecavüz etmediler. Ama yeterince hırpalamışlardı. On yedi kere tecavüz etmişlerdi. Sonradan, bırakılıp da Managua'ya vardıktan sonra ilk işim, bir doktora görünmek oldu. Gebe kalmış olmak istemiyordum, onların birinden bir çocuğum olmamalıydı. Bu, bebeğin günahı olmasa bile...

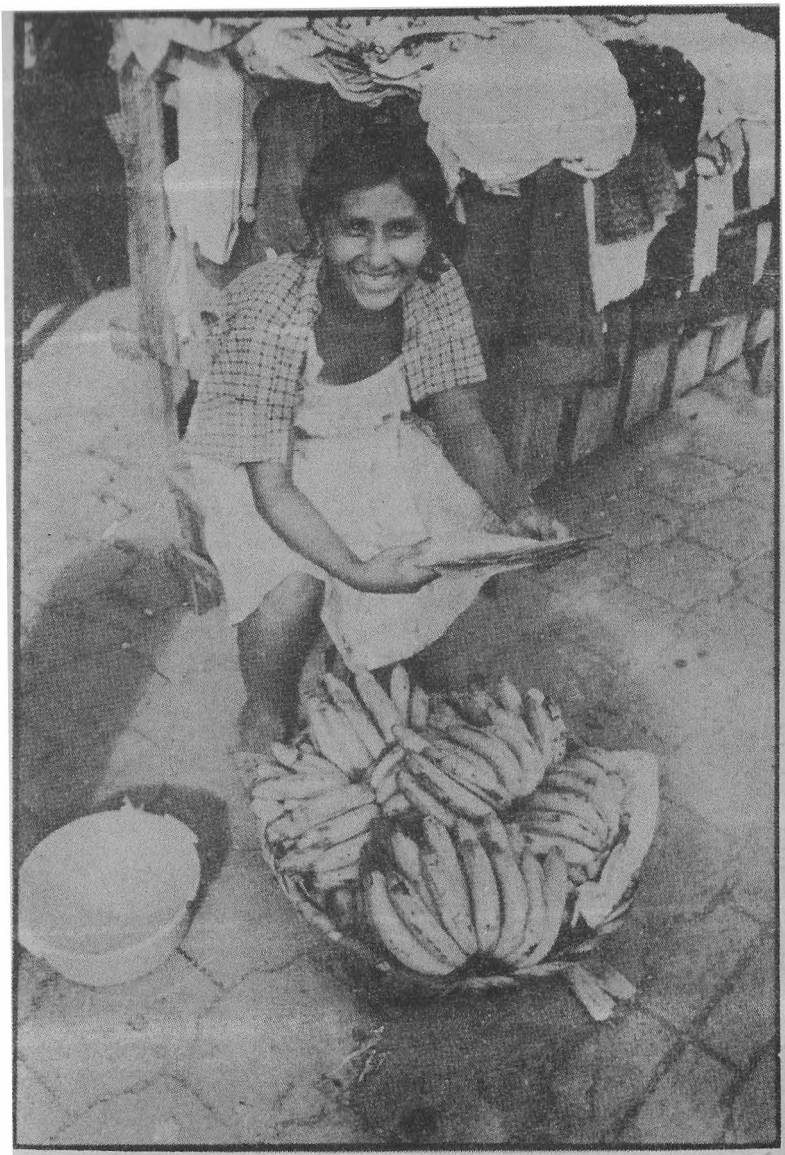
Sonlara doğru, beni bir helikoptere bindirip, aşağa atacaklarını söylediler. "Tamam," dedim, "Ne uçağa ne de helikoptere binmemiştim. Ölmek için birine bineceksem benim için güzel olacak. Eğer öldürecekseniz, böyle öldürün." Ama öldürmediler. Bunun yerine, diğer mahkumları alıp, gözümün önünde işkence ettiler. Onları dövdüler. Dağladılar. Yarı bellerine kadar, karınca yuvalarına gömdüler.

Bundan altı ya da yedi gün sonra, beni bıraktılar. Managua'dan dört subay, bırakılmamı emreden kağıtlarla geldi. Yıkanmamı ve giysilerimi yıkamamı söylediler. Onları yıkayıp, ıslak ıslak giymem gerekiyordu. Saçlarıma bir tarak verdiler, çünkü neredeyse kuş yuvasına dönmüştü. Sabun, pudra, deodorant verdiler. Hale bakın, birden bire "nazik adamlar" oluvermişlerdi. Bana bunca şey yaptıktan sonra! Karnım hala mosmordu, sürekli sancım vardı. Vücudumun her yanı çürükle kaplıydı. Bana, kendileriyle kalıp, onlara yemek pişirmek vs. gibi işler yapmak isteyip istemediğimi sormak yüzsüzlüğünü de gösterdiler. "Hayır, sağolun" dedim, "yalnızca eve gitmek istiyorum."

Bütün bu zaman zarfında, kocam Sovyetler Birliği'ndeydi. Tesadüfen, yakalandığımı öğrenmiş. Orada, Sovyet-

Daisy Zamora. Şair, militan ve yeni Ulusal Yeniden - İnşa Hükümeti'nde Kültür Bakanı yardımcısı.

Managua'nın Doğu Pazarı.

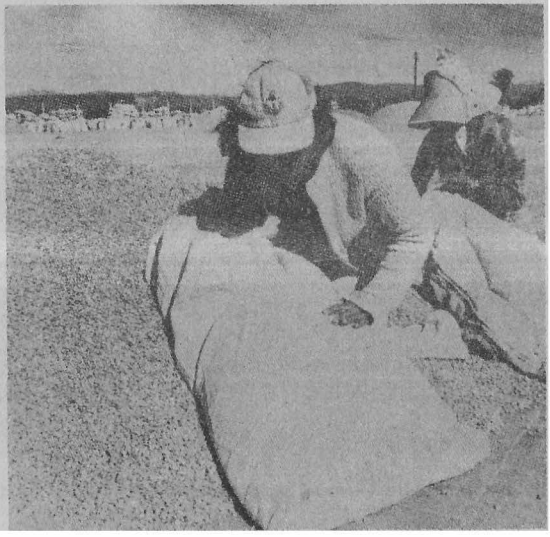
"Norma Nerede? Diktatörlük cevap versin!" Yıllar boyu yanıtsız kalan kayıp arayışlarından biri daha.

İlk kadın şehidin anısına: Louisa Amanda Espinoza Nikaragualı Kadınlar Birliği.

Gloria Carrion. Luisa Amanda Espinoza Nikaragualı Kadınlar Birliği Ulusal koordinatörü.

Amanda Pienda. Nikaragua dağlarından bir kadın. Savaşta ve tarlada yerini aldığı gibi, bugün toplumdaki gerçek haklarını kazanmaya da kararlı.

ler Birliği'nde, *Granma*'*da haberi okumuş. Bana olanları öğrenince, çalışmaya devam edemeyip, eve gönderilmesini istemiş. Nikaragua sınırına varır varmaz onu yakalamışlar. İşte o sırada bana, bir köylü kadın olmadığımı söylemişlerdi; "yıkıcı bir elemanın" karısıydım. Kocama korkunç işkence etmişler. Dokuz gün boyu asmışlar, hamur gibi olana kadar dövmüşler, ölmesi için boş bir hücreye bırakmışlar. Psikolojik işkence de yapmışlar. Ona, hakkımda yalanlar atmışlar, bana nasıl "sahip" olduklarını ve benim de hoşlandığımı söylemişler.

Sonunda yeniden bir araya geldiğimizde, korkuyordum. Ona ne gibi şeyler söylemiş olabileceklerini, onu bana karşı çevirmeye çalıştıklarını biliyordum. Beni iteceğini, bana artık dayanamayacağını sanıyordum. Fakat, hayır. Bana, 'Üzülme. Bu, mücadele eden ya da kocası mücadeleye katılan her kadının başına geliyor. Doris Tijerino'ya ve diğer kardeşlerimize olanları düşün. Niye bu kadar utandığını anlamıyorum." dedi. Ama ben *utanıyordum*, başımdan geçen her şeyden. Korkunç bir darbeydi. Kendimi pis kokuyor hissediyordum ve bu kokudan kurtulamıyordum. Fakat kocam çok anlayış gösterdi; çok yardımcı oldu.

Sanırım, köylü erkekler karılarının başlarına geleni anlayışla karşılıyorlardı. En azından benim tanıdıklarım. Karılar ve kocalar birlikte yaşamayı sürdürdüler ve bundan sonra mücadeleye daha da yürekli olarak katıldılar. Ulusal Muhafızlar, halka işkence yaparak, mücadeleden koparacaklarını düşündüler. Köylülerin evlerine dönüp, bir daha katılmayacaklarını sandılar. Ama böyle olmadı. Bize acı çektiren her şey, mücadeleye daha kesin olarak sarılmamızı sağladı. Evleri, çoklukla içlerindeki çocuklarla birlikte, yaktıkları zaman, mücadeleye daha sıkı sarıldık.

Çocuklar için çok zor oldu. Maria Castil adlı köylü kadının başına gelenleri duymuş muydunuz? Onu üç çocuğuyla yakalamışlar ve işkence etmişler, sonra ortadan yok oldu. O sırada çocuklarından biri daha altı aylık, biri iki, öbürü de üç yaşındaydı. Evet, bu çocuklar analarına yapılan her şeyi görmüşler. Şimdi büyüdüler. Onları daha yeni gördüm. Çok sarsılmışlardı.

* Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin günlük yayın organı.

Kendi kızım —beni aldıklarında onbeş aylık olan— Muhafızlardan hala nefret ediyor. Olayların onu bu denli etkilemeyeceği kadar küçük olduğunu sanmıştım. Ama yanılmışım. Birkaç yıl sonra, onu, gene hapiste olan babasını ziyarete götürdüm. Tam orada, o kadar küçük olmasına karşın, gardiyanların üzerine saldırdı. Onlara, babasını niye tuttuklarını sordu. O kötü birşey yapmamıştı ki... Bana da, "Anne, babama biraz ıspanak getir de, tıpkı Temel Reis gibi güçlenip, bütün arkadaşlarıyla oradan kaçabilsin," dedi.

Bana gelince; benim çektiklerimi birçok kadın çekmişti. Cua'daki kadınları düşünün, birçoğu yakalandı, işkence gördü ve ırzlarına geçildi. Nikaragua'da, karşılaştıkları barbarlıkları anlatacak birçok kadın vardır. Birçoğu da bu karabasandan sağ salim sıyrılamadı. Serbest bırakıldıktan sonra, bir süre için ülkeden uzaklaşmak zorunda kaldım. Muhafızlar beni mahvetmişlerdi. Tıbbi bakım için Sovyetler Birliği'ne gittim ve hemen hemen bir yıl ülkeden uzak kaldım.

Ama, savaş yoğunluk kazandığında, Managua'ya, Bello Horizonte'ye geri döndüm. Çocuklarım akrabalara dağıtılmıştı. Varımız yoğumuzla savaştık. Üzerimize fırlattıkları her şeyi geri yolladık: havanları, uçaklardan düşüp patlamamış bombaları bile. Onları arayıp, tesirsiz hale getirdikten sonra, içlerini yeni patlayıcılarla doldurup, geldikleri yere yolluyorduk. Bir gün 500 poundluk bir bomba bile bulmuştuk. Onu gömüldüğü yerden çıkarmak için çok uğraştık, çünkü çok derine saplanmıştı, gene de başardık. İkiye böldük. Bir yarısını Bello Horizonte köprüsüne yerleştirdik, diğer yarısını başka bir yere yolladık.

Cephe Masaya'ya geri çekilirken, onlara katıldık. Sonradan bize, Muhafızların bizim kalmış olduğumuz eve girmeye çekindiklerini; içerinin mayın döşeli olmasından ve bunların patlayacağından korkmuş olduklarını söylediler. Bizim, önceden olduğu gibi, molotof kokteylleri, ya da *machete**ler ve taşlarla döğüşen birkaç tıfıl velet olmadığımızı anlamışlardı. O evde çoğumuz kadındık, ama bulduğumuz herşeyle savaşıyorduk.

* Bir cins pala (Ç.N.)

Bana mücadeleye katılan kadınları sordunuz. Benim durumumda, kocam beni önlemeye hiçbir zaman yeltenmedi. Ama babam denedi. Benim katılmamı istemiyordu. "Ne için savaşıyorsun?" diye sormuştu. Bir örgüte katıldın mı, ardından "komünist" olacağını düşünüyordu. İnsanların gerçekten de çekindikleri şey buydu: "Komünizm." Tabii, birşeylere *sahip olan* insanlar komünizmden korkuyorlardı. Bizim gibi, hiçbir şeyi olmayanlar hiç korkmuyorlardı. Bana sorarsanız, bırakın gelsin derim.

Babam daima bütün bu işlere neden *benim* karışmak zorunda kaldığımı sorardı. Ona göre, ancak erkeklerin birşeyler yapması gerekirdi. Örneğin, okuyabilecek olanlar yalnızca erkeklerdi. Bu yüzden bizi hiç okula yollamadı. Bir gün evlenip çocuk sahibi olacağımızı ve kendimizi evimize adayacağımızı söylerdi; o halde başka konularda bilgi sahibi olmaya ne ihtiyacımız vardı?

Bugün herşey bambaşka. Biz kadınlar, her alana katılma hakkına sahip olduğumuzu gösterdik. Bazen, erkeklerden de fazla hakkımız olduğunu... Ayaklanma sırasında kendimizi kanıtladık. Ailelerinin ruhu bile duymadan gidip savaşan kadınlar vardı, çok genç kadınlar üstelik...: Daha genç kızdılar. Hep ezilmiştik, bugün ise her zaman olduğundan daha fazla, eski rollere başkaldırıyoruz. Savaşmak istiyoruz. Kimi zaman kendi kocalarımızla bile savaşmamız gerekiyor. Çünkü, kocaların bizi evde, dört duvar arasında, çocuklara bakar, onları besler, elbiseleri yıkar, ütüler ve kimse yardım etmeksizin bir eve gereken her şeyi yaparken görmek istedikleri oluyor.

Biz kadınlar kendimizi örgütlemeliyiz, kadınlar birliğine katılmalıyız. Biz, köylü kadınlar örgütlenmeliyiz, ev hizmetlileri ve bütün sömürülen kadınlar, örgütlenmeli ve bu yaralı ülkeyi onarmak ve kadınlar olarak kendi haklarımız uğruna savaşmak için elele vermeliyiz.

Bugün Managua'da yaşıyorum ve orada çalışıyorum. Geçirdiğim kötü günlerin etkisini hala taşıyorum, ama yapılacak çok iş var. Demokratik Kadınlar Örgütümüz, *Luisa Amanda Espinosa* Nikaragualı Kadınlar Birliği ile birleşecek; Sosyalist Parti de, Nikaragua işçi sınıfının tek partisini oluşturmak için FSLN ile...

Savaş bitip, Masaya'dan döndükten sonra, oğullarımdan birinin, henüz on yedisinde olan en büyük oğlumun, öldürüldüğünü öğrendim. Ne söylenebilir? İşte savaş böyle. Kaybediyorsunuz ve kazanıyorsunuz, ve bazen de en çok sevdiğinizi yitiriyorsunuz. Yalnız beni *gerçekten* üzen şey, ölüş biçimi. Eğer savaşırken öldürülmüş olsaydı —elinde bir silahla— belki bu kadar üzülmeyecektim.

En küçük oğlumla —bugün dokuz yaşında— on yedi yaşındaki, kayınpederimde kalıyorlardı. Evde bir sürü insan vardı. Muhafızların yaklaştığını anlamışlar ve yeterli silahları olmadığından evi terketmeye karar vermişler. Kaçmadan önce, oğlum birşeyler pişirip küçüklere bırakmak için biraz odun almak istemiş. Odun peşindeyken, sanırım onlar da evi gözlüyorlarmış. Dışarı çıktığında, izleyip yakalamışlar. Arkasından ateş etmişler. Ama o, hemen düşmemiş, tepelere doğru koşmuş ve boş bir ev bularak kendini bir odaya kapamış. Ancak yaradan sürekli kan kaybediyor ve inliyormuş bu yüzden onu bulmaları kolay olmuş — bütün o kan izleri, iniltiler ve her şeyle.

Onu izlemiş, dışarı sürüklemiş ve sonunda vurdukları odun yığınının oraya götürmüşler, Amcasını, kaç adamı olduğunu falan sormuşlar. Bir şey söylememiş. Saçları uzun ve sapsarıydı, niye traş olmadığını sormuşlar, "esrarkeş misin" gibi aptalca şeyler sormuşlar. O da hayır, esrar içmiyorum, ama saçlarımı Devrim zafere ulaşana kadar kesmeyeceğim" demiş.

İşte bunun üzerine onu öldürmüşler. Oğlumu, aynı yaşta başka bir yoldaşı, onun beş yaşındaki küçük kuzenini, altı aylık bir diğerini ve yaşlıca bir kadını da öldürmüşler. Tam bir katliam anlayacağınız. Oracığa bir mezar kazıp, üçünü, kadını, bebeği ve oğlumu, gömmüşler. Bu yaz oraya gidip kemiklerini çıkarmak istiyorum. Niyetim onu geri getirip, buraya ya da yakınlardaki bir mezarlığa gömmek.

4

DAISY ZAMORA

Bu yakınlarda bir kadınla bir adam, bir kız bebeği evlat edindiler. Her yerde olduğu gibi, Managua'da da çok rastlanan bir olay bu. Ancak bu durum biraz farklı. Kadın —yıllardır bir kızı olsun istediği halde— gerekli görüşmeye üst üste dört kez gidememiş. "İşler..." diyor bana, "ve bir de kişisel beklentiler uğruna. Devrim'in sorunlarını gözardı etmeme duygusu..."

Çocuğuyla ilgili herhangi bir şeyden söz ederken, yüzünde yoğun bir duygusallık beliriyor. Tereddüt etmesine neden olan koşullardan bahsediyor. "Belki de yaşanan dönemle ilgili bir şeydi bu. Kocam ve ben bu konuda epeyce konuştuk. Sık sık, belki de bunun en uygun zaman olmadığını söylerdi... herşey daha iyi olana dek bekleyelim derdi. Bilemiyorum. Fakat o da her zaman bir kızı olsun istemişti, ıtpkı benim gibi. Şimdi oldu işte; bebek uyandığında geceleri ilk önce kocam kalkıyor, önce o yataktan alıp gezdiriyor. Bu bebeğin yaşamımızı nasıl değiştirdiğini bir görseydiniz..."

Kadın, yeni kurulan Ulusal Yeniden İnşa hükümetinde Kültür Bakanı Yardımcısı DAISY ZAMORA. Kocası, Dionisio Marenco, İç Ticaret Bakanı. Ve bebek, Maria Denise, Devrim'le yaşıt. Eskiden, hassas, terkedilmiş ve hastalıklıyken, bugün yeni evinde filizleniyor. Yeni ana babası da onunla birlikte...

Daisy'nin ofisindeyiz. Her gün, baştan sona, eski Nikaragua'da adı sanı bile olmayan bir bakanlığın işleriyle uğraşıyor. Yüzü kolay unutulacak gibi değil: çıkık elmacık kemikleri, geniş bir alın, kocaman açık mavi gözler ve bembeyaz bir ten. Canlı çizgileri, pür ciddiyetten aydınlık bir gülümsemeye kadar çok çeşitli ifadeler alıyor, ama nadiren fütursuz bir kahkahaya dönüşüyor. Bal rengi saçları omuz-

larına dökülüyor. Ara sıra onları geri toplayıp küçük bir topuz yapıyor. "Böylesi çalışırken daha rahat oluyor."

Daisy de, mücadeleye ve şimdi onarım işine katılan yoldaşlarının büyük çoğunluğu gibi çok genç. Olduğundan da genç gösteriyor. Bir şair, hem de çok iyi bir şair, olarak tanınıyor Konuşmamızın başında, bir dakika duraklayıp, masasını tepeleme dolduran kağıtlara, projelere, planlara, sorunlara ve çözümlere baktım. Bu yumuşak ama etkili bakışları olan kadının, zaman zaman Devrim'in baskılarından uzaklaşıp, şiirlerinin kuytusuna saklanmak isteyeceğini düşünmekten kendimi alamadım.

DAISY: Ailemin hali vakti yerindeydi; ama ben doğduğumda durumları bozulmaya başlamıştı. Büyük büyük annemle dedemin, Zelaya* hükümetiyle ilişkileri vardı. Liberaldiler. Büyük amcalarımdan biri, Jose Dolores Gamez, tarihçi, büyük büyük babamsa, Zelaya'nın Almanya elçisiydi. Çocukken, büyük annemle dedemin yanında oturuyorduk. Babam en büyük oğullarıydı, karısı ve altı çocuğuyla ana babasının evinde kalıyordu. Bu Latin Amerika'da çok sık rastlanan bir şeydir.

Tüm burjuva siyaset dünyası, çocukluğumun ayrılmaz bir parçasıydı. Evdeki herkes Liberal'di: bu bir aile geleneğiydi. Büyükannemlerin evinde, yemek zamanları, siyasal tartışma zamanlarıydı. O sıralarda, siyasetle yakından ilgilendiğimi pek söyleyemem. Okuldaki rahibelerin, toplumda kabul gören hastane ziyaretleri, sıradan hayır işleri gibi faaliyetler dışında, siyaset alanına kaymamızı kösteklemek için ellerinden geleni yaptıklarını hatırlıyorum. O zaman, herkese uyuyordum.

Yaşamımda derin etkisi olan bir olayı hatırlıyorum. Çok eski, ilkel bir anı gibi... 1954'te, Somoza Garcia'ya karşı bir darbe girişimi oldu; buna Liberaller, ordudan adamlar vb. katıldı. Babam ve büyükbabam da, Lacayo Farfan, Fernando Aguero, Baez Bone kardeşler, Pedro Joaquin Chamorro ve diğerlerinin yanında katılmışlardı. Planlarını gerçekleş-

* Jose Santos Zelaya 1893-1909 arası Nikaragua Devlet Başkanıydı. Liberal Parti üyesiydi. Yönetimi sırasında ulusal toprak sahibi burjuvazi iktidara yükseldi.

tiremeden keşfedildiler. Ağır bir terör havası estirildi ve babam hapse atıldı.

Biz çocuklara, onun bir "iş yolculuğu"na çıktığı söylendi. Daha dört yaşımda bile değildim. Bir gün gazeteyi açıp, ön sayfada mahkumların resmini gördüğümü hatırlıyorum. Babamı hemen tanıdım, ama herkes resimdekinin o olmadığında diretti; yalnızca babama benzeyen biriydi o kadar. Sonunda soru sormayı bıraktım, ama haklı olduğuma inanıyordum. Geceleri korkmaya başladım, ışıklar sönükken uyuyamıyordum. Ben hatırlamıyorum, söylediklerine göre insanları ısırmaya başlamışım. Bu korkutucu bir dünyayla ilk karşılaşmamdı. O, benim sevdiklerimi tehdit ediyordu.

Büyükbabamın, yaşamımda büyük etkisi olmuştur. Kendimi, her nedense, anne ve babamla özdeşleştirmedim. Genç yaşta evlenmişler ve günün küçük burjuva geleneklerinin tümüne uymuşlardı. Bir toplantıdan öbürüne gidiyorlardı. Kendi arkadaş grupları vardı ve bizle pek ilgilenmiyorlardı. Belki büyükbabama daha çok bağlanmamın nedeni budur. O, farklı bir insandı. Çok sevecen ve sabırlıydı ve daima bize ayıracak zaman bulurdu. İlginç bir adamdı, Liberal Parti'den kopmuş, Somoza'ya başkaldırmıştı.

Beni büyük teyzem yetiştirdi. Büyük annemin kardeşiydi ve dul kalınca büyük babamın yanına yerleşmişti. Kelimenin tam anlamıyla teyzemizdi. Bütün küçüklere bakardı. Üç aylıkken büyükannemle babamın yanına gittiğimde, bakımımı üstlenerek beni büyütmüştü. Yıllar sonra, benim ve kuzenimin mücadeleye katıldığımızı öğrenince, o da bize katılmış ve çok yardımı dokunmuştu. Bu konuda çok düşündüğünü de sanmıyorum. Somoza'nın adil bir adam olmadığını, baskının hüküm sürdüğünü, sağda solda insanların öldürüldüğünü biliyordu... ve bütün bunlara karşı savaşmak istiyordu.

Ürkek bir çocuktum. Siyasal eğilimlerim yoktuysa da, kendi sınıfımın görenekleriyle uyumsuzluğa düşüyordum. Partilere ve diğer sosyal faaliyetlere katılmadığım için, yalnız bir genç kadın olmaya başlamıştım. Okumaya sığınıyordum. Hafta sonlarında ya da okul kapandığında, bir yığın kitapla büyükbabamın çiftliğine giderdim. Bu en büyük eğlencemdi. Okumak, yazmaya olan gereksinmemi uyandırdı.

Ayrım yapmadan okuyordum, elime geçirdiğim her şeyi. Sonra romantik şiirler yazmaya başladım. Belki bu benim için kendi gerçekliğimden kaçmanın bir yoluydu. Şiirler tam yeni yetme şiirleriydi ve oldukça kötüydü; hepsini attım.

*UMUT ŞARKISI**

Bir gün, tarlalar yeşil kalacak
ve toprak kara, tatlı ve nemli.
Çocuklarımız bu dünyada büyüyecek
ve çocuklarımızın çocukları...
Ve dağdaki ağaçlar ve kuşlar kadar
özgür olacaklar.
Her gün yaşadıklarına sevinerek uyanacaklar
toprağın bir kez daha ve onlar için
fethedildiğini bilerek.
Bir gün...

Bugün kurak tarlaları ekiyoruz.
her biri kanla sürülüyor.

Burada, Managua'da üniversiteye başlayınca yaşamım değişti. Gündüz işe gidiyor, akşam ders çalışıyordum. 1967 yılıydı. Şiirim tümüyle değişti ve toplumsal bilinç taşıyan ilk dizelerimi yazmaya başladım. Benim için 1967'den 1974'e uzanan dönem, araştırma ve siyasal bağlılığın çekimine uyanma yılları oldu. Aynı zamanda da bocalama... Bu bocalayış benim sınıfsal kökenimin bir ürünüydü. Benim tümüyle mücadeleye bağlanmamı olanaksız kılıyordu.

Üniversiteye girdiğim sıralarda, şimdi kocam olan adamla, Dionisio Marenco Nicho ile çıkmaya başladım. Ben genel öğrenimimin ilk yılına başladığımda, o da kendi dönemini Üniversite Merkezi başkanı olarak tamamlıyordu. Ben, birinci sınıf öğrencileri temsilcisi olarak Öğrenci Kongresi'ne katıldığımda, tanıştık. Bu ilk siyasal katılımımdı. Bu dönemde birkaç siyasal şiir yazdığımı hatırlıyorum.

Ancak kendimi geride tutuyordum. Küçük burjuva geç-

* Bu bölümdeki bütün şiirler Daisy'nin. Bu şiir 1967 Mayıs'ında yazılmış.

mişim yüzünden kendimi çok güvensiz hissediyordum. Bu yüzden daha da ürkekleşmiştim. Diğer yaşıtlarım daha radikaldiler. Çoğu, bizim gibi, kendi düzeylerine yetişmemiş olanlarla uğraşacak kadar sabırlı değildi. Kampüste herzaman siyasal eylemler yapılırdı. Bir kaç boykota katıldım o kadar. O yıllarda olan biteni izliyordum, ama bir sıçrama yaparak, kendimi tümüyle mücadeleye atamıyordum.

Diplomamı alır almaz Dionisio ile evlendik ve Chinandega yakınlarında yaşamaya gittik. O bir şeker fabrikasına girdi, ben de ardından gittim. Dionisio'ya bana da bir iş bulmasını çalışmazsam gelmeyeceğimi söylemiştim. Çalışmazsam çıldıracağımı biliyordum. İlk gidişinde, okulumu bitirmek için Managua'da kaldım. Daha sonra yanına gittim, bana iş bulduktan sonra. Bir okulda fabrika işçilerinin çocuklarına ders veriyordum. Kendimi değerli birşey yaptığıma inandırmaya çalıştım; ama için için yapmam gerekenin bu olmadığını biliyordum.

Kendime bir bisiklet aldım ve okula böyle gittim. Yalnızca bu bile kasabanın diline düşmeme yetti! Martha Zamora ve kocası da orada yaşıyorlardı. Onun kocası da fabrikada mühendisti. Martha ve ben okuldaki çocuklar arasında bir tiyatro kurup birçok oyun sahneledik. Bu size tümüyle doğal görünüyor olmalı, ama bu fabrikada bir mühendis karısının işçilerin çocuklarına öğretmenlik yapmayı düşünmesi tam bir skandal olarak görülüyordu. Toplumsal sınıfların sınırları kesinkes belirlenmişti. Mühendisler, işçilerle karışmazdı. Patronlar, ABD'deki çiftlikleri andıran bahçeli evlerde yaşarlardı. İşçilerin evleriyse, kasabanın öbür tarafında kurulu derme çatma tahta barakalardı. Bütün bu manzara bana çok ağır geliyordu. Ancak, tepkim bunlarla bireysel yoldan, bir öğretmen olarak uğraşmaktı.

Bu, ben ve Dionisio için zorlu bir dönem oldu. Yaşamımızın her alanını etkileyecek siyasal kararlar almak zorunda olduğumuzu anlamaya başlıyorduk; ancak hala bir takım ailevi sorumluluklarla elimiz kolumuz bağlıydı. Her şeyi feda edip, kendimizi tümüyle mücadeleye adamamız henüz olası değildi. Geriye baktığımda, kocamın beni düşündüğü için, adım atmaya çekinmiş olduğunu anlıyorum. Benim bu rahat hayatı feda edip, kendimi Devrim'in zor yaşamına adayabileceğime emin olamıyordu. Derken, ka-

rar vermeme yardımcı olan bir durum ortaya çıktı. Büyükbabam kansere yakalandığı için Managua'ya gittim. Orada beş ay kalıp, ölene değin onunla ilgilendim.

Ölümü, geçmişimle aramda bir şeylerin kopması anlamına geliyordu. Yaşamımdaki en önemli kişi ölmüştü. Büyükbabam, hastalığı boyunca ben ona bakarken, beni artık safımı belirleme zamanının geldiği konusunda ikna etmeye çalışmıştı. Bunu doğrudan söylememişti, ama ne demek istediğini anlıyordum. Genç olaydı, çoktan ceketini ve tüfeğini aldığı gibi dağlara gitmiş olacağı yollu şeyler söylüyordu. Onu düş kırıklığına uğrattığımı, benden daha çok şey beklediğini ima ediyordu. Yıl 1972'ydi.

BÜYÜKBABAM VİNCENTE'YE
*OCAK AYINDAN ÖLÜMÜNE**

...Bugün güçlüyüm ve senin yaprakların
Ocak rüzgarına kapılıp gitti.
Ama üzülme, yeni sürgünler gördüm
dallarında.

Kurak mevsim geçecek ve Mayıs geldiğinde
koca dalların körpe yapraklarla donanacak.
Ve gene yağmurlar gelecek, kurak mevsimler
ve rüzgarlar...
Ama senin özün güçlüdür.
yeni sürgünlerin olacak
ve gölgen, bir söğütünkü kadar serin
kocaman ve sereserpe
hep yaşayacak...

Bugün yağmur gene geldi, eski yağmur.
Tarlalar yeşil ve patikalar çamurla pırıl pırıl
Herşey olduğu gibi, ama yeni ve başka
aynı ve başka.

Çünkü geri dönen eski yağmur
tıpkı sen gibi, giden ve şimdi yanımda olan...

* Şiirin bir bölümü, 1972.

Kesin olarak kopmam bir yıldan fazla zaman alacaktı. Şeker fabrikasına döndüm; çalışmayı ve araştırmayı sürdürdük ama mücadeleye doğrudan katılmadık. Gene de, büyükbabamın hastalığı ve ölümü benim için belirleyici oldu.

1974'te, o sırada Chinandega'da çalışan üç FSLN üyesi, Roger Deshon, Juan Jose Ubeda ve Roberto Calderon kocamla ilişkiye geçtiler. Aynı zamanda Tomas Borge ile de konuşmuştu. Cephe için bir destek hücresi örgütlemeyi tartıştık. Karı-koca olarak yaptığımız tartışmalar, fabrikadaki bilinçli diğer kişilere de, yani devrimci süreçte bizim gibilere de yer olması gerektiğini kavramaya başlayan teknisyenlere ve ustalara yayılmaya başladı. Kimisi, "Bilmem böyle bir yaşama dayanabilir mıyım. Fakat bir şeyler yapmalı, bu mücadeleye bir şeyler vermeliyiz," diyordu. Çevremizde dönen olaylarda bir yer bulmaya çalışmamız tam bir karmaşa oldu.

Fabrikada bir destek ağı örgütledik. Bu oldukça geniş bir ağdı. Ücretlerimizden ayırdığımız paraları biriktirdik. Cephane getirttik, fabrika kanalıyla bile silah satın aldık. Yoldaşların nakledilmesine yardım ettik. Ben, habercilik yaptım ve silahlarla yoldaşların nakledilmelerinde paravana olarak çalıştım. Ama bu iş beni tam olarak doyurmuyordu.

*GEL UNUTALIM**

Gel unutalım
bunun hücrelerimizin büyümeye durduğu
ve ayrılıp ve ölüp ve bir kez daha yeniden
(milyonlarca saydam yaprakla)
kendilerini yenileyip düşecekleri zaman olduğunu.
sürekli güz, sürekli bahar.

Gel unutalım sözcükleri
unutalım.
Patikalarda çimenler, büyümekte.

Bu dönemde, biz de fabrikada bir temizlik kampanyası yürütüyor, yönetimdeki bir dizi belâdan kurtulmaya çalışıyorduk. Dinonisio, bir dostunu, Rigoberto Romero'yu getirmiş, onu satın alma işiyle görevlendirmişti. Mafya, burayı

* 1974'te yazılmış.

kontrol ediyordu; bölgedeki yerel siyasal patronlardan biri ve Somoza'nın sadık adamlarından olan Irma Guerrero tarafından korunuyordu. Bütün kereste depoları bu mafyaya bağlıydı. Rigoberto, rüşvet yemeyi kesinlikle reddetti. Bu onun başını belaya soktu, en hafifinden, tehdit ediliyordu. Birgün, işten sonra, Rigoberto'yu caddede beklediler ve geldiğinde de öldürdüler. Bu bardağı taşıran son damla oldu. Artık, silahlı mücadeleden başka çıkar yol kalmadığı açıktı. İşleri biraz olsun düzeltmeye, dürüst çalışmaya çaba gösterdiğinizde, mafyayla, baskıyla ve tüm beklenen şeylerle karşı karşıya kalıyordunuz.

Kısa zamanda, orada çalışmak zorlaştı. Muhbirin biri ağımıza sızdı, ya da bir şekilde bir takım bilgiler elde etti. Fabrikadaki Ulusal Muhafız merkezlerine eylemlerimizi bildiren imzasız pusulalar yağmaya başlamıştı, bu yüzden bir süre gizlenmek zorundaydık. Örneğin bir keresinde, fabrikanın bankasını soymayı planlamıştık; örgüt için para bulmamız gerekliydi. Bütün sistemlerini, parayı nasıl naklettiklerini, fabrikaya giden yolları, hepsini biliyorduk, bu yüzden de çok kolay bir iş olacağını sanmıştık. Ancak, tam planı uygulamaya geçmemizden önce, Ulusal Muhafızların komutanı, bütün planı açıklayan ve örgütleyici olarak da Dionisio'yu gösteren bir imzasız pusula aldı. Onu çağırdılar. Tabii, bu konuyla ilgili bir şey bilmediğini iddia etti. Bunun bölgedeki düşmanlarının işi olabileceğini söyledi. Onu bıraktılar, ama soygun da suya düştü.

Başka bir kere, FSLN ile ilgisi olan fabrika çalışanlarının bir listesini gönderdiler. Tam tamına doğruydu! Ama, Ulusal Muhafızlar'ın komutanı buna inanmadı. Gene kocamı çağırdı, ona listeyi gösterip, "Bir düşün. Bu insanlar gerçekten kafasız. Bizim, bir mühendisin böyle şeylere karışmış olabileceğine inanacağımızı mı düşünüyorlar?" dedi. Bunun doğru olmadığına yürekten inanıyordu. Ancak, 1975 sonunda Muhafızlar bölgedeki birçok yoldaşı toplaladılar. Juan Jose Ubeda ve Martha Cranshaw tutuklandı. Roberto Calderon dağlarda yakalandı; destekleme hücresindeki bizlereyse oturup, Muhafızların gelip bizi tutuklamalarını beklemek kalmıştı. Ama Muhafızlar, yüzlerini göstermediler.

Ne yapacağımızı bilemeden birkaç ay kalakaldık. Fab-

rikada çalışmayı sürdürmek olanaksızdı. Managua'ya dönmeye karar verdik, oraya varmamızdan kısa süre sonra da FSLN bizle ilişki kurdu. Dionisio mühendis olarak çalışmayı sürdürdü. Ben de *Latinamerican Thought* adlı bir dergide çeviri işi buldum. Aynı zamanda, taşradaki Nikaragualı ressamların sergilerine gönüllü destek oluyordum. FSLN ile çalışmamızdan sorumlu yoldaş, Oscar Perez Cassar'dı. Bugün yaşamıyor... İşimiz genellikle nakil ve haberleşme işlerini gizlemekle sınırlıydı. Evimiz gizlenme yeri oldu. "Oyuncak odası" diye adlandırdığımız yeri silah deposu yapmıştık. O sırada, birçok eyleme de destek oluyorduk. Bir ayaklanma hazırlamak düşüncesindeydik, bu nedenle parçalanmasını hızlandırmak amacıyla, diktatörlüğe karşı doğrudan eylem stratejisi gelişmekteydi. İşte o zamandan Ulusal Saray baskınını planlamaya başladık.

Yoldaşların biri ülkeye bir radyo sinyali tarayıcısı sokmayı başarmıştı. Bu bizim Muhafızların radyo haberleşmelerini yorumlayabilmemizi sağladı. Şifreli konuşuyorlardı ama bunu çözmek çok kolaydı. Söyledikleri herşeyi kısa zamanda anlıyorduk. Görevimin bir kısmı bu aletin başında oturup, Muhafızlar'ın söylediği herşeyi dinlemekti. Yapacakları operasyonları, örneğin yoldaşlardan birinin evini arayacaklarını, ya da yollardan birini çevireceklerini, önceden öğreniyorduk. Örneğin bölge "C", yolların çevrileceği, dolayısıyla da bizim silahları o gün yollayamayacağımız anlamına geliyordu.

Bunlar, yani, radyo tarayıcısını dinlemek, gizlenme evine bakmak, silahları saklamak, bütün bu destek görevleri, aşağı yukarı benim sorumluluklarımdı. Katılım düzeyimle halâ yetinemiyordum. Bir tür ezilmişlik hissediyordum. Bunu öteki kadınlarla da konuştum, ama onlar benim hissettiğimi hissetmiyorlardı. Görevlerin verilişinde hissettiğim bu ayrımın, kadın olmamdan çok, sınıfsal geçmişimle ilgili olduğunu düşünüyorum. Belki bana diğer türden işlerde güvenmediklerinden, daha yoğun katılım isteyen bir rol vermiyorlardı.

Dora Maria ile bu konuda çok kez konuştuğumu, ona, sınıfsal geçmişimden ötürü hissettiğim bu aşağılık duygusunu atmamın benim için ne denli güç olduğunu açıkladığımı hatırlıyorum.

Devrimci mücadelede küçük burjuvazinin oynaması beklenen rol konusunda kafam açıktı. Ancak, bu rolle yetinemeyeceğimi biliyordum. Daha çok ve başka bir düzeyde çalışmak istiyordum. Evi tümüyle terkedene, kendimi mücadeleye tam zamanlı atıp, öteki yoldaşlarla savaşmaya gidinceye kadar bu duygunun üstesinden gelemedim. Güvensizliğimi savaşa katılarak yendim...

Ulusal Saray operasyonunun planlanması ve hazırlanması tümüyle bizim hücre tarafından yürütüldü. Araştırma ve soruşturma yapmak için uzun zaman harcadık. Saray'ın ayrıntılı bir planını ele geçirdik, muhafız üniformaları bulmayı başardık, kamyonlar aldık vb. Soruşturmalarımızın bir bölümü de, rehinemiz olacak milletvekillerinin geliş gidişleriyle ilgili bilgi toplamaktı. Komandoların, eylemin başarısı için gerekli olanları hemen tanıyabilmeleri için, en önemlilerin fotoğraflarını çektik. Baskından önceki hafta, Dora Maria, Eden Pastor ve Hugo Torres evimde üslendiler. Her adımı en ince ayrıntısına kadar incelediler. Binaya nasıl girileceğini, Muhafızların nasıl ayrıldığını, çıkış kapılarının yerlerini, vb...

Operasyona birkaç gün kala, komandoların yarısı da bizle kalmaya başladı. Onları barındırmanın ne denli güç olduğunu düşünebilirsiniz! Çok büyük bir gruptu, hep birlikte on altı kişiydik ve hemen herkes de bu türden bir operasyona ilk kez katılıyordu. Yoldaşlar eve bir hafta sonu, teker teker geldiler. Evi, hafta sonu için bir yere gitmişiz gibi kapadık. Pencereleri örtecek perdemiz bile olmadığından, Dora ve ben onları kağıtla kapladık. Yoldaşlar üç odaya bölündüler. Ne kıpırdanabiliyor ne de fazla konuşabiliyorlardı. Biraz da yiyecek sorunumuz vardı. Birkaçımız, günde üç kez yakındaki bir Çin lokantasına gidip, ısmarlama yiyecek alıyorlardı. Bu biraz garipsenmiş olmalı...

Baskın günü, 22 Ağustos 1978'de, Dionisio, Dora Maria'yı aradı ve herşeyin yolunda olduğunu söyledi. Sonunda şifreli mesaj geldi: 'Don Chinto saat on ikide evlenecek". Yoldaşlar üniformalarını giyip hazırladılar. Son ana kadar, komando grubu üyeleri önemli bir şey olduğunun dışında eylemin ne olduğunu bilmiyorlardı. Hepsi hazır olunca, sıraya girip, bahçedeki banklara oturdular. Son talimatları verdik. Bir harita çizdik, sonra da Eden ("Don Chinto"),

manevranın ayrıntılarını açıkladı. Dosyalar, içlerinde milletvekillerinin fotoğraflarıyla birlikte herkese verildi. Onlara, en önemlilerini, yani Luis Pallais, Irma Guerrero, Argenal Papi ve Somoza'ya yakın diğer kişileri akıllarında tutmalarını söyledik. O zamana dek, yoldaşlar operasyonun büyüklüğünü tam olarak anlamamışlardı. Bir fotoğraf makinesi vardı, aniden bütün yoldaşların resmini çekmek istedim; talimatı dinlerlerken, üniformaları içinde harekete hazırlanırlarken, kamyona tırmanırlarken, vb. Ne yazık ki, bütün bunlar sonradan yok edildi.

Telefondan az sonra, bir yoldaş kamyonu getirdi. Araç, bir Muhafız kamyonuna benzetilmişti. Sık sık, Muhafızlar biraz daha zeki olsalar, kamyonun sahte olduğunu anlayabilirlerdi, diye düşünürdüm. Onu bir manevra garajında boyamış ve esas yeşil rengi tutturamamıştık. Olması gerekenden biraz daha parlak olmuştu. Yaptığımız çatıda da sorun vardı. Üzerine örtüyü geçirip, bağlamaya çalıştığımızda, çatının çok yüksek kaldığını ve kamyonun kasasıyla, örtünün altı arasında her iki taraftan da açıklık kaldığını farkettik. Bütün yoldaşlar görüneceklerdi. O zaman, "oyuncak odası"nda bazı tahtalar olduğunu hatırladım. Bunların ikisini istediğimiz ölçülere soktuk; onları yerlerine çaktığımızda, kamyonumuz tamamdı.

Hareket emrini verecektim. Tam bu sırada, yan komşumuzun, dışarı çıkıp çiçeklerini sulayacağı tuttu. Düşünebiliyor musunuz! Hiçbir tanık istemiyorduk, ama kadının yerinden kıpırdayacağı yoktu. Sonunda hareket emrini vermek durumunda kaldım. Kamyon, yavaşça dışarı süzüldü. Ben de, Muhafızların konuşmalarından operasyonun gelişmesini izlerim düşüncesiyle aletin başına koştum. Dionisio işteydi ve sonradan bana, 11.30'da oradan ayrılıp, Plaza'ya gittiğini söyledi. Kamyonun vardığını ve parkettiğini görmüştü. Yoldaşlar tam asker nizamında çıkmışlar ve Saray'a doğru yollanmışlardı. En ufak bir terslik olmaksızın, kocaman kapılardan geçmişlerdi. Son yoldaşın da içerde kaybolmasından sonra, Dionisio işe dönmüştü.

Radyo sinyali tarayıcının başına adeta mıhlanmış kalmıştım. Başta Muhafızlar tamamen şaşkına dönmüşlerdi. "Haberleşme Sarayı'nda bir çatışma var," diyorlardı. Bunu duyunca şaşırdım, yolda durdurulduklarını sandım. Bizim

evden Ulusal Saray'a giderken önce Haberleşme Sarayı'nın yanından geçilir. Ancak, radyodaki muhafız yanılmıştı. Çatışma, *Ulusal* Saray'daydı. Sonra, muhafızın, "Dikkat, asker gibi giyinmişler", dediğini duydum. İşte o zaman, komandoların sağ salim yerlerine ulaştıklarını anladım.

*KUMANDAN İKİ**

Dora Maria Tellez
22 yaşında
ufak tefek ve soluk
çizmeleri, siyah beresiyle
sırtındaki düşman üniforması
üzerinden düşüyor.
Parmaklıkların ardından
yoldaşlarla konuşmasını seyrediyorum.
Berenin altında beyaz boynu
ve yeni kesilmiş saçları.
(gitmeden hepimize sarıldı.)

Dora Maria
savaşçı kız
zalimin yüreğini
dağlayan.

İşin en zor bölümü Saray'a ulaşmaktı. Yoldaşların içerde olduğunu anlayınca, hepimiz biraz daha rahatladık. Onlarla, kentin başka başka yerlerinden telefon bağlantısı kurabiliyorduk. Hatta, komandolar yurt dışına çıkarlarken, kimi yoldaşlar havaalanına vedalaşmaya bile gittiler. Operasyon tam bir başarıydı. Muhafızlar onlara saldıranın ne olduğunu hiçbir zaman anlayamadılar.

Eylül'de, ayaklanma için vakit tamam görünüyordu. Daha önceki eylemlere katılan destek ağı içerisinden bir bölük oluşturmamız isteniyordu. Bizimkinde on erkek ve ben vardık. Uzun zamandır onlarla eğitim yaptığımdan beni de aralarına almaları için dayatmıştım. Benim de katılacağım kesindi. Yapılacak askeri çalışmaya tam anlamıyla katılmak istiyordum.

* 1979 Şubat'ında yazılmış.

İlk plana göre, on üç bölük, kentteki on üç polis karakoluna aynı anda saldırılar düzenleyecekler ve sonradan, ilerki eylemler için yeniden gruplaşacaklardı. Bizim bölük, "Sierra Bir"e yani bir numaralı polis karakoluna saldıracak, ardından "Güney Yedi"ye gidecek ve orada Açık Alan 3 ve San Judas'tan yoldaşlarla birleşecekti. Saldırı günü 9 Eylül 1978 olarak saptandı.

Son saldırı planı çizilene kadar benim de gidip gitmeyeceğim ortadaydı. Dionisio'yu benim de alınmam gerektiğine ikna etmiştim, ama bu ortak bir karar olacaktı. Yoldaşlara, gitmeye kararlı olduğumu, verilen görevlerin hepsini yerine getirmiş olduğumu, bu tür bir iş için yeterli disiplin gösterdiğimi ve beni dıştalamaları için bir neden görmediğimi söyledim. Kabul ettiler.

İlk arabada, yani saldıracak araçtaydım. Arabada dört kişiydik. Bir başka yoldaşla arabadan atlayıp, saldırı sırasında yolu tutmam gerekiyordu. On bir kişiydik. Herkes, birden ona kadar numaralanmıştı. Ben yediydim. Tam saptanan saatte yani akşam altıda harekatı başlattık. Bütün saldırılar aynı anda başlayacaktı.

Eylemin ortasında, hiç unutamadığım bir şey oldu. Komandolardan birinin yararlanmasından hemen sonra, yaşlı bir adam bana bir mendil sallamaya başladı. Düşünün, mendili verebilmek için kendini ateşin ortasına atmıştı. Geçip, mendili aldım ve yoldaşın kolunu sardım. Bu davranışı, yaşlı adamın bize yardım etmek için hayatını tehlikeye atmasını hiç unutamam.

Hazırlıklarımızın tüm eksikliğine karşın, eylem başarıya ulaştı. Planımız, karakolu on dakikada yerle bir etmekti ve bunu yedi dakikada başardık. Ancak planlamada ciddi bir hata yapmıştık. Yakınlarda bir Muhafız kışlası olduğunu keşfedememiştik. Muhafızlar dışarıya çıkıp, yolu kestiler ve nişan almaya başladılar. Bölüğün sorumlusu olan yoldaş, Dionisio'ya bizim geri çekilmemizi perdelemesini söyledi. Yakındaki evlere girmeye çalışacaktık. Dionisio arabanın arkasından ateş ederken ben de şaşırtmaca vererek kaçmaya çalışıyordum.

Bir an Dionisio'yla bir araya geldiğimizde, kaçma şansımızın ne olduğunu sordum. "Bak," dedi, "bunu unut. Burdan dışarı yol yok. Çevrildik. Çemberi nasıl yarabiliriz, bil-

miyorum. Kendini ölmeye hazırla." Muhafızların tümü 150 ya da 200 kişiydi. Biz de ölmeye hazırlandık.

Elimizden geldiğince az cephane kullanarak yerimizi korumaya çalıştık ve Muhafızların gelip işimizi bitirmesini bekledik. Bizi kurtaran muhtemelen diğer saldırılar oldu. Eğer bizimki diğerlerinden kopuk olaydı, kaçabileceğimizi sanmıyorum. Ancak, Muhafızlar nereye yöneleceklerini şaşırmış görünüyorlardı. Komutanlarının, ilerlemelerini emrettiğini işittik, ama ilerlemediler. San Judas tarafından, yani bize en yakın saldırı noktasından silah sesleri işitince, kentin farklı bölgelerinde çatışmaların geçmekte olduğunu anladık.

Neden bilmem, aniden bir tür ateşkes olmuş gibi geldi. Hiç silah sesi işitilmiyordu. Beşimiz, küçük bir kayalık bölgeye yöneldik. Hayatta kalanların yalnız biz olduğunu ve yapacağımız en iyi şeyin San Judas'taki yoldaşlara katılmak olduğunu düşünüyorduk. Arkamızdaki tepelik bölgeye doğru yollandık. Patika çok bozuk ve dimdikti. Bütün gece, burayı aşmaya çalıştık. Sonunda, birkaç evin bulunduğu bir yere yaklaştık, ama iki köpek bir kilometre öteden kokumuzu alıp, her yaklaşmaya kalkıştığımızda havlayıp durdular. Bütün gece böyle geçti.

Tepelerin üzerinde çok güzel bir ay vardı. Böyle parlak olduğuna lanet ettim. Muhafız helikopterlerinden biri tepemizde uçtu, ama bizi farketmediler. Hepimizin gücü tükenmişti. İlk nöbeti ben tutmak istedim. Bütün gece uyanık durdum. Şafakla birlikte, diğer yoldaşları uyandırdım. Kaçmamız için bir fikrim vardı. Ana yola çıkmayı önerdim. Kadın olduğumdan ötürü, önceki gece çatışmanın ortasında kaldığımı söylersem inanacaklarını düşünüyordum. Eğer planım işlerse, yardım getirebilirdim.

Planımı tartıştık. Yoldaşlar, çatışmaya katıldığımın hemen anlaşılacağını savunuyorlardı. Hepimiz aynı siyah pantolon ve bluzları giyiyorduk. Üstelik o yoldaşın kolunu sararken her yanıma bulaşan kan daha da büyük bir sorundu. Kan, yerlerde sürünürken yapışan çamurla birleşip korkunç bir pisliğe dönüşmüştü. Diğerleri planımı çok tehlikeli buluyorlardı ama ben kararlıydım. Dionisio, beni yalnız bırakamayacağını ve birlikte geleceğini söyledi. Öyle yap-

tık. Kendimize, ateş arasında kalmış bir çift süsü vererek yola çıktık.

*DIONISIO'YA, YOLDAŞA**

Şimdi birbirimize kendimizden daha yakın
Eşyalara boğulmuş, insanların arasında
her zaman yabancı olarak dolaştığımız
zamanlardan çok daha yakın

Yaşamla besledik
daha önce hiç söylenmemiş sözcükleri.
Şimdi, desteksiz bir şey söylenemez
Artık sana edilgin şiirler de yazamam
salkımlar ve söğütlerle gölgelenmiş.
Artık güneşe bakacak pencerem yok
yılan otlarını aydınlatan.
Yaşamımız bugün bambaşka. O yaşam ki
hep hakkında konuşup
yavaş yavaş yaşamaya koyulduğumuz.

Bugün biz
binlerce erkek ve kız kardeşimizle kendimiziz.

İkimiz yola çıkınca, köpekler gene havlamaya başladı. Durmayıp, önümüzdeki ilk eve doğru gitmeyi sürdürdüm. Biri dışarı bakınca, yardım istediğimizi anlatan işaretler yaptım. Adam bize defolun demekle yetindi. Öbür evde de aynı şey oldu. İnsanlar içeri çekilip, kapılarını kitlediler. Dionisio, daha fazla denemenin tehlikeli olduğunu, birinin bizi ihbar edebileceğini düşünüyordu. O sırada, bir bekçi ailesinin yaşadığı küçük bir ev farkettim. Bu malikanelerden birini gözeten bir köylü ailesiydi. Dionisio yaşlı adamla konuştu. Ona, çatışma ortasında kaldığımız hikayesini anlattık, o da "Biliyorum arkadaşlar, hakikaten korkunç bir çatışmaydı," dedi. Bizi eve götürdü. Bu insanlar bizim için ellerinden gelen herşeyi yaptılar, bütün yoksunluklarına karşın. Onlara, bizim gibi kala kalmış başka arkadaşlarımızın da olduğunu söyledik. "Gidin ve onları da getirin," dediler. Dionisio, getirmeye gitti, bense evde kaldım.

* 1979 Şubat'ında yazılmış.

Genç kadınlardan biri, yaşlı adamın gelini olan, gelip bana, olan biteni sordu. Hikayemize hiç inanmadıklarını ancak buna rağmen bize yardım etmeye hazır olduklarını anlıyordum. Bizim kim olduğumuzu zaten anlamış olduklarını düşündüm. Her tarafımız çizilmiş, çamura bulanmıştı. Ona gerçeği, yani savaşanlardan olduğumuzu ve yardımlarına ihtiyacımız olduğunu söyledim. Ondan yıkanmama ve üstümü değiştirmeme yardım etmesini, böylelikle anayola çıkıp, yardım arayabileceğimi söyledim. Zavallı kadın ağlamaya başladı ve tabii ki yardım edeceğini söyledi. O ve bir başka genç kız, en iyi giysilerini çıkardılar. Bana sarı bir bluz, ten rengi bir pantalon ve kırmızı tenis ayakkabıları verdiler. Saçımı tarayıp, elime de portakal rengi bir eşarp tutuşturdular. Bir bardak da kahve getirdiler. Ağlıyordum. Bu insanları her hatırladığımda ağlarım. Bize yardım etmek için hayatlarını tehlikeye atmışlardı. Ayaklarımı bile yıkamışlardı.

Diğer yoldaşlar da geldiğinde tepeden tırnağa değişmiştim! Anayola çıkmakta hala diretiyordum. Dış görünüşüm nedeniyle beni yabancı sanabileceklerini düşündük. Ama, Dionisio, beni yalnız yollamamakta ısrarlıydı. Uzun bir tartışmadan sonra sarı saçlı, mavi gözlü, yabancı görünüşlü bir başka yoldaşın benle gelmesine karar verdik. Köylü ailesinin oğullarından biri, bizi yakındaki tarlalardan birine dek götürdü. Oradan, anayola çıktık. Her yan muhafız kaynıyordu. Kolkola girip, önlerinden yürüdük. Ben İngilizce konuşuyordum, yoldaşımsa Almanca yanıtlıyordu. Bizi destekleyenlerden birinin evine kadar böyle gittik, o da diğerlerini kurtarabildi.

Onbeş yaşındaki kız kardeşimle, başım belaya girdiğinde eve takma bir adla telefon etmem üzerine anlaşmıştık. Bizimkilerin evine o sabah altı buçukta telefon ederek, anneme nerede olduğumu anlatmayı başardım. O ve erkek kardeşlerimden biri gelip beni aldılar. Bu, bir dizi gizli geliş gidişin başlangıcı oldu. Saklanacak yerler bulmamız gerekiyordu. Hepimiz başımızın çaresine bakmalıydık. Annemin evini bağlantı kurma için kullanmaya karar verdik. Ancak bunun olanaksız olduğunu hemen anladık. Muhafızlar eve gelip, annemi ve erkek kardeşlerimden birini tutukladılar.

Annem herşeye çok iyi dayandı. Çok cesurdu. Kardeşlerim, Muhafızlar eve onu almaya geldiklerinde, kimi aradıklarını bildiğini bir an bile farkettirmediğini söylediler. Onu polis karakolunda sekiz gün tuttular, erkek kardeşimiyse kırk beş gün. Fiziksel işkence yapmadılarsa da, psikolojik olarak kötü davrandılar. Denemeyi başarıyla atlattı. Erkek kardeşim de. İkisi de FSLN'den değildi, ama elbette rejime karşıydılar. Bize her yoldan yardım ettiler ve baskıyı göğüsleme zamanı geldiğinde, yardım edebileceklerini ortaya koydular.

Bu arada, sığınmak için evden eve yerleşiyorduk. Tanıdık bazı kimseler, birkaç gün bizi saklamaya razı oluyor, bazılarıysa istemiyordu. Muhafızlar, ulus çapında bir baskı harekatına girişmişlerdi. Managua ev ev arandı, bu nedenle bizim gibi yasal kadro olanlar için yeraltına geçmek olanaksızdı. Bir elçilikten sığınma istememiz söylendi. Muhafızlar tarafından sarılmamış tek elçilik olan Honduras Büyükelçiliğine sığındık. Bizi kabul ettiler. Orada, temiz çıkış kağıtları alana kadar, bir ay kaldık. Tehlikesizce Honduras'a vardık ve artçı olarak çalışmaya başladık.

Ülke dışına çıkmakla, gene yürütme işlerine düşmüştüm. Ve gene durumdan hoşnutsuzdum. Panama'da, sonra Kosta Rika'nın San Jose kentinde konakladım. San Jose'de bir yeraltı hastanesi yapılması planlanıyordu, Jacobo Marcos'la birlikte bu işi örgütleme talimatını aldım. Hastaneyi kurduk, Kızılhaç'tan yatak yürütmekten, cerrahi ekiplerle koordinasyon kurmaya kadar her ayrıntıyı ayarladık. Ardından, Güney Cephesi'nden yaralı yoldaşlar gelmeye başladığında, onlar için siyasal dersler örgütledik.

*BLAS REAL ESPİNALES YOLDAŞA**

Salvador'u (bu onun savaş adıydı)
Honduras'ta sürgünde tanıdım. Laura'yla birlikte
onu yalnızca bir kez gördüğüm eve geldi.
İncecikti. Garip bir şekilde tatlı ve aydınlık gözleriyle.
(Ertesi hafta Nikaragua'ya döndü.
Chinandega çarpışmasında öldü.)

* 1978 Aralığında yazılmış.

Onu pek az tanıdım
ama, o gözleri,
faltaşı gibi açılmış ve ölüme meydan okuyan
gözleri hala gözümün önünde.

Kadınlar mücadelemize giderek daha çok ve yoğun katılmaya başladılar. Hiç ummadığım çocukluk arkadaşlarımla karşılaşıyordum. Nora Astorga ile de böyle oldu. Birbirimizi çocukluktan tanırdık. Sonradan, Dionisio ile şeker fabrikasından Managua'ya döndükten sonra, onunla üniversitede karşılaştık. Daha sonra da, ikimizin de Örgütten olduğunu farkettik, ama ikimiz de diğerinin konumunu tam olarak kestiremediğinden, birbirimize bir şey söylemedik.

Nora, Perez Vega olayında* kilit roldeydi. Vega'yı, yoldaşların onu idam edecekleri eve çeken oydu. Dionisio ve ben bu eyleme de destek olmuştuk. Yoldaşların birkaçı bizde kalmıştı. Eylem akşamı Dionisio'nun bana, yoldaşların Örgüt'teki genç bir burjuva kadınının, olaya karıştığını söylediklerinden bahsettiğini hatırlıyorum. Kim olduğunu sormuştum, ancak adını vermediklerini söylemişti. Nora olduğunu sezinlemiştim.

Ertesi sabah, ilk haberlerde, "Mrs. Nora Astorga" adı patladığında, haklı olduğumu anladım. İyi olup olmadığını soruşturduğumda çoktan ülke dışına çıktığını, her şeyin planlandığı gibi gittiğini öğrendim. Çok sonra, Nora'yla Kosta Rika'da karşılaştık. Nikaragualı yoldaşlara sahte evrak düzenlemek, San Jose'deki işlerimin başında geliyordu. Nora'yı, yeni bir adla ortaya çıkartmak için Göç Bürosu'na götürdüm. O zaman, yeniden konuşma fırsatı bulduk, biraz daha özgürce...

19 Temmuz zaferinden önceki son görevim, Radyo Sandino'daydı. Radyo Sandino, üç eğilimin de ortak projesiydi. Başta, programcı ve aynı zamanda da haber spikeri olarak görevliydim. Sonradan, işin ehli bir spiker bizle çalışmaya başladı, ben de yalnızca programların teknik ayrıntılarıyla uğraşır oldum. Yaptığımız programlardan biri, "Sandinist Kadın"dı. Amacımız, mücadelemize kadınların da katılması için bilinç vermekti. Kadınların, Devrim'in tüm alanlarında çalışmaları hakkında, konuştuk, özgürlük için Conc-

* Nora bu olayı 5. Bölüm'de anlatıyor.

hita Alday, Arlen Siu, Luisa Amanda Espinosa ve birçok başka kadının hayatlarını verdiklerini anlattık.

Savaş bitip, Managua'ya döndüğümde, ilk yaptığım şeylerden biri, bizi o gece barındıran köylü ailesini ziyaret etmek oldu. Beni gördüklerine mutlu oldular ve koca bir torba dolusu tatlı yeşil mango verdiler. Ama bana değişmem için giysiler veren genç kadın ortada yoktu. Onunla sonradan, Jinotepe'de, Arlen Siu için özel bir konuşma yaptığım sırada karşılaştım. O zamana kadar halka yalnızca Radyo Sandino'dan hitap ettiğim için çok tedirgindim. Konuşmam bittiğinde, kalabalığın arasından sahneye doğru gelen bir kadın gördüm. "Bu o, ..Bu o.." diyordu. Önce kim olduğunu anlamadım. "Beni hatırlamadın mı?" diye sordu. "Bir gece evime gelmiştin de, sana giysiler vermiştim..." O zaman tanıdım. Sohbetimiz sırasında, güneş gözlüklerimi çıkartmamı istedi. Ona yetişmiş olan annesine dönüp, "Gördün mü anne, sana gözlerinin ne kadar güzel olduğunu söylemiştim," dedi. Bana sımsıkı sarılıp, hepimizin tehlikesizce kurtulup kurtulmadığını sordu. "Hepimiz de yaşıyoruz" dedim.

5

NORA ASTORGA
Bir 8 Mart

8 Mart 1978'in Nikaragua tarihinde özel bir anlamı var. O gün "Köpek" Perez Vega, Ulusal Muhafızlar'ın en vahşi generali, Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi tarafından öldürülmüştü. Yerel ve uluslararası haber servisleri hemen olaya karışan bir kadının adını geçtiler— Nora Astorga. Ajanslar "Kadın evine davet etti, birkaç saat sonra da Vega orada ölü bulundu" diye bildiriyorlardı. Nora Astorga, Somoza diktatörlüğüne karşı Uluslararası Kadınlar Günü'nde kızkardeşleri için önemli bir zafer kazanmıştı. Öldürme olayından sonra, ortalardan yok oldu. Ulusal Muhafızlar'ın ağlarından paçayı sıyırmıştı. Bugün, yeni Nikaragua'da Nora Astorga hala FSLN'nin bir üyesi. Aynı zamanda avukat ve dört çocuk annesi. Ünvanı Özel Baş Savcı. Halk mahkemelerinde yargılanan 7500'ün üzerinde eski muhafız ve Somoza rejiminin diğer adamlarına adalet uygulamakla görevli.

NORA ASTORGA kimdir?

Geçici olarak Özel Mahkeme bürosu olarak kullanılan eve gittik. Büroyu onlarca genç insan doldurmuş, yıllarca ulusa zarar vermiş, işkence etmiş insanlar için mahkeme evrağı hazırlıyorlardı. Kabul memuruna, Baş Savcı'yı görmek istediğimizi söyledik. İki gün sonraya randevu aldık.

Nora bizi, küçük ve neredeyse bomboş odasında karşıladı. Uzun uzun konuştuk. Nikaragua'daki mücadelede çalışmaları hakkında, alışılmadık bir akıcılık ve düzenlilikte konuşuyordu. Belki de dilini kullanmadaki bu ustalığını avukatlık eğitimine borçluydu. İçtenlikle kendi yaşamını anlattı, ancak söyledikleri onun kültür ve sınıfından birçok kadın için de geçerliydi. Her an duygusaldı. Nora, doğası gereği ürkütücü görünen bir şey yapmıştı. Oysa onun da birçoğu gibi, gelişmeler, darbeler, küçük zaferler ve kı-

sıtlanmalarla dolu bir geçmişi vardı. Sınıf, cinsiyet ve siyasal bağlanma ile ilgili birçok sorunu göğüsleyerek olgunlaşmış bir yoldaştı.

Ama bırakayım da kendi anlatsın bunları.

NORA: 31 yıl önce doğdum, dört kız ve erkek kardeşin en büyüğüyüm. Ailem küçük burjuvadır. Babam sığır yetiştiricisi, annem ev kadınıdır. Babamın, benim yaşamım üzerinde etkisi büyük olmuştur. Çocukluğumdan beri bana, çalışıp, ne istiyorsa o olacak bir birey olduğumu söylemiş durmuştur. Benim, o dönemde geçerli olduğu üzere, yalnızca yemek pişirme ve dikiş öğrenmiş bir ev kadını olmamı istemiyordu. Kadın olmanın, yalnızca bir tanımlayıcı özellik olduğu, bir sınırlılık, yetersizlik olmadığına inandırdı beni. Kendimi geliştirmem için yüreklendirmesi, bizim sınıfımızdan Latin Amerika aileleri arasında alışılmadık birşey değildi. Genellikle babalar ilk çocuklarını, hangi cinsiyetten olursa olsun, kendi gerçekleştirilmemiş hevesleri doğrultusunda yüreklendirirlerdi.

Çocukken bile az da olsa, toplumsal bilincim vardı. Kendimi hep ayrıcalıklı hissettim. Hayatta her türlü rahatlığa sahip olmam gerçeği, kendimi, diğerlerine birşeyler vermek zorunda hissetmeme neden oluyordu. Başlangıçta bu, hayır işleri biçimindeydi. Dinsel okullar aracılığıyla gerçekleştirilen bu türden toplumsal işlerle uğraşmak yani yoksul mahallelere gidip, sağlık ve dinle ilgili konuşmalar yapmak, ya da haftada bir hasta çocukları ziyaret için bir hastaneye, veya yaşlılar için bir yaşlılar evine gitmek, makbul işlerdendi. Bunlar "yararlı uğraşlar" olarak adlandırılırdı. Yavaş yavaş, hayır işlerinin yeterli olmadığını anlamaya başladım. Tabii, o sırada bir siyasal çözümleme yapmamıştım, ama insanların temel yaşam koşullarını değiştirmek için, hayır işlerinden daha fazla bir şeyler gerektiğini anlamaya başlıyordum.

Ardından, siyasal gelişimim başladı. İlk siyasal deneyimim, 1967 seçimlerinden, Aguero* Somoza'ya karşı adaylığını koyduğu sırada olmuştu. Aguero, Somoza'nın yanında

* Fernando Aguero 1967'de muhalif adaydı. Daha sonra ulusal Muhafızlarca satın alındı.

daha olumlu bir seçenek gibi göründüğünden, onun seçilmesi için çalıştım. Ailemin bu çalışmalarıma tepkisi, beni yurt dışına yollamak oldu. Beni, ABD'ye, Washington D.C.'ye okumaya gönderdiler ve "bütün bu çılgın düşünceleri unutmuş" olduğuma inanana değin de dönmeme izin vermediler. Bu 1969 yazıydı. Eylül'de, burada hukuk öğrenimi için üniversiteye girdim. Hala, Nikaragua için safça bir adalet inancım vardı, bunun sonucu olarak da bir sürü yanılsamayla dolu olarak hukuk okuluna girdim. Adalet adına yapılan zulümlerden daha haberim yoktu.

O yılın sonuna doğru FSLN'den bir yoldaş gelip, benle konuştu. Kim olduğumu, ne yaptığımı, ne tür yetenek ve zorunluluklarım olduğunu sorgulamamı sağladı. Böylelikle FSLN ile ilk ürkek ilişkim başlamış oldu. Beni, gerçek kapasitem üzerinde bir şey yapmaya asla zorlamadılar. Okumam için birşeyler verir, yalnızca yol göstererek sonuçları kendim çıkarayım isterlerdi. Kendimi Sandinizm ile özdeş hissetmeye; enerjimi harcayabileceğim ve harcamak zorunda olduğum yerin bu olduğunu anlamaya başladım.

Bu yıllar yoğun öğrenci mücadelelerine tanık oluyordu. Katolik Üniversitesi'nde Öğrenci Merkezi sekreteri oldum. İşimizin çoğunluğu siyasal mahkumlarla ilgiliydi. Aynı zamanda, yavaş yavaş FSLN'ye destek olacak işler de yapıyordum. Evimi toplantılara açtım, haberci olarak çalıştım, yoldaşları bir yerden diğerine naklettim, ve bunun gibi şeylerle uğraştım.

FSLN'den en yakın çalıştığım yoldaş, Oscar Turcios'tu. Bana FSLN'de çalışmanın ne olduğunu öğretti. Eğer katılmak istersem nelerden vazgeçmem gerektiğini anlattı. Aynı zamanda, beni ve yolun başındaki diğer kişileri, Örgüt'e yakınlaştırmaya çalışırken, kısıtlılıklarımızı da anlıyor görünüyordu. Bize karşı müthiş sabırlıydı. Onu idealleştirmekten kaçınsam da —onun da herhangi biri gibi hataları vardı— Oscar'ı hep büyük bir sevgiyle anarım.

Bu biçimde çalışmayı, yani işbirliği yapmayı, ama olayların kıyısında kalmayı, bir süre daha sürdürdüm. Daha sonra FSLN üç eğilime bölününce, katılımım epeyce azaldı ve siyasal mücadeleden ayrı kaldım. Bölünmede yan tutmak istemediğimden, çalışmalarım hemen hemen yalnızca eğilimlere mali yardım yapmak ölçüsüne düşmüştü...

Ancak, dürüst olmak gerekirse, o sıradaki bu kısır görünümümün ardında, kişisel nedenler de yatmaktaydı.

1970'te, FSLN ile işbirliği yapmaya başladıktan bir yıl sonra, evlenmiştim. O sırada kocam, Ulusal Üniversite'den FSLN öğrenci temsilcisiydi ve benden daha yüksek bir siyasal gelişim düzeyinde olduğu düşünülebilirdi. O bir önmilitan* bense yalnızca bir işbirlikçiydim. Evlenmeye karar verdiğimizde, hiçbir şeyin siyasal yaşamımı engellemesini istemediğimi söyledim ona. "Tamam, evlenelim" dedim, "ancak siyasal yaşamım önce gelir." İlkede kabul etti ama, pratikte işlemedi. Bu benim, o dönemde, siyasal olarak gerilememdeki nedenlerden biridir.

Beş yıl evli kaldım. Bu sağlıksız, yıkıcı türden bir ilişkiydi. Kişisel sorunların yaşamınızda ezici bir egemenlik kurduğu böylesi bir çelişkiyi anlayabiliyor musunuz? İyi niyetlisiniz, ama yaşamınızı yönlendiriş biçiminiz, niyetlerinizi gerçekleştirmenize izin vermiyor. Bu ilişkiyi tümüyle bırakana kadar, kendimi yeniden mücadeleye tam olarak adayamadım.

Kocamı terkettiğimde, önce bütün dünya yıkıldı sandım. Ancak, olaylar beni, 1969'da yapmış olduğum gibi, kendime siyasal sorular sormaya zorluyordu. Yapabileceğim her şeyi yapıyor muydum, yoksa hiçbir şey yapmadığımı itiraf etmek zorunda kalmayacak kadar katılarak kendimi mi kandırıyordum? Bir kadın, meslek sahibi bir insan, ve politik bir varlık olarak kendi konumumu sorgulamak zorundaydım. Kuşkusuz, yanıt açıktı. Karar verdim: Artık hiç bir özüre yer yok. İlerlemeli, daha çok çalışmalıydım. Böylece bir sıçrayış yaptım ve 1978 Mart'ında, bildiğiniz o eylemi yürütme fırsatını ele geçirdim.

Perez Vega operasyonunun kendisinden söz etmeden önce, biraz geriye gidip size olayın ardını anlatmalıyım. O sırada, avukat ve Nikaragua'nın en büyük inşaat firmalarından birinin personel şefi olarak görev yapıyordum. Görevim kimliğimi çok iyi gizliyordu. Bana, hükümet çevrelerinde dolaşabilme olanağı tanıyordu. Devlet bakanları ve bir ölçüde de, Ulusal Muhafız üyeleriyle ilişkilerim vardı.

* FSLN'de kısa sürede örgütün tam üyeliğine seçileceği düşünülen yoldaşlar için kullanılan bir terim.

Çalıştığım şirketin Ulusal Muhafızlarla doğrudan bağlantıları olmasa da, Ulusal Muhafız generali Perez Vega ile yakınlaşmamı olası kılan bir durum oluşmuştu. Bizim şirketin projelerinden birinin yapıldığı yerin yakınında arsası vardı ve değerlendirmek istemişti. Onu ilk kez böyle tanıdım.

Vega ile tanıştıktan sonra, Örgüt'ü iş ilişkimizden haberdar ettim. Onlara, "Köpek"le yakınlaşmak için iyi bir konumda olduğumu söyledim. Adamdan bilgi sızdırabilmek için, bu durumdan yararlanabileceğimizi biliyorduk. Yoldaşlar bana iş ilişkisini sürdürmemi, ama şimdilik daha ileri gitmememi söylediler.

Durum bir yıldan fazla böyle gitti. Onu bürosunda görmeye gittiğimde, rolümü harfi harfine uyguluyordum, candan ama aynı zamanda soğuk. Bu adama iyi davranmak işin en güç yanlarından biri oldu. Adam, kadınlara düşkünlüğüyle tanınıyordu. Herhangi bir kadını, nasıl, nerede ve ne zaman isterse elde etmeyi başaran, klasik bir polisti. İstediğini elde etmek için yalan bile söylerdi. Eğer bu işe yaramazsa, zor kullanırdı. Ve bir general olarak da, düşünebileceğiniz en berbat hayvandı. İşkencecilerin en kötüsüydü. Onu tanımlamak için kullanacağım her sıfat, gerçekte işlediği suçlar gözönüne alındığında hafif kalır.

Onunla uğraşırken dikkatli olmalıydım. Boşandığım zaman, kolay bir av olacağımı düşündü. Beni yatağa atmak için elinden geleni yapmaya başladı. İşte o zaman, Örgüt'le ilişkimi sağlayan kişiye adamı ne yapmak istiyorsak tam zamanı olduğunu söyledim. Bana Vega'nın ilgisini ayakta tutmamı, beni arayacaklarını söylediler.

Çoğu zaman, kendimi bir cambaz ipinde yürüyor hissediyordum. Ona, her an kabul edebileceğimi düşündürmem, aynı zamanda da, vakit tamam olana değin kendimi geri tutmam gerekiyordu. Belki de benim bu kararsızlığım onun ilgisini canlı tutuyordu. Ancak, durum öyle bir noktaya geldi ki, artık onu böyle sallantıda bırakamazdık. Ya kabul edecektim, ya da tüm şansımızı yitirecektik. Sonunda "ya şimdi, ya hiç" diyecekti. Son özürümü hatırlıyorum. "Bak," demiştim, "Hoşlandığımı biliyorsun, ama bu ben istediğim zaman olmalı. Senin alıştığın türden bir kadın değilim ben. Bağımsız bir kadınım ve koşulları seçme hak-

kım var." O an bunu kabullendi. Kısa süre sonra yoldaşlar planı hazır ettiler. Aslında plan Vega'yı kaçırıp, hapisteki yoldaşlarla değiş tokuş etmekti.

Örgütle bağlantımı sağlayanlar, bana karşı çok dürüst davrandılar. Bana eyleme karışmakla hayatımı ve çocuklarımı tehlikeye attığımı söylediler. Yaptığımla ilgili olarak, bütün kuşkuların ve yanlış anlamaların yükünü taşıyacağımı açıkladılar. Bu eyleme katılmamın, herşeyi feda etmem anlamına geleceğini anlattılar. Son kararımı vermeden düşünmemi söylediler.

Her şeyi tekrar tekrar düşündüm. O sırada, biri iki, öteki altı yaşında iki kızım vardı ve ikisine de çok düşkündüm. Sonunda devam etmeye karar verdim. Garip gelebilir ama, bu kararı bir bakıma çocuklarım için verdim. Kendi payıma düşeni yapmakla, onlara ve onlar gibi diğer çocuklara daha iyi bir dünya hazırlanmasına da yardımcı olacağıma inanıyordum. Kızlarımdan ayrılmak düşüncesi bana çok zor geliyordu, ama sakin kafayla, kararımı verdim. Bu, yapmam gerektiğini hissettiğim, yapmak istediğim bir şeydi. İdealizmden uzak, olgun bir karardı. Yoldaşa, "Tamam istekliyim," dedim.

Planın bana düşen kısmı, 8 Mart'ta onu evime getirmekti. Üç yoldaş orada bekliyor olacaklardı. Biri, büyük yatak odasının geniş tuvaletinde, diğeri hol tarafındaki odada, üçüncüsüyse daha küçük bir odada saklanacaktı. Kuşkulandırmadan onu silahından uzaklaştıracak, korunmasız bir duruma getirip yoldaşların eyleme geçmeleri için şifreli bir kelime olan sinyali verecektim.

Eylem günü, öğleden sonra dörtte Vega'yı aradım. Yerinde değildi, Kuzey'e ya da bunun gibi bir yere doğru yola çıktığını söylediler. Ama plan bekleyemezdi. Sekreterine bir haber bıraktım. "Generale, yalnızca uzun zamandır çok istediği bir şeyin bu gece olabileceğini söyleyin. Eğer bu gece olmazsa, bir daha olabileceğini de garanti edemem. Onu, evimde beklediğimi söyleyin," dedim.

45 dakika içinde arayıp, hemen geleceğini söyledi. Hazırlanmam için yalnızca bir iki dakika vardı. Hemen biraz içki ve bir iki rolo film almak için, süpermarkete koştum. Evde bir şey yoktu. Döndükten on beş dakika kadar sonra General geldi. Şimdi, düşündüğümde gülüyorum... Durum

bana biraz komik bile görünmüştü. Tabii o sırada gülmüyordum, ama yaklaşımı beni şaşırtmıştı. Bunca zamandır peşinden koştuğu şeyi hemen istemişti. Evime girer girmez de, erkeklerin kimi zaman yaptığı gibi, incelik göstermemişti. Ne birazcık sohbet, ne "hadi bir şeyler içelim," hiçbir şey. Gelmiş ve, "İşte geldim, hadi" demişti. Önce biraz birşeyler içmek isteyip istemediğini sormuştum, ama o, "Yoo, neden?" demişti. İşte olaylar böyle başlamıştı. Doğruca yatak odasına geçtik.

Herşey tam planladığımız gibi yürüyordu. Silahlarını çıkardım, sonra onu soydum. Tam zamanında sinyali verdim ve silahlı yoldaşlar ortaya çıkıverdiler. Vega epeyce direndi. Çok güçlü bir adamdı. Koruyucusuna bağırmaya başladı ama, onu duyamazdı. Sanırım, arabada radyo dinliyordu ve bütün pencereleri de kapamıştı.

Sürücüyü öldürmek zorunda kalmamak için, yoldaşlar bana, gidip onu yollamamı söylediler. Aşağı inip, General'in ondan bir şişe Plata romu almasını istediğini bildirdim. Vega arabada iyi cins birçok içki bulundururdu, ama Plata bulundurma ihtimali yoktu. Sürücü, "General *bunu* mu istiyor?" dedi. "Evet," diye yanıtladım, "General senden bunu almamı ve çabuk olmanı istiyor. Bilirsin bekletilmekten hoşlanmaz." "Tamam, tamam" deyip, gitti. İşte bu sırada "Köpek" öldürüldü. Arabayı alıp, döndürdüm. Yoldaşlar silahlarla geldiler. Onu ben arabayı getirirken öldürmüşlerdi. Çok direnmiş, onlar da bunu yapmak zorunda kalmışlardı. Geriye baktığımda, bunun daha iyi olduğunu düşünüyorum. Adam, işkencecinin biriydi. Ona insan denebilir mi, bundan bile emin değilim.

Bazen, olaya baktığımda, şansımın yaver gittiğini düşünürüm. Bir örgüt tarafından destekleniyor ve titiz hazırlanmış bir planı yürütüyordum. Ancak, yine de bana neler yapabileceğini ve kuşkusuz paraya gereksinim duyan, ya da birşey bekleyen —hapiste bir yakını olan v.b.— onlarca genç kadına, bu durumlarından yararlanarak, neler yapmış olabileceğini farkediyorum. Bu tür şeylerle, yani yapacağı bir iyilik karşılığı, kadınları ağına düşürmesiyle nam salmıştı.

Her neyse, arabayı getirdim, yoldaşları, onları alacak başka birinin olduğu yere götürdüm. Arabayı, onu bana

ödünç veren ve tabii söylemeye gerek bile yok, ne için kullanıldığından habersiz olan kişiye geri götürdüm. Sonra, beni kent dışına çıkartmak üzere bekleyen yoldaşların yanına gittim. Her şey planlandığı gibiydi.

Yeraltına geçtim. Bir süre, askeri eğitim gördüğüm Kuzey Cephesi'nde kaldım. Daha sonra beni ülke dışına çıkardılar. Vega'nın öldürülmesinden üç ay sonra, 1978 Haziran'ında, savaşmak üzere Güney Cephesi'ne döndüm. Dört taburun siyasal önderiydim. Bu benim ilk gerçek askeri deneyimim oldu.

Ancak, biraz da geriye bakalım. Çocuklarımı, Perez Vega eyleminden az önce, kuzinlerimin birinin evine bırakmıştım. Kuzinim bir Kuzey Amerikalı'yla evliydi ve ben de eylemin ardından yaratılacak terör sırasında, burasının onlar için emin bir yer olacağını düşünmüştüm. Kuzinimde kısa süre kaldıktan sonra çocuklar, annemle yaşamaya gitmişlerdi.

Çeşitli yoldaşlar aracılığıyla çocuklarımın nasıl olduklarını soruşturmuş ve iyilik haberlerini almıştım. Uzun süre bilemediğim şey, ailemin benim eyleme katılmamı nasıl karşılamış olduğuydu. Bu onlara, ummadıkları bir darbe olmuştu. Nasıl dayanacaklardı? İlk tepkileri, beni reddetmek oldu. Ne yaptığımı anlamaya gayret göstermeleri için bile uzun bir zaman geçmesi gerekti. Ama zamanla, kolay olmasa da anladılar.

Çocuklar için de zor olmuştu. Büyük, onu bırakacağımı kendisine söylememiş olduğuma gücenmişti. Daha altı yaşındaydı ama o yaşta bile... Onu yeniden gördüğümde, bana söylediği ilk şey, "Bir gün evdeydin, ertesi günse yoktun. Bana nereye gittiğini hiç söylemedin. Yazmadın bile... Beni terkettin," oldu. Sık sık da, "Bana yalnızca gitmek zorunda olduğunu söyleseydin, anlayabilirdim. Ama hiçbir zaman, hiçbir şey söylememiş olmana dayanamıyorum," diyordu. Yaşına göre çok olgundu, belki de diğer çocukların yaşamadığı birçok şey yaşamış olduğundan.

Perez Vega operasyonunun hazırlık çalışmaları sırasında, bugün kocam olan, bir Örgüt üyesiyle tanıştım. Beni, öldürme olayından sonra Managua dışına çıkaran yoldaş oydu. Sonradan, yeraltı yaşamının tüm kısıtlamalarına karşın, birbirimizi daha iyi tanıma olanağı elde ettik. Birlikte

Güney Cephesi'nde çarpıştık. Benim ilk savaşımda, taburun önderiydi.

Bu adamla ilişkim çok iyi gidiyordu. Benim için neredeyse mükemmel biriydi. Harika bir yoldaştı, çok dürüst ve anlayışlıydı, anlayacağınız, gerçek bir devrimciydi. Tahmin edebileceğiniz gibi, birlikte olacak çok zamanımız yoktu, ama, paylaştıklarımız çok derindi. Dağlarda birlikteyken, çok yakınlaştık. Böyle bir mücadele içindeyken, zaman yeni bir boyut kazanıyor. İnsanlar bu koşullar altında bir araya gelebildiklerinde, normal zamanlarda alışılmadık bir yoğunlukta yaşamaya eğilim gösteriyorlar.

Güney Cephesi'nde bir kadın olmak, ilginç bir deneyimdi. Aniden bir avukat ya da bir iş kadını değil, birçokları gibi yalnızca bir yoldaş oluveriyorsunuz. Çoğumuz, özellikle kadınlar, önceden böyle bir deneyim yaşamamıştı. Sanırım, kadınlar, herkes tarafından yoldaş olarak benimsendi ve değer gördü. Eğitimde bizden, erkeklerle aynı şeyleri bekliyorlardı. Ama yine de, örneğin su taşımak gibi gündelik işlerde erkekler hep yardım ediyorlardı. Kadın olmamızdan ötürü bizi aşağıladıklarından değildi bu. O sırada hamileydim ve yoldaşların çok büyük ağırlıkları kaldırmamam için bana yardım ettiklerini hatırlıyorum. Böyle şeyler işte...

Altı aylık hamileyken, gerilla kampını terkedip, kente dönmem söylendi. Bunu istemiyordum. Hala dağlarda kalabileceğimi düşünüyorduysam da, yoldaşlar bana katılmıyorlardı. 'Kişisel duygularının, buradaki diğer savaşçıların yaşamını engellemesine izin veremezsin' demişlerdi. "'Sen bu halinle buradayken, rahat etmemize imkân yok." Böylece, beni kente geri yolladılar. Güney Cephesi'nin mali durumu ve genelde teçhizatla ilgileniyordum.

19 Temmuz'dan sonra üç ayrı işte çalıştım. Bir haftalığına, Baş Savcı Yardımcısı atandım. Beni bu göreve, FSLN ulusal önderliği, daha orduda çalışıyorken getirdi. Ardından, ordunun mali sorumlusu oldum. Sıfırdan başlayıp bir düzen kurmamız gerekiyordu. Başta, mali sistemler hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyorduk, ancak, birlikte çalıştığımız çok iyi bir grup vardı. Ekim'de o görevdeydim, sonra başka bir talimata uyarak, şimdiki görevimi üstlendim. Kolay olmadı. Burada, Nikaragua'da resmi adalet de-

nen şey hiç olmamıştı. Yoktan bir hukuk sistemi var etmemiz gerekiyordu. Bu önemli ve güç bir siyasal görevdi. Projede çalıştığımız iyi bir ekibimiz vardı ve görevi başaracağımıza güveniyorduk.

Nikaraguali kadınlar hiçbir zaman kayıtsız olmamıştır. Her zaman, cephe saflarında çalışmamış olmamıza karşın, olan bitenle ilgilenmişizdir. Bir şey daha var: Burada kadınlar çocuklarını tutkuyla severler. Çocuklarını ve genelde tüm halkı. Kadınlarımız duygularını güçlü ifade ederler, çok bağlıdırlar ve bir kez katıldılar mı, gelişmeye başlarlar

Lea Guido, Gloria Carrion ve AMPRONAC'ı örgütleyen diğerleriyle çalıştım. Kadınların en başta nasıl utanıp sıkıldıklarını hatırlıyorum. Bize, "Kabul mahallemde çalışmak istiyorum, ama yalnızca su, elektrik ve bunun gibi şeyler için," diyorlardı. Fakat, biraz daha fazla uğraştığımızda —korkunç bir çaba harcamamız gerekmiyordu— bu kadınlar daha sağlam bir temelde görev almaya başlıyorlardı. Ve, gerçektir, sonunda çok güçlü bir ekibimiz oldu. Bu kadınlar, yaşamlarında olan biteni gördüler ve olayları 'göğüsleyip, değiştirmek istediler.

Bana, kadınların katılımı konusunda, kaytarmacılık olup olmadığını sormuştunuz. Belki bazı kesimlerde. Örneğin, belki, "Ben kendime düşeni yaptım. Şimdi bir süre dinleneyim," diyen burjuva kadınlar çıkmıştır. Ama, birçok köylü ve işçi sınıfından kadın asla. Baskıyı en başta hisseden bu kadınlar arasında hiçbir kaytarmacılık gözleyemezsiniz. Zaten kaybedecek birşeyleri kalmamıştır.

Gerçekte, bizim işçi sınıfı erkeklerinin, geleneksel kadınlardan daha bağlı olduğunu düşünüyorum. Belki kadınlarımızın daha güçlü olduğu, yalnızca benim kişisel düşüncem. Birçok durumda, ailenin geçimini üstlenenler kadınlar oluyor. Kadınlar, tıpkı erkekler gibi, ailelerini geçindirmek için çalışmak zorundalar. Bu ev kadını olarak yaptıkları diğer işlerin de üstüne tüy dikiyor, bir ikinci yük de ev işlerinin onlara yıkılması.

Bu, henüz değiştiremediğimiz bir şey. Kadınlar, ev dışında yaptıkları işe ek olarak, kocalarına ve çocuklarına bakmak durumundalar. Bir başka deyişle, onlardan süperkadınlar olmaları beklenmekte. Bu bizim gibi Örgüt'te çalı-

şanlar için bile değişmemiş bir şey. Değişmeye başladı ama, bu henüz kökten bir değişim değil.

Nikaraguali kadınlar devrimci mücadelede yer almışlardır ve bu deneyimin bizim üzerimizde derin etkileri olmuştur. Kadınlar, artık bir daha kayıtsız olmayacaklardır. Kendimizi bir daha toplumdan soyutlamayacağız. Kimisi belli bir nedenden ötürü, ansal olarak çekilebilir ama, ben, er geç işlerin akışına katılacaklarını düşünüyorum. Ve güçlenmiş olarak. Bunu, kadınlar birliğimiz içinde gözlemledik, bu kadınlar müthiş savaşçılardı. Kadınların ayaklanma sürecinde çok önemli bir yeri vardı ve biliyoruz ki biz, nüfusun yüzde 51'i, ülkemizin ve kendimizin bugünkü gelişmesi için yaşamsal öneme sahibiz.

6

ZEYTİN YEŞİLİNE BÜRÜNMÜŞ KADINLAR

FSLN'li güzel kız
çizmelerin ve talim pantolonunla
elde makinalı tüfek
ve Nisan ayında uzayan
uzun dalgalı saçlarınla
Sevgilini terkettin
başka bir ilişki uğruna
çünkü senin gerçek aşkın
o değil, başka birşey
*bütün ulusun aşkı**

Sandinistlere on dört yaşında katıldım. Çalışmalarım, birçoğumuzun çektiği yoksulluğun içinde gelişti. Daha lisedeyken, yaşamımızın bütün alanlarında, kırsal kesimde, üretimde, ekonomide, eğitimde var olan çelişkiler dikkatimi çekmişti. Tabii, onları böyle inceleyemiyordum o zaman, ama çok iyi seziyordum. Ve sonra suikastlar... 1973'ten sonra, öldürülen yoldaşların sayısı korkunç bir şekilde kabarmaya başladı. Ölümleri bizi etkiliyor, silahları kapmamız gerektiğine inandırıyordu.

Böylece benim için, Cephe'ye katılmak, etrafımda dönen şeylerin mantıksal bir sonucu oldu.

Bu, ANA JULIA GUIDO, dürüst yüzlü ve güçlü kuvvetli genç bir kadın. Zeytin yeşili giyinmiş, belinde koca bir tabanca taşıyor. Asker gömleğinin sıvalı kolları, uzun süre dağlarda

* "Sandinist Cephe'nin Kızı" şarkısının ilk bölümü. Söz ve müzik Carlos Mejia Godoy'un.

kalmış gerillalar arasında yaygın olan şu ünlü "dağ cüzzamı"nın izlerini ortaya çıkarmış. Ana Julia, Kişisel Güvenlik'te, yani, Devrim'in önderlerinin koruyucularından sorumlu olan büroda çalışıyor.

Diğer kardeşleri gibi, Ana Julia da, yaşamını ve yaşadığı olayları abartmadan anlatıyor. İkinci Bölüm'de kumandan rütbesindeki üç yoldaşın, hangi cins ve görevde olursa olsun öne çıkmış, üç olağanüstü insanın ifadelerini dinlemiştik. Bu bölümde, er kademesindeki kadın askerleri dinleyeceğiz. Onlarınki, Nikaragua'daki kadınlar için olağan türden bir deney. Kırdan ve kentlerden birçok genç kadın, mücadeleye girmenin mantıksal yolunun, halk çetelerine katılmak olduğuna karar vermiş. Ve bu kadınların birçoğu, Ana Julia gibi Sandinist Halk Ordusu'nda kalmış.

ANA JULIA: Ben, Matagalpa'danım, ülkenin kuzeyinden. Annem bir köylüdür. Babam da tarım işçisidir; çiftliklerdeki işleri denetler. Altı çocuktuk. İkisi savaşta öldü. 20 yaşındaki erkek kardeşim, zafer günü, 19 Temmuz'da öldürüldü. Diğer erkek kardeşimse, ondan iki yıl önce öldü. Daha on yedisindeydi. Lisenin yalnızca birinci sınıfını okudum. Sonra Sandinistler'e katıldım. Babam o sırada tarlalarda çalıştığından, o bölgede çalışan Sandinist gerillalarla doğrudan bağlantısı vardı. Yoldaşların çoğu onu görmeye eve gelirlerdi. Onlarla böyle tanıştım...

İlk katıldığımda, "yasal"dım. Mahallelerde çalışıyor; gerillalara giyecek, yiyecek ve diğer malzemeler almak gibi işler yapıyordum. Aynı zamanda haberci olarak da çalıştım. Sonra, bir bankaya yapılan baskına katıldım ve yeraltına geçmek zorunda kaldım. Bunu, "yanmak" diye adlandırıyorduk. FSLN üyesi olarak tanınıyordum ve evde kalmam benim için büyük bir tehlikeydi.

Yeraltına geçtiğimde, dağlara eğitime gönderildim. Eğitim Tomas Borge tarafından veriliyordu. Siyasal, askeri ve kültürel sorunlar üzerine çalışıyorduk. Birtakım temel hemşirelik yöntemleri öğreniyorduk. Ancak, ağırlık, askeri eğitimdeydi. Monica Baltodano ve benden başka kadın yoktu. Bu dersler yüzünden, bugün olduğum gibi gerillayım. Sekiz dokuzumuz, dağlarda bir grup oluşturmaya karar verdik. Diğer hepsi, mahallelerde kitle örgütlenmesinde ya da yeraltı öncesi hareketlerinde çalışmaya gittiler.

İki buçuk yılımı dağda geçirdim. Önce tek kadın bendim. Sonra, bir çokları geldi. Ama, orada, bir kadın olmak hiç zor değildi. İnsanların, kadın ve erkek gerillaların birarada olduklarını düşünüp, yaptıkları dedikoduların aslı yok. Erkek yoldaşlar bize hiçbir zaman saygıda kusur etmediler. Aksine, inanılmaz bir birlik vardı.

Belki dağdaki deneyimin bana o denli güç gelmemesinin nedeni, psikolojik bakımdan kendimi hazırlamış olmamdır Galiba, en zor şey insanın fiziksel direncini oluşturmasıydı. Yağmurlara, açlığa, uzun ve çetin yürüyüşlere alışmak altı ay alıyordu. Bu yürüyüşler işin en zor bölümüydü, az bir yiyecekle, günler boyu gidiyordunuz. Ve yemek sizi ne doyuruyor, ne de besliyordu. Genellikle yalnızca karbonhidrattı. Sonra bir de, besleyici olan maymun eti vardı. Gene de yavaş yavaş, dağlarda ve açık havada yaşamaya alıştım.

Katıldığım ilk çarpışma, dağa çıkmamdan az sonra oldu. İlk seferinde daima korkulur. Daha önce, silah sesi bile işitmemiştim. Ateş başladığında, bir tür umutsuzluğa düşüyorsunuz ama, sakinleşip, atışları algılamaya başlıyorsunuz. Yoldaşların daima çok yardımları dokunuyor. Bir sonraki çatışmada herşey olağan görünüyor. Gerçekte, ikincisinin en tehlikelisi olduğunu, çünkü kendinize aşırı güven hissettiğinizi söylerler.

1977'de, Kumandan Carlos Aguero'nun öldürüldüğü çatışmada, Ana Julia'nın kolu onüç yoldaşa düşmüştü. Hemen sonra, kol ikiye ayrıldı. Ana Julia ve beşi, geri kalan yedi kişinin geri çekilmesini perdelediler. Ana Julia'nın grubu esir alındı ve sorgulama için Santa Rose'ye götürüldü. Ardından, Ana Julia'nın üç ay hapis yattığı Waslala'ya yollandılar. Bundan sonra, Puerto Cebezas'ta bir altı ay daha içerde kaldı.

Ana Julia, çıktıktan sonra Ağustos 1978 ayaklanmasına katılmak üzere Matagalpa'ya döndü. Birkaç ay sonra, savaşın son haftalarında, Honduras'tan Leon, Chinandega ve Esteli'yi de içeren bir bölgeden gelen artçıların başına getirildi.

ANA JULIA: Emirleri, elimden geldiğince dostça verdim. İnsanların isteneni tam olarak anladığından emin olmaya ça-

lıştım. Ara sıra da, kimse, bir kadından emir aldığı için bozuluyor mu, ona dikkat ediyordum. Böylece bir şey apaçık olmuyordu, ama ben sezebiliyordum. Bu durumda da, o adamla bu tutumunu konuşmak zorunda kalıyordum. Biz kadınların, mücadeleye katılma hakkını kazandığını anlaması gerekliydi. Bu rütbeyi bileğimizin hakkıyla kazandığımızı, onun bunu anlaması gerektiğini açıklardım. Gene de böyle sorunlarla sık karşılaşmazdık, çıktığında da çözümsüz olmazdı.

Mücadeleye katılmak, yaşamımı büyük ölçüde değiştirdi. Kimbilir evde otursaydım, bugün nerede olurdum? Bugün, tüm yaşamımı, Devrim'e adayacağımı biliyorum. Herşeye hazırım, bana nerede en çok gereksinme varsa oraya gitmeye, herşeye... Evde kalsaydım, eminim böyle hissetmeyecektim.

Kuşkusuz benim de kişisel isteklerim var. Yakında 21'ime basacağım ve herşeyden çok, bir çocuğum olsun istiyorum. Bunu on sekiz yaşımdan beri düşünüyorum. Ve özellikle de şimdi. Örgüt'te öyle çok yoldaşın çocuğu var ki... Şimdi, gene evlerine döndüler, çocuklarıyla oturup, onlara yaşadıklarını anlatabiliyorlar. Bunu izlemek müthiş bir şey. Benim erkeğim savaşta öldürüldü, ancak gene de, çocuk sahibi olma isteğim hakkında epeyce düşünüyorum. Ve bir de okumak. Eğer Örgüt bana, ne yapmak istediğimi soracak olsaydı, okumak istediğimi söylerdim. Ama bana burada gereksinim duyduklarına göre burada kalacağım.

MARLENE CHAVARRIA RUIS ile, kuzey sınırı yakınlarında Ocotal adlı bir kasabada tanıştık. Marlene, halen, bölgedeki Genel Kurmay'ın haberleşme bölümünde çalışıyor. Bu on dokuz yaşındaki savaşçıyla, bürosunun dışındaki bahçede konuştuk. Büro olarak kullandığı ev eskiden zengin bir Amerikalınınmış. Şimdi bu ev ve etrafındaki bölge halk tarafından kullanılıyor. Marlene, daha çok, savaş adı olan Yaosca ile tanınıyor.

YAOSCA: Lisenin ancak birinci sınıfını bitirebildim, çünkü o yıl, FSLN'ye katıldım. Ocak 1977'ydi. O sırada Santa Cruz'da yaşıyordum. İçimizde Örgüt'te ilk çalışan amcam oldu. Onun aracılığıyla ilk ilişkilerimi kurdum. Bütün bölge için,

haberci olarak atandım. Yazılı, bazen de sözlü haberleşmeyi yürütüyordum. Bir süre sonra, yasal olarak çalışmam çok tehlikeli olmaya başladığından yeraltına geçmem gerekti.

Başta, yeraltına geçeceğimi aileme söylemedim. Sekiz çocuğun en büyüğü, okuma şansı olanı ve eve bakanı bendim. Bu nedenle, ailem Sandinist de olsa, evi terketmemi istemeyecekti. Onlara, çalışmak ve okumak için Leon'a gideceğimi, Santi Cruz'da kalmamın olanaksız olduğunu, çünkü Muhafızlar'ın peşime düştüğünü söyledim. Ama Leon'a gidecek yerde, yeraltına geçtim. Üç gün sonra, ailem olan biteni anladı. Onlara, niçin veda edemeyecek olduğumu anlamalarını isteyen bir mektup yolladım. Beni bırakmayacaklarını biliyordum, ama kararımı vermiştim ve kimse beni durduramazdı.

İlk altı ay, Esteli ve Jinotega arasında habercilik yaptım. Sonra, dağlara gittim. Bu bana o kadar güç gelmedi. Soğuk, sivrisinekler ve daha birçok şey vardı. Ama yoldaşlara bakıp, aynı şeylerden acı çektiklerini, birlikte mücadele ettiğinizi gördüğünüzde aldırmıyordunuz. Gerçekten de orada çok mutluydum.

Omar Cabeza'nın kampına vardığımda, beni askerî eğitime soktular. Daha başından beri, çok başarılı oldum, yürüyüşlerle filan, sorunum olmadı. Köylü kadınlar daima çok dayanlıklı olurlar. En zoru, engel kursuydu. Çok çabuk, durmaksızın incecik bir kütüğün üzerinde koşmanız gerekiyordu. Birçok yoldaş düşüyordu. Ben de kayıyordum ama daima toparlanıp koşuyu sürdürmeyi becerdim. Bize saat tutarlardı. Lucio, başta herkesten daha iyiydi, ikinci Alfonsito'ydu. Zaman içinde Alfonsito'ya yetiştim ve sonunda ikinciliğe yükseldim.

İlk ay, tek kadın bendim, ama dağlara doğru diğer kamplarda, kadınlar vardı. Yoldaşlar bana karşı çok nazikti. Bazıları, tek kadın olduğumdan beni şımarttıklarını söylerdi, ama bu doğru değildi. Bana herkesle aynı davranıyorlardı. Oraya gitmemden bir ay kadar sonra, üç kadın daha geldi.

Kamptaki bir arkadaşa tutuldum ve evlenmeye karar verdik. Herşey çok iyiydi. Düğünümde, bütün yoldaşlar yanyana dizildi. Sonra, kumandan, "Yoldaş Yaosca ve Yoldaş

Justo karı kocadır" dedi ve herkesten bize saygı göstermelerini istedi. Ne zaman bir evlenme, ya da birinin doğum günü olsa, bir parti düzenlerdik. Şarkı söyler, bazen içki bile içerdik. Bazen, pirinç muhallebisi yapardık ya da bir kutu sardalya bulup paylaşırdık.

Dağlardaki görevin bir bölümünü köylülerin güvenini ve desteğini kazanmak oluşturuyordu. Ulusal Muhafızlar, birçoğunu bizim ırz düşmanları ve katiller olduğumuza inandırmıştı. Bizi ilk gördüklerinde korkuyorlardı, çünkü silahlıydık. Onları dost olduğumuza inandırmak için çok uğraşmak gerekiyordu. Bazen aşırı taktikler uygulamak zorunda bile kalıyorduk. Bir köye girdiğimizde, kulübeleri çeviriyor ve insanlara Muhafız olduğumuzu söylüyorduk. Onları dışarı çağırıyor ve konuşmaya başlıyorduk. Bize baktıklarında titrerlerdi. Onlara, Muhafız olmadığımızı, FSLN'den olduğumuzu, ve onlara daha iyi bir yaşam sağlamak için savaştığımızı söylerdik. Onlarla, kendi başlarındaki sömürü hakkında konuşurduk. Bu bilmedikleri şey değildi. Çünkü sömürüyü yaşıyorlardı. Onlara, iyiliklerini istediğimizi, bizden korkmayıp, güvenmelerini, bizimle çalışmalarını söylerdik. Genellikle, bir sonraki kez, biraz daha açık olurlardı. Bize biraz yemek ve içecek birşeyler verirlerdi. Asla bir şey istemez, onların teklif etmesini beklerdik. Bu küçük bir ayrıntıydı ama, onlara bizimle Muhafızlar arasındaki farkı gösterirdi. Öyle alçak gönüllü insanlarda ki, asla konuşmaya başlamazlardı. Onlarla konuşma yolları arar, neşelendirmeye çalışırdık.

Bir kadın gördüklerinde hep şaşırırlardı. Bana, "Bu kadar gençsiniz... neden annenizi bıraktınız?" derlerdi. Korkup korkmadığımı sorarlardı. Onlara, kadınların hep sömürüldüklerini ve kadınlar için de iyi bir yaşam sağlamak için savaştığımızı anlatırdım. Köylü kadınlar, kişisel bir gereksinimimiz olduğunda, kadın yoldaşlara daima özel bir ilgi gösterirlerdi. Bana aybaşı durumlarımı sorarlar, nasıl başaçıktığımı öğrenmek isterlerdi. Anlattığımda da, "vah zavallı" derlerdi. Ama, bana acımamalarını, iyi olduğumu söylerdim.

Yaosca bize, savaşın son günlerinde dağlardan nasıl geldiklerini, kolların vadide nasıl birleşip, hala Muhafızların elin-

deki kentleri almak üzere nasıl ayrıldıklarını anlattı. İşte bu sırada, Yali'ye gönderilmiş ve kocası Justo'yu son kez görmüştü. Kocası 19 Temmuz'da öldürülmüştü. Yaosca, dağlarda bir kız dünyaya getirmişti. Adı Yaosca Libertad'dı. Justo, çocuğunu yalnızca bir kez, on beş günlükken görebilmişti.

YAOSCA: Gerillalar arasına ilk katıldığımda bana Yaosca adını veren kumandan Omar Cabezas'tı. Yaosca'nın, köylülerin gerillaları en çok desteklediği yer olduğunu söylemişti. Kızıma da bu adı vermek istedim. Ve niye Libertad mı? Evet, Libertad adını kocam seçmişti, çünkü, bebek özgürlüğe kavuştuğumuz yıl doğacaktı. Nitekim öyle oldu.

Managua'daki Carlos Aguero *Askeri Okulu, ülkedeki en ileri okul olup, bir zamanların korkunç sığınağında* yer alıyor. Burada, birçok subayla, barış ordusundaki kadınların durumlarıyla ilgili görüştük. Kadınların, her katkının gerekli olduğu ve memnuniyetle karşılandığı kriz döneminde çalışmaları ile, orduyu kalıcı bir kurum yapma çalışmalarına katılmaları aynı şey değildi. Savaş sırasında orduda birçok kadın olmasına karşın, zaferden sonra, kadın ve erkeklerin aynı bölümde birlikte eğitilmeleri sorun yaratmaya başlamıştı. Şimdi artık ayrı ayrı eğitim görüyorlar. Bunun nedenini sorduk.*

Okul müdürü, "Mesele kadın yoldaşların yeteneksiz olmaları değil," diye açıkladı. "Ayrıca, kadınları ordudan çıkarmayı da düşünmüyoruz. Fevkalade askeri yeteneği olan kadınlar var ve onlara her zaman saflarımızda yer var. Ancak bugün, onları ayrı eğitmemiz gerektiğini görüyoruz. İstisnalar, var tabii. Çok iyi olmalarından ötürü düzenli orduda kalmaları ve ilerlemek için her türlü fırsatın tanınması gereken kadınlar var. Kadınları ayrı eğitme gereği, kadınların kısıtlılıklarından doğmadı. Doğrusu, bunun, erkeklerin bir takım zayıflıklarından kaynaklandığı bile söylenebilir. Ordumuzda, birçok yeni asker, kadınlarla yan yana savaşmak olgusunu yaşamamış yoldaşlar var. Ve bunlar, her za-

* Somoza'nın "sığınağı" yani Managua'daki Tızcopa tepesinde yer alan kale duvarlarıyla çevrili bürosu, bugün **Carlos Aguera** Okulu'nun da içinde olduğu German **Pomares** askeri tesislerinin bir parçası haline getirilmiş. Sandinist Halk Ordusu'nun yönetim kademeleri de burada bulunuyor.

man, bir kadına, diğer bir askere davrandıkları gibi davranmayı başaramıyorlar. Onları hala bir kadın gibi görmeye meyilliler."

Bunun geçici bir durum olduğu ortada. Kadınlar, "yalnızca asker" olarak görüldükleri bir ordu disiplini gelişene değin ayrı eğitilecekler. Şimdi bile, kadın ve erkeklerden oluşan ve böyle sorunları olmayan büyük bir yoldaşlar grubu var. Bunlar "Sandinito"lar, zafer sırasında on üç, on dört, on beş hatta daha da genç olan savaşçılar. Bugün, kadın erkek birlikte eğitim görmeyi sürdürüyorlar.

Bu genç askerler hakkında bazı şeyler duymuştuk. Savaşın bitiminde, hükümet ve FSLN'nin önerdiği bursları ve diğer öğrenim olanaklarını kabul etmemişlerdi. Ordudan bir sözcü, "Onları, askeri yaşamdan ayırmaya çalıştık," dedi. "Çünkü bu denli genç insanların başka bir ortamda öğrenim şansları olması gerektiğini hissediyorduk. Ama terhis edilmeyi kabul etmiyorlardı. Sandinist orduyu seviyorlar ve burada kalmaya hak kazandıklarını da biliyorlardı. Hakları da vardı. Bu genç insanlar, olağanüstü bir güçlülük, çoğu durumda gerçekten kahramanlık göstermişlerdi. Peki, onları şimdi ne yapacaktık? Şimdilik, burada, Carlos Aguero'da *öğrenim görüyorlar."*

Ardından, bir grup, "Sandinito" ile tanıştık. Onları, durumları hakkında konuşturmak kolay olmadı. Açıktı ki, hepsi de orduya devam ediyor olmalarına, savaşa katılmalarının doğal sonucu olarak bakıyorlardı. Bu onlara, anormal görünmüyordu. Onbeş yaşındaki Mariana'ya, ana babasının onun bu kadar genç yaşta savaşa gitmesini nasıl karşıladıklarını sordum. "Ana babalarımızla konuşup, durumu açıklamak bizim sorumluluğumuz. Ana babalarını uyandırmak, çocukların yükümlülüğü. Hiçbir ana babanın, olan bitenin farkında olup da, çocuklarının katılmasını engellemeye çalışacağını düşünmüyorum," dedi. Ancak, bize ana babasıyla yaşadıklarını anlatmasını isteyince, gülerek, "Onlara söylemedim. Yalnızca evi terkettim. Beni bırakmayacaklarını biliyordum. Babam, ben daha yalnızca öğrenci boykotlarına katılırken, beni bağlamaya halat aramıştı! Ben de, bir sabah erkenden kalkıp, işlerimi yaptım ve çıktım. Ancak, Masaya'ya geri çekildiğimizde, yani iki hafta sonra eve döndüm." dedi.

Bütün bu genç insanlar, "Sandinito" olmanın, karşı cinsle ilişkilerini büyük ölçüde etkilediği konusunda hemfikirler. "Ülkemizdeki gelişmeler bizi olgunlaştırdı." "Şimdi

daha çok eşitlik var." "Önceden, emirleri neredeyse hep erkekler verirdi. Simdi kadınlar düşüncelerini söylüyorlar, hem kadınların hem erkeklerin düşünceleri var çünkü." Diğer ülkelerdeki gençlere ne söyleyeceklerini sorduğumuzda, hepsi, "Mücadele edin, tıpkı bizim burada yaptığımız gibi. Ana babalar da çocuklarıyla birlikte mücadele etmeliler. Ana babalar, genellikle, size birşeyler yapmamanızı söylerler. Bu korktuklarındandır. Heryerdeki gençliğin sorumluluğu, özgürlük için savaşmaktır," dediler.

Nikaragua'nın savaşan gençliği, ayrı bir kitapta anlatmaya değecek kadar değerli bir tarihe sahip. Binlerce genç insan, kurtuluş mücadelesine yaşamlarını verdi. Birçok Sandinist militan, yalnızca, dokuz, on ya da on bir yaşındaydı. Luis Alfonso Velazquez, en çok tanınanlardan biri. Luis, öğrenci hareketine, daha yedi yaşındayken, yani, ilkokulda katılmış. Bütün zamanını mücadeleye adamak için, okulun üçüncü sınıfından ayrılmış. Onuncu doğum gününden önce, yaşamını yitirmiş; özel olarak onun için gönderilen bir katil tarafından öldürülmüş.

Nikaragua'da ordu içinde, kendi birliklerini kurma insiyatifi olan kadınlar var. Istekleri, Sandinist ordu içindeki cinsiyetçi eğilimleri yakalamak ve bu yeni savaşan kadınlar geleneğini canlı tutmak. Sırf kadınlardan oluşan ilk birliğin Esteli yakınlarında kamp kurduğunu öğrendik. Yoldaşlarla konuşmak üzere orava gittik.

Bir pazar günüydü ve Juana Elena Mendoza Piyade Birliği'ni, hafta sonu tatilinde bulduk. Kimisi izindeydi. Diğerleriyse, kampın girişi etrafında oturmus, aileleri ya da arkadaşlarıyla konuşuyordu. Grubun önderiyle konuşmak istedik ve karşımızda ROSA ADELINA BARAHONA'yı bulduk. Takma adı, "Margarita"ydı. 20 yaşında, ufak tefek, zayıf ve çok hoş bir kızdı. Esteli'deki askeri amirlik kısa bir kontrolden geçtikten sonra, bizi içeri buyur etti. Aynı zamanda, ikinci komutan, MARIA ELISA NAVAS'la konuştuk. Maria, canlı ve hareketli bir kadındı ve daha on yedisindeydi.

Orta avluda rahatça oturduk. Etrafta diğer kadınlar dolaşıyorlardı. Biri, duvar panosuna son haberleri iliştiriyor, diğerleri, küçük bir transistörlü radyodan rock müzik dinlerken, silahlarını temizliyorlardı. Rosa Adelina ve Maria Elisa, bize yaşamlarını anlatırken coşuyorlardı: Savaşmak gereğini nasıl anlamaya başlamışlardı; gerillaya nasıl katılmışlardı; düzenli ordu yaşamına nasıl geçmişler ve sonun-

da, bu 130 kişilik kadınlar birliğinin başına nasıl getirilmişlerdi.

ROSA ADELINA: Gerilla kampına ilk geldiğimde, insanın silahını bileğinin hakkıyla kazanması gerekiyordu. Herkese yetecek kadar yoktu. Başta, silah biçiminde bir tahta parçası veriliyordu. Ve, bu tahtayı kaybetmemeniz gerekiyordu. Bayağı itina göstermek gerekiyordu... Bu, benim eğitim sırasındaki "tüfeğim"di. Her gece bu tahtayı barakamızın kıyısına bırakırdım. Bizi sabah çalışmalarına çağırdıklarında, hamaklarımızdan atlar, herşeyi sırt çantalarımıza yükler, tahtalarımızı kapar ve yola koyulurduk. O zamana kadar, hiç bu tür egzersiz yapmamıştım. Her şeyin bambaşka olduğu bir din okulunda öğrenim görmüştüm.

Onlara, Quilali'de katıldım. İlk eğitim okulumun adı *Juan Gregorio Colindres*'ti. Ve Juan Colindres —Sandino ile birlikte çarpışmıştı— benim büyükbabamdı... Ailemdeki herkes Sandinista ydı. Ailemde sekiz kişiydik ve dördümüz gerilla oldu. Biri Waslala'da öldü. Ayrıca 20 kuzenim de savaşıyorlardı. İlk askeri deneyimim, Ducuali yakınlarındaki bir hükümet servis karakoluna yapılan saldırıydı. Çatışma başladığında, gerçekten korkmuştum. Daha önce, silah sesi bile işitmemiştim. Ama o zaman, içine girdiğinizde, korkularınızı unutuyorsunuz. Halkınız için savaştığınızı hatırlıyorsunuz.

Sonradan, beni Esteli'ye gönderdiler ve askeri amirliğe girdim. Buraya ilk girenlerden biriydim. Üst subayım, bir kadınlar alayı kuruyordu. Bana, önder olacağım söylendi. Temmuz'un 20'sinde, kadınlarla çalışmaya başladım.

MARIA ELISA: Bu birliğin, orduya girmek yeteneğimizi ve ve arzumuzu ortaya koyabileceğimiz bir yer olduğunu düşünüyorduk. Kadınlar, ülkemizi savunmak için, askeri biçimde örgütlenmek istiyorlardı. Kadınların, katılmaya devam edeceklerini, bir değerimiz olduğunu göstermek istiyorduk...

ROSA ADELINA: Böylece, bize eski rejimde olduğu gibi nesneymişiz gibi davranmayacaklardı...

MARIA ELISA: Biliyor musunuz, geçen gece, izindeyken,

bir düğüne gittim. "Ama, orduda ne yapacaksınız? Kadınlar hassastırlar..." diyen bir arkadaşla konuşuyordum. "Hayır," dedim, "bu doğru değil. Erkeklerin, kadınların hassas olduklarını düşünmelerinden *hoşlanmıyorum.* Bir erkeğin, "kadınlar erkeklerle eşittirler," demesini duymak kadar hoşuma gidecek bir şey olamaz."

Önce, gerillada, şimdiyse kurtuluşumuzdan bu yana, öyle çok olay yaşadık ki. Esteli kurtarıldığında, duyduğumuz sevinci bir düşünün! Esteli'nin sonunda özgür olduğuna inanamıyorduk. Oraya Somoza'nın kalesi diyorlardı. Birbirimizi kucakladık. Ne kadar neşeliydik düşünemezsiniz. Sonradan, ayrıldık. Yeniden inşa işi için Esteli'de kalmayı düşündüm, ama bir kol oluşturmuşlardı bile ve gitmem gerekiyordu. Bizi, Boaco'ya savaşmaya gönderdiler ve oradan da Managua'ya gittik. Esteli'ye döneceğimizi sanmıyordum ama, iki hafta sonra, bizi geri yolladılar. Sonunda, Esteli'yi içinde halkla gördük. Kenti almamızdan hemen sonra, çevredeki araziye kaçmış olan halk dönmeye başlamıştı. Çok heyecan verici bir şeydi. İşte o zaman, kadınların yönettiği bir kadınlar taburu kurmak düşüncesi aklıma geldi. Bu duyulmadık bir şeydi. İnanamıyordum. Ve şimdi, bütün bir birlik...

Konuşmamız sırasında, bir adam yanımıza yaklaştı. Oralarda gördüğüm tek erkekti. Rosa Adelina gibi, birlik önderlerinden olan, VICTOR PEREZ ESPINOSA'ydı. Kadınların eğitmeniydi. Onunla, bu kadınların, savaşçı olarak yetenekleri konusunda konuştuk ve bana, kadınların, erkeklerle karşılaştırmalı olarak, askeri yetenekleri konusundaki yaygın düşüncelerden söz etti.

VICTOR: Düşünceme göre, erkeklerin bu kadınlardan üstün bir yanı yok. Fiziksel olarak kadınlar, aynısını başarabiliyor. Bunu biliyorum, çünkü hem kadınları hem de erkekleri eğittim. El bombası atmak mı? Evet, belki bir kadın bunu bir erkek kadar uzağa fırlatamaz. Genellikle, erkekler, kadınlardan daha ağır işler yaparlar ve güçlerini geliştirirler. Ancak, burada, bombaları 30 yardaya fırlatabilen kadın yoldaşlar ve buna yetişmekte güçlük çeken erkek yoldaşlar var. Örneğin, birkaç gün önceki roket atma yarışmasında,

farklı bölümlerden birçok erkeğin arasında, en iyi atışı bir kadın yapmıştı. Bütün bölgedeki en iyi atış onunkiydi.

Bir el bombasını veya roket atmayı öğrenmek, önemlidir, ancak, fiziksel güce dayanmayan üstün savaş yöntemlerini öğrenmek de önemlidir. En önemlisi, ne için mücadele ettiğimiz ve neyi savunduğumuz konusunda zihnimizin apaçık olmasıdır. Hem kadın, hem erkek yoldaşlar, siyasal bilinçlerini geliştirmelidirler. Halkları için ve her yerde sömürülen insanlar için savaştıklarını anlamalıdırlar.

Managua'ya ve Carlos Aguere *Okulu'na döndükten sonra, okul yöneticisinin, "istisna" olarak tanımladığı kadınlardan biriyle konuşma şansını elde ettik. JUANA GALO, kadınlar ve erkekler arasında bir istisnaydı. Okulun en iyi öğrencilerinden biri olarak, en ileri kurslardaydı. Basit, alçak gönüllü bir kadın olarak, askeri bir ortamda olmaktan huzur duyduğu seziliyordu. Konuşmaya başladığımızda, konumunda olağan dışı bir şey görmediğini belirtti. Öyküsünü kesik kesik kapsamlı ama fazla ayrıntıya girmeden anlattı. Ancak, yaşadıklarını değerlendirmeye sıra geldiğinde, daha heyecanlı ve konuşkan olmuştu.*

JUANA: On dokuz yaşındayım. Chinandega'da doğdum. Ailem işçi sınıfından. Babam elektrikçi, annem terzi. Beş erkek ve kız kardeşiz. Oldukça yoksulduk. Babam en çok 1.000 *cordoba* kazanıyordu. Bu evi döndürmeye yetmediğinden, yardım etmemiz gerekiyordu. 1975'ten 1977'ye kadar, sekreterlik kursu aldım ve Tarım Enstitüsü'nde sekreterliğe başladım. Evi terketmem ailem için çok ağır oldu. Getirdiğim paraya ihtiyaçları vardı. Başta çok güç gelmiş olmalı, ama sonradan anladılar.

1976'da, Lise Son Sınıf Öğrencileri Hareketi'ne katıldım. 1977'den itibaren, Birleşik Halk Hareketi'nde çalışmaya başladım. 1978'de de, Nikaragua Devrimci Gençliği'ne* katılmaya başladım ve mahallemde, propaganda komitesinin başına geçirildim. Managua'nın mahallelerinden biri olan, depremin en yıkıcı olduğu Santa Rosa'da oturuyordum.

1978'den başlayarak, herşeyimi Devrim'e verdim. Bu,

* Nikaragua Devrimci Gençliği, FSLN'nin Proleter eğilimli kanadının gençlik koluydu. Üç eğilim birleştikten sonra FSLN'nin gençlik örgütü oldu. Zaferden sonra adı 19 Temmuz Sandinist Gençlik Hareketi olarak değiştirildi.

Ulusal Muhafızlar'a saldırılarımızı yoğunlaştırdığımız yıldı. Bombalar attık, bildiriler ve FSLN flamaları dağıttık. Sabahın biri, ikisine kadar, sokaklarda el ilanları yapıştırdık. Mahallelerdeki halkın, arkadaşlarımızın ve çalıştığımız insanların bilinçlerini yükseltmek için çok sıkı çalıştık. Savaşa, mahallelerde sivil savunma komiteleri örgütleyerek, v.b. hazırlanıyorduk. Herkes siper ve barikat yapmakta yardımcı oldu. Sonra, 1979'da, çalıştığım Tarım Enstitüsü'ne yapılan saldırıya katıldım. Müthişti; patronumu, müdürü tutukladık.

Grup önderi Combo öldürüldükten sonra, komutan oldum. Ölen ilk yoldaşlardan biriydi. Üç bölgenin önderiydim. Bu büyük bir görevdi. Bölgelerde iki klinik vardı ve benim görevimi daha da güçleştiriyordu. Günler hızla geçip gidiyordu. Sabah birde kalkıyordum —tabii uyuma fırsatını bulmuşsam— ve kliniklerden birinde ilaç hazırlıyordum. Sonra, bütün yaralıları dolaşıyordum. Aynı zamanda, üç bölgedeki siperleri de kontrol etmem gerekiyordu. Birşeyler yiyecek zamanı bile bulamıyordum. Yalnızca beni ayakta tutabilecek kadar su içiyordum. Düşene kadar işler böyle yürüdü. Benim bulunduğum kolda 125 kadındık. Hepimiz de, kadın erkek birbirimize çok yakındık. Kardeş gibiydik. On ikimizin birlikte çok iyi geçinip gittiğini hatırlıyorum. Ne şilte ne yatak vardı, olduğumuz yere kıvrılıp uyuyabiliyor, bir çift ceketi örtünmek için paylaşıyorduk. Birimiz bir parça şekerleme bulacak olsa, hepimiz paylaşırdık. Banyo yaptığımızda bile işbirliğine giderdik. Banyo, sabunsuz, havlusuz, hiçbirşey olmaksızın, üzerine su atmak demekti. Yoldaşlardan biri, diğeri yıkanırken, dışarıyı kollardı. Bir aileydik. Eğer birimize bir şey olacak olsa, hepimiz acı çekerdik.

Bir keresinde yaralanmıştım. Muhafızların bir kısmını ortaya çıkarmak görevini üstlenmiştik. O gece bizi bombaladılar. Genellikle gece, bomba kullanmazlardı. Ama o sırada her şeyi deniyorlardı. Bombardımanda, akciğerlerimden birine bir şarapnel parçası saplandı. Beni hastaneye götürdüler ama, duramıyordum. Durumum ciddi bile olsa, geri dönmeliydim, doktor kalmamı emretse bile. Biliyordum, cephede her birimize gereksinmeleri vardı.

Zaferi kazandığımızda, Jinotepe'de baraka önderiydim.

Sonra buraya geldim. Geçen Ağustos'ta bölük önderleri için açılan bir sınıfa, ardından, takım önderleri sınıfına başladım. Şimdi, birlik ve tabur önderleri için açılan kurslara gidiyorum. Her biri altı ay sürüyor.

Ordu yaşantısını seviyorum. Burada olmakla, yeniden inşa için ve halkımız için mümkün olan her şeyi yapıyorum. Herşeyimizi halkımıza borçluyuz. Yaşadıkça, onlara hizmet etmek istiyorum.

Kızım, basit kızım
kendi kurtuluşu başlayan
Bırak sevgi dolu dizelerim
silahını sarmalasın.

Halk ki, bilir özgürlük şafağının
yakında doğacağını, nasıl olsa
anlar senin kahramanlık mücadelenı
*kızım, artık bir kadınsın sen.**

* "Sandinist Cephe'nin Kızı" şarkısının son bölümü.

Gladys Baez: "Hiç yanlış yapmaktan çekinmedim ki, doğruları gösterebilsinler bana. İşte böyle öğrendim."

Rahibe Martha: "Halkımıza ülkenin inşasında yardımcı olmalıyız. Tarihin bir parçası olmalıyız, onun karşısında değil.

Melania Davila. Yaşadığı acılı yıllardan sonra gerçek yaşı olan 39'un çok üstünde gösteriyor. Melania bir oğlunu verdiği devrimden hastane, okul ve genç kuşaklar için farklı bir yaşam bekliyor.

Managua'nın Doğu Pazarı.

7

RAHİBE MARTHA
Umut Kadınları

Matagalpa kenti, kuzey batı Nikaragua'da derin bir vadide yer alıyor. Daracık caddeleri ve pazar yeri, bağımlı olduğu büyükbaş hayvan ve kahve sanayiinin geldi gittileriyle canlı. Bir yanda, kenti çevreleyen tepelerde, mezarlık uzanıyor. Ve yolun karşısında, "M-50'nin, bizi vurmak için kullandıkları topun" durduğu nokta var.

Santa Teresita Okulu da, kentin yakınlarında, çevredeki tepelerin biri üzerine kurulmuş. İşte, diktatörlüğe karşı mücadele veren halkı etkin olarak destekleyen rahibeler bu okuldan. Sade beton binaya bir Kasım sabahı varıyoruz. Okulun en tanınan ve sevilen temsilcisi olan RAHİBE MARTHA'yı arıyoruz. Rahibe Martha, Nikaragua'daki Katolik Kilisesi'nin, kilisenin gündelik uygulamasının verilen vaazlar doğrultusunda yürütülmesi için sürekli çalışan bölümünü simgeliyor.

Rahibe Martha ile, Latin Amerika kilisesinin, yani, tarihi boyunca, değişmez biçimde yönetici sınıflarla ittifak yapmış bir kilisenin, içindeki hareketten söz etmek istedik. Herşeye karşın, bugün, öğretisiyle daha çok uyuşan bir yaşamın belirtileri görünüyor. Bu değişim, kopuk kopuk başladı: Guatamela'da küçük bir grup Maryknoll, Brezilya'da baskıcı güçler tarafından işkenceye uğrayan bir rahibe, Şili'deki "Sosyalizm yolunda Rahipler" hareketi... Ve Kolombiya'dan Camilo Torres ve Nikaragua'dan Ernesto Cardenal gibi Avrupa'da uzun süredir bilinen işçi-rahip geleneğinin Latin Amerika'da da geliştiğini ortaya koyan tek tek kişilerin bilinen örnekleri. Ancak Silva Henriquez, Obando y Bravo ve o günkü diktatörlük ile ezdiği insanlar arasında ara-*

* Şili, Santiago'dan Başpiskopos Silva Henriquez bu ülkedeki faşist cunta ile etkin olarak savaşmaktadır. Başpiskoposu Obando y Bravo, zaferden çok önce Somoza diktatörlüğüne karşı çarpışanları destekleyen bir tavır almıştır. Ağustos 1978'de Ulusal Saray'ın işgali gibi eylemlerde aracı rolü oynamıştır. Ne yazık ki Nikaragua'daki zaferden sonra sağa kaymıştır; şu anda kilisenin sağ kanadını temsil etmektedir.

cı olan yüksek rütbeli din adamları dışında kilise genellikle - -bir bütün olarak— hala halka karşı gericiliği destekler konumda.

Kilisenin içindeki ilerici hareket durdurulamaz. Bu sayfaları yazdığım sırada, El Salvador'dan, Başpiskopos Oscar Arnulfo Romero'nun öldürüldüğü haberi geliyor. Bir kez daha, kilise içinde ve dışında hakları için mücadele eden insanları hiçbir şeyin yenemeyeceğini —hayatlarıyla— kanıtlayan kadın ve erkekler olduğunu gösteren bir haber bu. Başpiskopos Romero tekrar tekrar ve halka yaptığı duyurularda, Salvadorlular'ın silahlanma hakları olduğunu savunmuştu. Dinsel inançlarıyla sosyalizm arasında hiçbir karşıtlık görmüyordu. Bundan ötürü, hükümetteki gericiler, El Salvador'un baş katedralinde bir ayini yönettiği sırada onu vurmuşlardı. O, bu kıta halkının savaşında şehit düşenler listesine eklenecek bir ad olmuştu.

Şimdi, Rahibe Martha'ya dönelim. Biz jipimizden inerken Rahibe Martha bizi karşılamak üzere okuldan çıktı. Sakin, süssüz ve aydınlık bir yüz bize beyaz giysinin içinden gülümsedi. Bana çocukluğumdaki rahibeleri hatırlatmıştı: Sokaklarda, daima çift olarak gördüğüm ve dünyama olan uzaklıkları nedeniyle de nereye yerleştireceğimi bilemediğim şu gizemli varlıkları. Bizi sade bir odaya davet ediyor ve konuşmaya başlıyoruz.

RAHİBE MARTHA: Adım Martha Deyanira Frech Lopez, ama herkes bana Rahibe Martha der. 1943'te, Doris Maria Tijerino* ile aynı yıl, burada, Matagalpa'da doğdum. Doris ile çocukluk arkadaşıyız. Sen Jose Okuu'na birlikte gitmiştik. Onu, çok araştırmacı, çok akıllı bir çocuk olarak hatırlıyorum. Daha çok gençken bile, hep ne yapacağını, yani haksızlıklara karşı savaşacağını bilir görünüyordu. Doris'in ve benim yaşımdakiler baskıdan başka bir şey bilmezdi. Ülkemizdeki haksızlıklara hep öfkelenirdi, Doris, bizim Nikaragua'ya ve baskı görenlere karşı sevgimizi uyandıran insanlardan biridir.

San Jose'deki sınıfımızdaki diğerleri gibi ben de, örnek olarak onu izlemek istemişimdir. Monsenior Calderon y Pa-

* Doris Maria Tijerino, tanınmış bir FSLN militanı ve önderi. Yaşamı **Doris Tijerino: Nikaragua Devrimi'nin İçinden** (New Star Books, 1978) adlı kitapta anlatılmıştır.

dilla, Doris çok genç olduğundan, başına bir şeyler gelmesinden korktuğunu hep söylerdi. Davasının haklı olduğunu, onu örnek almak istememizi doğru bulduğunu söylerdi; ancak ona göre biz çok gençtik ve Doris gibi, bütün o adamlarla birlikte, yeraltına gitmemiz tehlikeli olacaktı. Rahibe olmamızı istiyordu; köylü ve yoksullara gidip dinsel çalışmayla onları bilinçlendirebileceğimize ikna etmişti bizi.

Kilisenin bütün bölümlerini, toplumsal değişme yararına kabuğundan çıkartan, Monsenior Calderon y Padilla gibi insanlardır. O, sömürülenleri savunmak için saldırgan bir tutum uygulayan ilk rahiplerdendir. Sendika militanlarına büyük destek olmuş, ve halk toplantılarında sık sık yer almıştır. Onların komünist olup olmadıklarına da aldırmamıştır. Ve o, öğrenci gösterilerine hep katılır, en önde yürürdü ki, Muhafızlar başka zamanlarda olduğu gibi vahşi davranamasınlar.

Doris daha ortalardayken, —sanırım biz de o sırada altıncı sınıfta olmalıydık—, 23 Temmuz'daki* öğrenci katliamını kınamak için sokaklara döküldüğümüzü hatırlıyorum. Birdenbire üç BECATS** ortaya çıkıp üzerimize gaz bombaları atmaya başladığında, San Jose Okulu yakınlarında Ana Cadde boyunca yürüyorduk. Bizi tutuklamaya kalktılar ama, Monsenior gelip, polisten bizi bırakmasını istedi, bizden sorumlu olduğunu söyledi. Bizi polisten kurtarmıştı, ama düşündüklerinin tersine yürüyüşümüzü engellemek gibi bir niyeti yoktu. Bize katıldı ve gösteri sürdü. Desteği bize çok yardımcı oldu, çünkü kilise hiyerarşisinden biriydi. Kısa süre önce öldü. Monsenior'un çoğumuz üzerinde etkisi büyük olmuştur.

Dinsel ve siyasal işleri birleştirmeye oldukça genç yaşta karar verdim. Matagalpa Piskoposu'nun, bir rahibe olarak Doris Maria gibi savaşabileceğimi söylediğini hatırlıyorum: O, savaş alanlarından, ben ise manastırdan. Sosyalizm ve Hıristiyanlık arasında hiçbir zaman hiçbir çelişki görmedim. İsa, halk için afyon olmayan bir kurtuluş dinini vazetmeye gelmişti. Halkının sorunlarıyla bütünleşmiş

* 23 Temmuz 1959'da Somoza'nın baskıcı güçleri Leon'daki barışçı bir öğrenci gösterisine ateş açmıştır. Dört kişi ölmüş, yüzden fazla öğrenci yaralanmıştı.

** BECATS, polis araçlarına verilen addır.

biriydi. Günün kokuşmuş yönetimiyle uyuşmuyordu. Bana göre, bu nedenle İncil'e ihanet etmemenin tek yolu halkının yanında yer almaktır. Sorun. kilisenin birçok bölümünün İncil'in mesajına ihanet etmiş olmasıdır. Onlar, halkın çıkarlarına karşı çalışan bir garip iman anlayışını vazediyorlar.

Odaya bir başka kadın giriyor. Rahibe Martha'nın davetini kabul edip oturuyor ve bizle konuşuyor. Bu Yardımsever Misyonerler Örgütünün Baş Rahibesi, PILAR XIMENO. Rahibe Martha'dan yaşlı ama, onun kadar yaşam dolu. Nikaragua'da bunca yıl geçirmiş olmasına karşın, İspanyol aksanını hala koruyor. Üçümüz, Matagalpa'daki olaylara katılmalarıyla ilgili konuştuk.

RAHİBE MARTHA: Matagalpa'nın uzun ve güzel bir mücadele tarihi var. Savaşma yürekliliğini ilk gösterenlerin öğrenciler olduğunu söyleyebilirim. Öğrenci hareketi 1959 dolayında gelişti. Doris Maria ile San Jose'de okuduğumuz sırada yoluna girmişti bile. Ama, 1977 dolayında daha da güçlendi. Öncümüz FSLN, artık daha örgütlüydü ve iyi önderlik ediyordu. Baskı artıyor, gencecik insanlar, yaşamlarını trajik olarak yitiriyorlardı. Ancak, öğrencilerde ve bütün olarak halktaki inancı körükleyen bir dizi eylem de yapılıyordu. Hareket, daha daha güçlendikçe, halk kendini adamaya başladı.

1978'den sonra, Pedro Joaquin Chamorro'nun ölümü ve büyük genel grevle birlikte, halk baskıdan ve Ulusal Muhafızlar'dan korkmamaya başladı. Ulusal durumu inceleyen ve nüfusun farklı bölümlerini siyasal eyleme katmak için çalışan birçok grup vardı. Tam anlamıyla yoğun bir siyasal çalışma dönemiydi bu. Öğrenci hareketinden militanlar yoksul mahalleleri ziyaret ediyor ve siyasal çalışmaya girişiyorlardı. Bu, bu öğrencilerin çoğunluğu için belirleyici bir etken oldu. Gerçek sefaletle yüzyüze geldiğinizde, devrimci olmaktan başka seçeneğiniz kalmıyordu.

O dönemde, okullardaki işgaller gündelik bir olay haline gelmişti.

BAŞRAHİBE PILAR: İşgaller Matagalpa'da 1976'da başladı. Onlar daha da siyasal nitelik kazandıkça, çok önemli bir

şeyin biçimlenmeye başladığını, Devrim'in yaklaştığını seziyordum. Siyasal etkinlikteki bu artış yalnızca Matagalpa'ya özgü değildi, bütün ülkeye yayılmıştı.

RAHİBE MARTHA: Biz rahibeler yapabildiğimiz her biçimde yardım ettik. Eylül ayaklanmasında —burada Ağustos'tan başlamıştı—, öğrenciler ve Muhafızlar arasında aracı olarak çalıştık. Bir katliam yapılabileceğini görüyor ve bunu önlemeye çalışıyorduk. Kızıl Haç bürolarında çalışıyor ve bütün savaş malzemesinin Managua'dan akışını sağlıyorduk. Genç insanlarla ilişkimiz vardı ve Muhafızları yenecek güçleri olmadığını biliyorduk. Ellerinde çok az sayıda silah vardı ve olanlar da çok kötü kaliteydi. Bir kıyımı önlemek için, Monsenior y Bravo, Doktor Amador Kul* Başrahibe Pilar ve benden oluşan bir aracı komisyon oluşturduk ve Ulusal Muhafız Komutanı ile bir ateşkes görüşmesi başlatabildik.

Muhafızlar bu ateşkese asla uymadılar. Biz de saf saf, komutandan komutana gidip, savaşçılarımıza Muhafızlar'ın bir ateşkes imzaladıklarını söylüyorduk. Onlara geri çekilmelerini, başka şansları kalmadığını bildiriyorduk. Ancak, Muhafızlar ateşkese uymak yerine, fırsattan yararlanıp militan öğrencilerden birinin ailesini öldürdüler. Destek çalışmalarımızı sürdürdük, kente silah yığınağı yapıldığını haber verdik, taktik geri çekilişe yardımcı olduk. Managua'ya gitmesi gereken militanlara da yardım ettik. Hıristiyan cemaat içinden onları Managua'ya geçirecek ve evlerinde saklayacak insanlar bulduk. 150 yoldaşa gizli evler sağladık. Birçok ilerici Hıristiyan, yoldaşlara yardımcı oldu.

Çalışmalarımız nedeniyle, Ulusal Muhafızlar bizi, özellikle de beni sıkıştırmaya başladı. Kendimizi genç insanlarla bir tuttuğumuzu bildiklerinden, bizi burada, okulda, "komünist marksist" toplantılar düzenlemekle suçladılar. Beni tehdit ettiler. Muhafızların "Küçük rahibe bir kaza geçirecek" dedikleri söylentisi ortalarda dolanmaya başladı. Korkmuyordum, ama eğer böyle bir şey tasarlanmışsa, bir süre için uzaklaşmam iyi olacaktı. Gerekirse gidecektim, ama istediğim bu değildi. Eğer, genç insanların yanı sıra savaşmak istiyorsak, sonuçlarına da katlanmalıydık, değil mi?

* Kul, Nikaragua Kızılhaç Örgütü'nün başkanıydı.

Gitmem için gerekli ayarlamalar yapılmadan önce, bir başka olaya katıldık. Baskının korkunç olduğu Esteli'den bazı yoldaşlar, bizden, Muhafızların öldürücü saldırılarını durduracak bir aracı komisyon oluşturmamızı rica etmeye geldiler. Esteli'ye gittiğimizde, *compa*lar*, Peder Julio Lopez'i acilen kent dışına çıkarmamız gerektiğini söylediler. Muhafızlar onu arıyorlardı ve öldüreceklerdi. Başına 10.000 *cordoba* ödül konmuştu. Peder Julio, birtakım göçmenlere yardım edilen *Our Lady of the Rosary School*'daydı. Sonunda ona ulaşabildiğimizde, epey uğraştıktan sonra, gitmeye razı edebildik. Bir Kızılhaç gömleği giydirip, buraya okula dönmeyi başardık. Bir elçilik aracılığıyla kaçışını ayarlamadan önce, bir hafta kadar sakladık. Baş rahibe Pilar, Papalık Elçisi'nden onu, manastıra saklayabilmek için izin istedi. Biliyordu ki orada daha güvenlikte olacaktı. Papalık Elçisi kabul etmedi. Bu bize, kilise içinde, mücadelemizi desteklemeyen insanlar olduğunu göstermiş oldu.

Benim ülkeyi terketmem için hazırlanan plan aynı zamanda Peder Julio içindi de. Devrim'in kendi haberalma örgütü vardı ve Peder Julio ile benim Göçmen Bürosu'nun kara listesinde olduğumuzu keşfetmişlerdi. Bu, Matagalpa'dan yasal yollardan çıkamayacağımız anlamına geliyordu. Çıkış için başka bir yol bulmalıydık. Ben kot pantolon giyip, başıma bir peruk taktım. Dr. Rizo bana makyaj yaptı ve kardeşim Olga da, Peder Julio için hipi saçı hazırladı. Sorun çıkmadan, Matagalpa'dan ayrılmayı başardık. Her muhafız karakolunda ve çoğunlukla beni tanıyan muhafızlar tarafından durdurulduysak da kimse bizi tanımadı. Bir süre Managua'da gizlendik ve ardından bir yere sığındık. Peder Julio Kolombiya Büyükelçiliği'ne, ben de Kosta Rika Büyükelçiliği'ne gittim.

27 Eylül 1978'de Nikaragua'dan ayrıldım. Somoza'nın adamları, "uluslararası komünist hareketi"nden para aldığımı söylemişler. Düşünün bir kez, uluslararası komünist hareketin ne olduğunu bile bilmiyordum, gerçekten de, Muhafızın teki gelip Başrahibe Pilar'a bana uluslararası komünist hareketinden para yollandığını söylediğinde, yanıtım, "eğer kilise adalet için savaştığından ötürü komünist-

* **Compa, yoldaş, companero vb.'nin Nikaragua'daki söylenişidir.**

se, sanırım bu da benim komünist olmam demektir," olmuştu.

Uzakta olmaktan nefret ediyorum. Boğa güreşini tribünlerden seyretmeye hiçbir zaman alışamadım, mücadele eden halkımın yanında olmak istiyordum. Kosta Rika'da, halkla ilişkilerde çalıştık. Nikaragua'da dönenlerin gerçek yüzünü anlatmak istiyorduk; söyleşilere katıldık, basın toplantıları düzenledik. Londra'nın BBC'sinde bile konuşup, ülkemizde bir halk ayaklanması olduğunu açıkladık. Kosta Rika'dan sonra, FSLN temsilcisiyle ilişki kuracağım Honduras'a gittim. İlerici Hıristiyan Gençliği adı verilen bir grup örgütledik ve dayanışma eylemine giriştik. Para kazandık, savaş için kan bağışı topladık, v.b. Bulunduğumuz yerden, yapılabilecek her şeyi yaptık.

Honduras'tayken, Komutan Henry Ruiz* ile tanışıp çalıştım. Benim üzerimde büyük etkisi oldu. Çok alçak gönüllü, çok zeki bir adamdı ve gerçek bir devrimciydi. Bana, Honduras'ı terketmemi gerektirecek bir görev üstlenmek isteyip istemediğimi sordu. Karar vermekte bir an bile duraksamadım. O gün Panama'ya, oradan da Kosta Rika'ya geçtim. Nikaragua'daki mücadeleyi desteklemek için gereken her türlü işi yapmaya hazırdım.

Savaş bitince, Nikaragua'ya, buraya, okula döndüm. Eskisi gibi bugün de, yapılacak çok fazla iş var. Yıllar sürecek işimiz var. Genç insanları bilinçlendirmek için, okulda, Hıristiyanlık üzerine siyasal seminerler hazırlıyoruz. İnsanlara, Devrim'in henüz tamamlanmadığını, günbe gün onu inşa etmemiz gerektiğini anlatmak istiyoruz. Hala bir sürü özveri gerekiyor.

Kilise içindeki ilericilerin görmesi gereken, Devrim'i destekleme sorumluluklarının sürdüğüydü. Kilisenin içinde Nikaragualılar'ı devrimci sürecin karşısına koymak isteyen bazı grup ve bölümler var. Eğer Hıristiyan topluluğun önderleri olan bizler devrimci süreçten çekinecek olsak, ders verdiğimiz bütün gençlik ve halk üzerinde olumsuz etkimiz olurdu. Şimdiki Papalık Elçisi, Managua'da son olarak toplanan ulusal mitingde, bu durumu açıkça ortaya koydu.

* Henry Ruiz, Devrim Komutanı, FSLN Ulusal Önderliği üyesi ve yeni hükümette Planlama Bakanı'dır.

"Hıristiyan, umut adamı olmalıdır. Hortlaklardan korkmuyoruz," dedi. İlericiler bizim, devrimci sürecin bir parçası olduğumuzu bilirler. Devrim, Hıristiyanlar'ın, inançlarını yasaklamaz, ancak, bu, halkımızın büyük çoğunluğunun çıkarlarıyla aynı doğrultuda bir inanç olmalıdır. Elele verip birlikte çalışmalıyız.

Kilise üyeleri, rahibeler ve rahipler olarak, savaş sırasında halkın yanında olduğumuzu gösterdik. Buna birçok örnek verilebilir. Açık Alan 3'teki Maryknoll rahibeleri Muhafızlar tarafından tutuklanıp dövüldüler. Ağustos'ta, burada aracı komisyonda çalışırken, Ulusal Muhafızlar bankadan üzerimize ateş açtılar, kaçmak için yerlerde emeklemek zorunda kaldık. Kilise, halkla özdeşleşebileceğini gösterdi. Bu şimdi de Nikaragua'daki Devrim'in gereksinme duyduğu bir tür kilise. Konformist bir kilise değil. Halkımıza, ülkemizi inşa etmede yardımcı olmalıyız. Tarihin bir parçası olmalıyız, ona karşı değil.

Bu rahibe Martha ile yaptığımız son söyleşi olmadı. Matagalpa'ya yeniden geldiğimizde, okulu ziyaret etme ve Rahibe Martha'nın kilise devrimci sürecin bir parçası olmalıdır yolundaki inancını uygulamaya geçirdiğini gözleme olanağını bulduk. Oradayken, kadınlarla dolu yük kamyonlarının geldiğini gördük. Bunlar, çeşitli mahallelerdeki Hıristiyan topluluklardandılar. Nikaragua halk ayaklanmasının etkileyici bir belgesi olan Eylül 1978 *adlı Alman filmini izlemeye gelmişlerdi.*

RAHİBE MARTHA: Nikaragua toplumu çok cinsiyetçidir. Kadınlar, hep cinsel doyum nesneleri olarak görülürler. Kocalarına boyun eğmek, ev işleriyle ve çocuklarla uğraşmak zorunda oldukları kabul edilegelmiştir. Nikaragualı kadınlar, durumlarını değiştirmek istiyorlar. Devrim'de, yalnızca halkın değil, kadın olarak kendi özgürlüklerini sağlamak için yer aldılar. Benim görüşüme göre, Nikaragua gibi bir yerde Devrim, aynı zamanda kadınların kurtuluşu anlamına da geliyor.

Umut Kadınları — Devrimimizi Sağlamlaştırın sloganı hakkında ne düşünüyorsunuz? Bugün filmi görmeye gelen kadınlar okusunlar diye bir iki şey çiziktirdim.

Bugün Nikaragualı kadınlar, Tanrı'nın Anası Meryem'i, Devrim'i ileriye götürmekte ilk model olarak kabul etmekteler. O da, dünyaya bir kurtuluş haberi getirmişti... Meryem, gerici Hıristiyanlar'ın göstermeye çalıştığı gibi tatlı ve aptal bir kadın değildir. On beş yaşında, —Doris Tijerino ile yaşıtken— halkının kurtuluşunda etken olarak çalışmıştır. Bireysel ahlak değişimlerinden değil, toplumsal düzenin, zengin-yoksul, güçlü-zayıf olmaksızın yeniden örgütlenmesinden sözetmiştir. Ve bunun için, büyük umutlar, Hıristiyanca ve devrimci sorumluluklarla dolu yeni şafakla yüzyüze gelen Nikaragualı kadınlar, Nasıralı Meryem ve Matagalpalı Doris Maria'nın açtıkları yolu izlemelidirler. Yalnızca bir tek alternatifimiz var: *Devrimimizin sağlamlaşması için çalışan umut kadınları olmak.*

8

GLADYS BAEZ

...gözlerimizi anılarımıza kapar kapamaz ölürüz

RICARDO MORALES, Pancasan

Pancasan'da, 1967'de önderlerimizin plan yapmak üzere gittiği günlerde, bizler, yani neferler oturup geleceği düşledik. İçimizden yalnızca biri bile sağ kalacak olsa, o kadın ya da erkeğin, kırsal bölgede kalıp, kent-çiftlikleri kurmasına karar verdik. Yere bir kent-çiftlik şeması çizdik, ve ortaya çıkan şekil hakkında konuşup, şakalaştık. Herkes söyleyeceğini söyledi. Bunun içindir ki, bu komün, Pançasan kahramanlarının anısına *Rigoberto Cruz-Pablo Ubeda* adını taşıyor.

Leon-Poneloya karayolu boyunca birgün başarılı bir kent-çiftlik olacak bir tarımsal komün var. Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin uzun zamandır üyesi olan GLADYS BAEZ, Rigoberto Cruz-Pablo Ubeda*'yı yönetiyor. Gladys'i aramak üzere geldiğimizde, komün girişindeki bir ahıra konmuş eski bir öğütme makinasının üzerinde oynayan bir grup çocukla karşılaştık. Bize gösterdikleri eski tahta merdivenden çıkıp, kocaman bir muhasebe defteri üzerinde çalışmakta olan iki genç adamın olduğu bir çatı arasına ulaştık. Gladys Leon'a çağrıldığından bizi bekleyememişti. Adamlardan biri bize yol göstermek istedi, böylece jipimize atlayıp Leon'a doğru yola koyulduk. Kente varmadan, bize yol gösteren aracı gözden yitirdik, ancak Leon'u çevreleyen mahallelerin sokaklarında yavaş yavaş yol alınca, eski kırmızı arabayı yakaladık. Dostumuz, evlerin birinden bize el salladı. İçeri davet edilip, bu bölgede Luisa olarak tanınan Gladys Baez ile tanıştırıldık.*

Gladys'in köylü geçmişi görünümünden de belliydi. Kısa boylu, tıknazdı ve Kızılderiliye benziyordu. Pantolon ve iş çizmeleri giymişti. İki kalın saç örgüsü yarı beline uzanıyordu. Gözleri, kararlılık ve saflık karışımını açığa vuruyordu. Yapay ipekten siyah buluzunun üzerinde, Che'nin tahta bir yıldız üzerine oyulmuş resmi asılıydı.

Hiç zaman geçirmeden —her an yapılacak bir iş vardı— arka avluya iki tahta sandalye atıp teybi çalıştırdık. En başta, Gladys doğduğu yılı hatırlayamadı. Çok unutkan olduğunu söyledi, ancak daha birkaç gün önce 38'ine başmıştı. Gülerek bize, "hesaplayıverin işte" dedi. Çocuklar ve tavuklarla sarılı bir halde, insanın kendini kısa sürede evinde hissettiği o avluda, önce bize yaşamını anlatmasının öneminden sözettik. Çok rahatsız oldu, "aslında kimse kendinden söz etmeyi sevmez"i çeşitli biçimlerde tekrarladı durdu. Ancak bu zeki ve dinamik kadın gerçek bir öykücüydü ve biraz sonra yaşamının ayrıntılarını anlatmaya başladı.

GLADYS: Chontales'in bir mahallesi olan Juigalpa'da doğdum. Babamı hiç tanımadım; beni annem yetiştirdi. Bugün, bu hale gelmemde ona çok şey borçluyum. Onun tek çocuğuydum ve doğduğumda 42 yaşındaydı. İnanılmaz derecede çok çalışıyor, ikimizi geçindirmek için çamaşıra ve ütüye gidiyordu. Çok hümanist biriydi, başkalarının sorunlarına hep yardımcı olurdu. Bütün mahallenin büyük annesi haline gelmişti, herkes ona nine derdi.

Çocukluğumda olağan üstü bir şey yoktu. Annem benim için en iyi şeyleri istediğinden, beni kiliseye yakın tuttu. Yedi yaşında, mahallenin duacı kızı oldum. Bütün duaları biliyordum. Diğer dini gruplara da katılıyordum. Ancak bu kilise işlerine karşın, kendimi asla tümüyle dine vermedim. Kiliseye annemi mutlu etmek için gidiyordum, ancak için için canlı ve neşeli bir çocuktum. Gene de bütün bu maskaralıkların ardındaki gerçeği görüp değişmeye başlamam uzun sürmedi.

Aşağı yukarı on iki yaşında kilisenin yardım işlerini bıraktım ve toplum yaşamına atıldım. Danslar ve partiler yaşantım oldu ve birkaç yıl beni kimse durduramadı. Kimse parti vermiyorsa, ben bir tane düzenleyiveriyordum. Sırf iyi bir parti vermek için, doğum günümü bir yılda üç kez

kutlamıştım. Ama bu dönemde, bir yandan da İşçiler Kulübü'ne katılmaya başladım. Kendim için söyleyeceğim bir şey, bu sosyete işlerine kafamın yatmadığıydı. Sınıfımı her zaman bildim.

1956'da işçi hareketinde çalışan bir adamla sevlendim. Sosyalist Parti'ye üyeydi. Hala oldukça boş kafalı bir kızdım ve bir süre çılgın düşüncem vardı. Ancak evlendikten sonra, siyasal tartışmaların çevresinde daha sık yer almaya başladım ve yavaş yavaş siyasal çalışmalara katıldım.

Somoza Garcia'nın* öldürülmesinden sonra işlere daha çok katılır oldum. Yöneticiler, muhalefetle ilişkisi olduğunu düşündükleri herkesi topluyorlardı. Bir çok insan hapise girdi, kocam da bunlardan biriydi. Tam o sırada hamileydim, ama koca karnımla, onun serbest bırakılması için uğraşmaya başladım. Diğer analara ve eşlere katılıp, hapisaneye gittim. Adamlara yemek götürüp, onlara nasıl davranıldığını izliyorduk. Elele verip, komutanın karısını ziyaret etmek gibi şeyler yaptık. O sırada henüz mahkumlarımıza özgürlük bile talep etmiyorduk, bütün istediğimiz, onlara insanca davranılmasıydı. Bir çok kadın bize katıldı. Nerede mahkumlar varsa, orada hemen hergün çıkagelen analar, karılar ve kızlar da vardır. Erkekler destek için para verirler ama kadınlar bedenen oradadırlar.

Mahallemde ve yaşadığım çevrede, o zamana dek gördüğüm en siyasal kitapları okuyan insanlar vardı. Yalnızca üçüncü sınıfa kadar gitmiş olsam da, okumayı seviyordum. Ancak, okuduğum kitaplar çoğunlukla ucuz romantik romanlardı. Bir keresinde, arkadaşlarımdan biri bana Gorki' nin *Ana*'sını getirdi. Alışık olduklarımdan tamamiyle başka olduğundan, önceleri pek önem vermedim. Bir ay elimde süründükten sonra kitabı geri verdim. Onu okumamıştım bile ama, Miguel ile konuştuğumda, çok ilginç bulduğumu söyledim. Eminim, daha kapağını bile açmadığımı ve böyle şeylere pek önem vermediğimi bilmekle birlikte, yorumumun bir nezaket gösterisinden başka bir şey olmadığını anlamıştı. Kitabın bazı bölümlerini bana açıklamaya başlayınca öylesine ilgilendim ki, onu gene alıp baştan sona okudum. Bu benim üzerimde çok etkili olmuştur.

*** 21 Eylül 1956'da Rigoberto Lopez Perez diktatör Somoza Garcia'yı öldürdü. Kendisi de aynı gün Somoza'nın muhafızları tarafından öldürüldü.**

İkinci katılımım, yani mahkumlarla ilgilendikten sonraki, bölgemizdeki işçi ve köylü sendikasına katılmak oldu. Bu 1958'e rastlıyor. Sendikadayken, kırsal kesimde ve kasabalarda, insanlara pratik beceriler öğretmek amacıyla dersler düzenledik. Bunlar bütün Chontales bölgesini içine alıyordu. Chontales, hem siyasal, hem ekonomik yönden çok geri kalmış bir yöredir. Bugün bile öküzün çektiği sabanı kullanırlar. Ve bu ekonomik geri kalmışlık, siyasal olgunluk düzeyini etkilemekte. Bu bölgede örgütlenmek hep sorun olagelmiştir. İşte bunun için, çalışmamızın bir bölümü, halka gerçek beceriler öğretmekti. Benim kasabamdaki projelerimizden biri, çocuklar için serbest bir gece okulu açmaktı. Bir çok çocuk gündüz okula gidemezken, bir tek gece okulu yoktu. Çoğu anne, bütün günü nehirde çamaşır yıkayarak geçiriyordu ve çocuklarının yanlarında olmasına ihtiyaçları vardı. Okulumuz büyük bir başarı sağladı, ama yetkililer hemen karşımıza dikildiler.

Bunun bir komünist okulu olduğu ve çocuklara Tanrı'ya inanmayı öğretmeyeceğimiz söylentileri yayıldı. Kasabanın papazı, bütün Kutsal Hafta boyu, bizim ne mal olduğumuzu açıkladı durdu. Bütün konuşma ve ayinlerinde okula saldırdı. Başta, hiç ad vermeksizin yalnızca okulu eleştirdi. Ancak kısa süre sonra, "okuldaki bayan"a atıflarda bulunmaya başladı. Tek "bayan" bendim; diğerleri erkekti. Parmağını bana uzattığında, annem gerçekten de çok üzüldü. Beni çekip, "Bak kızım, bu senin için kötü olacak. Biliyorum, burada çalışmak için nedenlerin var. Ama neden kaldıp papazla konuşup, senin canını sıkmasına bir son vermiyorsun?" dedi. Öğüdüne uyup, adamı ziyaret ettim. Öğrencilerimden on beşi de benle geldi.

Öğrenci velilerinin, papazın söylediklerini işittikleri gibi çocuklarını okuldan alacaklarını biliyordum. Bu nedenle, papazla karşılaştığımda ona, eğer benim okulum canını sıkıyorsa, kendi okulunu kurmasını önerdim. Böyle de oldu. Ertesi yıl, artık öğrenciler için birden altıncı sınıfa kadar, bir başka serbest okul açılmıştı. Her şey oldukça iyileşmişti.

Giderek katılımımı arttırdım. 1960'taki 1 Mayıs mitinginde ilk konuşmamı yaptım. O yıl için bir çok şey örgütlemiştik. Bir geçit töreni ve miting oldu. 1 Mayıs'ın öne-

mi hakkında konuşan dört kişiden biriydim. Daha önce halk karşısında hiç konuşmadığımdan, hazırlanmam için, taslağı önceden vermişlerdi. Konuşmayı hazırlayınca, iyi yaptığıma emin olmak için diğer yoldaşlara danıştım. Gene de, yanlış yapmaya pek aldırmıyordum. Eğer böyle bir şey olursa, birinin beni düzelteceğini düşünüyordum.

Bir seferinde yanlış yaptığımı hatırlıyorum. Bu bizim ilk sendika mitinglerimizden biri sırasında olacak. Kilit adamlarımızdan birkaçı geciktiğinden, mitingi onlarsız başlatmıştık. Onlar gelene kadar bir dizi önemli karar almıştık. Bu kararları benim aktarmam bekleniyordu ve ben de "Evet, yoldaşlar. Bu büyük bir miting. Gereken herşeyi yaptık. Yöneticilerimizi *diplomatik* bir biçimde değiştirdik" dedim. O zaman, kelimenin *diplomatik* değil, *demokratik* olduğunu haber aldım. "Boş ver" dedim. Asla suskun biri olmadım. Daima öne atıldım ve yanlış yaptım ki bana nasıl yapılması gerektiğini öğretsinler. İşte böyle öğrendim.

Ama, ben size 1 Mayıs mitingini ve konuşmacı olarak yaşadıklarımı anlatmayacak mıydım? Konuşmam çok beğenildi. Sosyalist Parti'nin temsilcileri de mitingdeydiler ve onlardan biri, Chaguitillo adında olanı, partiyi, o yıl Moskova Kadınlar Kongresi'nde temsil etmemi önerdi. Akıllarında, başka adaylar, ülkenin çeşitli bölgelerinden, her biri Nikaragua kadınını iyi temsil edebilecek, güçlü, aktif kadınlar vardı. Fakat, ben işçi sınıfından bir kadın olduğumdan, beni göndermelerini önermişti. İnandırıcı olmayı başardı her halde, çünkü kısa süre sonra benden gitmemi istediler.

Düşünün bir kez! Ben Managua'ya bile gitmemiştim ve şimdi, Sovyetler Birliği'nde bir konferansa katılmam isteniyordu. Benle konuyla ilgili görüşmeye geldiklerinde, büyük olasılıkla kocamın durumdan hoşnut kalmayacağını söyledim. Benim evde çocuklarla oturmamı isteyeceğini biliyordum. "Eğer beni Sovyetler Birliği'ne yolladığınızı söyleyecekseniz, bunu unutun." dedim. "Beni bağlayıp sürükleseniz bile Juigalpa'dan çıkartamazsınız. Kafa kafaya verip bir plan yapalım." Partideki insanlara benim ders görmek için Kosta Rika'ya gideceğimi ve okulda çalışmak için döneceğimi söylememizi önerdim. Annemin, küçük kızımla kalmasını ayarlayıp, kocama da Nikaragua'da kalması ge-

rektiğini söyledik. İnsanlar garip birşeyler olduğundan kuşkulanmışlardı, ama benim Küba'ya gittiğimi sanıyorlardı. Küba Devrimi o zamandan başarılı olmuştu bile. Ben giderken kimileri "Fidel'i gördüğünde onu benim için öp" demişti.

Sovyetler Birliği'ne hareket etmemden sekiz gün önce Managua'ya gittim. Managua'da zamanımı konferansa hazırlanmakla geçirdim. Parti benim hazır olmamı, katılmam için gerekli herşeyi özümlememi istiyordu. Öğrenecek çok şey vardı, ama bu beni hiç endişelendirmiyordu. Onlara, "Elimden geldiğince öğrenirim, yapılması gereken de bu", demiştim.

O sırada, korkunç baskılar altında çalışıyorduk, bu da Moskova'ya gitmeyi daha da karmaşıklaştırıyordu. Managua'dan Meksika'da bulunan ve Moskova'ya gitmem için son hazırlıkları yapacak olan bir yoldaşla ilişki kurmam gerekiyordu. Vardığımda, konferans çok ateşliydi, ben de hemen içine daldım. Fikir yürütemeyeceğim bir çok konu vardı. 1962'deydik ve Rusya ile Çin arasında görüş ayrılıkları başgösteriyordu. Çinli delegeler kendi tezlerini, Ruslar da kendininkileri ileri sürüyorlardı. Ben hiç bir şey söylemedim. "Bırakayım dövüşsünler, en iyi olan kazanacaktır" diye düşündüm.

Nikaragua hakkında insanları etkileyecek bir rapor sunmak için sabırsızlanıyordum. Raporu sunmadan önce, birçok dile özenle çevrilebilmesi için yorumcuyla birlikte çalıştım. Çabalarıma değdi. Raporu okuduğum sırada, delegelerin çoğu, harıl harıl not tuttular. Bir şeyler kafalara yer etmiş olmalıydı.

Kongre benim için müthiş ve önemli bir deneyim oldu. Gerçekten de 100 kitabın bana verebileceğinden daha çok şey öğrendim. Kafamda bir çok çılgın düşünceler ve önyargıyla gitmiştim. Ama döndüğümde çok olgunlaşmıştım. Nikaragua'ya varınca Sosyalist Parti'ye girdim. Nikaragua'da bir kadınlar örgütü kurma çalışmasına giriştim. İşte bu dönemde, Demokratik Kadınlar Örgütü'nü başlattık. Bir yandan kadınlarla çalışırken, sendikadaki görevimi de sürdürüyordum.

1963 ve 1964 yılları korkunç geçti, özellikle de burada, dağlarda. Vahşi bir baskı vardı. Çiftlikleri yakıyor, insan-

ları hapsediyorlardı. 1965'te, Managua'da, Matagalpa'dan, Jinotega'dan, Esteli'den, Rivas ve Chontales'ten yüzlerce köylünün katılmasıyla büyük bir gösteri düzenledik. Hep yürüdük. Gerçek bir deneyim oldu.

Gösteriye, en bilinçli ve en iyi insanları götürmüştük. Zaten siyasal bilinci olmasa, bu kadar mili kim yürürdü? En militan işçi ve köylü örgütleri oradaydı. Managua'ya vardığımızda izin filan almadan, İşçiler Evi'ne yürüdük. Kimisi çıkmak durumunda kalacağımızı söyledi, ama hiç böyle bir niyetimiz yoktu. "Bu, işçilere ait bir ev," dedik. "Biz de, işçiyiz." Orayı sekiz gün işgal ettik.

Çok yoğun bir dönemdi. Her gün mitingler yapılıyor du. Öğrenciler bizle konuşmaya geliyorlardı. Yetkililerle konuşmak için, Temsilciler Meclisi'ne gidiyorduk. Bir de açlık grevi yaptık. Sekiz gün içinde, önderler hapse atıldı ve yetkililer geri kalanlarımızı geldiğimiz yere yollamaya çalıştılar.

Altımızı tutukladılar. O sırada açlık grevindeydik, bunu içerde de sürdürdük. Çoğunlukla kendimizi iyi hissediyorduk ve ilkelerimizden de emindik. Altı gün tutuklu kaldıktan sonra, bizi bir polis mahkemesine çıkartıp, temyiz hakkı olmadan 180 gün verdiler. Grevimizi sürdürmeye karar verdik.

O sırada gazeteciler içeriye sızmaya çalışıyorlardı. Daha işin başından beri, hapisaneye gelmişler; bizi görüp nasıl olduğumuzu anlamak için direnmişlerdi. Onlarla ilginç bir şey yaşadım. Eski rejim sırasında, mahkumlar çevrede basın mensupları olduğunu anladıklarında, adlarını bağırırlardı ki, içeride kim var anlaşılsın. Ben de böyle yaptım. ama nasıl olduysa işler karıştı. Ertesi gün *La Prensa*'da beni soyup, başaşağı ayaklarımdan astıkları yazıyordu. Gardiyanlarım bu makaleden dolayı çok sinirlenmişlerdi. Benden cevap vermemi, makalenin yalan olduğunu söylememi istediler. Gerçekten de bize bu denli kötü davranmamışlardı. Yemek yememizi sağlamak için, lokantalardan iyi yiyecekler bile getirtmişlerdi. Ancak, sonradan bana karşı kullanabileceklerini bildiğimden, tek bir cümle bile söylemek istemiyordum. Bize daha el sürmemişlerdi, ama kimbilir zaman ne gösterecekti?

Öğrenciler ve köylüler serbest bırakılmamız için çalışıyorlardı. Yetkililer, köylüleri kamyonlara yükleyip evlerine yollamakla, sorunu çözebileceklerini sandılar. Birçoğu geri dönüp, biz içeride kaldığımız sürece orayı terketmeyi reddettiler. Bu çıkan makaleyle de birleşince, yetkililer üzerinde etkili oldu. Hükümet bir skandala meydan vermek istemiyordu. O zamanlar daha sonra gösterecekleri diktatörce ve vahşi tavırı almamışlardı. Bir denge tutturmak istediklerinden, "iyi adamlar"ı oynuyorlardı.

Hapisten çıktıktan sonra, Sosyalist Parti'den FSLN'ye geçmemi kolaylaştıran bir şey oldu. Hapisten çıkar çıkmaz parti binasına gittim. Orada, bir yoldaşla aramızda bir konuşma geçti. Önce, partinin benim içerde neyle karşılaşırsam karşılaşayım dayanabileceğime ne denli güvendiğini anlattı. Benim dayanıklı olduğumu biliyorlardı. Sonra, insanların, tutuklanmamdan önce, bir gece İşçiler Evi'nde bir arkadaşla yaptığım konuşma hakkında tatsız yorumlar yaptığını söyledi. Herşey tam tamına bir önyargıdan başka bir şey değildi. Ben evli bir kadındım ve gece geç saatte bir erkekle konuşurken görülmüştüm.

Son derece hiddetlendim. Ben içerde arkadaşlarla aç dururken, "yoldaş"larım dışarda benim bir orospu olduğumu fısıldaşıyorlardı. Ona da bunları söyledim ve etkili oldum. Sorunu tartışmam için genel sekreterle bir görüşme ayarladı. Ancak genel sekreterle karşılaştığımda, benimle tartışmak yerine, çocuklarıma göndermem için para teklif etti. Param olmadığını, gönüllü çalıştığımı biliyorlardı ama, ne farkeder, yüzüme şamar indirilmiş gibi oldum. Bana parayı verince, hepsini, önünde paramparça ettim. "Dilenmek isteseydim, pazara giderdim," dedim. "Orada daha çok para kazanırım". İlkelerime göre, kimle konuşursam konuşayım, isterse karşımda en üst önder olsun, inandığım şeyi söylerim. Ve böylece de partiden ayrıldım.

Bu partiyle çıkan ilk sorunum değildi. Sovyetler Birliği'ndeki kongreden döndükten hemen sonra da bir olay olmuştu. Eve döndüğümde, yerel papaz beni aforoz etmişti. Bunun küçük bir kasabada ne anlama geldiğini anlayabilir misiniz, bilmiyorum. Hemen hemen herkesle olan ilişkinizi etkiler. Küçük bir dükkanım vardı ve aforoz edildikten sonra kimse benden alışveriş etmeyecekti. Yaşamımı elbise di-

kerek kazanıyordum, ama kimse benim diktiklerimi almayacaktı. Geçinemeyecektim. Partinin yanıtı, Managua'ya gitmem ve orada parti için çalışıp para kazanmam oldu. Ama, kendi kasabamı böyle bir konumda terkedemezdim. Engelleri yıkmaya çalışmalıydım.

Yerel hastaneden yarım blok ötede yaşıyordum. Benimle kimse konuşmadığından, sağlık merkezini ziyaret etmeye başladım. Hasta insanlar, aforoz olaylarından nadiren haberdar oluyorlardı. Bunun da ötesinde, kimsenin ziyaret etmediği öyle çok hasta vardı ki. Gidip onlarla konuşuyordum. Bir fotoğraf makinesiyle bir teyp aldım ve merkezdeki feci koşullarla ilgili ifadeleri kaydetmeye başladım. Resimler çektim, insanların anlattıklarını banda aldım, daha ne tür soruşturma yapılabilecekse yaptım.

Soruşturma tamamlandığında, bu hastanedeki duruma karşı bir kampanya başlattım. Doktorlardan biri de katıldı. Kızkardeşi, hastanedeki yetersizlikler nedeniyle ölmüştü, ve bu ölüm, ağabeysini kampanyaya katılmaya yöneltmişti. Çektiğim resimleri gösterip, bantları dinleteceğim bir toplantı planladık. Hastane yöneticisinin değiştirilmesini ve koşulların düzeltilmesini isteyen bir imza kampanyası da başlattık. Bir çok kişinin kampanyaya katılmasını sağladık.

Bu toplantı nedeniyle Juigalpa polisi beni 10.000 *cordoba* para cezasına çarptırdı. Bunu ödeyecek halim olmadığından para toplamam gerekiyordu. O sırada, yedi aylık hamileydim ve bundan olabildiğince yararlandım. İnsanlar hamile kadınlardan genellikle çekinir, hele onların hapise girmelerini hiç istemezlerdi. Ev ev dolaşıp yardım istediğimde, insanlar çok iyi davrandılar.

Bu çalışma sayesinde, papaz yüzünden insanlarda bana karşı doğmuş olan öfke ve kuşkuları giderebildim. Kasabadaki insanlar, bütün yediğim darbelere karşın, yetkililerin beni yıkamadıklarını görüyorlardı. Sonunda, yetkilileri polis müdürünü ve hastane yöneticilerini görevden almaya zorladık.

Bu bir dizi olay, kesinlikle evliliğimi de etkiledi. Sorun cinsiyetçilikti. Kocam, benim sendika dışında hiçbir şeyle uğraşmamı istemiyordu. Aramızdaki bu siyasal görüş ayrılığı, ilişkimizde sorun yarattı. Benim evde kalıp iyi bir eş

ve anne olmam için sürekli dayatıyordu. Kilisenin beni aforoz etmesi, düzenli siyasal çalışmalarım ve hastane kampanyasındaki insiyatifli davranışım durumu daha da kötüleştirmişti. Sonunda, herşey kocama çok fazla gelmeye başladı ve ayrıldık.

Sosyalist Parti'den ayrıldıktan sonra, çalışmalarımı sürdürmek istedim. FSLN beni üye yapmak istiyordu ama o sırada ben onu eleştiriyordum. FSLN hakkında bildiklerim, Sosyalist Parti'den kaynaklanmaktaydı. Onların oportünist ve maceracı bir grup olduklarına inandığımdan başta pek açık davranmadım.

Efrain Sanchez'i benimle konuşmaya gönderdiler. İki örgütün siyasal çizgileri arasındaki ayırımı, özellikle de FSLN'nin, Sosyalist Parti'nin barışçı geçişe olan inancıyla taban tabana karşıt, silahlı mücadelenin gerekirliği görüşü bağlamında açıkladı. Parti'nin pasifist çizgisi ile ilgili, zaten kuşkularım vardı. İşçi sınıfının çıkarlarını yavaş yavaş elde edebileceklerine inanıyorlardı. Bu bana pek olurmuş gibi gelmiyordu. Ancak, FSLN hakkında hala kuşkularım olduğundan, onları dinlemek istemiyordum. Efrain, Örgüt'e dönüp, benimle konuşmanın yararsız olduğunu söyledi.

Bir süre sonra Danilo Rosales'i gönderdiler. Her öğleden sonra saat dörtte bana gelirdi. Çok iyi dost olduk, konuşmamızın büyük bölümü siyasetle ilgili değildi. Sonra, yavaş yavaş, siyasal konulara değinmeye başladı: Sosyalist Parti nedir, FSLN nedir, ve aralarındaki ayrım nelerdir, bunun gibi birçok şey işte. Meseleyi uzatmamak niyetiyle bana düşünmem için sekiz gün vermesini istedim. Sonra da FSLN'ye girdim.

İşte, partiden ayrılmamın, kasabada işleri düzeltmemin, kocamdan boşanmamın ve FSLN üyesi olmamın öyküsü böyle...

FSLN'ye girdikten sonraki ilk görevim, Managua'daki gizli evlerde çalışmaktı. Önderlik, kısa sürede, dağlarda olmam gerektiği sonucuna vardı. Önceden, Matagalpa ve Jinotega'da köylülerle çalışma deneyimimi göz önüne alarak benim kır gerillaları arasına katılmam gerektiğini düşünmüşlerdi. Ben de dağlara çıktım. O sırada kentlerde birkaç kadın çalışıyordu. Martha Narvaez, Doris Tijerino ve Mic-

hele Najlis Örgüt'teydiler. Kadınlar gizli evlerde ve öğrenci hareketlerinde çalışıyorlardı ama, dağlarda henüz hiç kadın yoktu. Doris malzeme getirmek için gelir giderdi, ancak ben dağlarda kalıp çalışmaya giden ilk kadın oldum. Sonradan kamplarda daha çok kadın olmaya başladı. 1967'den bugüne kadar, kadınlar Örgüt çalışmasının her alanına katıldılar.

Efrain ile dağlara birlikte, evliymiş gibi gittik. Bu, Muhafızların daha az kuşkulanmasını sağladı. Diğer yoldaşlar bizi Matagalpa'nın hemen dışında bekliyorlardı. Onlara katılıp, kampa ulaşmak için hep beraber üç gün daha yürüdük. Oraya ulaştığımızda, inanılmaz bir şekilde karşılandık. Dayanışma beni çok duygulandırdı. Uzun süre bizim ölmüş olduğumuzu düşündüklerini anladık, bu nedenle sonunda vardığımızda büyük bir kutlama yapıldı. Sonra da gerilla saflarına resmi olarak katılmış olduk.

Bana düşen sorumluluk, köyleri gezip, köylülerin destek ve güvenini kazanmaya çalışmaktı. Diğerleri bu işe çoktan başlamıştı ve zamanla köylüler arasında sağlam bir destek sağlamayı başarmıştık. Varlığımızı gizliyorlar, köye yaklaşmamız bizim için tehlikeli olduğu zamanlarda da uyarıyorlardı.

Özel çalışmalarımız dışında, hepimiz yürüyüşler, beden eğitimi ve derslerden oluşan genel birlik yaşamına katılıyorduk. Hepimiz siyaset kurallarını öğreniyor, gerilla taktiklerini çalışıyor ve çatışma durumlarını inceliyorduk. Güç hareketlere ve taşımak zorunda olduğumuz ağır yüklere alışık değildim, ama gene de hepsinin altından kalktım. Bir eylem için kente dönene değin, birkaç ay kampta kaldım. Sağlık sorumlarım olmasına karşın kente dönmek istemiyordum. Ama sonuçta böyle oldu.

Temmuz sonunda iki köylü saflarımızdan ayrıldı ve bütün kol toplantıya çağrıldı. Carlos Reyna, FSLN'nin program ve kurallarından söz etti. Bize, kurallara göre, hainleri ölümle cezalandırmak gerektiğini hatırlattı. Eğer içimizden gitmek isteyen varsa, hemen gittiği taktirde Örgüt'ün ölüm cezası uygulamayacağını söyledi. Dayanamayacağımızı hissediyorsak, şimdi bırakmamız gerektiğini ekleyip, düşünmemiz için yarım saat süre tanıdı.

Benim bırakacağımı düşünenler vardı. Yoldaşların ço-

ğu, birlik içinde bir kadına hala alışamamışlardı. Arada bir şakalaşırlar ve niye kentte kalmadığımı sorarlardı. Ya da gerillayı gerilettiğimi söylerlerdi. Carlos bize ültimatom verdiğinde, yoldaşlardan bazısı, bana "hadi, git" der gibi baktı. Kendi kendime, buraya kalmaya geldiğimi, kimsenin bana göz dağı verme hakkı olmadığını düşündüm.

Kimse kıpırdamadı. Herkes yalnızca yarım saatin geçmesini bekledi, ve geçtikten sonra da Carlos ağlamaya başladı. Bu, onu ağlarken gördüğüm ilk ve tek zaman oldu. Sonra şakalaşmalar başladı. Birbirimize sarılıp, yumruklaştık. Ve herkes gülüyordu. Çocuklar gibi davranıyorduk. Carlos ve Silvio, bir ağızdan, ne benim ne de diğerlerinin bırakıp gitmeyeceğinden emin olduklarını söylediler.

Bu olaydan kısa süre sonra, kente gitmek üzere oradan ayrıldım o sırada gittiğim için, Pancasan'da ölmedim. Orada darmadağın edilen benim birliğimdi. Yoldaşlarımın ölüm haberine inanmak benim için korkunç oldu. İnanamadım. Bütün hazırlıklara katılmış ve birlikteki herkesle yanyana çalışmıştım. Ölümleri gerçek bir darbe oldu.

1967'de yeniden tutuklandım. Managua'da bir gizli evde çalışıyor ve kendimi toparlamakla uğraşıyordum. Doktorlar ameliyat yerine, uzun bir tıbbi tedaviye karar verdiler. Yumurtalıklarımla ve yedi ayrı tür parazitle başım beladaydı. Tabii ki hapisane, iyileşilecek bir yer değil. İki ay hücre hapisine çarptırıldım ve bu süre içinde bana her türden işkence yaptılar. Göz bağı kullanmadıklarından, yaptıkları herşeyi ve yapanı görebiliyordunuz. Elektrik şokları en berbatıydı.

Bana öyle kötü davrandılar ki, askeri doktorlar ümidi kestiler. Yaşayabileceğimi sanmıyorlardı. Dışarıçıktığımda, devrimci doktorlar da aynı şeyi söylediler. Yaralarımın ağırlığı karşısında hayrete düşüyorlardı. Ama ben şimdi olduğum kadar iyileşeceğimi düşünmesem de, öleceğimi kabullenmedim. İki yılımı aldı.

Örgüt'e ve arkadaşlarıma yük olacağımı bildiğimden annemle kalmaya karar verdim. Sessizce aileme döndüm. Çocuklarım büyümüşlerdi, son günlerimi onlara adamayı düşünüyordum. Ama evde yaşamak çok zor geldi. Annemin benim siyasal eylemlerimden haberi yoktu ve bu nedenle, aklına en son gelecek şey, işkencenin etkilerinden

acı çekerek eve dönmemdi. Evde varlığım ona zor geliyordu. Sonunda gidip, teyzelerimden biriyle kalmaya karar verdim.

Güç yaşam koşullarımın üzerine, hala çok kötü olan sağlığım da tüy dikiyordu. Sık sık nöbet geçiriyor ve kontrolümü yitiriyordum. Uzun zaman böyle geçti. Ve, yavaş yavaş düzelmeye başladım. Bir süre sonra, çiftlikten arada sırada Juigalpa'ya gitmek için çıkıyordum. Çalışmak ve katılmak için korkunç bir açlık duyuyordum ama, başta pek bir şey yapamıyordum. Ne zaman bir şey yapmaya kalkışsam yanlış oluyordu. Hep başım ağrıyordu. Her şeyi de unutuyordum. Yavaş yavaş kendimi iyileştirmeyi başardım. Çok zaman aldı ama daha iyi oldum. Kendimi, kimsenin hatırlamadığı ya da aldırmadığı eski bir paçavra gibi hissetmekten kurtuldum. Devrimci sürece katılma yolları aramaya ve yapamadıklarımdan acı çekmemeye çalıştım.

Eskiden olduğu gibi çalışamıyor olmam çok kötüydü. Kendimi meşgul etmek için, bir sürü başka başka proje kuruyordum. Siyasal mahkum anaları tarafından yapılan açlık grevi sırasında, anaların herbiri için on yastık kılıfının üzerine Sandino'nun resmini işledim. İyi malzeme alacak param olmadığından kötü malzeme kullandım ve bu da makineme takıldı. Sonunda elde bitirdim. Analar açlık grevine giderken ben dikiş dikiyordum.

Son yastık kılıfını, grev bittiği gün bitirdim. Katılmaya gereksinim duyduğunuzda böyle çılgınca projeler yaparsınız Elbette, yastık kılıfı çok gerekli bir şey değildi, ama başka bir şey yapamayacağımı sandığım bir durumda, yapılabilecek bir şeydi. Sonradan analardan biri bana bütün anaların devrimci olmadığını ve büyük olasılıkla Sandino'lu yastık kılıflarını kullanmayacaklarını söyledi. Bunun yerine onları hapisteki yoldaşlara vermemizi önerdi, böyle de yaptık.

Bu sırada kadınlarla çalışmaya başladım. AMPRONAC'a dönüşecek olan Yurtsever Nikaraguali Kadınlar Örgütü'nü kurduk. Köylü ve işçi kadınları örgütledik. Gizli evler kurmaya çalıştık, para topladık, mahkumlara daha iyi koşullar sağlanması için propaganda çalışmaları yürüttük. Hala tam zamanımı bu işe katılmaya ayıramıyorsam da, sağlığım düzeldikçe daha aktif oluyordum.

Çoğunlukla beni ziyaret eden birçok yoldaş aracılığıyla, Örgüt'le yeniden bağlantı kurdum. Ancak iyileştikçe, yoldaşların bana önemli görevler vermeyi düşünmediklerini anladım. Daha fazla bir şey yapabileceğimi sanmıyorlardı. Bu çok koydu. Hazır olduğumu ve çalışabileceğimi onlara ispatlamanın en iyi yolu, eğer yapabilirsem hala normal bir insan olduğumu onlara göstermekti. Stratejim bir sevgili bulup, bir çocuk daha doğurmaktı. O zaman her şeyi becerebildiğimi anlayacaklardı. Ama benim yaşantımı hangi adam kabul edecekti? Genellikle, uyum gösteren, kadın olurdu, ama benim durumumda tersi gerekiyordu.

Siyasal olarak aktif olmayan birini buldum. Somoza'ya karşıydı, ama gerçekte bunun ne demek olduğunu kavramıyordu. Onu gerçekten sevdim, dürüst ve içtendi. Ve bana yakınlaştı. Onu siyasete sokmaya çok uğraştım; başımdan geçen herşeyi ve kendimi anlattım. Tepkisini bilmeliydim ki, siyasal çalışmamın bizim için ortaya çıkaracağı koşulları kaldırabilecek mi, kaldıramayacak mı anlayayım. Ona birçok kez gitmem ve başka erkeklerle çalışmam gerekeceğini anlattım. Böyle şeylere dayanabileceğini söyledi, ben de inandım. Birlikte yaşamaya başlamamızdan kısa süre sonra hamile kaldım.

Mart 1979'da son kez tutuklandım. Bir banka soymuş ve ne yazık ki, kendileri için para kazanmak isteyen ve Örgüt'e bağlı olmayan insanlarla çalışmak zorunda kalmıştık. Güvenlik önlemlerini pek takmadıklarından sonunda polis izimizi bulmayı başarmıştı. FSLN bana iyi bir avukat tuttu, birçok insan da dışarı çıkarmak için uğraştı. 27 gün sonra gene özgürdüm. O sırada savaşın son perdesi yeni başlıyordu.

Size söylemem gereken bir olay daha var. Hapisten çıktıktan az sonra, Chinandega'da çalışıyordum. Durum öyle kötüleşmişti ki Leon'a doğru çekilmemiz gerekliydi. Kent yakınında bir çiftlik evine vardık ve Leon'a bir adam gönderip, oranın komutanıyla bağlantı kurmasına karar verdik. Ben seçildim. O sırada bütün Leon savaş alanıydı. Yoldaşlardan biri bana elbise verdi, köylü kılığına girdim.

Orada buluştuğum yoldaş, kim olduğumu bilmiyordu. Daha genç olanlar, böylesine uzun bir süredir mücadele veren bizleri, hepimizi birden nasıl tanıyabilirlerdi? Konumu-

mu açıkladım ama tam o sırada onun birliği çekildi. Giderken geri kalan yoldaşları varlığımdan haberdar etmemek yanlışlığını yapmıştı. Aniden mahkumların nakledilmesi için emir verildiğini duydum. Tam o sırada, mahkumların yanında oturuyordum. Kimse kim olduğumu sormadı; ben de tahmin ettiklerini sandım...

Gözlerimi bağladılar. Başta buna önem vermedim. Biz eskiler, güvenlik önlemlerine sorgusuz sualsiz uymaya alışmıştık. Bu bizim doğamızın bir parçası olmuştu artık. Birlikte iyi çalıştıklarını ve birinci derecede güvenlik önlemi aldıklarını düşündüm. Durumu bir gözünüzün önüne getirin: Gözlerim bağlıydı ve etrafımızda silahlar, bombalar patlıyordu. San Felipe'ye yaklaştığımızda, birşeylerin ters gittiğinden kuşkulanmaya başladım. İşte o zaman, yanlışlıkla mahkumların arasına katıldığımı anladım. Hiddetlenmiştim. Hedefimize varınca, Üst Komutan'a götürülmemi istedim.

Sonunda gözlerimdeki bantı çözdüklerinde, yoldaşlardan birini tanıdım. Benim kim olduğumu anlayınca çok şaşırdı. Ama yanlışlığı tartışmanın sırası değildi. Ana sorunun üzerine gitmeliydik. Önderlik bana geri dönüp, geride bıraktığımız insanları kurtarmamız için silahlı bir bölük vermeyi kabul etti. Sonunda yaşamım normale dönmüştü. Leon ile San Antonio Şeker Fabrikası arasındaki bölgenin sorumluluğuna getirildim.

Köylülerin örgütlenme sorunlarıyla hep ilgilenmişimdir. Zaferden önce, köylüleri devrimci sürece çekmeye çalıştım. Birçoğu katılıp, bizi desteklemek için çok gayret gösterdi. FSLN savaş sırasında köylülerle çalışarak savaştan sonra da yiyecek maddesi olabilmesi için, ekin ve hayvanların kurtulmasını sağlamamızın büyük önem taşıdığını biliyordu.

Şimdi INRA* için çalışıyorum. Poneloya yakınlarındaki bir komünü yönetiyorum. Komün, Pancasan kahramanlarının anısına adandı. Bu komünü kurmak için çok uğraşıldı. Nikaragua Tarım Enstitüsü'nün verdiği El Pilar adlı küçük bir çiftlikle işe başladık. Bugünse, komün, çok uzun ve kar-

* INRA, devrimci iktidarın ilk aylarında Ulusal Tarım Reformu Enstitüsü'ydü. Şimdi Tarım Reformu, hükümet bakanlıklarından biri.

maşık bir mücadele sonucu, önceden Somoza'nın destekçilerinden birinin olan daha geniş bir çiftliğe sahip.

El Pilar'a varmamızdan hemen sonra, çiftliğin komşusu hakkında türlü çeşit "hoş" söylenti kulağımıza geldi. Bu bölgedeki köylülere çok kötü davranıyordu. INRA'ya ve Baş Savcı'ya haber verdiğimizde, durumu soruşturacaklarını söylediler. Bize kendi başımıza bir şeye girişmememizi öğütlediler. Ancak, çiftlik sahibi, köylüleri öylesine öfkelendirmişti ki, çiftliği zorla ele geçirmeye karar verdiler. İlk planları orayı yakıp yıkmaktı, ama çözümün bu olmadığına onları inandırdık. Onları baskından vazgeçiremiyorduk; bu, uzun dönemde de iyi bir karar oldu. Bize mal sahibinin kanlı Devlet Gizli Servisi'yle bağlantısını gösteren kağıtları elde etme olanağı sağladı.

Bütün malzemenin bir örneğini çıkartıp, asıllarını Baş Savcılık'a ve INRA'ya yolladık. Bir ay sonra her iki ofisteki belgeler de yok oldu. Tabii ki savaştan sonra ilk birkaç ay karışıklıklar olması doğal. Devlet aygıtında hala sınıf ve aile çıkarlarını korumak isteyen bir çok insan vardı. Ancak bizim elimizde de kağıtların kopyaları vardı, böylece de çiftlikteki hakkımız için mücadeleyi sürdürebilirdik.

Yasal savaş devam ederken bile çiftliği işgal altında tuttuk. Toprağı sürüp ekime geçtik. Uzman bir tarım işletmecisi olan bir yoldaşın çok yardımını gördük. Bize baştan itibaren çok iyi öğütler verdi. Kendi acil gereksinmelerimizi düşünmüyor, ulusal ekonominin genel gereksinimleri doğrultusunda plan yapmaya çalışıyorduk. Ana ürünleri ve dışsatım ürünlerini diktik. Bugün 40 *manzana* mısır, 60 *manzana* susam tohumu ve 10 *manzana* da biber ve kavunumuz var. 150 baş da koyunumuz.

Çiftlik sahibi bize sorun çıkartmaya devam etti. Uzman ve yönetici kademelerden dostları vardı. İlk duruşma onun lehine sonuçlanınca, "çiftliğinden" çıkmamız için bize baskı yapmaya başladı. Ancak biz FSLN önderliğine ve Devrim'e inanıyorduk; yeni hükümetimiz kurulur kurulmaz, kimin neye hakkı olduğu ortaya çıkacaktı. Sorun, sürecin çok ağır işlemesiydi. Belgelerimizi bir kere daha INRA ve Baş Savcı'ya götürdük. INRA bize, işler yasallaşana değin orayı terketmemizi, sonra geri dönebileceğimizi söylediği halde, bu kez işler başka türlü gelişti. Onlara, orayı

terketmek istemediğimizi Devrim'i kazandığımızı ve geri çekilmeye niyetli olmadığımızı söyledik.

Her şey arap saçına döndü ve zamanla ben ve çiftçi arasında kişisel bir savaş halini aldı. İçişleri Bakanlığı'na gidip, hakkımda yalanlar yaymaya başladı. Beni, onu ciğerinden vurmakla suçlayacak kadar ileri gitti. Adamı daha görmemiştim bile. İçişleri Bakanlığı Sandinist Halk Ordusu'na rapor verdi, ve askeri polis soruşturmaya çağırdı. Bana göre hava hoştu. Onlara, eğer çiftçi komünümüze geleydi, ciğerlerinden değil kafasından vuracağımı ve bundan sonra burjuvazinin köylülere saldırmadan önce iki kez düşünmesi gerektiğini söyledim. Soruşturmada adamın ne ben, ne de başka biri tarafından vurulmamış olduğu kanıtlandı. Bu karar hepimiz için bir zafer oldu. Komünümüze yasal olarak sahip olduğumuz anlamına geliyordu, 2 Aralık'ta da resmi açılışımızı yaptık.

9

ANALAR VE KIZLAR

...eğer kadınsak, annelerimiz yoluyla geriye bakarız.

VIRGINIA WOOLF

Ana ve kız: Geleneksel olarak zorlu bir ilişki. Bütün kadınlar, birilerinin kızıdır ve çoğu sonunda ana olur. Bir çocuk doğurmanın sonsuz sevinci, hemen hemen her zaman, çocuğun gözünü açtığı toplumun gerçek sorunlarıyla uçup gider. Bir işçi ya da köylü ailesine doğan her çocuk, doyurulması gereken yeni bir boğazdır. Ayrıca, anne olma isteği, çoğu kez, erkeklerin doktor, mühendis, yani kısaca başarılı olma istekleri paralelinde bir hırstır. Kadınlar iyi birer koca bulmak, çocuk yapıp, onlara hizmet etmek için didinmek zorundayken, erkekler *birşey olmaya* yüreklendirilirler.

Bu, kapitalist toplum tarafından ayakta tutulan ve tüketim malı olarak pazarlanan bir rüyadır. Gerçek ise çok başkadır. Nikaragua'nın bağımlı kapitalist düzeni içinde, birçok kadın kocası tarafından terkedilmiş ve çocuklarına bakabilmek için her türlü işte çalışmak zorunda kalmıştır. Sonuç olarak, kadınlar en düşük ücretli sektörlerdeki emek gücünün çoğunluğunu oluştururlar. Ancak şu gerçek olmayan düşlerde de, gerçek yaşamda da kadınlar hala ana ve kızdır. Aralarındaki ilişki hangi toplumda olursa olsun belirsiz ve yoğundur. Bu ilişkinin hem Devrim, hem de kadınların ona katılımlarıyla yeniden şekillenmekte olduğu Nikaragua'da ise, büsbütün böyledir.

Ana-kız ilişkisi aşırı derecede karmaşıktır. Analar kızlarına özel bir yakınlık geliştirirler. Gelenek kız çocuğu da-

ha eve bağlı kılarken, oğlanı dış dünyayla ilişkisinde yüreklendirir. Eğer bir ana kendinden ve yaşamından hoşnutsa kızının da dürüst, namuslu, iyi bir ev kadını, ve kendi kadar çekici ya da saçını süpürge edecek kadar fedakar olmasını ister. Eğer kendini mutsuz hissediyorsa, kendinin erişemediği yere kızının erişmesini diler. Bu genç kopyası aracılığıyla, "yeniden yaşamaya" çalışır. Böylece kız çocuk, anasının tutkusuyla biçimlenmiş düşe uygun davranması için sürekli ve kimi kez de sessiz bir baskı altında tutulur.

Analar, kızları da ana olsun isterler. Bu hem mit, hem de amaçtır. Genç kız, uygun bir talibi cezbedecek kadar edilgin ve bağımlı yetişmelidir. İyi bir eş ve ana olmayı öğrenmeli, kendi anasından edindiği ahlaksal, dinsel, toplumsal ve cinsel değerleri çocuklarına geçirmeye hazır olmalıdır. Simone de Beauvoir bunu şöyle ifade eder: "Anamın tüm eğitimi ve yetişmesi, bir kadın için en büyük şeyin, bir ailenin annesi olmak olduğuna inandırmıştı onu; ben sorumluluklarını yerine getiren bir kız çocuk olmadıkça o da kendine düşen bu rolü oynayamayacaktı..."*

Böylece bu kesintisiz zincir geleceğe uzanır. Kadın ,yaşadığı zaman ve yere göre küçük değişikliklerle, aynı yaşam döngüsünü yineleyecek, yaşayacak ve acı çekecek olan bir diğer kadını doğurur. Ana-kız arasındaki ilişki, bütün anaları çocuklarına bağlayan göbek bağından daha fazla bir anlam taşır. Bu, bir başka türlü, özel ve müthiş bir bağdır ve onun aracılığıyla mutlak bir benzerlik süregider. Adrienne Rich bize, "Analar ve kızlar daima, aralarında, kadın yaşamının sözlerle iletilen sevgisinin ötesinde, ancak bilinçaltıyla algılanabilir, yıkıcı, konuşma öncesi bir bilgiyi, birinin diğerinin içinde dokuz ay geçirdiği iki benzer beden arasında geçişen bir bilgiyi, değiş tokuş ederler."** der.

Kadınların giderek bilinçlendiği bu yıllarda bile, bir kız için annesini bir kadın ve bir insan olarak görmek her zaman kolay olmamakta. O, önce ve herşeyin ötesinde *Anne*'dir. Nikaragua'da bu gelenek, kızlar ev dışında ve an-

* **Memoirs of a Dutiful Daughter**, Penguin Books Ltd., Harmondsworth. Middlesex, England, 1963, s. 106

** **Of Woman Born**, Bantam Books, New York City, 1977, s. 220-221.

neleriyle birlikte önder rolleri üstlendiği ölçüde değişmekte. Bir çok olayda, anneler, çocuklarının tutumları ve eylemleri sonucu mücadeleye katılmaya başlamıştır. Kuşkusuz, önce annenin siyasal eyleme katıldığı, duyulmadık bir olay değildir. Ayrıca, annelerin ve kızlarının birbirinden bağımsız olarak etkin olduğu durumlar da vardır. Özel durumlar, bambaşka olabilir, ama benim konuştuğum anne ve kızların her biri, geleneksel ana kız ilişkisinden dramatik bir kopuş içindeydiler.

Nikaraguali gençlerin mücadeledeki rolü yadsınamayacağından, ananın yavaş yavaş bağımsız ve siyasal bir insan olarak kendi gücünün farkına varmasını sağlayan daha çok kız ve erkek çocuklar olmuştur. Bu dinamik, "Komutanlar" bölümünde, özellikle Komutan Monica Baltodano ve annesi Zulema örneğinde etkileyici olarak anlatılmıştır.

Zulema, genç yaşta toplumsal adaletin gerekliliğini duymuş, mücadeleye ise, ancak kızının bağlılığını desteklemek ya da onu reddetmek arasında seçim yapmakla yüzyüze geldiğinde katılmıştı. Onun anlattıklarındaki en güçlü nokta, kendi korkusuna karşı adım adım verdiği bilinçli mücadeledir. Zulema, korkunun başlıca duygusu olduğu ve kızının eylemlerinden dolayı sıkıntı çektiği anlar yaşamıştı. Sonra, Monica hapse atıldığı zaman, Zulema'nın harekete sempatisinin ortaya çıkmasından duyduğu korku, kızının derdine düşmesi sonucu silinip gitmişti. "Bütün dünya devrimci olduğumu bilsin umurumda değildi."

Bugün. yalnızca kendinin değil, dokuz çocuğunun da katılımından gururla söz ediyor. "Sonlara doğru, olacak olan oldu. Bütün çocuklarım evi terketti, hepsi. Hepsi de mücadeleye katıldılar." Bunlar boş sözler değil. Zulema on altı yaşındaki kızını bir bombardımanda yitirdi, bomba yaparken elleri kopan bir diğer kızına baktı, ve aylarca Monica sağ mı ölü mü bilmeden **yaşadı.**

Zulema, kendi annesinin ölümünü anlatırken, bize, ana-kız/ana-ana ilişkisine bir göz atma olanağı veriyor. Annesi, Monica hapisteyken ölmüş. Zulema iki ayrı sorumluluk arasında kaldığını hissetmiş. Biri ölmekte olan yaşlı anasının yanı başında olmak, diğeri böyle kötü bir za-

manda kızı için var olmak. "Annem, öldüğü sabah radyo dinliyordu ve Monica'nın durumunu işitmişti, 'bebeğimi bırakmadılar... onu bırakmadılar...' demişti. Ama gerçekte neler olup gittiğini anlayamamıştı. O geçmişin dünyasına aitti."

Lea Guido'nun bürosunda, derin bakışlı esmer ve çok güzel bir kadının resmi var. Bir çiçek düzenlemesinin ardında duruyor, eteği de çiçeklerle süslü. Lea, "Anneannem" diyor. "O da Doğu Pazarı'nda et satarmış." Lea'nın annesi de aynı pazarda et satıyor. Bunlar, büyükanneler/anneler/kızlar arasındaki bağlantıyı hatırlatıyor.

Konuştuğum kadınlardan biri, annesiyle geleneksel analık ilişkisi dışında kurduğu ilk gerçek bağdan söz etti. "Annemle hep anlaşmışızdır. Ancak ben siyasal çalışmalara katılmaya başladığımda sorunlar çıktı. Gizlice kaçamaklar yaptığımı ve ona nereye gittiğimi söylemediğimi farketmişti. Neler olup bittiğini anlamıyordu. Ben de kendimi onunla bu konuyu konuşabilirmişim gibi hissetmiyordum. O da katılmaya başladığında işler değişti. Sonradan, ikimiz de tutuklandığımızda, aramızdaki uzlaşmazlık çözülüverdi. Birbirimizle iki militan ya da yoldaş olarak ilişki kurabilirdik artık. Bugün iki iyi dostuz."

Bu, Rina Campos, Ruth Mercenero'nun en büyük kızı. Ruth ile iki kızı arasındaki ilişki, Nikaragua'daki analar ve kızları açısından yeni ama olağandışı olmayan bir durumu sergiliyor. Ruth 38 yaşında. 1975'ten beri Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne üye. Üçü kız, biri oğlan olmak üzere dört çocuğu var. On iki yıldır kocasından ayrı.

Ruth, 1975'te toplumsal hizmet görevlisiydi. Jinotepe'deki köylülerle çalıştı. Birçok Nikaragualının yüzyüze olduğu yaşam koşulları hakkında onun gözlerini açan, bu köylülerin günlük yaşam mücadeleleri oldu. Siyasal eylemlere katılma yolları ararken FSLN ile bağlantı kurmaya çalıştı. Öğrenci olsaydı üye katılması kolaydı. Ama o bugünün standartlarına göre "yaşlı bir kadın" sayılıyordu ve gerekli bağlantıları kurabilmesi zaman aldı.

"Her zaman, Cephe ile bir bağlantı kurma fırsatı peşindeydim. Ama o bir yeraltı örgütü olduğundan ilişki kurmak olanaksız görünüyordu. Buna karşın sonunda bir fırsat yakaladım. Muhafızlar, bizim bölgede birçok genç in-

sanı öldürmüşler ve biz toplumsal hizmet görevlileri dışında herkes bu cinayetleri kınamıştı. Toplumsal Hizmet Birliği'nin önderleri çok tutucuydu. Adaletsizlikleri ortaya koymak gibi bir dertleri yoktu; sıkı Somoza'cıydılar. Onları ortaya çıkarmak için, üniversitenin Toplumsal Çalışma Okulu adına bir kampanya başlattım ve imza toplamak üzere kampüse gittim. İnsanları, herkesin protesto için sesini yükseltmesi gerektiğine ikna etmek istiyordum. Dilekçeyi Üniversitenin Öğrenci Merkezi'ne götürdüğümde FSLN bana ulaştı. Bu, uzun zamandır beklediğim fırsatın ta kendisiydi." Ruth, FSLN'ye neredeyse o anda katılmıştı.

Ruth'un büyük kızı ise daha kolay üye olmuştu. Öğrenci hareketlerinde çalışıyordu, böylece 1972-73 kamyon sürücüleri grevine, sütün fiyatının yükseltilmesine karşı yapılan protesto gösterilerine ve okul boykotlarına katılmıştı. 1974'te FSLN'ye girdiğinde, annesinin katılma isteğinden habersizdi. Annesinin 1975'te FSLN'ye üye olduğunu bile farketmedi.

Ruth, "Rina'nın üye olduğunu bilmiyordum," diye itiraf ediyor. "Bileydim, ondan beni Cephe'yle temasa geçirmesini isterdim. Epey sonraya kadar, o da benim üye olduğumu öğrenmedi. Bu konularda, aile içinde bile çok dikkatli olmamız gerekliydi. Bu biraz tuhaf oldu. İkimiz de bir şeylerden kuşkulanıyor, ama tek kelime etmiyorduk. Onun bir şeyler gizlediğini ve zaman zaman evden apartopar ayrılmaya çalıştığını hissediyor, ama asla bir şey söylemiyordum. O da benden kuşkulanıyordu. Zamanla bir tür sessiz anlaşma yaptık. İkimiz de senin üye olduğunu düşünüyorum, dememiştik, ama bundan emindik. Ancak, yine de baskı yoğunlaşıp da kızımı hapiste görene değin tam emin olamadım."

Rina'da bu dönemi kendine göre anlatıyor. "La Centraamerica mahallesinde bir evde oturuyorduk. Annem benden habersiz. 1975'te Örgüt'e girmiş. Yaptıklarımızı birbirimizden gizliyorduk. Yoldaşlar eve geldiğinde bazı şeyler dikkatimi çekiyordu. Annemin davranışları bana çok tanıdık geliyordu. Sonra, tartışmalarımız da eskisinden daha politik olmaya başlamıştı. Siyasal durumu, militanların bakışıyla inceliyorduk. İkimiz de 4 Şubat'ta hapse atıldığımızda işler böyleydi işte..."

Muhafızlar Ruth Mercenaro'yu, iki kızını ve oğluyla birlikte tutuklamışlardı. Oğlu ondört, diğer kızı Maria Judith ise daha on yaşındaydı. La Cenroamerica'daki evleri toplantı yeri olmuştu. Tutuklandıkları gün, Komutan Tomas Borge, Mercenaros'ların evinde diğer yoldaşlarla toplantı halindeydi. Tomas evden kaçmayı başarmış ama kentten çıkarken yakalanmıştı. Biri hariç diğerleri kurtulabilmişti. Mildred Abaunza öldürülmüştü.

İki kadının —yani anne ve kızın— birbirinin bağlılığının derecesini anladığı yer diktatörlüğün Devlet Güvenlik Merkezi ofisi olmuştu. Başlarına bir kukuleta geçirilip soyulmuşlar, dövülmüş, sonradan da iğrenç bir bodrum duvarına zincirlenmişlerdi. 26 gün boyu, fareler ve akreplerle dolu buz gibi soğuk bir odada çıplak olarak tutulmuşlardı. Bu süre içinde, sorguya çekilmiş, ve çocuklarının ya da kardeşlerinin öldürüleceği yolunda tehdit edilmişlerdi.

"Annem beni de içeri aldıklarını bilmiyordu. Benim ve Maria Judith'in kaçtığını sanıyordu. En son giden ben olduğumdan olan biten herşeyi biliyordum. Annemin kitaplarının üzerinde adı yazılı olduğundan, her suçlamayı inkar edebilirdim, yani kitaplar ve belgeler onun diyebilirdim. Ama tabii ki böyle yapmadım. Bana ait olanların sorumluluğunu üstlenmeliydim. FSLN üyesi değil, sadece sempatizan olduğumu söyledim.

"Oğlan kardeşimle küçük kız kardeşimi bir kaç gün sonra salıverdiler, ama annemi ve beni neredeyse bir ay tuttular. Bize eğitim yaptırmaya kalktılar, ırzımıza geçmekle tehdit ettiler ve korkunç şekilde dövdüler. İlk birkaç günden sonra annemle fısıldayarak konuşabilmeye başladık. Kukuletalarımızı birbirimizi duyabilecek kadar kaldırmayı beceriyorduk. Annem kızkardeşimi de aldıklarını ve Mildred'ı öldürdüklerini böylece öğrendi. Birbirimize dokunamıyor ama yavaşça konuşabiliyorduk. İşkencelerin sonunu birlikte bekliyorduk."

İki kadın da sonradan yine tutuklandılar. Ruth ondört ay, Rina dokuz ay hapis yattı. 1976-77 arasında, yılın çoğunu Devlet Güvenlik ofisleri ve Managua'daki hapisaneler arasında mekik dokuyarak geçirdiler. Hapisten çıktıklarında, siyasal çalışmalarını sürdürdüler. Ana-kız ilişkileriyse militanca bir yaşamın ortak ve derin bağıyla güçlendi.

En küçük kardeş; Maria Judith de ailece yaşadıkları deneyim hakkında birşeyler hatırlıyor. Bugün on dört yaşında ve *19 Temmuz* Gençlik Hareketi'ne üye. Annesi ve ablasıyla hapse girdiğinde on yaşındaydı. Hiç bir devrimci harekette yer almamıştı. Bu benim için tam anlamıyla bir şok oldu, diye anlatıyor, "Ağlayamadım bile. Kendimi bomboş hissediyorum. Bana sorular sorup, dövdüler. Diğer tutuklulara işkence yapıldığını gördüm.

"Devriye arabasındayken, ablam bana hiç bir şey bilmediğimi söylememi tembihlemeyi başardı. Güvenlik ofisine varır varmaz bizi ayırıp, başlarımıza kukuletalar geçirdiler. Sonra beni soğuk bir odaya kapadılar. İniltileri duyuyor ve orada her yanı kan içinde, yarı çıplak insanlar olduğunu anlıyordum. Ama onlara bakmaya çalıştığımda gardiyanlar bana vurdular.

"Beni odadan çıkarttıktan sonra, FSLN'li yoldaşların resimlerini gösterip, bize gelip gelmediklerini sordular. Hayır, dedim. Annemin ve ablamın Sandinist Cephe'ye üye olup olmadıklarını sordular. Herşeye, hayır, dedim. Ablamın gözlüklerini görünce, aklıma korkunç şeyler geldi. Bir gün sonra teyzem geldi ve beni bıraktılar. Vaftiz anamın evine gidip bir süre orada kaldım. Sonra okula döndüm ve MES'e (Ortaöğrenim Öğrencileri Hareketi) katıldım.

"Hapiste yaşadıklarım beni uzun süre etkiledi. Yoldaşları ya da gardiyanları gördüğümde korkuyordum. Ama okula gidince hem mücadeleye katıldım, hem de notlarımı düzeltmeye çalıştım. Annem ve ablam hala hapisteydiler. Onların yüzünü kara çıkarmak istemiyordum. Eskiden kötü bir öğrenciydim, ama her konuda daha sıkı çalışmaya başladım."

Kızların anaları üzerinde etkili olması, Nikaragua'da daha sık görülen bir durum olmakla birlikte, bunun tersi örnekler de var. Mercedes Taleno ve kızı Lesbia Lopez, Managua'nın varoşlarında bir işçi bölgesi olan Açık Alan 3'te yaşıyorlardı. Mercedes, zayıf ama güçlü bir kadın, yaşadığı 42 yılın her biri yıpranmış yüzünde bir çizgi... Onunla görüştüğüm sırada, Devrim Devleti Güvenlik Servisi ve Malzeme dairelerinde, silah kontrol görevlisi olarak çalışıyordu. Ancak insanlarla, özellikle de kadınlarla ilişkisinin eksikliğini hissettiğinden, kadınlar birliğine geçti.

Lesbia bugün on sekiz yaşında. Büyük kızı Maura ise iki. Lesbia Maura'ya hapiste kendisine tecavüz eden bir gardiyandan gebe kalmış. Lesbia'nın ırzına geçildiğini, sonra gebe kaldığını, ve bunun devrimci hareket içinde yarattığı tartışmaları biliyordum. Çocuğu düşürmesi gerektiğini düşünenler vardı, sanki babalık tek sorunmuş gibi... Çoğunlukla kadınlardan oluşan bir başka grup ise, karşıt görüşü savunuyordu: Çocuk anaya aittir, bebek de mücadelenin ve direnişin bir simgesi, kadınların, sonuçlar ya da tehlikeler ne olursa olsun gösterdikleri yetkinliğin bir kanıtı olmalıdır.

Mercedes gözlerini sizinkilerden ayırmadan konuşuyor. Bu üzgün ama kararlı bakışlar, kelimelerine daha bir ağırlık katıyor. "Sandino City'ye, sekiz çocuğumla birlikte, 1972'nin sonlarında geldim. Kocam, mücadeleye katılmamı hiç onaylamıyordu. Bundan ötürü iki yıl önce ayrıldık. Bana daima, katılmaktan vazgeçip çocuklarımı düşünmemi söylerdi. Ona, tam da çocuklarımı düşündüğüm için katılmak zorunda olduğumu anlatırdım. Kocam dostlara ve rahiplere başvurup, evde oturmamı sağlamaya çalıştı, ama ben kararlıydım. Hiç bir şey beni durduramazdı. 1973'te Caritas'ta* çalışmaya başladım.

"Benim örnek olmamla, çocuklarım da birer birer mücadeleye katıldılar. En büyük oğlum Edgar, savaşın sonunda öldürüldü. Söylemek güç de gelse, oğlumun ülkesi uğruna ölmüş olması beni mutlu ediyor. Bir gün, eminim daha kolay gelecek. Ama yaram daha çok taze. Devrim'i yürekten seviyorum. Ne denli sevdiğimi bilemezsiniz. Hayatımı ya da özgürlüğümü vermeye razıydım. Şimdi iki kez bağlıyım, kendi hayatımı vermeye hazır olmaktan başka, oğlumunkini de feda ettim.

"Düşman bize hep önemsiz insanlarmışız gibi davranırdı, ama öyle değildik. Gerçekte, birlikte olduğumuzda güçlüydük. Ben basit bir kadınım, okula gitmemiş bir kadın, ama savaşmak istediğimi biliyordum. Böyle de yaptım. Hep dolu bir silah taşıyordum, gerektiğinde kullanmak üzere.

* Caritas, birçok ülkede çalışan bir Katolik yardım kuruluşudur. Projelerinin çoğunun olumlu yanların yanısıra olumsuz yanlar da taşımasına karşın, birçok kadın toplumsal sorunlarla bu tip gruplarda çalışma yoluyla yüzyüze gelmiştir.

Eğer Muhafızlar beni yakalayacak olurlarsa, dirimi değil ölümü bulsunlar istiyordum. Onlara ateş edip sonra kendimi vurmayı planlıyordum. Ama Muhafızlar yaşım dolayısıyla benden hiç kuşkulanmadılar."

Bir başka kültürde Mercedes, 42 yaşında, en olgun çağında sayılırdı. Ancak Nikaragua'da bu kadın baskıcı güçlerde kuşku uyandırmak için fazla yaşlı sayılmıştı. Mercedes gibi binlerce "yaşlı kadın" mücadelede can alıcı rol oynadı. "Bu devrimi genç insanlar gerçekleştirdi. Ama yaşlı insanların hiç katılmadıklarını söyleyemezsiniz. Biz yaşlı insanlar, daha çok korkuyorduk. Oğlumuzun ya da kızımızın öldürüleceğinden ya da içeri atılacağından korkuyorduk. İşte, ana babalar böyle bencildir. Çoğumuz siyasal bilinçten yoksunduk, ama çocuklarımızın bağlılığını görünce, biz de davaya inandık. Birçok ailede böyle oldu."

Lesbia yeni doğmuş bebeğini kollarında sallayıp konuşmaya başlıyor. Diğer kızı Maura, annesinin her hareketini kocaman gözleriyle izliyor. Bu on sekiz yaşındaki kadın, bir başka yoldaşla birlikte afiş yapıştırırken nasıl yakalandıklarını anlatıyor. Onun da geçmişi birçoğu gibi, işkence, ırza geçme, askeri mahkeme ve hapisten oluşuyor.

Ölüm onun yaşamının bir ortak paydası: erkek kardeşinin ölümü, birliğindeki bütün yoldaşların ölümü, ve sevgilisinin ölümü. Onun için hayat daha ne kadar değerli olabilir. Her biri zor koşullarda doğmuş iki kızının yaşamı, güçlülüğünü doğruluyor.

Lesbia'ya kadınların katılımı hakkında düşündüklerini sordum. Savaş sırasında üstün bir katılım gösterdikleri açıktı, ama benim bilmek istediğim, şimdi, barış geldiğinde neler olduğuydu. Diğer devrimci süreçlerde erkekler kriz zamanlarında kadınların katılımını benimsemişler; ama savaş kazanıldığında ve eski değerler geri geldiğinde, gene kadınların hizmetini istemişlerdi.

Sorumu duyunca, Lesbia bana başka bir gezegenden gelmişim gibi baktı. "Kadınlar bilinçliyse, böyle sorunlar çıkmaz. Kocaları tepki gösterebilir, bakmak gereken çocuklar ve bir sürü sorun da olabilir, ama kadınlar bilinçliyseler, katılırlar. Bugün de katılıyorlar ve ilerde de katılmayı sürdürmeliler."

Bu kitapta, görüştüğüm kadınlar arasında bir çok ana

ve kız öyküsü var. Ya kız annesinin beklentilerini yönlendiriyor, ya da anne kızının katılımını destekliyor. Bu destekle de yeni bir yaşam perspektifi oluşuyor. Son on yılda, devrimci sürecin sonucu olarak on binlerce Nikaraguali kadının yaşamındaki değişimi önemsememek imkansız.

Kuzey'de, Honduras yakınlarında, öteden beri gerici olan sınır kasabası Ocotal'da bize Azucena del Rosario Antunez'den söz ettiler. FSLN'nin mahalle komitelerinde olduğu kadar, yerel hükümet Junta'da da görev alan tek kadın oydu. Pırıl pırıl merkez alanı yakınlarındaki kentin toplantı salonuna gittiğimizde, onu bir bakışta tanımamak olanaksızdı. Kendi halinde döşenmiş bürodan, 37 yaşında bir kadın çıkıyor. Sade, içten, güler yüzlü. Oradaki tek kadın ve bizi bekliyor.

Azucena del Rosario yaşamı boyunca öğretmenlik yapmış. "Mücadeleye yalnız başıma terkedilmiş bir anne olarak katıldım. Dokuz yaşında bir kızım ve daha üç yaşına bile gelmemiş bir oğlum vardı. Kızım, daha bebek sayılacak bir yaşta haberci olarak çalışmaya başladı. Evin kapısında bekleyip, gelen olursa bizi uyarıyordu. Bu işi çok iyi başardı.

"Çocuklarımı bırakacak kimse yoktu. Annem babam yetmişlerine dayanmışlardı. Eğer çocuklarım doğmadan katılmış olsaydım, her halde hiç birini doğurmazdım. O zaman belki de, dağlarda ölecek olan, kızım değil ben olurdum. Adı Veronica'ydı. On beş yaşında öldü. Demek istediğim, biz yetişkinler çocuklarımıza özgür bir ülke verebilmiş olmalıydık, onlar bize değil."

Nikaraguali anaların mücadele yıllarında çektikleri, kelimelerin gücüne sığmaz. Öyle çok öykü var ki. Çocuklarını sabah uğurlayıp, bir daha canlı görmeyen birçok da ana baba... Marina Solis, zorluk ve yoksulluğa yabancı olmayan bir dul. Sendikada çalışmış olması, ona Nikaragua'lı yöneticilerin baskı taktiklerine tanıklık için birçok fırsat vermiş. Ama oğlunu kaybetmeye hazırlıklı değilmiş.

"On dördündeydi. Daha iyi korunur diye Matagalpa ya gönderdim. Onu her an öldürebileceklerini biliyordum. Tam da böyle oldu. Daha çocuktular. Calvary Kilisesi'nde barışçı bir işgal yapmışlardı. Silahları bile yoktu. Bana sabahın altısında, "endişelenme anne, sivil bir başkaldırı dü-

zenleyeceğiz, hepsi bu" diyerek veda etmişti. Saat dokuzda oğlum artık bir cesetti.

"O gün dışarı çıktığımda, Calvary Kilisesi'nin sarıldığını öğrendim. Hemen oraya koştum. Muhafızlar bizi farkedince, üzerimize gelip, silahlarını doğrulttular... ama gerilemedim ilerlemeye devam ettim, işte o zaman birinin, "Hepsini öldürdüler" dediğini duydum. Kalakaldım. Bir kısmını çan kulesinden fırlattılar, bir kısmınıysa merdivenlerden yuvarlamışlardı. Bazı cesetleri parçalamışlardı bile. Bir kabustu bu. Çocuklarımızı teşhis etmek için morga gittiğimizde, her biri için bize 80 *cordoba* ödettiler. "Bu orospu çocuklarının harcattığı mermilerin parasını bize ödemelisiniz," dediler."

Marina ile konuştukça, Komutan Maria Tellez'in dediği bir şeyi hatırlıyorum. "Sevilenlerin yitirildiği ailelerde, değerler nasıl *değişmeden* kalabilir? Değişmeyen ne olabilir? Herşey, hatta kökleri onca derinde olmasına karşın, kadının rolü bile değişebilir..." Ya burjuvazinin kendi arasında değişen ilişkileri ne durumdaydı? Bütün sınıflardan Nikaragua'lı gençlik mücadeleye katıldı. Konuştuğum genç kadınların çoğunun, farklı derecelerde anlayışa ve kimliğe sahip ana babaları vardı. Martha Cranshaw, bir burjuva ailesinin kızı. Martha, yakalanmış, işkence görmüş ve görülmemiş uzunlukta bir süre hücrede kalmış. Sonunda onca eziyetten sonra ailesini gördüğünde, babasının tepkisi onu evlatlıktan reddetmek olmuş.

Martha, bu acılı anı kastederek, "Biliyorum anlayış göstermesi gereken bendim, ailem değil. Anlayamadılar. Neden evi ve bunca rahatlığı, geceleri nerede uyuyacağımı ya da ne yiyeceğimi bilmediğim bir dünyaya tercih edip gittiğimi anlayamadılar. Verdiğim kararı anlayamadılar. Onlara bu durumu, yavaş yavaş, yaşadıklarımızla anlatmak bizim görevimiz."

Alexa Lugo, öyküsüyle, Nikaraguali kadınların karar sürecine ve yürekliliklerine ışık tutacak bir genç kadın. Alexa Lugo, Kuzey Cephesi'nde gerillaydı. On iki yaşında işbirliği yapmaya başlamıştı, ve yıllardır FSLN üyesiydi.

Benzer öyküsü olan birçok genç kadınla söyleşi yaptım, çok genç yaşta katılmış birçok genç kadınla... Neredeyse hepsi de darmadağınık şeyler anlattılar, sanki kişisel dene-

yimlerinin önemini anlamak bu yoldaşlar için çok zordu. Belki de gerçekten başka türlüsünü tanımadıklarından, yaşamlarının özelliğini kavrayamıyorlardı.

Alexa'yla, Örgüt'ün Managua'daki *Juan de Dios Munoz* evinde karşılaştım. Güney'e, *19 Temmuz* Sandinist Gençlik Hareketi'ndeki işiyle ilgili bir dizi sorunu danışmak için gelmişti. Diğerlerine yaptığım gibi, onun da çocukluğu, ailesi ve siyasal mücadeleye nasıl girdiği hakkında bir şeyler öğrenmekte ısrar ettim.

"O sırada mücadeleye katılmış bir kız arkadaşım vardı, bana yaşadıklarını anlatırdı. Annem de ülkede neler olup bittiğini anlatırdı. O yaşta, baskının nasıl bir şey olduğunu, ya da burjuvazi mi varmış, proleterya mı, pek düşünemiyor insan. Böyle şeylere kafa yormuyor. Ama zamanla, bu konuşmalar ve Matagalpa'daki işçi sınıfından kadınlarla ilişkim içinde, ben de anlamaya başladım.

"Bir tabak yemeğim olduğunda, şöyle sevdiğim bir şey, Schick mahallesinde yiyecek hiçbir şeyi olmayan yoldaşları düşünürdüm. Ve bizler yiyecek israfı yapardık. İşte düşüncelerim böyle basit şeylerle gelişmeye başladı. Bağlı bir aileydik: annem, erkek ve kız kardeşlerim... Ve hepimiz FSLN'ye girdik.

"Tanrım, benim yaşımdaki kızların en büyük tutkusu kulüplerdeki partilere gitmek, ya da on beşinci yaş günlerini kilisede *Te Deum* çalınır ve on beş nedime onlara eşlik ederken kutlamaktı. Ama bunlar artık benim için anlamsızdı. Sizin normal diye adlandırdığınız bir çocukluk yaşamadım ben. Çocukluk benim için, okul, iş, gösteriler ve baskı demekti. Sonunda dağlara çıktım ve gerillalara katıldım. FSLN'ye girmek benim için hep bir düş olmuştu.

"Bir kaç yıl önce, Matagalpa'da, yukarı sınıftan kızların gittiği okulumdaki diğer kızları örgütlemek çok güçtü. Düzen hala onları etkiliyordu. Onları, yalnızca öğrenim görmek, dolayısıyla da diploma alıp arabalara ve yeni giysilere harcayabilecek kadar çok para kazanmak ilgilendiriyordu. Ağır ama emin adımlarla, Matagalpa'daki genç insanlar daha sıkı dayanışmaya başladılar. Önce işçi sınıfı çocukları, sonra da diğerleri. Şimdi hepimiz yoldaşız, hepimiz birleştik. Şu sözünü ettiğim kızlardan bazıları da Sandinist gençlik örgütünün üyeleri. Bugün önemli olan da bu.

Gerisini unuttuk. Bütün küskünlükler geçmişte, diktatörlükle birlikte kapanan tarih sayfalarında kaldı."

Bütün bunlardan ne sonuç çıkarıyoruz? Nikaragua'da artık eski ana-kız ilişkisinin var olmadığını söyleyebilir miyiz? Kuşkusuz hayır. Bir kriz döneminden sonra normale dönüş, aynı zamanda, bir ölçüde eski değerlere de dönmek demektir. Alışkanlıkları kendinden sökülüp alınmış bir insan, onları yeniden yakalama şansını bulduğunda, bildik ve sevgili bir yere sığınmak isteyen birisi gibi onlara sarılır. Sanırım burada kilit nokta *bilinçlilik* olmalı. Alıştığı ortamdan, zorla ve kendi iradesi dışında koparılmış biri, ona dönmeye eğilimlidir. Ancak, bilinçli olarak bir yolu diğerine yeğleyenler ise, bunu değişen değerleriyle uyum içinde olan bir şeyi doğrulamak için yaptılar.

Bu, değerlerin ve insan ilişkilerinin dramatik biçimde dönüşümü içinde, öncüleri kitleden kolayca ayırabiliriz. Onlar seçimlerini yaparken bilinçlilikleri kadar, önlerindeki yollar da kitlelerinkinden farklıydı. Benzer de olsa başka konumlardaydılar. Militan, neyi niçin yapmış olduğunu bildiği kadar, neyi niçin yapacağını da bilir. Bir başka kadınsa. belki, savaşçı ya da sınıfsal güdüleri ona böyle davranması gerektiğini söylediğinden benzer bir konuma itilmiştir. Ama bunu yaşamında olumlu bir dönem olarak içselleştirmeyebilir. Belki de bunu zorunlu ve geçici bir fedakârlık olarak algılamaktadır.

Yeni deneyimler, yeni değerler yaratmaya başlıyor. Bir zamanlar büyük önem taşıyan törenler, artık pek az anlamlı. Önceden bir kadın kendi kendine, "Eğer beyazlar içinde evlenmezsem, ölürüm." türünden şeyler söyleyebilirdi. Ama dağlarda, gerilla kamplarında, bir çift, iki sıra halinde birbirine çatılmış tüfekler arasında yürüyerek evleniyordu. Birçoğu kutsal yemini papazın değil, mücadeledeki yoldaşlarının önünde ettiler. Ve bu evlilikler, geleneksel evliliklerle aşağı yukarı aynı oranda, sürdü ya da ayrılıkla sonuçlandı. Uzun dönemde sonuç törenlere bağlı değil.

Nikaragua'da bugün bir gebelik patlaması var. Önceki devrimlerde olduğu gibi kadınlar, umut ve adalet vaadeden bir dünyaya yeni yaşamlar getirmek ve nüfusu yenilemek için telaş ediyorlar. Bu gebelikler yalnızca alışılmış evlilik bağlarıyla sınırlı değil. Kimi zaman koca, belki savaşta öl-

düğünden, belki ilişki sona erdiğinden, ortalarda olmuyor, ama kadın gene de çocuğunu doğurmaya karar veriyor. Ya da, ilişki sürse de, kadınla erkek ayrı cephelerde çalıştıklarından, ayrı kalmak zorunda oluyorlar. Geleneksel çift ilişkisi, devrimci süreç bağlamında yeniden gözden geçirildikçe, kadınlar yeni ve eşit statüler talep ediyor, ve bugün de buna ulaşıyorlar.

Yeni boyutlar kazanan yalnızca eş ilişkileri değil. Diğerleri de aynı ölçüde sorgulanıyor. Ana-kız ilişkileri, kadınların mücadeleye katılmalarının sonucu değişim gösteriyor. Bombalar yapan, bir birliği yöneten, ya da en azından iki yıl dağlarda kalmış olan bir kız, artık "ne yaptığını bilmeyen, ve dokuzda evde olması gerekli, anne kuzusu" değil. Ayrıca anneler de değişti. 50 ya da daha yukarı yaşlardaki kadınlar, önemi göz ardı edilmemesi gereken temel destek servislerini örgütleyebileceklerini ortaya koyarak mücadeleye katıldılar. Birlikte savaşan anne ve kızları da unutmayalım. Birbirlerine artık eskinin gözlükleriyle bakabilirler mi?

Bu bölümü Idania Fernandez'in yazmış olduğu bir mektupla bitirmek istiyorum. Savaş adı Angela. 16 Nisan 1979'da Leon'da Ulusal Muhafızlar tarafından öldürüldüğünde 24 yaşındaydı. Ölümünden bir ay önce bu satırları kızı Claudia için yazmış. Bu satırlar, bütün devrimci annelerin kızlarına vasiyeti...

8 Mart 1979

Canım kızım,

Bugün, önce Nikaragua'daki, sonra da Latin Amerika ve tüm dünya ülkelerindeki insanlar, heryerdeki insanlar için çok önemli bir dönem yaşıyoruz. Devrim her birimizden fedakarlık bekliyor. Kendi bilincimiz ise, bu sürece olabildiğince yararlı olmak yolunda örnek bireyler olmamızı istiyor.

Bir gün, çok uzak olmayan bir gün, senin, bütün insanların düşman değil kardeş olduğu ve insana yakışır biçimde büyüyüp gelişebileceğin özgür bir toplumda yaşayacağını umuyorum. Seninle ellerini avuçlarıma alıp konuşabilmeyi, yollarda yürürken insanların gülümsediğini, çocukların kahkahalar attığını, dereleri parkları seyredebilmeyi öy-

le isterdim ki. Ve bizler, halkımızın mutlu çocuklar gibi büyüdüğünü gördükçe keyifle gülümsüyor ve onların heryerdeki insanlara karşı sorumluluklarının bilinciyle, yeni insanlar olmalarını izliyoruz.

Sen de, tadabileceğin özgürlük ve barış cennetinin değerini öğrenmelisin. Böyle diyorum, çünkü, cesur halkımızın en seçkin insanları, değerli kanlarını, gelecek nesiller ve senin gibi çocuklar için, özgürlük ve barış için, büyük bir halk sevgisiyle, seve seve döktüler. Yaşamlarını, çocuklar güzel Nikaragua'mızdaki birçok kadın, erkek ve çocuğun çektiği bu sefalet, utanç ve baskı altında yaşamasın diye feda ettiler.

Bunları sana yüzyüze söylemek fırsatını bulamazsam ve başka kimse de söylemeyecek olursa diye anlatıyorum. Bir ana yalnızca çocuğunu dünyaya getiren ve ona bakan biri değildir; bir ana, bütün çocukların, bütün insanların acısını, sanki hepsini de karnında taşımışcasına duyar. En büyük arzum, bir gün senin yüreği insanlık sevgisiyle dolu gerçek bir kadın olman. Ve, adaleti nasıl savunacağını bilip, onu ayaklar altına almaya kalkışan kim ve ne olursa olsun koruman.

Böyle bir insan olmak için, devrimimizin ve diğer ülkelerin devrimlerinin büyük önderlerinin yapıtlarını oku ve özümle; en iyilerini örnek al ve daima gelişebilmek için bunları uygula. Bunu yapacağını ve başaracağını biliyorum. Bu bana büyük bir huzur veriyor.

Sana sözler, vaadler ve içi boş ahlak yargıları bırakmak istemiyorum. Sana, kendimin (henüz en iyisi olmadığını bilmeme karşın) ve bütün Sandinist kardeşlerimin, yaşama karşı aldığı tavrı bırakmak istiyorum. Bunu nasıl kullanacağını öğreneceğinden eminim.

Evet, benim tonton kızım, eğer seni yeniden görebilirsem —bu olasılık hala var— yaşam ve Devrim hakkında uzun uzun konuşuruz. Yüklendiğimiz görevleri yerine getirebilmek için çok çok çalışırız. Gitar çalar, şarkı söyler ve beraberce oynarız. Böylece birbirimizi daha iyi tanır ve karşılıklı birşeyler öğreniriz.

Gel, bana tatlı yüzünü göster
Çiçekler ve özgürlük kadar güzel
Ve bana mücadele edecek güç ver
Gülüşünü gerçekliğimizle birleştirip

Her gün seni düşünüyorum
Hep nasıl olduğunu düşlüyorum
Halkımızın ve insanlığı hep sev

Annen Idania'dan kucak dolusu sevgiler.
Zaferimize kadar, daima.
Ya Özgür Vatan ya Ölüm!

10

DERİN DEĞİŞİKLİKLER

Toplumun yapısını değiştirmeye uygun tek güç devrimdir. Yıllarca süren bir sömürüden sonra, insanlar bağımlılığın zincirini koparacak olan acılı ama olağanüstü sürecin bir parçası olurlar ve "özgürlüklerinin mimarı" olarak rol oynamaya başlarlar. Nikaragua'daki siyasal değişim, yaşamın her alanında yapısal değişimlerin önünü açtı. Şu anda sürmekte olan kurum, tavır ve değerlerdeki değişimler, devrimci sürecin bir devamıdır. Büyük olasılıkla bu, devrimci sürecin kendisi kadar zorlu olacak.*

Geleneksel değerlerin çöküşü şiddetli olur. Devrimci mücadelenin ortalarında, zaman anlamını yitirir; birkaç gün ya da haftada —yıl değil— insanların dış görünüşlerinde ve tavırlarında köklü değişikliklere yol açar. Eski çözümler artık geçerli değildir; canalıcı sorunlar yeni yanıtlar aramaktadırlar. Eskiden önemli ve acil olduğu sanılan şeyler, insanlar yakınlarının —sevgilinin, oğlun, kızın— yaslarını tutarken unutulurlar. Yeni bir toplum inşa edilirken hayatta kalanlar, yeni ve ortak değerler geliştirecek olan yeni yaşam yolları bulurlar.

Bu kitap için yapılan seksenden fazla röportajda insanların, kişisel ve toplumsal düzeydeki değişime, giderek artan ölçüde etkin olarak katıldıklarını gördüm. Hemen her konuşma, kadınların diğer kadınlarla, yaşam paylaştıkları yoldaşlarıyla, çocukları ve kendi kendileriyle yeni ilişki biçimleri geliştirdikçe geçirdikleri değişim ve olgunlaşmayı açığa çıkardı. Bu bölüm birbirinden oldukça farklı deneyimler geçirmiş olmakla birlikte, yaşamları özellikle köklü değişiklikleri sergileyen dört kadınla yapılan konuşmaları içermektedir.

* FSLN marşından.

MELANIA DAVILA, bizimle Leon'un yoksul mahallesindeki ahşap kulübesinin küçük oturma odasında sohbet etti. Saat on sularıydı, öğleden sonra derse gidecek olan iki küçük çocuk tek bir bankın üzerinde, defterlerini evde bulunan tek yatağın üzerine yaslamış ders çalışıyorlardı. Biz konuşurken küçük bir kız da annesinin eteğine sıkıca sarılmıştı. Duvarda eski takvimlerin, dini ve mitolojik sembollerin yanısıra, iki de fotoğraf vardı. İkisi de savaşın son ayında, on yedi yaşındayken öldürülen oğluna aitti. Birisinde gözleri annesininkine benzeyen genç ve kararlı bir yüz vardı. Diğer fotoğrafta ise kırmızı-siyah FSLN bayrağı ile örtülmüş oğlunun tabutunun çevresinde, Melania ve yoldaşları görülüyordu.

Melania 18 yaşındayken fahişeydi. Birçokları gibi o da bu kararı kendi isteğiyle almamıştı. Seçebileceği şeyler çok sınırlıydı. Bu zor ve zahmetli yolda acı ile ilerledi, ama hiçbir zaman koşullara teslim olmadı. Yedi yıl önce bir gün FSLN ile ilişkiye geçti ve onun için yeni seçenekler belirdi.

MELANIA: Gerçek adım Melania Davila, ama bana sokakta "Maribel" derler. İsmimizi değiştirirken insanların bizi nasıl olsa tanıyacaklarını bilmiyorduk. Ailem Rio San Juan'daki San Miguelito de Contales'teydi. Annem ve babam ben altı aylıkken ayrılmışlar. Ben annemde kalmışım. Fakat annem çok fakirdi ve sonunda beni teyzeme yollamak zorunda kaldı. Onlar bana kötü davrandılar, sürekli aşağıladılar. Kendimi bir hiç gibi görerek büyüdüm. Onlardan uzaklaşmak için başkentte çalışan bir adama kaçtım.

O adamla evlendiğimde on üçüme yeni basmıştım. Ondan Silvia ve Francisco adında iki çocuğum oldu. Kocam Ulusal Muhafızlar'a katılınca onu terkettim. Orduda çalışan biriyle ilişkim olsun istemiyordum. Kocamdan ayrılırken Silvia'yı yanıma aldım. Francisco da onunla kaldı. Oğlumu bir daha hiç görmedim, şimdi yirmi üçünde olmalı. Daha sonra başka bir adamla yaşamaya başladım. Daha iyi sayılmazdı. Beni fena dövüyordu. Onunla üç uzun acı yıl geçirdim. İki çocuğumuz oldu: Geçen yıl öldürülen Delimo ve Maria de Los Angeles. Fakat sonunda daha fazla dayanamadım ve onu terkettim.

Bunun üzerine kendimi ve çocuklarımı geçindirebilmek için sokaklarda çalışmaya başladım. Komşularımdan

biri bana garsonluk buldu; ek para kazanmak için bu işe de girdim. Sonradan aradıklarının garson olmadığı ortaya çıktı; bu tür işlere girmem böyle oldu işte. Evi terketmemden sonra ancak böyle geçinebiliyorduk. Granada'ya gittim ve orada "La China" diye bilinen aşağılık bir kadının işlettiği evde çalıştım. Beni hep döverdi ve işleri elimize hiç para geçmeyecek şekilde ayarlardı. Evde on beş kişi çalışıyorduk. Bize elden düşme elbiseler alırlardı ve şikayet edecek olursak canımıza okurlardı. Tamamen boyun eğmemizi istiyorlardı. Çalışmadığımız zamanlar kaçmayalım diye bizi kilitliyorlardı. Sonunda kaçmayı başardım. Managua'ya gittim ve Campo Bruce bölgesinde çalışmaya başladım. Artık elime para geçmeye başlamıştı, bunu annemle birlikte oturan en büyük kızıma yolladım. İkisinin de paranın nereden geldiğine ilişkin en ufak fikirleri yoktu.

FSLN hayatımı değiştirdi. Bu anlattıklarım yedi yıl önce, Leon'da oluyordu. Şimdi ölmüş olan yoldaş Abel ve Azida ile karşılaştım. Onların aracılığı ile örgütte çalışmaya başladım. Yiyecek ve ilaç toplayıp dağlara yolluyorduk. Yan evde oturan komşu kadının kocası Ulusal Muhafızlardan olduğu halde her türlü gizli malzemeyi benim evde depoluyorduk. Kadın bizim Sandinist olduğumuzu ihbar edeceğini söyledi, bizi tehdit etti. Ben de ona "Hadi, git de ihbar et. Ama üzüleceksin! Yakında FSLN'nin ne olduğunu anlayacaksın." dedim.

Oğlum tutuklandığında çok korktum. Muhafızlara oğlumu serbest bırakmaları için 1.200 *cordoba* ödedim. Onu ilk almaya gittiğimde bana oğlumun Eylül'deki çarpışmaya katıldığını bilip bilmediğimi sordular. Şaşırmış gibi yaptım. Bir sürü çocuğu öldürüyorlardı ve oğlumun yaşamından endişe ediyordum. Onlara "Hayır, oğlum Sandinist değildir. Lütfen onu bırakın. Namusuyla çalışan yoksul bir çamaşırcıyım ben." dedim. Bana oğlumu serbest bırakacaklarını ama önce 2.500 *cordoba* ödemem gerektiğini söylediler. Bu kadar para ödeyemezdim, benden daha az almaları için onlara yalvardım. Sonunda 1.200 *cordoba*ya razı geldiler. Borcumun son taksidini geçen ay ödedim, oğlumsa 7 ay önce öldü.

Serbest bırakılmasından hemen sonra oğlum yeniden mücadeleye katıldı. Evden ayrıldığı sabah bana üzülmeme-

mi söyledi. "'Eğer geri dönmezsem ağlama" dedi. "FSLN ve vatanımıza bir oğul verdiğin için kendini şanslı say. Ben tatmadan ölsem bile, yeni yaşam kardeşlerim ve tüm diğer çocuklar için gerçekleşecek." Henüz on yedi yaşındaydı. Leon'un dışındaki La Leona kalesinde çarpışırken öldü. 8 Temmuz Pazar, saat öğleden sonra 1.30'du. Leon kurtulmuş, benim oğlum ölmüştü.

Otuz dokuzdan yaşlı gösteriyorum, çünkü yaşamım boyunca ağır işlerde çalıştım ve epey ıstırap çektim. Çamaşır yıkayıp ütülemekten bezdim — farklı bir hayat yaşamak istiyorum. Yaşıma rağmen yeni birşey istiyorum. Kazandığımız her şey artık çok farklı. Ölümden korkmadan sokaklarda özgürce dolaşıyoruz. Herkes için yeni imkânlar var. Eskiden okuma-yazmayı tek başıma öğrenmek zorundaydım, ama şimdi okula gidebilirim. Artık kadınlar bile öğrenim görebiliyor.

Ben FSLN ve Kadınlar Birliği üyesiyim. Uzun, uzun bir süre çalışkan olmalıyız. Fakat sizin, yeni neslin değişik bir hayatı olacak. Sık sık oğlumun giderken söylediklerini hatırlarım. Diğer annelere de ağlamamalarını ve sahip olduğumuz okulları ve hastaneleri düşünmelerini anlatıyorum. Bu gibi şeyler aracılığıyla bizim ölen oğullarımız ve kızlarımız yaşayacaklar.

Konuştuğum diğer kadının adı MARISON CASTILLO. 27 Aralık 1974'te, ailesi ABD büyük elçisi onuruna bir parti verirken, bir FSLN birliği evlerine girdi. O zamanlar Marisol on sekiz yaşındaydı. Bu eylem sırasında babası yaşamını yitirdi, yine de Marisol babası direndiği için birliğin başka seçeneği kalmamış olduğu gerçeğini kabullenebildi. O geceden sonra çok şey değişti. Marisol için rehineler ve Sandinistalarla dolu o geceyi, baskı, mücadele, ölüm ve zafer dolu günler izledi.

Nikaragualıları mücadelede saf tutmaya zorlayan siyasal kutuplaşma, Castillo ailesi için özellikle acılı bir süreç oldu. Marisol'un annesi ve ağabeyi ABD'ye kaçtı. İki kız kardeş, savaşmak için ülkede kaldılar. Marisol, FSLN ile öğrenci hareketlerine katıldı; daha sonra Cephe'ye girdi. Bir diğer burjuva kökenli Sandinista, Edgard Lang ile evlendi. Lang 1979 Nisan'ında Leon'da öldürüldü. Marisol, sağ kaldı — elinde yetiştireceği küçük bir çocuk ve yeniden inşa

edeceği bir ülkeyle... Şu anda Sandinist ordusunda çalışıyor. Marisol ile FSLN eyleminin beşinci yıldönümünde, ailesinin evinde görüştüm.

MARİSOL: Birçok burjuva ailesinin çocuğu gibi çocukluğum kolay ve dertsiz geçti. Babam Dünya Bankasında çalışmaya başlayıp beş yıllığına Washington'a taşınıncaya dek Managua'da yaşadık. Sonra Nikaragua'ya geri döndük. Yaşamım her zaman lüks içinde geçti, ancak bizimki gibi bir ülkede insanın zenginliğinin çelişkilerini farketmemesi mümkün değil. Sefalet inanılmaz boyutlarda, batakhaneler... "diğer yarı"nın nasıl yaşadığını gayet iyi bile bile zenginler dünyasında yaşıyorsunuz...

FSLN ile ilk resmi temasım, evimizde geçen olayla başladı. O sıralar ben Hıristiyan hareketine katılıyordum. Erkek arkadaşım Edgard Lang ise FSLN'yi destekliyordu; ama benim örgütle doğrudan bir bağlantım yoktu ve ne yapmaya çalıştıklarını da tam anlamıyordum. FSLN birliği evimizi bastığında tesadüfen evde bulunuyordum. Aslında gece dışarı çıkmayı düşünüyordum. Müthiş bir olaydı. Birdenbire silah sesleri duyduk ve sonra herşey birbirine girdi. Birkaç kişi bunun havai fişek sesi olabileceğini söyledi, ama ben hemen silah sesi olduğunu anlamıştım. Ödüm patladı. Çevrede herkes koşuşuyordu. Ben banyoya saklandım. Somoza'nın oğlu Leonel ve Jose Somoza da benimle birlikteydi. Beni dışarıya çıkmamaya ikna etmeye çalıştılar, ama ne olup bittiğini görmek istiyordum. Dışarıya çıkınca diğerleriyle birlikte bir duvarın önüne dizdiler beni. O kadar korkuyordum ki, ayakta durmayı zor becerebildim.

Hugo Torres başımızda nöbet tutuyordu. O zamanlar Hugo'yu tanımıyordum, ama sonradan bana kendisinin de çok sinirli olduğunu anlattı. Titrediğimi gördü. Eylemin askeri kısmından German Pomares sorumluydu. Özellikle ondan korkuyordum. Öyle sert görünüyordu ki... Yüzünden ve ifadesinden hiçbir zaman teslim olmayacak biri olduğu anlaşılıyordu. Ancak sonraları onu tanıdığımda, gördüğüm en yumuşak, en nazik insan olduğunu anladım. O sıralar birliğin tek bir üyesini tanıyabilmiştim, Javier Carrino. On yaşımdan beri arkadaşımdı. Neyse, ne diyordum.. Bütün eylem boyunca hissettiğim tek şey korkuydu. Ama

bir süre rehin tutulduktan sonra insanın korkusu geçmeye başlıyor. Ne olacaksa, olacak. Herşey denetiminizin dışında nasılsa. Olup biteni ancak ertesi gün Cephe'nin resmi tebliğini okuyunca kavrayabildik. O zaman çelişkili duygular içinde kaldım.

Babamın ölümünü sordunuz. Babam çok saldırgan bir insandı. Her zaman eğer biri ona saldırırsa, şiddet kullanarak yanıtlayacağını söylerdi. Banyodayken birinin öldürüldüğünü duydum ve hemen bunun babam olabileceğinden kuşkulandım. Bize ne olduğu söylenmedi ama sonra etrafta babamı göremeyince, başına birşey gelmiş olduğunu hemen anladım. Annem ve kız kardeşim Patricia da görünürlerde olmadıklarından, onların da öldürülmüş olabileceklerinden korktum. Sonradan avluda saklanmakta olduklarını öğrendim. Ertesi sabah altıya kadar ortaya çıkmadılar.

Babamı öldürdükleri için FSLN'yi hiçbir zaman suçlamadım. Sevdiğiniz biri öldürüldüğü zaman ta derinden yaralanırsınız doğal olarak, ama saldırgan bir insan olduğunu ve aynı şeyin başına herhangi bir siyasal koşul altında gelebileceğini biliyordum. Kardeşim Patricia için daha zor oldu, ama sonunda o da anlayabildi. Ağabeyim ve annemse hiçbir zaman kabullenemediler; şimdi Washington'da yaşıyorlar. Onlardan ayrılmam çok zor oldu ama başka seçeneğim yoktu. İnsan yaşamının kimi dönemlerinde siyasal görüşleri kişiyi belli şeylerden kopartıyor. Benim yaşamım ve amacım Devrimin zaferi oldu ve ailem önemini yitirdi. Devrimin ailemden önce gelmesi gerekiyordu.

27 Aralık eyleminden sonra FSLN'ye yakınlaşmaya başladım ve 1976'da etkin olarak katıldım. Edgard savaşmak için dağlara, ben de öğrenimimi tamamlamak için Washington'a gittim. ABD'deyken destek hizmetleri vermek için bir dayanışma komitesi kurduk. 1978'de haberci ve şoför olarak çalışmak üzere Nikaragua'ya döndüm. O sıralar artık tam üyeydim ve birçok hücrenin örgütlenme çalışmalarını yürütüyordum. Gitgide daha çok bağlandım ve zaman içinde sorumluluklarım arttı. Yapılacak çok fazla iş vardı, ama baskı çok şiddetli olduğu için bunları gerçekleştirmek güçleşiyordu.

Edgard 1977 Kasım'ında tutuklandı ve 1978 Ağustos'un-

da FSLN birliği Hükümet Sarayı'nı ele geçirince diğer tutuklularla birlikte salıverildi. Bundan sonra ikimiz de 1979 başlarına kadar kalacağımız Panama'ya gittik. Edgard Şubat'ta ülkeye geri döndü, ben de Mart'ta. O Batı Cephesinde çalışıyordu, ben Managua'da kaldım. O sıralar hamileydim ve karnım gün geçtikçe büyüyordu. İşin garibi ülkeye yasal yoldan girmeyi başarmıştım. İzlenmekte olmadığıma emin olmak için bir hafta bizim deyişimizle "soğuk depo"da kaldım. Kimsenin beni izlemediğine emin olunca da işlerimin başına döndüm.

Edgard 16 Nisan 1979'da, ben dört aylık hamileyken Leon'da öldürüldü. Cenaze için gövdesini Managua'ya getirdik. Caddelerde sloganlar atarak tabutuyla yürüdük. Her yerde muhafızlar vardı, ama birşey olmadı.

19 Temmuz 1979, unutulmaz bir gündü. Hepimiz birliklerin Managua'ya girişini izlemek için meydana gittik. Değişik cephelerden gelen birlikler ayrı ayrı ulaştılar. Ne kadar çok yoldaşın hayatta kalabilmiş olduklarını görmek son derece etkileyiciydi. Gözlerimize inanamıyorduk. Bu denli çetin bir savaştan sonra nihayet kazanmıştık. Herşeyin çok zor göründüğü ve zaferin ulaşılmaz geldiği zamanlar olmuştu. Hepimiz bir gün kazanacağımızı biliyorduk, ama...

Zaferden birkaç gün sonra orduya katıldım. Yedi aylık hamileydim. Şimdi kadro-eğitim bölümünün başındayım. Kızım Martina üç aylık oldu. Edgard'ın göbek adı Martin; Edgarda adı da pek kötü olacağından, ona Martina adını verdim. Bebeğim benimle yaşıyor ama onu çok az görebiliyorum. Devrim, ailelerimizden ve çocuklarımızdan önce gelmek durumunda. Önümüzde yeniden inşa edeceğimiz koca bir ülke var.

Nikaragua'nın uzak Atlantik kıyısında, Siuna madenlerinin yakınındaki Puerto Cabezas şehrinde, küçük bir kız doğdu ve büyüdüğünde bu bölgede "Siuna rahibesi" adıyla tanındı. DOROTHEA WILSON, Nikaragua'nın hep yalıtılmış ve yaşamının zor olduğu bir bölgesinden geliyor. Yöre halkı, İspanyolca'dan ziyade İngilizceyi ya da Miskito dilini kullanıyor. Savaş, Nikaragua'nın bu bölgesine uğramadı.

Dorothea, Puerto Cabezas'daki yerel hükümetin tek kadın üyesi. Onunla konuşmaya gittiğimizde günlük işleri ile

uğraşıyordu. Gıda maddelerinin dağıtımı sorunu, okumayazma seferberliği için bir planlama toplantısı ve şehir meclisindeki birçok mesele ile ilgilenmek; bugün gündemde bunlar vardı. Röportajımıza ancak gecenin on bir buçuğunda başlayabildik.

DOROTHEA: Zelaya'nın kuzeyinde, bölgenin ikinci büyük şehri olan Puerto Cabezas'ta doğdum. Ailemde yedi çocuk vardı. Babam 35 yıldan fazla madenlerde çalıştı. Annem ise hizmetçi idi.

Birçok Nikaragua'lı kız gibi ben de Katolik okuluna gittim. Hep rahibeler arasındaydım ve bir gün İsa'nın İlahi Kalbinin Karmelitleri'ne katılmaya karar verdim. İki yıldır onlarla beraberdim ve yoksulların arasında görev yapıyordum. Önceleri çok zor geldi. Ben çok faal bir insanım ve buradaki tefekkür hayatından dolayı biraz bunaldım. Fakat sonradan alıştım. Daha sonra onlardan ayrılıp manastırın dışında, köylülerle birlikte çalışmaya karar verdim. 1974'te manastırdan ayrıldığımda 24 yaşındaydım.

Kendini halkla beraber çalışmaya adamış dini bir komün hayatı oluşturmak için beşimiz ayrıldık. Öncelikle dağlarda, köylü kadınlarla çalışıyorduk; talihlerini düzeltmelerine yardım etmeye çalışıyorduk. Bir süre sonra, burası gerilla bölgesinin merkezi durumuna geldi. Dini hayatımı iki yıl daha sürdürdüm. Ancak, bu süre zarfında gerillalarla gittikçe daha çok çalışmaya başlamıştım. Özel bir kıyafet ya da peçe kullanmıyorduk ama, bize misyoner diyorlardı; bu da çevrede daha rahat hareket etmemiz anlamına geliyordu.

Dini faaliyetim, gitgide siyasal faaliyetimin bir paravanası haline geldi. Ulusal Muhafız her yanı sarmıştı. Siyasal faaliyette bulunmanın başka yolu yoktu. Buna rağmen meseleyi anladılar. Bu da bizi dini hayat denilen şeyle gerillalara katılmak arasında bir tercih yapmaya zorladı. Ben gerillalarla birlikte dağlarda kalmaya karar verdim. Bu kararı verdiğim andan sonra dini hayatımı tamamen terkettim. Birçok değişiklik geçirmeme ve hala değişmekte olmama karşın, Tanrı'ya inancım sürüyor.

Manastırdan ayrılan beşimizden üçü, kendini tam olarak mücadeleye adamaya karar verdi. Şimdi, bunlardan bi-

ri, Siuna'daki yerel hükümette FSLN temsilcisi. Diğeri, kısa bir süre önce tarikata geri döndü ve rahibeleri eğitiyor. Ben, Puerto Cabezas'daki Junta hükümetinde FSLN'i temsil ediyorum.

Gerillalara katıldığımda, bir süreden beri Cephe üyesiydim. Bir defasında Henry Ruiz'i —Kumandan Modesto— FSLN liderleri toplantısı için şehre götürdüğümüzü hatırlıyorum. Onu seminere gelmiş bir öğrenci gibi göstererek bir hafta boyunca birlikte dolaştık. Birkaç askeri eyleme katıldım, ama daha çok yurt dışından gelen teçhizatı dağlara taşıyan bir haberci olarak çalıştım. Dört kez Kosta Rika ve Panama'ya gittim. Yurda malzeme sokmakta çok başarılıydık. Radyoları, mikrofonları ve vericileri boya kutularına ya da küçük heykellerin içine gizliyorduk. Ticari uçaklarda, Noel hediyesi gibi sarılmış paketlerde patlayıcı madde taşıdık.

Dini cemaat bizi epey destekledi. Yurt dışından gelen postayı dağlara sadece rahip ve rahibeler taşıyordu. Chiriqui ve hatta Panama'da bile mümkün olan her yolla destek olan rahip ve rahibelere rastladım. Çoğu kez geri dönüp dönemeyeceklerini bilmeden çok tehlikeli işleri yerine getirdiler.

Artık kazandığımıza göre, Somoza'nın kendi kalesi olarak adlandırdığı bu yerde, yapılacak birçok iş var. Somoza buradan karşı-devrimci bir saldırı başlatma tehdidini bile savurdu. Yoğun ve çok dikkatli çalışmamız lazım. İnsanlara önce toprak ve tohum vermeliyiz ki, konuşabilelim. Böylece onları "Sandinistalaştırabiliriz." Hatırlatayım ki, hiçbir mücadele olmadı burada, tüm bölgede tek bir kurşun bile atılmadı. Şehre girdiğimizde Ulusal Muhafızlar çoktan kaçmıştı. İnsanlarda silah bulunuyordu ve bunları şehre vardığımızda bize teslim ettiler.

150 yıldan beri bu bölgenin halkı kıyıda bırakılmış, ezilmiş ve ülkenin geri kalan kısmından tamamen ayrı tutulmuştur. Diğer bölgelerdeki yoldaşlar buradaki koşullar hakkında hiçbir şey bilmiyor. Ulusal Yeniden-inşa hükümeti burasını öncelikli yöre kapsamına aldı. Bu bölge için üretimi artırmayı amaçlayan, özel bir gelişim planı yapıldı. Her türlü kaynağımız var — toprak, sığır, herşey. Bakir toprak

buraları ve istihdam için büyük bir kaynak. Burası için çok çaba sarfetmemiz gerekecek...

CARMEN AZUCENA RODRİGUEŞ PRADO, Kumandan Monica Baltodano'nun bürosunda çalışan 21 yaşında bir kadın. Basit, güçlü, aydınlık ifadeli ve yumuşak bakışlı. Carmen, Somoza rejiminde polisti. Küçük yaştaki suclularla uğraşma düşüncesiyle genç yaşında "barış-sağlama" gücüne katıldı. Onu asıl ilgilendiren sosyal hizmetti; fakat kısa sürede Somoza'nın polis kuvvetlerinin insanların iyiliği ile değil, baskı ve zulümle ilgilendiklerini anladı. Fakat iş işten geçmişti.

Carmen Monica ile hapiste karşılaştı. Monica tutuklu, Carmen ise gardiyandı. İkisi arasındaki ilişki Carmen için bilinçlendirici bir deneyim oldu. Bu ilişki onu FSLN'ye katılmaya kadar götürdü. Bu son bölümdeki dört kadın arasından, Carmen'in geçirdiği değişim belki de en dramatiği idi. Polislikten devrimci militanlığa geçmekle kalmadı, iki yıl boyunca Latin Amerika'nın bu en baskıcı kurumunun içinde çalışmak gibi tehlikeli bir görevi de üzerine aldı.

CARMEN: Ailem orta sınıftandı denilebilir. Babam öğretmen ve okul müdürüydü; annem ev kadını. On bir çocukları vardı; ben en küçükten bir öncekiydim. Polise katılmam gerçek bir seçim sonucunda olmadı. Lisenin son sınıfındaydım ve eğitimime devam etmek istiyordum. Fakat babam artık bizimle birlikte oturmuyordu; aileme destek olmam lazımdı. Ulusal Muhafızlar dışında başvurduğum her iş en azından lise diploması istiyordu. Ulusal Muhafızlar, lise ikiyi bitirmiş olmanın da yeterli olduğunu söylediler. Üstelik hem eğitimimi sürdürmeme izin vereceklerdi, hem de aylık ücret alacaktım. İlerlememize yardımcı olacaklarını söylediler. Asıl istediğim bu değildi ama bir işe girmek zorundaydım. Bu yüzden kabul ettim. Yıl 1975'ti.

Trafik kontrolü, kriminal sorgulama, halkla ilişkiler konusunda eğitildik. Kursu 1976'da bitirdim ve hemen işe başladım. Eğitimimin bir parçası olarak her değişik bölümde çalıştık. O sıralar çocuk mahkemelerinde çalıştırmak üzere, eğitimden geçmiş insanlar arıyorlardı. Seçtikleri beş kadından biri de bendim.

Bu çocuklar hakkında bir sürü yanlış düşünceyle dol-

durulmuştum. Bunlar pazar yerlerinde onu bunu çalar, tutkal koklayarak kafayı bulurlar falan. Onlara yardım ediyor, gerektiğinde hastaneye götürüyor, dersler veriyorduk. Gerçekten onları kurtarabileceğimize inanıyordum. Daha okuldan çok yeni çıkmıştım ve polis olmanın ne demek olduğunu bilmiyordum. İnsanlara yardım edip, koruyacağımızı sanıyordum.

Çocuk bürosundan sonra sorgulama bürosunda çalıştım. Burada bana, insanlara kötü muamele etmemi emretmeye başladılar. Bunu yapamazdım. Kimseye elimi kaldıramazdım ben. İnsanlar yakalandıktan sonra, kadın tutuklular bize getiriliyordu. Onları konuşturmak zorundaydık. Dövmenin tek yol olduğunu öğretiyorlardı bize.

Tutuklulara, onların istediği şekilde davranmadığım için, başım sürekli dertteydi. Bir defasında, Albay Zamora, "gerçeği söküp çıkarmam için" beni bir kadın tutuklu ile baş başa bıraktı. Para çalmakla suçlanan bir hizmetçiydi. "Seni duymak istiyorum, ve onun çığlıklarını duymak istiyorum", dedi albay. Onu dövmem için bana bir hortum verdi. Albay odadan çıkınca, kadının yanına oturdum ve ona şöyle dedim: "Bak ne verdiler bana. Bunu yapamam. En iyisi doğruyu söyle bana." Ama kadın ağlamaya başladı ve parayı çalmadığını söyledi. Zamora, bağırarak hiçbir işe yaramadığımı söyledi. "İyi bir polis olmayı öğrenmem için" beni bir hafta daha sorgulama bürosunda tuttu. Bu zavallı kadına ne yaptıklarını görmeye zorladı beni. Dayanamıyordum ve ağlayarak dışarı kaçıyordum.

Monica'yı Matagalpa'da tutuyorlardı. İki haftada bir gardiyanları değişiyordu. 1 Ekim'de benim sıram geldi. İki gardiyandık. Hapishanede uyuyor ve nöbetleşe görev alıyorduk. Matagalpa'da kimseyi tanımadığımdan, boş günlerimi de hapishanede geçiriyordum. Bu sırada Monica benimle konuşmaya başladı. Bana bir sürü soru soruyordu: Niye Ulusal Muhafızlar'a katılmıştım, bu işi seviyor muydum, uygulanan zulümden haberim var mıydı? Ona niye katıldığımı ve başlamadan önce işin böyle olacağını bilmediğimi anlattım. Somoza'yı mağlup edip, onun adil olmayan rejimine son vermek için savaştığı için hapse atıldığını söyledi. Ona hayranlık duymaya başladım. Maruz kaldığı şeyler çok çok korkunçtu. Tutuklandığında kendisine neler yap-

tıklarını anlattı bana. Cesaretinden dolayı takdir ediyordum onu. Birgün hepimizin özgür olması için hayatını vermeye hazırdı.

İnsanlara karşı duyarlıyımdır. Tutukluları dövdükleri zaman diğer gardiyanlarla tartışırdım. Çocuk bölümünde çalışırken bana "mama" demeye başlamışlardı, çünkü çocukları koruyan tek bendim. Monica, yaptığım işin sınırlarını görmeme yardımcı oldu. Birkaç çocuğu savunabilirdim, peki ya geriye kalanlar ne olacaktı? Ulusal Muhafızların dağlarda yaptığı korkunç şeyleri anlattı. Gerçekten çok etkilenmiştim. Yavaş yavaş başka birşeyler yapmam gerektiğini anlıyordum. Ciddi olarak FSLN'ye katılmayı düşünmeye başlamıştım.

Böyle bir karar verdikten sonra çok ihtiyatlı davranmam gerekiyordu. Muhafızların içinde kalıp da devrim için çalışmak çok tehlikeli idi. Eğer keşfederlerse, beni hemen öldürebilirlerdi. Önceleri haberci olarak çalıştım. Sonraları apoletler, üniformalar, silah ve cephane çaldım. Her an tetikte olmalıydım. Sokakta bile kendime dikkat etmeliydim. Kolaylıkla FSLN'li bir yoldaşın hedefi olabilirdim. Kimseye, "Bak, ben sizdenim" diyemezdim.

Ailemde durum çok kötüydü. Babam, Somoza taraftarıydı, ağabeylerimden biri Ulusal Muhafız subayıydı. Son zamanlarda FSLN'de olduğumu anlamışlardı. Annem, odamda sakladığım bazı broşürleri buldu. Bana birşey söylemedi, fakat en büyük ağabeyime anlatmış ve teğmen olan ağabeyime söylemeye karar vermişler. O zaman onun zaten bildiği ortaya çıktı. Birgün eve gelip Güvenliğin beni farkettiğini söyledi. Kimlerle ilişkim olduğunu anlamak için, beni tutuklamadıklarını öne sürdü. Ona, Cephe'ye katılmaya karar verirken bu işin riskinden haberdar olduğumu, ve kimseye birşey anlatmamaya kararlı olduğumu söyledim. Çirkin bir manzaraydı, ama kendi kararımı verdiğimi ve hayatımı onun mesleğine göre düzenleyemeyeceğimi anlattım. Bana baskı yapmaya kalktı ama hiç olmazsa ele vermedi.

1978'de ayaklanma için hazırlanıyorduk ve Muhafızların içinde çalışmak gittikçe daha tehlikeli bir hal alıyordu. Örgütle ilişkimi kuran kişi, işten ayrılmanın bir yolunu bulmamı söyledi. 15 Mayıs 1978'de polisteki işimden ay-

rılıp, ayaklanmaya katıldım. Chinandega yakınlarında La Pedrera denilen bir yere atandım ve burada genellikle hemşirelik yaptım.

Polislikten ayrılmadan hemen önce, hiç unutamayacağım bir şey oldu. Birkaçımız sivil muhbir olarak bir öğrenci gösterisine gönderilmiştik. Kimin silahlı olduğunu, elebaşlarının kim olduğunu, kimin en çok bağırdığını vs. bulmaktı görevimiz. Toplayabildiğimiz kadar bilgi toplamalıydık. Grubun gerisinde duruyordum. Yanımdaki bir kadın bayrak taşıyordu, ve birden, neden bilmiyorum, bayrağı düşürdü. Biri beni yakalayıp, "bayrağı al", dedi. Beni öğrenci sandı. Sıranın en sonundaydım. Arkamda ise muhafızlar vardı. Başka bir merkezdendiler ve beni tanımıyorlardı.

Yürümeye başladık. "Bağır, yoldaş", diye seslendiler bana. Yanımdaki polis kadın "Prado, bayrağı bırak", dedi. O da, ben de biliyorduk ki öğrenciler üniversiteye vardıklarında tutuklanacaklardı. Üniversitede de muhafızlar bekliyordu ve öğrenciler oraya vardıklarında iki muhafız grubu arasında pusuya düşüreceklerdi. Bu sırada bizim siviller gruptan ayrıldılar. Tam ben de ayrılmaya çalışırken muhafızlar göz yaşartıcı bomba atmaya başladılar. Yanımdaki polis kadın koluma yapıştı; ama bir öğrenci de aynı şeyi yapmıştı. "Hayır yoldaş", dedi öğrenci, "eğer dağılmazsak bize birşey yapamazlar" Çok korkunçtu. Herkes gözyaşı bombasından, silah atışlarından, tutuklamalardan kaçıyordu... Polis benim peşimdeydi, çünkü beni bayrakla görmüşlerdi. Bir muhafız, tam bana vururken bir kız öğrenci beni yakaladı ve darbeyi benim yerime o yedi. Ben kurtulmaya çalışıyordum ve bu genç kadın da benim yerime dayak yiyordu. Buna rağmen beni korumayı sürdürdü. Sonuçta ikimiz de dayak yedik. En sonunda tüm öğrenciler sarılıp merkeze götürüldüler. Bu sırada polisler benim kim olduğumu anlamışlardı. Merkeze varınca çok kötü bir şey oldu. Kadın öğrencileri kaydetme görevi, kadın polislere verilmişti ve tesadüfen beni korumaya çalışan kadın bana düştü. Tek bir kelime söylemedi. Kim olduğumu görünce, yüzündeki tatlılık kayboldu. Birşey söylemeden dik dik bana baktı. Gözlerinde öyle bir nefret... Düşünün, bunca dayağı benim için yedikten sonra, polis olduğumu görmüştü.

Onu bir daha görmedim, ama yollarda dolaşırken hep bir gün ona rastlayacağımı, artık özgürce konuşabildiğimiz bugün, aynı tarafta yer aldığımızı anlatabileceğimi umuyorum.

MARGARET RANDALL
Nikaragua Devrimiye Kadınlar

Sandino'nun Kızları

İsmini Nikaragualı lider Cesar Augusto Sandino'nun anısından alan Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi 1979 Haziran'ında, 40 yıllık Somoza diktatörlüğüne son vererek zafere ulaştı.

Sandino'nun Kızları, bu devrimin başarısında büyük payları olan Nikaragualı kadınların, Margaret Randall'ın yaptığı söyleşilerden oluşan şaşırtıcı öyküsüdür. Mücadelelerinin yanısıra gündelik yaşamlarını da anlatan Sandinist kadınlar, yeniden yaratılan bir ülkenin yakın geçmişine ve bugünün yeni sorunlarına açıklık getiriyorlar.

MARGARET RANDALL, 10 yıl Küba'da ve bu kitabını yazarken Nikaragua'da yaşamış bir Amerikalıdır. Latin Amerika halklarını ve kadın mücadelelerini konu alan birçok kitabın yazarıdır.

Yaşadığımız Dünya dizisindeki diğer kitaplar:

Batı Almanya'da ALTERNATİF HAREKET / Necmi Zekâ
Bobby Sands: HÜCREMDE BİR GÜN
Dayanışma Hareketinin Belgeleriyle POLONYA GÜNLÜĞÜ

METİS YAYINLARI